PRAVILNIK
O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Pravilnik je objavljen u "Sl. glasniku RS" - Prosvetni glasnik, broj 11/2019, 6/2020 i 7/2021

NAPOMENA: Prečišćeni tekst zaključno sa izmenama objavljenim u „Sl. glasniku RS - Prosvetni glasnik", br. 7/21, koje su stupile na snagu 26. avgusta 2021. god. a primenjuju se počev od školske 2021/2022. god.

HRONOLOGIJA PROPISA

Tip dokumenta:	Propis
Naslov:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA**
Vrsta propisa:	Pravilnici
Rubrika:	IX-2 - Vanprivredne delatnosti/Obrazovanje, učenički i studentski standard
Nivo dokumenta:	Republike Srbije
Propis na snazi:	23/08/2019 -
Verzije propisa:	1. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 11 od 15/08/2019 2. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 6 od 23/06/2020 3. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 7 od 26/08/2021

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA** ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2019)
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 11/2019 od 15/08/2019**
Verzija na snazi:	23/08/2019 - 30/06/2020
Početak primene:	01/09/2021
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon i 10/19), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon)
Uneto u bazu:	19/08/2019
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Sl. glasniku RS - Prosvetnom glasniku", odnosno 23. avgusta 2019. godine, a primenjuje se počev od školske 2021/2022. godine, odnosno od 1. septembra 2021. godine.
Komentar korisnika:	-

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA** ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2019 i 6/2020)
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 6/2020 od 23/06/2020**
Verzija na snazi:	01/07/2020 -
Početak primene:	01/09/2021
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020)
Uneto u bazu:	25/06/2020
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik se primenjuje počev od školske 2021/2022. godine, odnosno od 1. septembra 2021. godine.

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2019, 6/2020 i 7/2021)**
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 7/2021 od 26/08/2021**
Verzija na snazi:	27/08/2021 -
Početak primene:	01/09/2021
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O DOPUNI PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020)
Uneto u bazu:	27/08/2021
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik se primenjuje počev od školske 2021/2022. godine, odnosno od 1. septembra 2021. godine.

PRAVILNIK

O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2019, 6/2020 i 7/2021)

PRAVILNIK
O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Osnovni tekst Pravilnika je objavljen u "Sl. glasniku RS" - Prosvetni glasnik, broj 11/2019

Član 1.

Ovim pravilnikom utvrđuje se **program nastave i učenja za četvrti razred** osnovnog obrazovanja i vaspitanja, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a **primenjuje se počev od školske 2021/2022. godine**.

PRAVILNIK O DOPUNAMA
PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2020)

Član 1

U Pravilniku o programu nastave i učenja za četvrti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik", broj 11/19) u delu: "3. OBAVEZNI PREDMETI" **posle programa predmeta: "SRPSKI JEZIK", dodaju se programi predmeta: "MATERNJI JEZIK",** i to: "ALBANSKI JEZIK, BOSANSKI JEZIK, HRVATSKI JEZIK, MAĐARSKI JEZIK, RUMUNSKI JEZIK, RUSINSKI JEZIK i SLOVAČKI JEZIK", koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

U programu predmeta: "PRIRODA I DRUŠTVO", **posle odeljka: "III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA", dodaje se odeljak: "IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU PRIRODA I DRUŠTVO KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE"** koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: "LIKOVNA KULTURA", **posle odeljka: "III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA", dodaje se odeljak: "IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE",** koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: "MUZIČKA KULTURA", **posle odeljka: "III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA", dodaje se odeljak: "IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE",** koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U delu: "4. IZBORNI PROGRAMI" **posle programa: "GRAĐANSKO VASPITANJE", dodaju se programi: "MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE",** i to: "BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE i VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE", koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", **a primenjuje se počev od školske 2021/2022. godine**.

Broj 110-00-00136/2020-04
U Beogradu, 5. juna 2020. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s. r.

PRAVILNIK O DOPUNI
PRAVILNIKA O **PROGRAMU** NASTAVE I UČENJA ZA **ČETVRTI** RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 7/2021)

Član 1

U Pravilniku o programu nastave i učenja za četvrti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, br. 11/19 i 6/20) u delu: „4. IZBORNI PROGRAMI” **posle programa: „VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE**”, **dodaje se program: „NEMAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE”**, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku”.

Broj 110-00-00137/2021-04
U Beogradu, 6. avgusta 2021. godine
Ministar,
Branko Ružić, s.r.

SADRŽAJ PROGRAMA NASTAVE I UČENJA ZA ČETVRTI RAZRED OSNOVNOG OiIV

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

3. OBAVEZNI PREDMETI
SRPSKI JEZIK
MATERNJI JEZIK
1. ALBANSKI JEZIK
2. BOSANSKI JEZIK
3. MAĐARSKI JEZIK
4. RUMUNSKI JEZIK
5. RUSINSKI JEZIK
6. SLOVAČKI JEZIK
7. HRVATSKI JEZIK

SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK
STRANI JEZIK
ENGLESKI JEZIK
ITALIJANSKI JEZIK
NEMAČKI JEZIK
RUSKI JEZIK
FRANCUSKI JEZIK
ŠPANSKI JEZIK
MATEMATIKA
PRIRODA I DRUŠTVO
LIKOVNA KULTURA
MUZIČKA KULTURA
FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE

4. IZBORNI PROGRAMI
GRAĐANSKO VASPITANJE
MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
1. BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
2. ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
3. HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
4. MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
5. MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
6. ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
7. RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTINA NACIONALNE KULTURE
8. RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
9. SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
10. SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNEKULTURE
11. UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNEKULTURE
12. VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
13. NEMAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

5. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA, PREPORUČENE VRSTE AKTIVNOSTI I NAČINI OSTVARIVANJA PROGRAMA
6. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA
6.1. Individualni obrazovni plan za učenike sa teškoćama u učenju, smetnjama u razvoju i invaliditetom, odnosno za učenike u riziku od ranog napuštanja školovanja
6.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima
7. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA
7.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu
7.2. Način prilagođavanja programa za dvojezično obrazovanje
8. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE
9. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

PROGRAM NASTAVE I UČENJA
ZA ČETVRTI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

1) obezbeđivanje dobrobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobrobiti životinja;
6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;
8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;
10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;
11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;
13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;
14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;
15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;
16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;
18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

Struktura programa svih nastavnih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj nastave i učenja predmeta za prvi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj četvrtog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji. Iza tabele nalaze se ključne reči sadržaja programa i preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika četvrtog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preduzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog nastavnog predmeta, u ovom slučaju tokom četvrtog razreda. Ovako koncipirani

programi podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Ta potreba da se obrazovanje i vaspitanje usmere ka razvijanju kompetencija bio je jedan od razloga uvođenja i projektne nastave kao oblika obrazovno-vaspitnog rada. Projektna nastava se u današnje vreme sve više fokusira na ostvarivanje obrazovnih standarda i ishoda i, kako pokazuju rezultati najnovijih istraživanja, prati društvene promene svojom usmerenošću na razvijanje znanja i sposobnosti učenika kroz aktivnosti planiranja, istraživanja i timskog rada u okviru predmetnog i međupredmetnog povezivanja sadržaja. Pored toga, jedna od bitnih osobina savremenog pristupa projektnom radu u nastavi odnosi se na korišćenje IKT u projektnim aktivnostima što obezbeđuje efikasnije učenje i razvijanje znanja, ali i razvijanje ponašanja pravilnog i bezbednog korišćenja računara i interneta. Detaljnije preporuke za planiranje i ostvarivanje projektne nastave date su u poglavlju 7 - Uputstvo za realizaciju projektne nastave.

Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja; metoda, postupaka i tehnika nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishode briga je ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitne prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja, razgovor sa kolegama itd.

Obrazovno-vaspitna praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu spregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datih programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

3. OBAVEZNI PREDMETI

Naziv predmeta	**SRPSKI JEZIK**
Cilj	Cilj učenja Srpskog jezika jeste da učenici ovladaju osnovnim zakonitostima srpskog književnog jezika radi pravilnog usmenog i pisanog izražavanja, negujući svest o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnog identiteta; da se osposobe za tumačenje odabranih književnih i drugih umetničkih dela iz srpske i svetske baštine, radi negovanja tradicije i kulture srpskog naroda i razvijanja interkulturalnosti.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**180 časova**

ISHODI **Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- čita sa razumevanjem različite vrste tekstova; - ukratko obrazloži svoj utisak i mišljenje poštujući i drugačije stavove; - razlikuje književne vrste: šaljivu narodnu pesmu, basnu i priču o životinjama, pripovetku, roman za decu i dramski tekst; - odredi temu, redosled događaja, vreme i mesto dešavanja u pročitanom tekstu; - imenuje pozitivne i negativne osobine likova; - uoči i izdvoji osnovne elemente lirske pesme (stih, strofa, rima i ritam); - tumači ideje književnog dela; - prepozna situacije kršenja/ostvarivanja prava deteta i stereotipe u književnim delima; - uoči personifikaciju i razume njenu ulogu u književnom delu; - razlikuje opisivanje, pripovedanje (u 1. i 3. licu) i dijalog u književnom delu; - prepriča tekst iz različitih uloga/perspektiva; - uoči osnovni ton književnog teksta (vedar, tužan, šaljiv); - uoči suprotstavljenost lica u dramskom tekstu; - čita tekst poštujući intonaciju rečenice/stiha; - izražajno recituje pesmu i čita prozni tekst; - izvodi dramske tekstove; - usvoji pozitivne ljudske vrednosti na osnovu pročitanih književnih dela; - poveže gramatičke pojmove obrađene u prethodnim razredima sa novim nastavnim sadržajima;	**KNJIŽEVNOST**	ŠKOLSKA LEKTIRA Poezija 1. Šaljiva narodna pesma Ženidba vrapca Podunavca 2. Vojislav Ilić: Jesen/Vladislav Petković Dis: Zima 3. Momčilo Mošo Odalović: Molitva za mamu 4. Miroslav Antić: Kosmonautska pesma 5. Branko Miljković: Pesma o cvetu 6. Dobrica Erić: Zavičaj/Otadžbina je naša očevina/Momčilo Mošo Odalović: Ptice kosovčice 7. Miroslav Antić: Prva ljubav/Najljubavnija pesma/Aleksije Marjanović: Ljubav 8. Branko Ćopić: Mesec i njegova baka/Desanka Maksimović: Paukovo delo 9. Branislav Crnčević: Kad bi meni dali jedan dan 10. Vladimir Andrić: Daj mi krila jedan krug 11. Narodna pesma Miloš u Latinima 12. Narodna pesma Jetrvica adamsko koleno Proza 1. Narodna priča o životinjama: Međed, svinja i lisica 2. Narodna pripovetka: Najbolje zadužbine 3. Narodna pripovetka: Vetar i sunce 4. Narodna bajka: Pepeljuga 5. Branislav Nušić: Prva ljubav (odlomak iz Autobiografije) 6. Branislav Crnčević: Bosonogi i nebo 7. Grozdana Olujić: Staklareva ljubav 8. Svetlana Velmar Janković: Stefanovo drvo 9. Lav Nikolajevič Tolstoj: Vrabac i laste/Dva mraza 10. Dragan Aleksić: Pozorište na nebu 11. Vesna Aleksić: Detektivsko srce 12. Hans Kristijan Andersen: Ružno Pače - čitanje u nastavcima Dramski tekstovi 1. Gvido Tartalja: Podela uloga 2. Ljiljana Krstić: Kad proleće dođe 3. Dejan Aleksić: Slava Naučnopopularni i informativni tekstovi (iz knjiga, enciklopedija i časopisa za decu) ● o našim znamenitim književnicama, slikarkama i naučnicama; ● o prirodnim lepotama i kulturnim znamenitostima Srbije; ● o zanimljivim predelima, narodima, običajima u svetu ● bonton. DOMAĆA LEKTIRA 1. Milovan Danojlić: Izbor iz poezije za decu 2. Dragan Lukić: Izbor iz poezije za decu

- razlikuje reči koje menjaju oblik (imenice, zamenice, pridevi, brojevi, glagoli) i uoči one koje su uvek u istom obliku; - odredi osnovne rečenične članove; - razlikuje vrstu reči od službe reči u rečenici; - poštuje i primeni osnovna pravopisna pravila; - pravilno piše sva tri modela upravnog govora; - upotrebi osnovne oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje, pričanje i opisivanje; - upotrebi reči istog oblika, a različitog značenja, kao i reči istog značenja, a različitog oblika; - prepozna značenje reči i frazeologizama koji se upotrebljavaju u svakodnevnoj komunikaciji; - napiše razglednicu, čestitku, privatno pismo; - prilagodi jezički izraz komunikativnoj situaciji - formalnoj i neformalnoj; - poveže informacije iskazane u linearnom i nelinearnom tekstu i na osnovu njih izvodi zaključak; - pravilno strukturira tekst; - učestvuje u predlaganju sadržaja i načina rada.		3. Jasminka Petrović: O dugmetu i sreći 4. Rene Gijo: Bela Griva 5. Erik Najt: Lesi se vraća kući 6. Aleksandar Popović: Pepeljuga DOPUNSKI IZBOR (sa navedenog spiska ili po sopstvenom izboru biraju se tri dela) 1. Izbor dramskih tekstova za decu 2. Branko V. Radičević: Pesme o majci 3. Svetlana Velmar Janković: Knjiga za Marka/Očarane naočare 4. Goran Petrović: Razlike 5. Edmondo de Amičis: Srce 6. Johana Špiri: Hajdi 7. Mihael Ende: Beskrajna priča (odlomak) 8. Astrid Lindgren: Pipi Duga Čarapa 9. Zlatko Vasić: Čarobno putovanje 10. Uroš Petrović: Martinina velika zagonetna avantura 11. Gordana Timotijević: Sličice/Vladimir iz čudne priče 12. Uglješa Šajtinac: Čarna i Nesvet 13. Momo Kapor: Sanja 14. Vesna Aleksić: Brljivo srce Književni pojmovi: - šaljiva narodna pesma, - priča o životinjama, - osobine narodne epske pesme, - pripovetka, - roman za decu, - personifikacija, - opis prirode i likova, - pripovedanje u 1. i 3. licu, - sukob dramskih lica.
	JEZIK **Gramatika i pravopis**	Reči koje u pisanju i govoru menjaju oblik; reči koje ne menjaju oblik (bez imenovanja vrsta nepromenljivih reči). Rečenica i rečenični članovi (subjekat, predikat, objekat, priloške odredbe). Pojam subjekta; različite vrste reči (imenice i lične zamenice) u funkciji subjekta; izostavljeni subjekat. Pojam predikata (glagolski predikat). Pojam objekta (imenice u funkciji objekta). Priloške odredbe za vreme, mesto i način. Reči i grupe reči u funkciji subjekta, objekta i priloških odredaba; pridev uz imenicu u službi atributa u okviru grupe reči koja ima službu subjekta ili objekta. Upravni govor (treći model). Veliko slovo: imena stanovnika država i naselja; nazivi ulica i trgova; imena iz umetničkih dela - primeri iz obrađenih dela (npr. Ružno Pače...); ustaljena i posebno nadenuta imena životinja; nazivi institucija, preduzeća i ustanova, manifestacija; ustaljena imena istorijskih događaja i ličnosti (usklađeno sa predmetom Priroda i društvo). Rečca li; skraćeni upitni oblik je li (je l') prema uzročnom vezniku jer. Predlog sa uz zamenice (npr. sa mnom, s njom i sl.). Pisanje višečlanih brojeva.

	JEZIČKA KULTURA	Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje teksta u celini i po delovima (po datom planu); pričanje u dijaloškoj formi (unošenje dijaloga, upravnog govora u strukturu kazivanja); opisivanje odnosa među predmetima, bićima i pojavama; opisivanje prirode, ličnosti, književnih likova i sl. Reči istog oblika, a različitog značenja; reči istog značenja, a različitog oblika (na primerima književnih tekstova); ustaljeni jezički izrazi. Razglednica, čestitka, pismo. Književni i drugi tekstovi (linearni i nelinearni) u funkciji unapređivanja jezičke kulture. Govorne vežbe: recitovanje, izražajno čitanje, scensko prikazivanje dramskog/dramatizovanog teksta i sl. Pravopisne vežbe: diktat; upravni govor (sva tri modela); navodnici; veliko slovo; zamenica Vi iz poštovanja; spojeno i odvojeno pisanje reči (rečca li, predlog sa, višečlani brojevi). Jezičke vežbe: dopunjavanje rečenica predikatom u sadašnjem, prošlom i budućem vremenu; proširivanje rečenica; ukrštene reči; asocijacije. Leksičko-semantičke vežbe: određivanje značenja ustaljenih izraza; sastavljanje reči na osnovu datog početnog i poslednjeg slova; dopunjavanje niza rečima koje su povezane sa datom rečju. Dva školska pismena zadatka - jedan u prvom i jedan u drugom polugodištu.

Ključni pojmovi: književnost, jezik, jezička kultura.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Srpskog jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas/dan/sedmicu. Godišnji plan sadrži broj časova po oblastima raspoređenih po mesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planiranim fondom časova po oblastima i godišnjim fondom časova.

Program nastave i učenja predmeta Srpski jezik u četvrtom razredu osnovne škole čine tri predmetne oblasti: Književnost, Jezik i Jezička kultura. Preporučeni broj časova po predmetnim oblastima je: Književnost - 80 časova, Jezik - 50 časova i Jezička kultura - 50 časova. Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Uz godišnji plan, formira se lista raspoređenih tekstova po mesecima, kao i domaća lektira. Distribucija tekstova po mesecima, kao i do sada, zasnovana je na grupisanju i povezivanju tekstova prema različitim kriterijumima: priroda i uloga književnog dela, vrste teksta, svrha teksta: za čitanje/razumevanje/ prepričavanje/tumačenje, brzina napredovanja učenika, godišnja doba, značajni datumi i praznici, posebnosti učeničkog kolektiva, škole i lokalne zajednice, predmetna i međupredmetna povezanost sadržaja i ishoda, međupredmetne kompetencije itd. Korelativnost je omogućena kombinovanjem tekstova u srodne tematsko-motivske celine prema različitim kriterijumima.

Mogući primeri funkcionalnog grupisanja i povezivanja po srodnosti dela obaveznog i dopunskog korpusa školske i domaće lektire mogu biti sledeći (nikako i jedini):

- odrastanje u različitim vremenima i kulturama (Branislav Crnčević: Kad bi meni dali jedan dan, Bosonogi i nebo, Gvido Tartalja: Podela uloga, Dragan Lukić: izbor iz poezije za decu, Jasminka Petrović: O dugmetu i sreći, Erik Najt: Lesi se vraća kući, Rene Gijo: Bela Griva, Goran Petrović: Razlike, Johana Špiri: Hajdi, Astrid Lindgren: Pipi Duga Čarapa, Vesna Aleksić: Brljivo srce, Vladimir Antić: Daj mi krila jedan krug, Branko Miljković: Pesma o cvetu, Mihael Ende: Beskrajna priča (odlomak), Ljiljana Krstić: Kad proleće dođe, Dejan Aleksić: Slava, Edmondo de Amičis: Srce);
- dete i porodica (Momčilo Mošo Odalović: Molitva za mamu, Miroslav Antić: Kosmonautska pesma, Branko V. Radičević: Pesme o majci, Narodna pesma Jetrvica adamsko koleno, Johana Špiri: Hajdi, Edmondo de Amičis: Srce);
- humor (šaljiva narodna pesma Ženidba vrapca Podunavca, Branko Ćopić: Mesec i njegova baka, narodna priča o životinjama: Međed, svinja i lisica, Dejan Aleksić: Slava, izbor iz dramskih tekstova za decu);
- opisivanje bića i prostora u različitim vremenskim uslovima (Vojislav Ilić: Jesen ili Vladislav Petković Dis: Zima, Desanka Maksimović: Paukovo delo, Lav Nikolajevič Tolstoj: Vrabac i laste/Dva mraza, Ljiljana Krstić: Kad proleće dođe, Milovan Danojlić: izbor iz poezije za decu, Dragan Lukić: izbor iz poezije za decu);
- bajkoviti svet (narodna bajka: Pepeljuga, Aleksandar Popović: Pepeljuga, Grozdana Olujić: Staklareva ljubav, Hans Kristijan Andersen: Ružno Pače - čitanje u nastavcima, Zlatko Vasić: Čarobno putovanje, Gordana Timotijević: Vladimir iz čudne priče, Mihael Ende: Beskrajna priča (odlomak), Dragan Aleksić: Pozorište na nebu);
- poučne priče (narodna pripovetka: Najbolje zadužbine, narodna pripovetka: Vetar i sunce, Lav Nikolajević Tolstoj: Vrabac i laste, Dva mraza, Vesna Aleksić: Detektivsko srce, Hans Kristijan Andersen: Ružno Pače, Uglješa Šajtinac: Čarna i Nesvet);
- rodoljublje, negovanje tradicije, kulturnog i nacionalnog identiteta (Dobrica Erić: Zavičaj/Otadžbina je naša očevina ili Moša Odalović: Ptice kosovčice, narodna pesma Miloš u Latinima, narodna pripovetka: Najbolje zadužbine Svetlana Velmar Janković: Stefanovo drvo, Svetlana Velmar Janković: Knjiga za Marka/Očarane naočare, značajne ličnosti srpskog jezika, književnosti, umetnosti, nauke i kulture);
- rađanje prve ljubavi (Miroslav Antić: Prva ljubav ili Najljubavnija pesma ili Aleksije Marjanović: Ljubav, Branislav Nušić: Prva ljubav (odlomak iz Autobiografije), Ljiljana Krstić: Kad proleće dođe).

Navedeni primeri pokazuju kako se književnoumetnički tekst može povezivati sa drugim tekstovima na različite načine, prema različitim motivima ili osnovnom tonu.

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima - poezija, proza i dramski tekstovi i upotpunjena je izborom naučnopopularnih i informativnih tekstova o pravilima lepog ponašanja, o prirodnim lepotama i kulturnim znamenitostima Srbije i o zanimljivim predelima, narodima, običajima u svetu. Izbor dela je zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu.

U četvrtom, kao i u prethodnim razredima, postoji čitanje u nastavcima na času. Čita se i proučava duža verzija Andersenove bajke Ružno Pače, celovita bajka. Na nekoliko planiranih časova, prema planu koji učitelj/učiteljica samostalno osmisli i odgovarajućom dinamikom, učenici čitaju i analiziraju taj književni tekst.

Uz tekstove koje je potrebno obraditi na času, dat je i spisak domaće lektire. Cilj obrade dela u okviru domaće lektire je formiranje, razvijanje i negovanje čitalačkih navika kod učenika. Tokom čitanja domaće lektire učenici neguju istrajnost u čitanju i u usvajanju dominantnih estetskih i vaspitnih vrednosti književnoumetničkih tekstova.

Novina programa za četvrti razred jeste dopunski izbor lektire koji omogućava učiteljima da sa navedenog spiska ili po sopstvenom izboru biraju tri dela koja će na časovima obrađivati. Izborni deo dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Obimnija dela učenici mogu čitati u slobodno vreme, čime se podstiče razvijanje kontinuirane navike čitanja. Povećan broj dela u dopunskom izboru lektire ukazuje i na mogućnost obrade pojedinih predloženih sadržaja na časovima dodatne nastave.

Prilikom kreiranja godišnjeg i operativnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. Operativni plan sadrži rubriku sa operacionalizovanim ishodima, definisanim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za evaluaciju kvaliteta isplaniranog, kao i druge elemente prema proceni nastavnika. Priprema za čas podrazumeva definisanje cilja časa, definisanje ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definisane ishode, planirane načine provere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U nastavi književnosti najvažnije je kod učenika razvijati sposobnost čitanja književnih tekstova sa razumevanjem, podsticati ljubav prema čitanju, graditi osećaj za lepo i vredno, vaspitavati ukus i negovati istrajnost u čitanju i doživljavanju književnog dela. U razgovoru sa učenicima treba negovati sposobnost učenika da opišu doživljaj pročitanih književnih dela, iznesu mišljenje o njima, da razumeju najrazličitije osobine i postupke likova i donesu sud o njihovim postupcima i osobinama, kao i o različitim događajima u tekstu. Čitanje zahteva vreme, istrajnost i posvećenost, a negovanje ovih karakteristika predstavlja osnov za sva dalja učenja. Posebno je važno što književnost kod učenika razvija empatiju, time što se učenici uživljavaju u estetski svet dela i emotivno ga proživljavaju. Nastava književnosti jača nacionalni i kulturni identitet učenika, kroz upoznavanje svoje književnosti i kulture, kao i književnosti i kulture drugih naroda.

Školska lektira je razvrstana po književnim rodovima - poezija, proza, dramski tekstovi za decu i obogaćena izborom naučnopopularnih i informativnih tekstova. Obavezni deo školske lektire sastoji se, uglavnom, od dela koja pripadaju osnovnom nacionalnom korpusu, ali i reprezentativnih dela za decu iz svetske književnosti. Domaća lektira obuhvata značajna poetska i prozna dela dečje književnosti.

Uz obavezni spisak dela za obradu dodat je dopunski izbor tekstova za domaću lektiru (predlozi za čitanje). Izbor dela školske i domaće lektire primeren je uzrastu učenika.

Pored dela iz beletristike, programom se podstiče i upoznavanje učenika sa našim znamenitim spisateljicama, umetnicama, naučnicama koje su ostavile značajan trag u srpskoj kulturi; sa prirodnim lepotama i kulturnim znamenitostima Srbije; sa zanimljivim predelima, narodima, običajima u svetu, sa pravilima lepog ponašanja u porodici i školi, kroz izbor naučno-popularnih tekstova iz knjiga, enciklopedija i časopisa.

U dopunski korspus lektire uvedena su brojna savremena književna dela za decu, koja su po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti bliska učenicima. Cilj je bio da se pruži mogućnost učenicima i učiteljima da se obradom takvih dela razvija imaginacija i empatija, čime se bogati čitalačko iskustvo učenika i osavremenjuje pristup u nastavi.

Tekstovi iz dopunskog dela lektire mogu da posluže učitelju i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezičke kulture. Dela koja neće obrađivati, nastavnik treba da preporuči učenicima za čitanje u slobodno vreme.

Tokom obrade književnih tekstova učenici razvijaju prva literarno-estetska iskustva i formiraju svoje stavove o delu koje slušaju ili čitaju. Učitelj podstiče učenike da iznose svoje stavove i obrazlažu ih primerima iz teksta.

Pri tumačenju tekstova iz školske i domaće lektire treba razlikovati književne vrste: šaljivu narodnu pesmu, basnu i priču o životinjama, pripovetku, roman za decu i dramski tekst; odrediti temu, redosled događaja, vreme i mesto dešavanja u pročitanom tekstu; imenovati pozitivne i negativne osobine likova; uočiti bitne pojedinosti u opisima bića i prirode; uočiti prirodu humora u književnom tekstu i razumeti ideje književnog dela.

Učenik treba da uoči osnovne odlike lirske pesme (stih, strofa, rima i ritam), zapazi personifikaciju u književnom delu i razume njenu ulogu; razlikuje opisivanje, pripovedanje i dijalog u književnom delu; pravi razliku između pripovedanja u 1. i pripovedanja u 3. licu u književnom tekstu; uoči osnovni ton književnog teksta (vedar, tužan, šaljiv) i uoči suprotstavljenost lica u dramskom tekstu. Razvijanje književnih pojmova kod učenika ne podrazumeva učenje definicija, već imenovanje i opisno obrazlaganje pojma i uočavanje uloge određenog pojma u književnoumetničkom tekstu. Književni pojmovi se najpre uočavaju u odgovarajućem tekstu, a zatim se tumači njihova funkcija.

Prilikom obrade lirskih, epskih i dramskih tekstova za decu učenici se motivišu na čitav niz stvaralačkih aktivnosti koje nastaju povodom dela (izražajno recitovanje lirske pesme, čitanje proznog teksta interpretativno, scenski nastup - izvođenje dramskog teksta, dramska igra, dramski dijalozi, gledanje dečje pozorišne predstave i filmova za decu, snimanje i komentarisanje dramatizovanih odlomaka).

Časovi književnosti mogu se upotpuniti korišćenjem digitalnih sadržaja. Nastavnicima i učenicima mogu biti od velike pomoći audio zapisi, na kojima se čuje kako glumci izražajno i interpretativno nazuju izabrane tekstove. Takođe, u nastavu treba uvesti raznovrsne stvaralačke aktivnosti kojima se vrši sistematizacija obrađenih sadržaja (igre asocijacija, kreativne slagalice, interaktivni zadaci i kvizovi).

Književna dela koja su doživela pozorišno izvođenje ili ekranizaciju mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književne i pozorišne/filmske (adaptirane, izmenjene) fabule i scenskog izraza (narodna bajka Pepeljuga i Popovićeva drama Pepeljuga, ekranizacija bajke Ružno Pače, romana Lesi se vraća kući, Autobiografije, Pipi Duga Čarapa), čime učenici upoznaju prirodu različitih medija i razvijaju svoju medijsku pismenost. Putem uporedne analize filma i književnog dela, učenici će uvideti da je film nezavisno umetničko ostvarenje, kao i da je književni tekst inspirativan predložak za novo, originalno umetničko delo.

Korelativnost je omogućena adekvatnim kombinovanjem obaveznih i izbornih dela. Isti tekst može se povezivati sa drugima na različite načine, prema različitim motivima ili osnovnom tonu, u sklopu projektne nastave, koja se bazira na ishodima, a ne na sadržajima učenja. Međupredmetnu povezanost učitelji uspostavljaju, pre svega, sa nastavom prirode i društva, likovne kulture, muzičke kulture, verske nastave i građanskog vaspitanja.

Preporučuje se da učenici u nastavi koriste elektronski dodatak uz udžbenik, ukoliko za to postoji mogućnost u školi.

JEZIK

U nastavi jezika učenici ovladavaju gramatičkim i pravopisnim pravilima standardnog srpskog jezika koja će primenjivati u pisanoj i govornoj komunikaciji.

Gramatika

Kako bi se pristupilo usvajanju novih sadržaja, neophodno je da se dobro utvrde znanja iz morfologije: vrste reči i njihove gramatičke kategorije.

U okviru novih sadržaja potrebno je na primerima pokazati da neke reči menjaju oblik, a neke ne (tu se pre svega podrazumeva promena imenica, zamenica i prideva po padežima, i glagola po vremenima). Važno je da učenici uoče reči koje ne menjaju svoj oblik (tu pre svega mislimo na priloge koji nemaju komparaciju, predloge, veznike i tipične rečce, bez navođenja njihovih naziva).

Pre uvođenja novih sadržaja iz sintakse treba obnoviti znanja o rečenici i razlikovanju različitih vrsta rečenica po obliku i značenju.

U četvrtom razredu uvodi se pojam rečeničnih članova i pojam službe (funkcije) reči u rečenici. Služba subjekta usvaja se na primerima imenica i ličnih zamenica. Treba jasno ukazati na razlikovanje vrste reči (imenica, zamenica) i službe (subjekat). Glagol kao vrsta reči javlja se u službi predikata. Usvajanje predikata

treba započeti sa primerima glagola u prezentu, a zatim sa primerima glagola u prošlom i budućem vremenu, uz ukazivanje na razlikovanje prostih oblika u sadašnjem i složenih u prošlom i budućem vremenu. Posebno treba istaći primere tipa Dečak je juče čitao (kada pomoćni glagol nije uz nelični glagolski oblik). Imenice pored službe subjekta mogu imati i službu objekta. Na jasnim i nespornim primerima objasniti pojam objekta (npr. Dečak čita knjigu.). Uz obradu objekta može se ukazati i na promenu oblika reči (knjiga: knjigu). Atribut treba objasniti preko primera kada je pridev uz imenicu, u okviru grupe reči sa službom subjekta ili objekta (ne u okviru priloških odredaba). Kroz primere treba pokazati da u službi subjekta, objekta i priloških odredaba za mesto, vreme i način mogu biti reči i grupe reči. Usvajanje rečeničnih članova treba da ide postepeno od najjednostavnijih primera ka složenijim. Prvo se daju primeri sa jednom reči u službi subjekta/objekta, a zatim grupe reči u istoj funkciji. Uz usvajanje novih sadržaja potrebno je stalno ukazivati na razlikovanje vrsta reči i njihove službe (funkcije) u rečenici.

U prethodnim razredima obrađen je prvi i drugi model upravnog govora tako da je neophodno napraviti sistematizaciju, a zatim uvesti i treći model. Neophodno je modele upravnog govora povezati sa pravopisnim pravilima i upotrebom znakova navoda i zapete.

Nastavu gramatike treba povezivati sa nastavom književnosti tako što književni tekstovi iz programa mogu poslužiti za gramatičku analizu i poslužiti kao primer upotrebe vrsta reči u rečenici, službe reči u rečenici i različitih vrsta rečenica po obliku i značenju. Primeri treba da budu jednostavni za analizu. Učitelj može i da prilagodi tekst, tako da primeri budu tipični.

Pravopis

Pravopisna pravila učenici treba da usvajaju postepeno, uz ponavljanje i vežbanje već naučenog i uz usvajanje novih sadržaja, i to putem različitih vežbanja kako na nivou reči tako i na nivou rečenice i kraćih tekstova.

Pisanje imena stanovnika država i naselja, imena ulica i trgova, naziva institucija, preduzeća i ustanova, manifestacija, kao i pisanje ustaljenih imena istorijskih događaja i istorijskih ličnosti potrebno je povezati sa nastavom predmeta Priroda i društvo. Pisanje imena iz umetničkih dela i pisanje imena životinja potrebno je povezati sa nastavom književnosti i obraditi na osnovu primera iz obrađenih dela (npr. Ružno Pače, Pipi Duga Čarapa, Lesi i sl.).

Pisanje rečce li obrađeno je u drugom razredu, a sada se uvode i malo složeniji primeri. Zbog česte pogrešne upotrebe poželjno je posebno ukazati na razlikovanje skraćenog upitnog oblika je li (je l') i uzročnog veznika jer (česte greške: Jer imaš olovku? umesto Je l' imaš olovku? i sl.). Pisanje predloga sa uz zamenice obraditi samo uz tipične primere sa mnom, s njom, s tobom i sl. Pisanje višečlanih brojeva treba povezati sa nastavom matematike.

Sistematizacija znanja iz pravopisa najbolje se postiže vežbanjem na tekstu, ispravljanjem grešaka u tekstu, diktatima i sl.

JEZIČKA KULTURA

Jedan od osnovnih zadataka nastave jezičke kulture odnosi se na usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika, odnosno na razvijanje, bogaćenje i unapređivanje njihove jezičke sposobnosti. Oblast Jezička kultura obuhvata usmeno i pismeno izražavanje. Nastavni rad u ovoj oblasti realizuje se u sadejstvu sa drugim dvema oblastima: sa jezikom i književnošću, ali i kroz samostalne nastavne jedinice. Valjano usmeno i pismeno izražavanje omogućava učeniku da uspešno uči i savlada i druge školske predmete.

Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja (prepričavanje, pričanje, opisivanje) predstavljaju temeljne programske sadržaje za usavršavanje i negovanje jezičke kulture učenika. U četvrtom razredu trebalo bi podsticati učenike da prepričavaju, pričaju i opisuju i na sažet i na opširan način kako usmeno, tako i pismeno.

Prepričavanje je jedan od najpopularnijih oblika usmenog i pismenog izražavanja u mlađim razredima osnovne škole. Da ne bi postalo improvizovano, svako prepričavanje mora da ima svoj cilj i plansko

usmeravanje. Unapred bi trebalo da se zna koje će sadržaje učenik prepričavati u nastavnim okolnostima. Izbor treba da obuhvati različite vrste tekstova/sadržaje. Potrebno je usmeravati učenike kako da odaberu činjenice, kako da odvoje glavno od sporednog i manje bitnog i kako da slede hronološki tok sadržaja. Potom, trebalo bi voditi računa o tome da se prepričavaju samo oni sadržaji koji ispunjavaju programske zahteve i koji su učenicima prethodno protumačeni/analizirani, predočeni, objašnjeni. Budući da u četvrtom razredu nastava jezičke kulture usložnjava i povećava zahteve na planu ovog oblika izražavanja učenika, trebalo bi ih podsticati, između ostalog, da prepričavaju tekstove/sadržaje u celini i po delovima, ali imajući u vidu plan prepričavanja. Potrebno je i vrednovati prepričavanje, tj. uputiti učenike na manje ili više uspele segmente ovog oblika izražavanja.

Pričanje predstavlja stvaralačko izražavanje bez obzira na to da li je u pitanju stvarnost ili fantazija, tj. da li je reč o reprodukovanju nekog doživljaja, događaja i zamišljenog sadržaja (iz sveta dečije mašte). Najčešće se počinje sa pričanjem doživljaja, pa potom događaja. Za pričanje je potreban poseban intelektualni napor i razvijenost jezičke kompetencije na određenom nivou što će se odraziti na izbor tematske građe i njenih značajnih pojedinosti i na način jezičkog uobličavanja svih strukturnih elemenata priče. Potrebno je ukazati učenicima da mogu slobodnije da iznose lične doživljaje, stavove, da budu maštoviti i originalni, da se emocionalno i slikovito izražavaju. Trebalo bi voditi računa o poštovanju osnovnih metodičkih načela koja se odnose na organizaciju ovog vida jezičkog ispoljavanja učenika: planiranje, podsticanje, usmeravanje i vrednovanje. U četvrtom razredu je posebno značajna korelacija sa sadržajima iz drugih dveju oblasti (jezika i književnosti), zbog čega bi prednost trebalo dati pričanju u dijaloškoj formi, odnosno unošenju dijaloga, upravnog govora u strukturu kazivanja.

Opisivanje jeste najsloženiji oblik jezičkog izražavanja na ovom uzrastu. Međutim, u manjoj ili većoj meri, zastupljeno je u svakodnevnoj komunikaciji i zato je neophodno posvetiti mu posebnu pažnju. Zbog brojnih uzrasnih ograničenja u radu sa najmlađim učenicima, ovoj vrsti jezičkog izražavanja potrebno je pristupiti odgovorno i uz poštovanje principa nastavne uslovnosti i postupnosti prilikom postavljanja zahteva: osposobljavati učenika da pažljivo posmatraju, uočavaju, otkrivaju, upoređuju, pa tek onda datu predmetnost da misaono zaokruže i jezički uobliče. Budući da se opisivanje često dovodi u blisku vezu sa čitanjem i tumačenjem teksta (posebno književnoumetničkog), trebalo bi stalno usmeravati pažnju učenika na ona mesta u ovoj vrsti tekstova koja obiluju opisnim elementima (opis odnosa među predmetima, bićima i pojavama; opisivanje prirode, ličnosti, književnih likova i sl.), jer su to i najbolji obrasci za spontano usvajanje opisivanja kao trajne veštine u jezičkom ispoljavanju. Da bi se učenici navikli da se klone stereotipa pri opisivanju, potrebno ih je podsticati da pišu o onome što je njima blisko ili što je na njih duboko delovalo. Ciljeve i zadatke ove vrste vežbanja trebalo bi postepeno usložnjavati - od jednolinijske deskripcije vidljivog do promišljenog, analitičkog izražavanja doživljaja stvarnosti u kojoj će biti istaknuta samostalnost i individualnost učenika. Stoga se ponekada opisivanje može kombinovati sa metodom razgovora, grafičkim predstavljanjem ili sa metodom posmatranja. Ostali opšti metodički pristupi ovom značajnom obliku jezičkog izražavanja isti su ili slični kao i kod prepričavanja i pričanja (od planiranja, preko realizacije planiranih aktivnosti, do vrednovanja postignutog i funkcionalnog povezivanja sa srodnim sadržajima kakvi su i usmena i pismena vežbanja za sticanje, usavršavanje i negovanje jezičke kulture učenika).

Obrada nastavnih sadržaja koji se odnosi na reči istog oblika, a različitog značenja i reči istog značenja, a različitog oblika, kao i na ustaljene jezičke izraze trebalo bi da se zasniva na brojnim primerima koji su učenicima poznati, jer bi im pomogli da bolje razumeju i da upotrebljavaju date lekseme u spontanoj komunikaciji, što bi doprinelo obogaćivanju njihove jezičke produkcije i unapređivanju njihove komunikativne kompetencije. Izuzetno je značajno da se ove lekseme i ustaljeni izrazi ne izučavaju izolovano, izvan konteksta, već je potrebno ukazati učenicima na njihovu funkciju u stvarnoj jezičkoj upotrebi. Trebalo bi, između ostalog, razgovarati sa učenicima o posebnim (stilskim) efektima koje ove lekseme i frazeologizmi imaju u određenom tekstu. Ovo gradivo bi trebalo povezati sa nastavom književnosti, budući da književno delo obiluje leksičkim slojevima, kojima se izgrađuje i književni i jezički ukus učenika.

Nastavnoj jedinici Razglednica, čestitka, pismo trebalo bi pristupiti funkcionalno. Trebalo bi podsticati učenike da sami napišu razglednicu, čestitku ili pismo, ali bi im trebalo, najpre, predočiti određena pravila koja se odnose na ove oblike pisane komunikacije. Pažnju bi posebno trebalo usmeriti na adresiranje pisma i razglednice. Poželjno je povezati ovo gradivo sa odgovarajućim nastavnim jedinicama iz pravopisa.

Pomoću književnih i neknjiževnih tekstova učenicima bi trebalo ukazati na različite mogućnosti upotrebe reči, sintagmi i rečenica u formalnim/neformalnim jezičkim situacijama, kao i na promenu njihovog značenja u zavisnosti od konteksta. Tokom praktične nastave jezičke kulture učenicima bi trebalo ukazati da je neophodno govoriti onako kako to zahteva komunikativna situacija i sa njom uskladiti jezičke mehanizme.

Izučavanjem različitih vrsta tekstova - linearnih i nelinearnih - kroz osmišljavanje, organizovanje i realizovanje brojnih aktivnosti, kod učenika bi trebalo unapređivati čitalačku kompetenciju. Posebno bi ih trebalo usmeravati na to da promišljaju o tekstovima, da ih analiziraju, da jezički ispravno i jasno iskažu svoje mišljenje o određenom tekstu, kao i da povezujući informacije iznete u tekstu, izvedu zaključak. Poželjno je kod učenika podsticati strategije koje čitalac koristi u susretu sa tekstom, kao što su, na primer: pronalaženje informacija; povezivanje i interpretiranje; promišljanje i evaluiranje. Ne zanemarujući uzrasne i individualne karakteristike učenika, trebalo bi ih osposobiti da primene znanja i veštine koje će im omogućiti da korektno reše problemske situacije u različitim kontekstima u kojima se čitanje odvija.

Koherentnost predstavlja značajno obeležje tekstualne strukture i upućuje na kontinualni karakter nekog teksta. Stoga bi u nastavi jezičke kulture trebalo osposobljavati učenike da pravilno koncipiraju/strukturiraju tekst/sastav. Na primer, trebalo bi da sastavljaju logički smislene tekstove na osnovu zadatih reči ili da sastavljaju tekstove čija će dužina biti ograničena. Takođe, trebalo bi ih podsticati da osmisle više različitih početaka teksta na istu zadatu temu ili da osmisle više različitih završetaka namenski pripremljenog i prema zahtevu prilagođenog nedovršenog teksta; da uspostavljaju narušen hronološki ili smisleni poredak u zadatom tekstu i slično.

Svaka od programskih vežbi (pravopisne, jezičke, leksičko-semantičke i govorne vežbe) planira se i realizuje u nastavnom kontekstu u kome postoji potreba za funkcionalnim usvajanjem i funkcionalnom primenom datih jezičkih zakonitosti i pojava u novim komunikativnim situacijama, kao i potreba za utvrđivanjem, obnavljanjem ili sistematizovanjem znanja stečenog tokom nastave jezika i nastave književnosti.

Govorne vežbe kod učenika podstiču maštu i kreativnost, ali i divergentno mišljenje, zbog čega bi ih trebalo češće primenjivati u nastavi jezičke kulture. Potrebno je da budu precizno isplanirane i detaljno organizovane. Govorne vežbe su u funkciji izgrađivanja dobrog jezičkog ukusa, elokventnosti i fluentnosti u izražavanju. Na ovom uzrastu adekvatne mogu biti sledeće govorne vežbe: recitovanje, izražajno čitanje, scensko prikazivanje dramskog/dramatizovanog teksta i slično.

Sistemska primena adekvatnih pravopisnih vežbi omogućava da teorijsko pravopisno znanje blagovremeno pređe u umenje, kao i da se stečena navika primene pravopisnih pravila ispolji u praktičnoj i spontanoj nameni. Pravopisne vežbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. U ovom uzrastu trebalo bi primenjivati proste pravopisne vežbe koje su pogodne za savlađivanje samo jednog pravopisnog pravila iz jedne pravopisne oblasti. Prilikom pripreme pravopisnih vežbi trebalo bi poštovati princip postupnosti, sistematičnosti, jedinstva teorije i prakse. Kako bi se uspešnije savladala programom predviđena pravopisna načela, pogodne mogu biti sledeće pravopisne vežbe: diktat; upravni govor (sva tri modela); navodnici; veliko slovo; zamenica Vi iz poštovanja; spojeno i odvojeno pisanje reči (rečca li, predlog sa, višečlani brojevi).

Vrste jezičkih vežbi potrebno je odabrati u kontekstu nastavnog sadržaja. To mogu biti dopunjavanje rečenica predikatom u sadašnjem, prošlom i budućem vremenu; proširivanje rečenica; ukrštene reči; asocijacije i slično.

Primenom leksičko-semantičkih vežbi kod učenika se stvara navika da promišljaju i traže adekvatan jezički izraz za ono što žele da iskažu (u zavisnosti od komunikativne situacije) i povećava se fond takvih izraza u njihovom rečniku. Vrste ovih vežbi treba usaglasiti sa interesovanjima učenika i nastavnim sadržajima. Razvijanju smisla za precizno izražavanje i razumevanje značenja reči i izraza doprinose različite vežbe, na primer: određivanje značenja ustaljenih izraza; sastavljanje reči na osnovu datog početnog i poslednjeg slova; dopunjavanje niza rečima koje su povezane sa datom rečju.

Pismeni zadaci predstavljaju najsintetičniji oblik delovanja u razvijanju jezičke kulture učenika i mogu nedvosmisleno ukazati na efekte nastave srpskog jezika i književnosti u celini. U četvrtom razredu učenici

izrađuju dva školska pismena zadatka - jedan u prvom i jedan u drugom polugodištu. Oba pismena zadatke trebalo bi pisati ćiriličkim pismom. Poželjno je da ispravak prvog pismenog zadatka učenici pišu ćiriličkim, a drugog latiničkim pismom.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i realizuje se u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Ocenjivanje bi trebalo da bude usmereno na dobijanje informacija o obrascima mišljenja i uslovima pod kojim učenik može da primeni znanje stečeno tokom nastave jezičke kulture u svakodnevnoj formalnoj i neformalnoj komunikaciji.

Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procenom nivoa postignuća učenika. Akcenat bi trebalo da bude na učenikovim sposobnostima - na onome što učenik može ili pokušava da učini. Tokom procesa nastave i učenja učitelj kontinuirano i na primeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti dovoljno jasna i informativna, kako bi bila podsticajna za dalje napredovanje učenika. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

OBAVEZNI PREDMETI - MATERNJI JEZIK

1. ALBANSKI JEZIK

Emërtimi i lëndës	GJUHA SHQIPE
Qëllimi	Qëllimi i mësimit të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe në klasë të katër nënkupton përvetësimin e shkathtësive për të komunikuar në situata të ndryshme, krijimin e pavarësisë individuale dhe formimin kulturor, përvetësimin e gjuhës letrare përgatitjen e nxënësit për të njohur jetën, zhvillimin e ndjenjës për të dëgjuar tema të ndryshme me karakter edukativ dhe arsimor, nxitjen dhe motivimin e nxënësve për të nxënë.
Klasa	IV Katër
Fondi vjetor i orëve	180 orë

REZULTATET Pas përfundimit të klasës nxënësi do të jetë në gjendje të:	FUSHA/ TEMA/ TEMA	PËRMBAJTJET
Të dallojë poezinë dhe tregimin; Të mësojë përmendësh pjesë të shkurtra letrare (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); Lexon qartë dhe me saktësi pjesën; Ritregon nëpërmjet pyetjeve se sa e ka kuptuar tregimin; vanalizon personazhet e pjesës, Njeh gjinitë letrare në bazë të veçorive formale të poezisë, prozës dhe dramës; Njeh llojet letrare përrallën dhe fabulën; Përcakton ngjarjen kryesore dhe personazhin, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar - artistik; Përcakton kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar - artistik; Dallon lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar - artistik; Dallon rrëfimin nga përshkrimi dhe dialogu; Dallon poezinë nga tregimi, proza;	**LETËRSIA**	Lektura shkollore Poezia, Proza, Tekstet dramatike, Tregime shkencore dhe informative Ani pianistja - Shpresa Vreto Ema është si princeshë - Kristine Sanje, Kloteri ka vënë syze - Kōdōkan Goshin Jutsu Pëllumbi i bardhë - Rifat Kukaj Vajza e kopshtarit - Edmond de Amiçis Më quajnë mbretëreshë Teuta - Luan Rama Dragonjtë e Meit - Përrallë kineze, përshtati: Katerinë Stok Vjeshta - Xhevahir Spahiu Harabeli - Dritëro Agolli Oreksi për librat - Marçelo Arxhili Fluturimi i Markut - Sazan Goliku Kur lahet Hëna - Maria Albina Skavuxo Pema e qershisë - Anxhela Naneti 12 muajt e vitit - Mitrush Kuteli
Dallon gjinitë letrare të poezisë, prozës dhe dramës në bazë të pjesëve të lexuara; Dallon llojet letrare, përrallën dhe fabulën; Veçon ngjarjen kryesore dhe gjen personazhin kryesor, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar - artistik; Dallon kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar - artistik; Cakton format folklorike të fjalëve të urta popullore, enigmave dhe gjë e gjëzave; Dallon rimën, vargun dhe strofën në poezinë lirike; Cakton vetitë karakteristike, ndjnjat, pamjen dhe veprimet e personazheve; Cakton raportet ndërmjet personazheve në tekstin letrar - artistik; Cakton veçoritë e rrëfimit nga përshkrimi dhe dialogu; Vëren lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar - artistik; Dallon prozën nga poezia;		Një Plak i Vitit të Ri ndryshe - Zhak Pust Dantellat e akullit - Federiko Garsia Lorka Patatet e ziera -Mira Lobe E mrekullueshmja. . . Pica - Roberto Piumini Shumë zhurmë për asgjë - Kristin Sagner Çarku - Kristian Tilman Dallgëthyesi - Viktor Canosinaj Një fundjavë e paharrueshme -Severina Onfrua Libri i xhunglës - Rudyard Kipling Tarzani shpëtimtar - Edgar Borrous Vajza e çuditshme - Valeri Grusar Kali i drunjtë - Ndoc Papleka Beni ecën vetë - Kiço Blushi Mësuesja e klasës së parë - Edmond de Amiçis Mami dhe Lumturia - Anxhela Naneti Zgjimi i ariut - Qamil Batalli Luani dhe dhelpra e mençur - Ezopi Gramatika është këngë e bukur - Erik Orsena Liza në botën e çudirave - Ljuis Kerroll Kopshti sekret - Fransis Burnet Vishnjushi dhe sinjor Majdanozi - Xhani Rodari Princesha Ardita -Silvia Husler Tregim për yllin e zjarrtë - Astrit Bishqemi

Mëson përmendësh pjesë të shkurtra letrare dhe i interpreton (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); Përcakton renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe veçon personazhet kryesore në tekst; Përcakton llojet letrare, përrallën dhe fabulën në bazë të shembujve të dhënë; Përcakton ngjarjen kryesore dhe gjen personazhin kryesor, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar - artistik; Përcakton kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar - artistik; Përcakton format folklorike të fjalëve të urta popullore, enigmave dhe gjë e gjëzave; Përcakton vetitë karakteristike, ndjenjat, pamjen dhe veprimet e personazheve; Përcakton veçoritë e dialogut nga përshkrimi dhe rrëfimi;		Sjellësi i zjarrit - Miti Indian (Përktheu Fotaq Andrea) Syri i kaltër - Rita Petro, Tonin Çobani Portreti i Skënderbeut - Ismail Kadare Onufri dhe bariu - Moikom Zeqo Gjyshja ime Sevasti Qiriazi - Vitore Dako Në planetin e çuditshëm - Selli Rou Koni në Romë - Julia Boehme Në bregun e pulëbardhave - Hajro Ulqinaku Të flesh në verë - Melsi Qirici Lektura shtëpiake 1. Peter Hertling “Beni dhe Ana”; 2. Oscar Wide “Princi i Lumtur”; 3. Luigj Gurakuqi “Stinët e motmotit”; 4. Valbona Imeraj “Aventurat e Tobit”; 5. Natasha Poroçani “Pa e vrarë mendjen”; 6. Luan Rama & Sulid Kasemi “Gjergj Kastriot Skenderbeu”; Zgjedhje plotësuese 1. Luan Rama & Semela Mero “Aleksandër Moisiu”; 2. Alber Vataj &Entela Kasemi “Arkitekt Sinani”; 3. Denata Toçe “Aurora dhe fustani shumëngjyrësh”; 4. Stela Subashi“ Aventurat e Lusit në kuzhinë; Nocione letrare: − këngët popullore, - tregime përkafshët, - veçoritë e këngës popullore epike, - novelat, - romni për fëmijë, - personifikimi, - përshkrimi i natyrës dhe personazheve, - rrëfimi në vetën e parë dhe të tretë, - konflikti i personazheve dramatike.
Dallon fjalinë nga teksti; Tregon nga se përbëhet teksti; Krijon një tekst duke radhitur fjalitë e dhëna; Krijo një tekst duke u bazuar në figurat e dhëna; Argumenton se në cilat raste disa fjalë të dhëna përbëjnë një tekst; Dallon llojet e ndryshme të fjalive dhe funksionet e fjalëve në fjali dhe i zbaton këto njohuri në komunikimin e përditshëm; Përdor gjuhën standarde, njeh dialektet e pjesë të tjera të leksikut dhe respekton diversitetin gjuhësor; Dallon kuptimet e fjalëve dhe i përdor për të pasuruar fjalorin e tyre. Dallon fjalinë nga jo - fjalia; Dallon fjalitë e thjeshta dëftore dhe pyetëse; Dallon emra njerëzish, sendesh dhe kafshësh; Dallon emrat e gjinisë mashkullore nga ato femërore; Dallon foljet e rregullta në kohën e tashme, sipas modeleve të dhëna; Përdor dhe shkruan drejt shkronjat e alfabetit të Gjuhës shqipe; Formon fjali të thjeshta dëftore dhe pyetëse, duke respektuar shenjat e pikësimit;	**GJUHA** **Gramatika dhe drejtshkrimi**	Teksti dhe fjalia Teksti dhe paragrafi Llojet e fjalisë Drejtshkrim/Shenjat e pikësimit në dialog Fjalia pohore dhe mohore Fjalitë pohore Emri i përgjithshëm dhe i përveçëm Drejtshkrim. Shkronja e madhe tek emrat e përveçëm dhe në fillim të fjalisë Gjinia e emrit Numri i emrit. Ushtrime Emri i shquar dhe i pashquar Emra mashkullorë të shquar dhe të pashquar Emra femërorë të shquar dhe të pashquar Lakimi i emrave mashkullorë Lakimi i emrave femërorë Lakimi i emrave në numrin shumës Mbiemri i nyjshëm dhe i panyjshëm Drejtshkrim. Përshtatja e mbiemrit me emrin Lakimi i mbiemrave të nyjshëm dhe të panyjshëm Lakimi i mbiemrave në numrin shumës Përemri vetor Folja Foljet jam dhe kam në kohën e tashme Foljet jam dhe kam në kohën e kryer të thjeshtë

Dallon emrat e gjinisë mashkullore nga ato femërore; Dallon emra njerëzish, sendesh dhe kafshësh në numrin njëjës dhe shumës; Dallon mbiemrin si fjalë që tregon cilësi të emrit; Gjen dhe formon fjali me mbiemra dhe me numërorë; Gjen dhe formon fjali me përemra vetorë dhe me numërorë; Zgjedhon folje të rregullta në kohën e tashme; Ndan fjalët në fund të rreshtit sipas rregullave gjuhësore dhe mënyrave të ndryshme;		Foljet jam dhe kam në kohën e pakryer Folja në kohën e tashme Drejtshkrimi i foljes në kohën e tashme Folja në kohën e kryer të thjeshtë Drejtshkrimi i foljes në kohën e kryer të thjeshtë
Dallon fjalinë si grup fjalësh që lidhen me njëra-tjetrën sipas kuptimit; Dallon fjalinë me të cilën tregojmë për diçka; Formon fjali duke bashkuar fjalët sipas kuptimit; Formon fjali të thjeshta dëftore dhe pyetëse, duke respektuar shenjat e pikësimit; Përdor drejt emrat e njerëzve, sendeve dhe kafshëve në numrin njëjës dhe shumës; Përdor drejt përemrat përemrat vetorë në fjali të ndryshme; Grupon përemrat vetorë sipas numrit njëjës dhe shumës; Zgjedhon në mënyrë intuitive foljet kam dhe jam në kohën e tashme; Përshtat foljet kam dhe jam sipas vetës, numrit, në kohën e tashme në fjali; Krijon fjali me foljen kam, në kohën e tashme; Zgjedhon folje të rregullta sipas kohës, vetës e mënyrës;		Folja në kohën e pakryer Drejtshkrimi i foljes në kohën e kryer të thjeshtë Ndajfolja-Ushtrime Pjesët kryesore të fjalisë - Kryefjala Përshtatja e kallëzuesit me kryefjalën Grupi i kryefjalës dhe i kallëzuesit 204 Zgjerojmë dhe zvogëlojmë grupet e fjalisë Antonimet Sinonimet Fjalët me kuptim të figurshëm
Dallon ndryshimin ndërmjet fjalëve, diskutim, bisedë, dialog; Realizon një diskutim një bisedë një dialog; Merr pjesë në veprimtarit në grup; Dallon elementet që na vijnë në ndihmë për t'i shkruar një letër Revistës; Shkruajmë letër për një revistë duke respektuar hapat e dhënë; Shkruan duke respektuar rregullat drejtshkrimore; Dallon thirrjen si lloj shkrimi i veçantë; Shkruan thirrje me tema të ndryshme duke u bazuar në modelet e dhëna; Dallon lidhjet ndërmjet emrave dhe origjinës së tyre; Përdor fjalor emrash; Merr pjesë në diskutim duke respektuar rregullat e të folurit në grup; Vlerëson mendimet dhe idetë e shokëve duke plotësuar planin e grupit; Vizaton një pemë sipas udhëzimeve përkatëse; Shkruan udhëzimet e duhura poshtë çdo vizatimi;	**KULTURË GJUHE**	- Pushimet verore - Diskutimi dhe biseda - Për shokun/shoqen e klasës - Për personazhin - Nga revista/ Është fat të kesh një shoqe si - Fatbardha - Letër revistës - Thirrjet dhe mesazhet - Emri im - Tregimi fantastik - Projekt - Gjiganti i akullit/Teatri i shkollës - Tingujt dhe ngjyrat e vjeshtës - Libri tërheqës - Dialektet e gjuhës shqipe - Fjalë të urta - Tregimi për mbrojtjen e mjedisit - Intervista - Letër nga fshati - Projekt - Udhëtimi turistik, Prespa - Teksti udhëzues / Një peizazh dimëror - Si pikturohet një pemë - Poezi - Për aromat dhe shijet - Sporti dhe koha e lirë - Për kafshët - Zhvillo tregimin / Gështenjat shpërthyese - Për xhunglën - Krahasimi dhe kuptimi i figurshëm

përshkruan me fjalë vizatimin e një peme; Përshkruan sportin që pëlqen apo ushtron; Shkruan duke plotësuar tekstin e dhënë me fishat e dhëna; Shkruan rreth përvojës vetjake në kohën e lirë.		- Për ndjenjat e personazheve - Mami im - Poezi për pranverën - Për pranverën - Fabula - Tregimi realist dhe tregimi fantastik - Dallimi i teksteve nga intonacioni - Plani i veprimtarisë.

Konceptet kyç të përmbajtjes: gramatikë, lexim, shkrim, flasim, letërsi, gjuhë dhe kulturë gjuhësore, kulturë mediesh.

UDHËZIME DIDAKTIKO - MRTODIKE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT

Programi i mësimit të Gjuhës shqipe bazohet në rezultate, përkatësisht në procesin e nxënies dhe arritjeve të nxënësit. Rezultatet paraqesin përshkrimin e njohurive të integruara, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave të cilat nxënësi **i ndërton, zgjeron dhe i thellon nëpërmjet tri fushave të lëndës.**

I. PLANIFIKI I MËSIMIT DHE NXËNIES

Planifikimi i mësimit dhe nxënies përfshin hartimin e planeve vjetore dhe operative, si dhe zhvillimin e përgatitjeve për orën/ditën/javën e mësimit. Plani vjetor përmban numrin e orëve sipas fushave të shpërndara sipas muajve, në pajtim me kalendarin shkollor, të planifikuara me fondin e orëve sipas fushave dhe fondin vjetor të orëve.

Programin e mësimit dhe nxënies së Gjuhës shqipe në klasën e tretë t[shkollës fillore e përbëjnë tri fusha të lëndës: Letërsia, Gjuha dhe Kultura e gjuhës. Numri i rekomanduar i orëve sipas fushave lëndore është: Letërsia - 80 orë, Gjuha - 50 orë dhe Kultura e gjuhës - 50 orë. Të gjitha fushat lëndore shpërndahen dhe asnjëra nuk mund të mësohet e izoluar dhe pa bashkëveprim me fushat e tjera.

Krahas planit vjetor, hartohet lista e teksteve, e shpërndarë sipas muajve si dhe lektura shtëpiake. Shpërndarja e tejsteve sipas muajve, si edhe deri më tani, bazohet në grupimin dhe lidhjen e teksteve sipas kriteriumeve të ndryshme: natyra dhe roli i veprës letrare, shpejtësia e përparimit të nxënësit, stinët e vitit, data e rëndësishme dhe festat, veçantitë e kolektivit të nxënësve, shkollës dhe bashkësisë letrare, lidhja e ndërlëndore e përmbajtjeve dhe rezultateve, kompetencat ndërlëndore etj. Korrelacioni është mundësuar me kombinimin e teksteve në tërësi të ngjashme tematiko - motive sipas kriteriumeve të ndryshme.

Shembujt e mundur të lidhjes funksionale të teksteve sipas gjinive të veprave mund të jenë të ndryshëm, kurrsesi të vetëmbjë lloji

II. REALIZIMI I MËSIMIT DHE NXËNIES

LETËRSIA

Në mësimin e letërsisë është e rëndësishme që tek nxënësi të zhvillohet aftësia e leximit me kuptim të teksteve letrare, të nxitet dashuria ndaj leximit, të ndërtohet ndjenja për të mirën dhe të vlefshmen, të edukohet shija dhe të kultivohet durimi në lexim dhe përjetimi i veprave letrare. Nxënësit duhet mësuar që përshkruajnë përjetimet nga veprat e lexuara dhe të paraqesin mendimet për ato. Leximi kërkon kohë, durim dhe angazhim, kurse kultivimi i këtyre karakteristikave paraqet themel për të gjitha mësimet e mëtejme. Gjatë leximit të teksteve letrare dhe artistike dhe gjatë bisedës për ato në orë ndërtohet mendimi kritik, sepse nxënësit duhet të kenë gjykim për veprimet dhe veçoritë e personazheve, si për ngjarje të ndryshme në tekst. Veçanërisht është e rëndësishme tek nxënësi të zhvillohet në mënyrë intensive eupatia që nga lexuesi kërkon të vendoset në vendin e tjetrit dhe të kuptojë vetitë e ndryshme dhe veprimet e personazheve. Mësimi i letërsisë forcohet identiteti nacional dhe kulturor, nëpërmjet njohjes së letërsisë dhe kulturës së vet, si dhe letërsinë dhe kulturën e popujve tjerë.

Lektura shkollore është radhitur sipas gjinive letrare. Poezia lirike dhe epike, proza dhe tekstet dramatike për fëmijë dhe i pasuruar me zgjedhjen e teksteve shkencore dhe teksteve informative. Pjesa e lekturës obligative shkollore përbëhet nga, kryesisht nga veprat të cilat i takojnë pjesës themelore nacionale, por edhe veprat reprezntuese për fëmijë nga letërsia botërore. Lektura shtëpiake përfshin vepra poetike dhe prozë nga letërsia për fëmijë.

GJUHA

Në mësimin e gjuhës nxënësit zotërojnë me shkrim dhe me gojë gjuhën standard shqipe. Program është i drejtuar në përvetësim e rregullave gramatikore dhe aplikimi adekuat I tyre në komunikimin me shkrim dhe komunikimin e folur.

Gramatika

Mësimi i gramatikës duhet të lidhet me mësimin e letërsisë ashtu që tekstet letrare nga Libri i leximit mund të shërbejnë për analizën gramatikore dhe shërben si shembull i përdorimit të llojeve të fjalëve në fjali dhe llojet e ndryshme të fjalive sipas formës dhe kuptimit. Duhet pasur kujdes rreth asaj që shembujt të jenë të thjeshtë për analizë. Mësuesi mund të përshtatë tekstin, ashtu që shembujt të jenë tipik.

Drejtshkrimi

Rregullat e drejtshkrimit nxënësit duhet t`i zotërojnë shkallë - shkallë, me përsëritje dhe ushtrime të asaj që është mësuar dhe me përvetësimin e përmbajtjeve të reja dhe atë me ushtrime të ndryshme si në nivelin e fjalëvedhe në nivelin e fjalive. shkrimi i emërtimeve të gjata gjeografike duhet lidhur me mësimin e natyrës dhe shoqërisë - gjeografinë vendore. Është e preferueshme të bëhet korrelacioni me mësimin e matematikës në lidhje me shkrimin e shkurtesave për njësitë matëse. Meqenëse njësitë mësimore nga matematika zgjerojnë në numër të madh njësitë matëse, duhet që në këtë nivel, të tërhiqet vërejtja në shkrimin e tyre vetëm me alfabetin e shqipes.

KULTURË GJUHE

Fusha e njohurive Kulturë gjuhe përfshinë të shprehurit me gojë dhe me shkrim. Të shprehurit me gojë të nxënësit duhet ta zhvillojmë në bisedë në të cilën mësuesi e drejton që qartë, preciz dhe kuptueshëm të shqiptojnë fjalinë, duke respektuar intonacionin dhe theksimin e drejtë në fjali. Në bisedën e udhëhequr për tekstin letrar dhe jo letrar ose edhe për ndonjë temë të caktuar, nxënësit i përgjigjen pyetjeve, bëjnë pyetje, shprehin mendimet dhe qëndrimet e tyre. Nxënësit trimërohen të formësojnë porosinë gojore në të cilën do të paraqesin informacione në shembujt nga jeta e përditshme. Mësuesi duhet të krijojë raste dhe të nxisë nxënësit të flasin, të paraqesin informacione, mendimet e veta, ndjenjat etj. Në klasën e tretë do të duhej të nxiten nxënësit të ritregojnë, të tregojnë dhe të përshkruajnë në mënyrë përmbledhëse dhe të zgjeruar si me gojë ashtu edhe me shkrim.

Ritregimi duhet të ketë qëllimin e vet dhe të jetë i planifikuar dhe i drejtuar. Duhet të orientohen nxënësit si të zgjedhin faktet, si të ndajnë kryesoren nga ajo më pak e rëndësishme dhe si të përcjellin ecurinë kronologjike të përmbajtjes. Duhet pasur kujdes rreth asaj që të ritregohen vetëm ato përmbajtje të cilat plotësojnë kërkesat programore dhe të cilat nënësve paraprakisht janë komentuar/analizuar, paraqitur, shpjeguar.

Tregimi paraqet shprehjen krijuese pa marrë parasysh në atë a është në pyetje realiteti apo fantazia, ose a është në pyetje e reproduktimit të një përjetimi, ngjarjeje dhe përmbajtjeje të imagjinuar (nga bota e fantazisë së fëmijëve). Më shpesh fillohet me rrëfimin e përjetimit e pastaj me ngjarjen. Është e nevojshme t`u tregohet nxënëssve se tregimi interesant duhet të jetë dinamik si dhe mund t`i paraqesin lirshëm përjetimet personale, qëndrimet, të jenë imagjinues dhe origjinal, që të shprehen në mënyrë emocionale dhe piktoreske.

Përshkrimi

Duhet aftësuar nxënësit që me kujdes të vështrojnë, vërejnë, zbulojnë, vërejnë, krahasojnë dhe tek pastaj lëndën e dhënë ta rrumbullakojnë mendimin dhe ta formësojnë gjuhësisht. Nxënësit do të duhej ta lokalizojnë atë të cilën e përshkruajnë(në kohë, hapësirë dhe shkak), të zgjedhin veçori të rëndësishme (raportin e jashtëm dhe kushtet e brendshme) dhe të paraqesin qëndrimin personal/ raportin ndaj dukurisë së dhënë. Meqenëse përshkrimi shpesh vihet në lidhje me leximin dhe komentimin e tekstit (veçanërisht me atë letraro - artistik) është e nevojshme që gjithmonë të orientohet vëmendja e nxënësit në ato vende në këtë lloj tekstesh të cilat janë të pasura me elemente përshkrimi (përshkrimi ilëndës, enterierit, bimëve dhe kafshëve, personazheve letrare, peizazheve etj.), sepse ato janë modelet për zotërimin spontan të përshkrimit si shkathtësi afatgjate në të shprehurit gjuhësor**.**

III. PËRCJELLJA DHE VLERËSIMI I MËSIMIT DHE NXËNIES

Përcjellja e përparimit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve është formale dhe sumative dhe realizohet në pajtim me Rregulloren mbi vlerësimin e nxënësit në arsimin dhe edukimin fillor. Notimi duhet të jetë i orientuar në marrjen e informacioneve mbi shembujt e mendimit dhe kushteve nën të cilat nxënësi mund të zbatojë njohuritë e arritura gjatë mësimit të kulturës gjuhësore në komunikimin e përditshëm formal e jo formal.

Procesi i përcjelljes dhe vlerësimit të një nxënësi duhet të fillojë me vlerësimin inicial të nivelit të arritjeve të nxënësit. Theksi i veçantë duhet të jetë në aftësitë e nxënësit - në atë që nxënësi mund ose tenton ta bëjë. Gjatë procesit të mësimit dhe nxënies mësuesi në mënyrë të vazhdueshme dhe të përshtatshme i tregon nxënësit në cilësinë e arritjeve të tij ashtu që informacioni kthyes të jetë mjaftueshëm i qartë dhe informativ, në mënyrë që të jetë inkurajuese për përparimin e mëtejshëm të nxënësit. Çdo aktivitet është rast i mirë për vlerësimin e përparimit dhe dhënien e informacionit kthyes, kurse nxënësit duhet aftësuar dhe inkurajuar të vlerësojnë përparimin e vet në realizimin e rezultateve si dhe përparimin e nxënësve të tjerë.

Rëndësi të madhe do të ketë edhe përdorimi i teksteve të digjitalizuar. Ku mësimdhënësi do të mundohet qe lënda te jetë sa më e kuptueshme për nxënësit. Nxënësit do të kenë mundësi të shohin dhe mësojnë më lehtë tingujt, shkronjat dhe fjalët në gjuhën shqipe.

2. BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK
Cilj	Cilj nastave i učenja Bosanskog jezika je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanju vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.
Razred	Četvrti
Godišnji fond časova	180

ISHODI Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/ TEMA	SADRŽAJI
- čita i razumije sadržaj različtih vrsta tekstova; - iskazuje dojam i mišljenje o pročitanom djelu; - otkriva osjećanja iskazana u lirskoj pjesmi; - uoči i izdvoji osnovne elemente lirske pjesme (stih, stofa, rima i ritam); - uoči osnovni motiv i sporedne motive u lirskoj pjesmi; - uoči i izdvoji pjesničke slike u pjesmi; - uoči i izdvoji u tekstu stilska sredstva (poređenje, personifikaciju i epitet); - prepoznaje i navodi razlike između lirske pjesme, priče i dramskog teksta; - - imenuje i razlikuje vrste književnih djela: narodnu šaljivu priču, narodnu i autorska bajku, pripovjetku, roman za djecu i dramski tekst - locira tekst u vremenu i prostoru; - odredi temu i redoslijed događaja u pročitanom tekstu; - otkriva i tumači ideju/pouke književnoga djela; - razlikuje opisivanje, pripovijedanje (u prvom i trećem licu) i dijalog u književnom djelu; - uočava uzroke i posljedice u ponašanju likova u djelu; - poredi likove navodeći njihove osnovne osobine na osnovu dijaloga i postupaka; - podrži tvrdnje o djelu odgovarajućim citatima (dijelovima teksta); - zapaža i označi logičke cjeline u kompoziciji teksta; - usvaja novonaučene riječi i pojmove te tako poboljšava komunikaciju u usmenom i pisanom obliku; - reprodukuje sve važne elemente književnoga djela; - reprodukuje sadržaj prilagođavajući ga posebnim zahtjevima (mijenja kraj ili redoslijed događaja, sažima tekst i sl.), - interpretira književni tekst iznoseći svoje lično viđenje uvažavajući i drugačje mišljenje; - poredi tekst sa situacijama iz svakodnevnog života; - vrši selekciju pojava, događaja i likova klasifikujući ih (dobro/loše, lijepo/ružno, veselo/tužno, skoro/davno. . .); - mijenja svoje stavove i ponašanje usvajajući pouke književnoga djela;	**KNJIŽE-VNOST**	ŠKOLSKA LEKTIRA Poezija Narodna lirska pjesma: Djevojka je suncu govorila Šukrija Pandžo: Posljednje laste Sergej Jesenjin: Prvi snijeg Džemaludin Latić: Trešnja Kasim Deraković: Ljetna noć Ismet Bekrić: Na brdu iznad grada Alija H. Dubočanin: Zelen-bašča Bisera Alikadić: Smijeh Federiko Garsija Lorka: Luckasta pjesma Muhidin Šarić: Hrabrost Suada Hodžić: Od Kulina Bana Dragan Lukić: Drug drugu Zejćir Hasić: Nikom ne kaži Proza Narodna epska pjesma: Muja liječile vile planinkinje Narodna pripovjetka: Šta god ko kome, sve sebi Narodna priča: Nasrudinovi posjetioci Narodna bošnjačka bajka: Pravda i krivda Mehmed Beg Kapetanović: Majmun i lisica Grozdana Olujić: Oldanini vrtovi Hans Kristijan Andersen: Heljda Oskar Vajld: Sretni princ Alija Hasagić Dubočanin: Šarko Ešref Berbić: Kako je otišlo ljeto Enes Kahvić: Oluja Skender Kulenović: Jasen Dželaluddin Rumi Mevlana: Voće života Rizo Džafić: Milin na Uni Advan Hodžić: Čudo od djeteta Skender Kulenović: Abez Ethem Mulabdić: Bajram Ela Peroci: Majčin dar Branislav Nušić: Prva ljubav Antoan de Sent Egziperi: Mali princ (odlomak) Rene Gijo: Bijela Griva (odlomak) Drama Zejćir Hasić: Alija Đerzelez spašava carevu šćer Gvido Tartalja: Podijela uloga Naučnopopularni i informativni tekstovi (izbor iz knjiga, enciklopedija i časopisa za djecu) Domaća lektira Ismet Bekrić: Jesen u gradu Rene Gijo: Bijela Griva Alija Dubočanin: Tiha rijeka djetinjstva

- izvodi dramske tekstove; - koristi sve dostupne resurse za bolje razumijevanje djela; - koristi znanja stečena u drugim predmetima i drugim oblastima života i rada - poveže gramatičke pojmove obrađene u prethodnim razredima sa novim nastavnim sadržajima; - Razlikuje zavičajni i književni govor; - Razlikuje gramatičke kategorije promjenjivih riječi; - Klasifikuje promjenjive vrste riječi (imenice, zamjenice, pridjeve, brojeve i glagole) u opsegu koji je naznačen u programskim sadržajima; - Razlikuje rečenične dijelove; - Razlikuje vrstu riječi od službe riječi u rečenici; - poštuje i primjenjuje pravopisna pravila; - pravilno piše sva tri modela upravnog govora; - pravilno koristi interpunkcijske oznake u većini rečenica - prepoznaje razliku u pisanju prisvojnih pridjeva izvedenih od vlastitih imenica; - upotrebi osnovne oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje, pričanje i opisivanje; - izvještava o događajima vodeći računa o preciznosti, tačnosti, objektivnosti i sažetosti; - identificira pojave u prirodi i opisuje ih; - kreira opis pejzaža koristeći jezičko-stilska sredstva. - kreira svoju priču pomoću početka zadanog tekstom; - primjenjuje tematske riječi za svoje pričanje; - napiše čestitku, elektronsko pismo; - prilagodi jezički izraz komunikativnoj situaciji - formalnoj i neformalnoj; - poveže informacije iskazane u linearnom i nelinearnom tekstu i na osnovu njih izvodi zaključak;		Ahmet Hromadžić: Patuljak iz zaboravljene zemlje; Karlo Kolodi: Pinokio Dopunski izbor Pored navedenih djela, nastavnik i učenici slobodno biraju najmanje tri, a najviše još pet djela za obradu. Književno-teorijski pojmovi Lirika Narodna poezija; lirske i epske pjesme - osnovna obilježja; umjetnička lirska pjesma - osnovna obelježja; stilska sredstva: personifikacija, poređenje i epitet; osnovni motiv i sporedni motivi u lirskoj pjesmi; pjesnička slika izražena bojom i zvukom. Epika Zapažanje i oblikovanje teme i ideje u književnom djelu; fabula i kompozicija u književnom djelu; karakterizacija likova u književnom djelu; razlikovanje govora pripovjedača i govora likova; dijalog i monolog; priča i roman - razlike; roman za djecu - osnovna obeležja;
	JEZIK **Gramatika i pravopis**	Obnavljanje i utvrđivanje znanja usvojenih u prethodnim razredima. Uočavanje riječi koje u govoru i pisanju mijenjaju svoj osnovni oblik (promjenljive riječi) - bez definicija i zahtjeva za promjenom po padežima i vremenima. Uočavanje riječi koje zadržavaju svoj osnovni oblik u svim situacijama (nepromenljive riječi) bez imenovanja vrsta tih riječi. Vrste riječi: Obnavljanje i utvrđivanje znanja o vrstama riječi usvojenih u prethodnim razredima: - imenice - vlastite, opće, zbirne, gradivne, rod i broj imenica; - glagoli - glagolski oblici koji označavaju radnje koje su se izvršile u sadašnjem, prošlom i budućem vremenu, lice i broj glagola; - pridjevi - opisni i prisvojni, rod i broj pridjeva; - zamjenice - lične zamjenice; - brojevi - osnovni i redni

		Imenice: zbirne i gradivne imenice; rod i broj imenica. Glagoli: osnovna značenja prezenta, perfekta i futura. Pridjevi: gradivni; rod i broj pridjeva. Rečenica i rečenični članovi (subjekat, predikat, objekat, atribut, priloške odredbe). Pojam subjekta; različite vrste riječi (imenice i lične zamjenice) u funkciji subjekta; izostavljeni subjekat. Pojam predikata (glagolski predikat). Pojam objekta (imenice u funkciji objekta). Pojam atributa; pridjev uz imenicu u službi atributa u okviru grupe riječi koja ima službu subjekta ili objekta Priloške odredbe za mjesto, vrijeme i način. Pravopis Upravni govor (treći model) i neupravni govor. Upotreba velikog slova u pisanju: - Imena stanovnika država i naselja; - Nazivi ulica i trgova; - Imena iz umjetničkih dijela - primjeri iz obrađenih dijela npr. Medvjed Miško, Uspavana Ljepotica, Ružno Pače… - Posebno nadenutih imena životinja; - Naziva ustanova, institucija, preduzeća i manifestacija; - Ustaljenih imena historijskih događaja i ličnosti (usklađenih sa predmetom Priroda i društvo). Pisanje prisvojnih pridjeva izvedenih od vlastitih imena (-ov/-ev/ -in, -ski/-ški/-čki/-ćki). Riječca li; skraćeni upitni oblik je li (je l’) Ponavljanje, uvježbavanje i provjeravanje osposobljenosti učenika za primjenu obrađenih pravopisnih pravila.
	JEZIČKA KULTURA	Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja Čestitka, elektronsko pismo Prepričavanje - Prepričavanje teksta sa promjenom gramatičkog lica; - prepričavanje s usmjerenjem na sažimanje teksta. Pričanje - Pričanje na osnovu datih tematskih riječi; - nastavljanje priče inspirisane datim početkom. Opisivanje - Opisivanje prirode - pejzaža; - opisivanje književnih likova. Izvještavanje - Izvještavanje o nekom događaju. Ortoepija Uočavanje naglašenih i nenaglašenih riječi: vježbe u izgovaranju akcenatskih cjelina. Izgovor svih suglasnika i glasovnih grupa u skladu sa književnojezičkom normom č, ć, dž, đ, h; je i ije; - ds - (ljudskih), - io, - ao itd. Vježbe za otklanjanje grešaka koje se javljaju u govoru i pisanju učenika. Ortoepske vježbe: Uvježbavanje pravilnog izgovora riječi, iskaza, rečenica, kratkih narodnih umotvorina (poslovica, brzalica, zagonetaka, pitalica, kraćih tekstova); slušanje zvučnih zapisa, kazivanje napamet lirskih i

		epskih tekstova; snimanje kazivanja i čitanja, analiza snimka i vrednovanje. Pravopisne vježbe: diktat; upravni govor (sva tri modela); navodnici; veliko slovo; zamjenica Vi iz poštovanja; spojeno i odvojeno pisanje riječi (rečca li, višečlani brojevi). Diktati: sa dopunjavanjem, izborni, slobodni, kontrolni diktat; autodiktat. Sintaksičke i stilske vježbe: sastavljanje i pisanje rečenica prema posmatranim predmetima, slici i zadanim riječima; sastavljanje i pisanje pitanja o tematskoj cjelini u tekstu, na slici, o filmu, pozorištu. Prepisivanje rečenica u cilju savladavanja pravopisnih pravila i usavršavanja tehnike pravilnog, urednog i čitkog pisanja latiničnim i ćiriličnim pismom. Vježbe za bogaćenje riječnika i traženje pogodnog izraza. Uvježbavanje tehnike izrade pismenog sastava: analiza teme, određivanje njenog težišta; posmatranje, uočavanje i izbor građe; raspoređivanje pojedinosti; elementi kompozicije.
Nabraja izražajne mogućnosti filma, pozorišta/kazališta (kadar, montaža, muzika, dijalog u filmu i pozorišnoj predstavi); upoređuje književno djelo i film/pozorišne predstave; poznaje i nabraja mogućnosti interneta i savremente tehnologije; koristi internet u obrazovne svrhe i poznaje opasnosti koje se javljaju prilikom upotrebe.	**MEDIJSKA KULTURA**	Izražajna sredstva filmskog/pozorišnog djela: kadar, montaža, muzika, dijalog u filmu ili pozorišnoj predstavi. Film- književno djelo-pozorište - uočavanje sličnosti razlika. Internet - mogućnosti, upotreba i zloupotreba internet.

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura, medijska kultura.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Bosanskog jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas/dan/sedmicu. Godišnji plan sadrži broj časova po oblastima raspoređenih po mjesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planirani fondom časova po oblastima i godišnjim fondom časova.

Program nastave i učenja predmeta Bosanski jezik u četvrtom razredu osnovne škole čine četiri predmetne oblasti: Književnost, Jezik, Jezička kultura i Medijska kultura. Preporučeni broj časova po predmetnim oblastima je: Književnost - 80 časova, Jezik - 65 časova i Jezička kultura - 5 časova. Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Prilikom kreiranja godišnjeg i operativnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. Operativni plan sadrži rubriku sa operacionalizovanim ishodima, definisanim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za evaluaciju kvaliteta isplaniranog, kao i druge elemente prema procjeni nastavnika. Priprema za čas podrazumijeva definisanje cilja časa, definisanje ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definisane ishode, planirane načine provjere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

Uz godišnji plan, formira se lista raspoređenih tekstova po mjesecima, kao i domaća lektira. Distribucija tekstova po mjesecima, kao i do sada, zasnovana je na grupisanju i povezivanju tekstova prema različitim kriterijumima - priroda i uloga književnog djela; vrste tekstova; svrha tekstova: za čitanje/razumijevanje/prepričavanje/tumačenje; brzina napredovanja učenika; godišnja doba; značajni datumi i praznici; posebnosti učeničkog kolektiva, škole i lokalne zajednice; predmetna i međupredmetna povezanost sadržaja i ishoda; međupredmetne kompetencije, itd. Dakle, korelativnost je omogućena kombinovanjem tekstova u srodne tematsko-motivske cjeline prema različitim kriterijumima.

Izbor lektire za četvrti razred je veoma bitan jer učenici treba dalje da ulaze u svijet književnosti, da vole da čitaju i da u tome budu motivisani, što se za početak prvenstveno postiže uspjehom u čitanju (otuda u spisku lektire ima dosta kratkih tekstova i dijela, ali i dužih u odnosu na treći razred, a učeniku tematski i stilski vrlo bliskih, da bi se dalje njegovala i istrajnost u čitanju). Sa druge strane, na ovom uzrastu važno je da učenici još više upoznaju tekstove različitih žanrova, kao i djela različita po vremenu nastanka.

Novina programa za četvrti razred jeste dopunski izbor lektire koji omogućava učiteljima da po sopstvenom izboru biraju najmanje tri, a najviše pet djela koja će na časovima obrađivati. Izborni dio dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Obimnija djela učenici mogu čitati u slobodno vrijeme, čime se podstiče razvijanje kontinuirane navike čitanja. Povećan broj djela u dopunskom izboru lektire ukazuje i na mogućnost obrade pojedinih sadržaja na časovima dodatne nastave. Inovativnost sadržaja za četvrti razred se ogleda u praćenju savremene tehnologije i puteva komunikacije te se u okviru Medijske culture nalaze sadržaji o internet gdje će se učenici upoznati sa mogućnostima internet, osposobiti se da samostalno dolaze do novih saznanja i proširuju znanja stečena u školi, upoznati se sa zloupotrebom kao i opasnostima koje nosi neoprezna upotreba. Učenici će se osposobiti da samostalno pošalju meil, elektronsku poštu sa ili bez priloga, ali i da čestitaju važne datume i praznike.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave po pojedinim nastavnim područjima trebaju biti zasnovani na usvajanju osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pismenog izražavanja, stvaranja vlastitih tekstova (pismenih sastava), te ovladavanje osnovnim elementima i tehnikama iz filmske i scenskih umjetnosti, te medijske kulture.

Interpretacija teksta kao područje u osnovi je gramatike i nastave usmenog i pisanog izražavanja.

U samoj interpretaciji važno je da učenici umjetnička štiva dožive kao nešto što je snažno i lijepo i što djeluje na osjećanja, misli, maštu. Neka u razgovoru, raspravi, suprotstavljanjem mišljenja dolaze do zaključaka. U interpretaciji lirske pjesme novi su, u pojmovnomu smislu, ritam i rima. Raditi na stvoranju atmosfere u kojoj će učenici osjetiti zvučnost, slikovitost i ritam.

Čitanje i pisanje ostaju u prvom planu. Interpretacija teksta kao područje u osnovi je gramatike i nastave usmenog i pismenog izražavanja. To je nepresušan izvor riječi, pojmova i doživljaja. Čitanačka štiva su istovremeno vrijedna književna djela i osnov su za realizaciju svih programskih zahtjeva. Ti se tekstovi razlikuju s obzirom na tematiku, obim, prisustvo naracije i deskripcije, dominantan vrijednosni sistem, ali koliko mogu biti od pomoći u ostvarivanju ciljeva ostalih područja nastave maternjeg jezika.

U samoj interpretaciji teksta treba stalno imati na umu da prava umjetnost ostaje u sferi estetskih osjećanja i nije joj zadatak da direktno, nametljivo poučava, posebno ne da nameće stavove i poruke. Važno je da učenici umjetnička štiva dožive kao nešto što je snažno i lijepo i što djeluje na osjećanja, misli, maštu, da taj susret predstavlja doživljaj ugodnog literarnog iskustva.

Sadržaji nastave gramatike, kulture usmenog i pisanog izražavanja direktno su usmjereni na poboljšavanje nivoa opće pismenosti. Ističite značaj osmišljenog, pravilnog, jasnog govora. Na pojmovima raditi uvijek u kontekstu rečenice, teksta.

U četvrtom razredu učenici su misaono jači, iskustvom bogatiji. To znači da treba povećati očekivanja i jasno postaviti zahtjeve. Na početku godine važno je izvršiti evaluaciju postignuća u prethodnim razredima i upoznati učenike čemu težimo u pojedinim područjima: kakvom čitanju, pisanju, razumijevanju sadržaja, kakvom usmenom i pismenom izražavanju.

U stvaranju ukupne programske strukture uvažavani su važni elementi: broj nastavnih sati, kriteriji važni za izbor nastavnih sadržaja, međusobna povezanost i prožimanje sadržaja pojedinih područja nastave maternjeg jezika, programska struktura ovog nastavnog predmeta u prethodnim razredima i definisani ishodi učenja u pojedinim područjima, zahtjevi ostalih nastavnih predmeta i karakteristike receptivnih mogućnosti učenika četvrtog razreda.

Posebno mjesto u Programu ima domaća lektira Važno je da dijete čita, razumije, izrazi pročitano na njemu svojstven način, da može objasniti zašto mu se nešto dopada ili ne dopada, da ilustrira. Dozvoliti djeci da čitaju i izdvajaju priče i pjesme koje im se posebno sviđaju. Kreativnijim, fleksibilnijim pristupima radu na ovim tekstovima uvoditi učenike u svijet literature i razvijajti s a m o s t a l n o s t u druženju s knjigom.

Medijsku kulturu valja posmatrati u kontekstu ukupnih programskih zahtjeva i podcrtavati potrebu selektivnog pristupa ovim sadržajima.

Prijedlog Nastavnog programa uključuje jezičke, umjetničke, stvaralačke i medijske sadržaje zasnovane na međusobnom prožimanju (korelativnost i integrativnost) nastavnih područja i nastavnih disciplina i predmeta (interdisciplinarnost i povezanost sa drugim nastavnim predmetima: historijom, likovnom kulturom, muzičkom kulturom i dr.).

Također, prijedlog programa temelji se na:

- izboru umjetničkih i znanstvenih sadržaja na principima primjerenosti, reprezentativnosti, egzemplarnosti, odgojnosti, tekstualne adekvatnosti itd.;

- rasporedu, odnosno organizaciji nastavnih sadržaja po principima kontinuiteta i vertikalno-spiralnog slijeda, kao i principima integracije.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i realizuje se u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Ocenjivanje bi trebalo da bude usmereno na dobijanje informacija o obrascima mišljenja i uslovima pod kojim učenik može da primeni znanje stečeno tokom nastave jezičke kulture u svakodnevnoj formalnoj i neformalnoj komunikaciji.

Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procenom nivoa postignuća učenika. Akcenat bi trebalo da bude na učenikovim sposobnostima - na onome što učenik može ili pokušava da učini. Tokom procesa nastave i učenja učitelj kontinuirano i na primeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti dovoljno jasna i informativna, kako bi bila podsticajna za dalje napredovanje učenika. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

3. MAĐARSKI JEZIK

A tantárgy neve	MAGYAR NYELV/МАЂАРСКИ ЈЕЗИК
Cél	A magyar nyelv tanításának célja, hogy a tanulók elsajátítsák a magyar irodalmi nyelv alapvető törvényszerűségeit és megfelelő módon tudják magukat kifejezni szóban és írásban, tudatosítva bennük az anyanyelv fontosságát a nemzeti identitás megőrzése szempontjából, képessé téve őket arra, hogy a magyar irodalmi és más műalkotások megismerésével ápolják a magyar nép hagyományait, kultúráját és a magyar világörökség kincseit.
Osztály	negyedik
Évi óraszám	180 óra

KIMENET A tanév végére a tanuló:	RÉSZTERÜLET/ TÉMA	TARTALOM
- ismeri és felismeri a szöveg és a könyv részeit, szerkezeti egységeit; - elkülöníti a lényeges és kevésbé lényeges információkat; - felismeri a szöveg átvitt értelmét; - felismeri a szövegben a cselekménymozzanatok összefüggéseit és az eseménymozzanatok időrendjét; - meghatározza a szépirodalmi szövegek szereplőinek jellemét, rendszerét, egymáshoz való viszonyát; - képes a szereplők tetteinek és magatartásformáinak értelmezésére az adott szövegre hivatkozva; - felismeri a szövegen belüli ok-okozati összefüggéseket, előzményeket és következményeket; - az irodalmi műben képes önállóan meglátni a problémákat; - véleményezi a szöveghez kapcsolódó illusztráció-válogatást; - különbséget tesz a leíró és elbeszélő közlésmód között, felismeri a párbeszédet; - megkülönbözteti a prózát és a verset; - felismeri a verssort, a versszakot és a rímet; - megérti a szépirodalmi szövegekben az alakzatok szerepét (hasonlat, megszemélyesítés); - az irodalmi műveket össze tudja hasonlítani műfajuk és témájuk alapján; - felfedezi az irodalmi művek és más művészeti alkotások kapcsolatát; - képes a különböző jelrendszerek segítségével megjelenített információk befogadására (pl. szöveg, táblázat, grafikon stb.); - értelmezi az egyszerűbb nem lineáris szövegeket, - ismeri az alapvető olvasási stratégiákat;	**IRODALOM**	ISKOLAI OLVASMÁNYOK Költészet: 1. Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz 2. Vörös István: Téli zaj 3. Lackfi János: Nyári pixelek 4. SzabóLőrinc: Hajnali rigók 5. Vörös István: Hajnali rugók 6. WeöresSándor: Galagonya 7. Fehér Ferenc: Bácskai tájkép 8. Brasnyó István: Nem szeretnék lakni szürke házban 9. Kányádi Sándor: Hallgat az erdő 10. József Attila: Betlehemi királyok 11. Vörös István: Elek, Benő meg a lányrabló sárkány 12. Pilinszky János: A nap születése (részletek) 13. Juhász Ferenc: Nagymama 14. Nemes Nagy Ágnes: Bors néni beszélget a cipővel 15. Tóth Krisztina: Rozsomák Próza: 1. Örkény István: Nápolyi 2. Kosztolányi Dezső: Tükörponty 3. Janikovszky Éva: Dani meg a csuka 4. Kontra Ferenc: A halász meg a fiai (részlet) 5. Lázár Ervin: Megértik-e az állatok az emberi beszédet? 6. Áprily Lajos: Az őz 7. Lázár Ervin: Nagyapa meg a csillagok 8. Fekete István: A bizonyítvány 9. Gyurkovics Tibor: Az én barátom 10. Kányádi Sándor: A kis fiú hiányzik 11. Csukás István: Tapintat és egyéb lelki finomságok 12. Kosztolányi Dezső: Az állatok beszéde 13. Lackfi János: Málnafolt 14. Mészöly Miklós: A torony meséje 15. Janikovszky Éva: Már megint (részlet) Drámai szövegek: 1. Mátyás király meg az igazmondó juhász 2. Tasnádi Emese: Duplavé, a vízimanó (részlet) 3. Válogatás a gyermeklapok szövegeiből. Tudományos és ismeretterjesztő szövegek (válogatás a gyermekenciklopédiák és a gyermeklapok szövegeiből) - ismert írókról, költőkről, festőművészekről és tudósokról;

- meghatározza a következő népi-kisepikai műfajokat: mondóka, közmondás, találós kérdés, szöveges népi gyermekjáték.		- hazánk természeti szépségeiről és kulturális értékeiről; - érdekes tájakról, emberekről, hagyományokról; - illemtan.
		HÁZI OLVASMÁNY: (a felsorolt művek közül legalább négy kerüljön feldolgozásra) 1. Berg Judit: Rumini 2. Lackfi János: Málnafagyi 3. Geronimo Stilton történetei (pl. Egy bajuszmeresztő hétvége, Nosztregerusz titokzatos kézirata stb.) 4. Békés Pál: A Félőlény 5. Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen. Muhi András és a pacák birodalma 6. Lázár Ervin: Négyszögletű Kerek Erdő 7. J. K. Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve 8. Fekete István: Vuk KIEGÉSZÍTŐ IRODALOM: (a felsorolt művek közül három kerülhet feldolgozásra) 1. Csoóri Sándor: Kicsi néném (részlet) 2. Nemes Nagy Ágnes: Minden kedden 3. Kukorelly Endre: Legszeb 4. Fecske Csaba: Ha Laurával beszélgetek 5. Janikovszky Éva: Örülj, hogy lány! (részlet) 6. Janikovszky Éva: Örülj, hogy fiú! (részlet) 7. Csáki szalmája (magyar monda) 8. A tulipánná változott királyfi (magyar népmese) 9. A rátóti csikótojás (magyar népmese) 10. Az állatok nyelvén tudó juhász (magyar népmese) 11. Zelk Zoltán: Rajzpapír Irodalomelméleti fogalmak: - vers; - rím; - refrén; - hasonlat, megszemélyesítés, hangutánzás; - metafora; - mese (népmese, műmese); - monda; - a cselekmény; helye és ideje; - a mű szereplője - külső és belső tulajdonságai és cselekedetei; - drámai szöveg a gyerekeknek; - elbeszélő és leíró rész, párbeszéd; - tréfás vers; - a humor, gúny, irónia; - tanmese; állatmese; - találós kérdés.
- A felkiáltó, felszólító és óhajtó mondatokat felismeri a szóbeli és írott szövegekben, megfelelő módon használja őket szóban és írásban. - Felismeri és megkülönbözteti az igeidőket és -módokat. - Az igeidőket és igemódokat funkciójuk szerint használja beszédben és írásban.	**NYELV** **Nyelvtan** **és helyesírás**	Szerepjátékok, párbeszédek, szituációk dramatizálása, dramatizálás szöveg alapján. Szóbeli és írásbeli fogalmazás. Képek alapján történet elmondása. Olvasmány alapján történet elmondása és leírása. Saját élmény, tapasztalat, vélemény megfogalmazása szóban. Saját élmény megfogalmazása, leírása: elbeszélés írása. Üzenet írása, levél írása.

- Az igekötőket szerepük és írásmódjuk tekintetében megfigyeli, és helyesen, tudatosan alkalmazza őket. - A szavakat szerkezetük és jelentésük alapján osztályozza, jelentésük szerint használja a rokon értelmű, a többjelentésű, az azonos alakú és az ellentétes jelentésű szavakat. A szóalkotás különböző módjait felismeri és alkalmazza. - A főnév fajtáit csoportosítja, megnevezi. - A tulajdonnevek csoportjait egymástól megkülönbözteti. - A névutókat felismeri és használja. - A határozott és határozatlan számnevet, illetve a számnevek fajtáit felismeri és megfelelően használja. - A melléknév szerepét felismeri a nyelvhasználatban. - A névmásokat (személyes, mutató, kérdő) alkalmazza a beszédben, megérti a szövegben. - A helyesírási szabályokat alkalmazza különböző írástevékenységekben: különböző igeidők, ragos és kiejtéstől eltérő írásmódú igék esetében; felszólítást kifejező igealakok esetében; igekötős igék esetében; tulajdonnevek, fokozott melléknevek és számnevek esetében; ragos névszók esetében; névutós szerkezetek esetében; betűvel írt számnevek, a keltezés többféle formájának esetében.		Hibás szövegek javítása. Csoportmunka. Projektmunka. A szövegfeldolgozás folyamán a nyelvi megformáltság jelentéshordozó szerepének figyelembevétele. Alternatívák alkalmazása a tartalmak szóbeli és írásbeli megfogalmazásában. Játék az alternatívákkal. A vicc nyelvi mozgatórugói. Nyelvi jelenségek megfigyeltetése, tapasztalatcsere. A média nyelvének új, szokatlan elemei. Nyelvi játék. Szövegminták használata a nyelvtani egységek működésének megfigyeléséhez. A szövegértés és a megfelelő szóhasználat, nyelvtani forma használatának összefüggései. Vetélkedő, csoportmunka. Házi verseny.
- alkalmazza az alapvető szóbeli és írásbeli kifejezésmódot: tartalom elmondásakor, elbeszéléskor és leíráskor; - tud vázlatot írni, szükség esetén azt megváltoztatni és tartalmilag átszerkeszteni a szöveget; - alkalmazza az azonos és a rokon értelmű, valamint az ellentétes jelentésű szavakat; - felismeri a mindennapi szóhasználatban a szavak, közmondások, szólások jelentését; - a lineáris és nem lineáris szövegben megtalálja az információkat, és azok alapján következtetéseket von le; - ismeri az anyaggyűjtés módjait (megfigyelés, emlékezés, képzelet és olvasás); - elbeszélő fogalmazást vagy leírást tud készíteni; - képeslapot, üdvözlőlapot fogalmaz meg; - tud magánlevelet írni és megcímezni; - leírást készít tárgyról, növényről, állatról és személyről; - kifejezésmódját a kommunikációs helyzetnek (formális és nem formális) megfelelően választja meg;	**NYELVI KULTÚRA**	A szóbeli és az írásbeli kifejezés formái: a teljes szöveg vagy egy részlet tartalmának elbeszélése (megadott vázlat segítségével); a párbeszéd alkalmazása szóbeli közléskor és a fogalmazásban. Helyesírási gyakorlatok: tollbamondás; párbeszéd; a nagybetű és az írásjelek; a számnevek. Vázlat. A feladott témának megfelelően szóbeli vagy írásbeli szövegek alkotása: leírás, elbeszélés, párbeszéd. Az azonos jelentésű vagy rokonértelmű szavak (felismerése az irodalmi alkotások példáján) alkalmazása a gyakorlatokban; Közmondások és szólás(hasonlat)ok alkalmazása a mindennapi beszédben és írásban. Irodalmi és nem irodalmi szövegek (lineáris és nem lineáris) a szókincs gyarapításának szolgálatában. A tárgyak, személyek és jelenségek közötti viszony leírása; a természet, tárgy ismert személy vagy mesehős leírása. Szókincsfejlesztő gyakorlatok: szólánc alkotása; tárgykörös szógyűjtés. Nyelvi gyakorlatok: mondatok kiegészítése; mondatbővítés; keresztrejtvény; asszociációk. Képeslap, üdvözlőlap. Levél és címzés. Megszólítás a levélben és a keltezés. Az anyaggyűjtés módjai. A leírás előkészítése.

- helyesen tagolja a szöveget, makroszerkezeti egységekre tudja osztani.		Leírás. Bevezetés, tárgyalás, befejezés. Beszédgyakorlatok: versmondás, kifejező olvasás, dramatizált szöveg előadása, elbeszélés vagy mese tartalmának elmondása, színpadi előadás stb. A cím és a bekezdés. Bevezetés, tárgyalás, befejezés. Két iskolai dolgozat - egy az első, egy pedig a második félévben.

Kulcsszavak: irodalom, nyelv, nyelvi kultúra.

Korreláció: zenekultúra, képzőművészeti kultúra, szerb, mint nem anyanyelv, természet és társadalom.

DIDAKTIKAI-MÓDSZERTANI UTASÍTÁS

A magyar nyelv tanításának és tanulásának tantervi alapját a kimenet elemei, a tanulási folyamat, valamint a tanulói eredmények képezik. A kimenet egységbe foglalja a tudás, a készségek, álláspontok és értékek leírását, amelyeket a tanuló gyarapít, fejleszt és elmélyít a három tantárgyi részterület révén.

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A tanítás és a tanulás tervezése felöleli az éves és az operatív tervek elkészítését, valamint az órára/napra/hétre való előkészületeket. Az éves terv tartalmazza az óraszámot részterületenként havi felbontásban az iskolanaptárral és az évi óraszámmal összhangban.

A magyar nyelv tanításának és tanulásának programstruktúrája az általános iskola negyedik osztályában a következő három részterületet foglalja magába: irodalom, nyelv és nyelvi kultúra. Az ajánlott óraszám részterületenként: irodalom - 80 óra, nyelv - 50 és nyelvi kultúra - 50 óra. A tanítási részterületek összefonódnak egymással, és azokat nem lehet egymástól izoláltan, egymástól elkülönítve tanítani.

Az éves tervvel összhangban havi lebontásban ki kell alakítani az iskolai és házi olvasmányok szövegeinek jegyzékét. Mint eddig is, a szövegeket bizonyos kritériumok szerint kell csoportosítani és összekapcsolni, mint például: az irodalmi mű jellege és szerepe, műfaja; a szöveg célja: olvasás/szövegértés/elmesélés/értelmezés, a tanuló előmenetelének üteme, évszakok, jelentős dátumok és ünnepek, a tanulói közösség, az iskola és a szülőhely különlegessége; a tartalmak és a kimenetek tantárgyon belüli és tantárgyközi kapcsolata; tantárgyközi kompetenciák stb. Vagyis a szövegek korrelációja teszi lehetővé azok rokon tematikai-motivációs egységekbe való besorolását.

- A szövegrokonságon alapuló funkcionális összekapcsolás lehetséges példái (semmiképpenkülönféle korok gyermekvilága: Janikovszky Éva: Dani meg a csuka, Gyurkovics Tibor: Az én barátom,

- a gyerek és a család: Kányádi Sándor: A kisfiú hiányzik, Fekete István: A bizonyítvány, Kontra Ferenc: A halász és a fiai, Lázár Ervin: Nagyapa meg a csillagok, Janikovszky Éva: Örülj, hogy lány (részlet), Janikovszky Éva: Örülj, hogy fiú (részlet), Csoóri Sándor: Kicsi néném, Juhász Ferenc: Nagymama (részlet)

- gyermeki képzeletvilág: Pilinszky János: A nap születése, Brasnyó István: Nem szeretnék lakni szürke házban, Lázár Ervin: Nagyapa meg a csillagok

- humor: Csáki szalmája (Magyar népmonda), Az állatok nyelvén tudó juhász (magyar népmese)

- évszakok: Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz, Fehér Ferenc: Bácskai tájkép;

- természet: Szabó Lőrinc: Hajnali rigók, Kosztolányi Dezső: Állatok beszéde, Áprily Lajos: Az őz, Lázár Ervin: Megértik-e az állatok az emberi beszédet?

- mesevilág: A tulipánná változott királyfi (népmese), Az állatok nyelvén tudó juhász (magyar népmese), Az égig érő paszuly (népmese) stb.

- hazaszeretet, hagyományaink ápolása, kultúránk és nemzeti önazonosságunk megőrzése: Fehér Ferenc: Bácskai tájkép, József Attila: Betlehemi királyok.

Az előző felsorolás azt példázza, hogyan lehet egy-egy szöveget más szövegekkel bizonyos motívumok, elbeszélési hangnem stb. alapján/mentén összekapcsolni.

Az irodalomtanítás tantervi keretét az olvasmányok szövegei határozzák meg. A szöveganyag műnemek szerint van csoportosítva: költészet, próza és drámai szöveg. Ezeket egészítik ki a tudományos és ismeretterjesztő szövegek: az illedelmes viselkedésről, hazánk természeti szépségeiről és műemlékeiről és a világ legérdekesebb tájairól, népeiről és szokásaikról.

Ugyanúgy, mint az előző osztályokban, a negyedik osztályban is vannak olyan szövegek, amelyeket több tanórán keresztül kerülnek feldolgozásra. Andersen: A rút kiskacsa című meséje teljes egészében így kerül feldolgozásra. Ezt az irodalmi szöveget részenként, a tanító/tanítónő által megtervezett ütemben, néhány tanórán át olvassák és elemzik a tanulók.

Az iskolai olvasmányok mellett, a házi olvasmányok listáját is megadtuk. A házi olvasmányok célja, hogy a tanulóknál felkeltsük az olvasási vágyat, hogy kialakítsuk az olvasási szokásokat és ápoljuk a tanulók olvasási kedvét. A házi olvasmányok keretében, a tanulók a kitartó és folyamatos olvasást gyakorolják, valamint elsajátítják és megerősítik a domináns esztétikai és erkölcsi értékeket.

A negyedik osztály tantervének új eleme az olvasmányok kiegészítő listája, amely a tanító számára lehetővé teszi, hogy saját belátása szerint erről a listáról, még három művet válasszon, amelyeket az órán feldolgoznak. Ez a választási lista arra motiválja a tanítót, hogy még kreatívabban viszonyuljon a kimenetek megvalósításához. A terjedelmesebb műveket a tanulók szabadidejükben is olvashatják, ezzel is a mindennapi olvasás szokása is kialakul. A kiegészítő lista szövegei alkalmazhatóak még a kiegészítő oktatásban is.

Az éves és az operatív terveket az iskolanaptárral és az iskolai élettel összhangban kell elkészíteni. Az operatív tervnek tartalmaznia kell az operacionizált kimeneteket, a definiált tanítási egységeket, a tantárgyközi kapcsolatokat (korrelációt), a megvalósítást, az értékelést, valamint (a tanító által lényegesnek tartott) egyéb elemeket. Az óravázlatnak tartalmaznia kell az óra célját, a kimeneteket, a tanulói és a tanári tevékenységet/aktivitást, a megvalósított kimenet ellenőrzési módját (a visszacsatolást), a kiválasztott tanítási stratégiákat, módszereket, valamint a tanulási és tanítási eljárásokat.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

IRODALOM

Az irodalmi nevelés folyamán mesék, elbeszélések, versek, képversek, képregények stb. feldolgozásával fejlesztjük, gazdagítjuk tanulóink személyiségét. Mindeközben pedig irodalmi fogalmakat sajátítanak el, természetesen nem definíciók megfogalmazásával, sokkal inkább a fogalmak megnevezésével és leíró megindoklásával (a szövegbefogadás és -értelmezés során).

A mesék elemzése során alkalmazható a globális és a részenkénti szövegfeldolgozás. Vizsgálható a mese címe, témája, tárgya; érzelmi, gondolati mondanivalója (üzenete); szerkezete, a mű által kitöltött idő, a szereplők rendszere, a jellemábrázolás módja, megformálásának sajátosságai; más irodalmi alkotásokkal és művészeti ágakkal való kapcsolata stb. Tanulmányozhatjuk a mesekezdő és -záró formulákat, a közlésmódokhoz tartozó stílusfordulatokat. Természetesen az adott szempontok közül minél többet alkalmazunk az elemzéskor, annál teljesebb képet kapunk a meséről. Mindeközben az extenzív (élményszerű) olvasásra helyezzük a hangsúlyt.

A mese fő elemei (az elindulás, a feladat vállalása, a próbák, a visszatérés, a jutalom, büntetés) megadják a szerkezet vázát. A szerkezeti váz elkészítése, a műfaji sajátosságok tudatosítása a szövegértés fejlesztését teszi lehetővé. A szerkezetben az eseményeket elmondó (elbeszélő) és a párbeszédes részek váltakozó egymásutánját figyeltetjük meg a tanulókkal. Az esetlegesen megjelenő monológ és a késleltetés (mint sajátos eszköz) is megfigyeltethető. Ugyanakkor lehetséges a mese átstrukturálása (új cselekményfordulatok vagy új szereplők beillesztése). Modernizálhatjuk a meséket, például mai foglalkozásokat, közlekedési eszközöket stb. illeszthetünk a szövegbe. A meseszereplőkről történő beszélgetést tartalmassá, funkcionálissá tehetjük, ha megvilágítjuk attribútumaikat (külső tulajdonságaikat), mint pl. a korukat, nemüket, helyzetüket, külsejüket, különleges külső vonásaikat stb. Megfigyeltethetjük a meseszereplők funkcióit. Jellegzetes stilisztikai eljárásokat vehetünk szemügyre, mint pl. az antropomorfizációt és a hiperbolizmust, vagy tanulmányozhatjuk a mesealakok szociális struktúráját. A mese mimetizálása, dramatizálása, a bábjáték elmélyítheti/elősegítheti a szöveg megértését.

Mindemellett a mese nyelvi normák megerősítésére is szolgálhat. Vagyis a meseértelmezés során a nyelvi, stilisztikai módszert is szükséges alkalmazni, hogy például a mesealak leírása és beszédmódja közötti kapcsolatra fény derüljön. A költői képeket ki kell bontanunk, értelmeznünk kell. Magyarázzuk meg a hasonlatokat, metaforákat, megszemélyesítéseket stb. Az előadásmód, a művészi megformáltság, a stílus megfigyeltetése; az érdekes szófordulatok, szerkezetek vizsgálata; a kifejezően, választékosan megfogalmazott gondolatok, érzések lejegyzése, hasonlók keresése, összehasonlításuk értékes mozzanata lehet a szövegfeldolgozásnak. Ugyanakkor a tanuló számtalan kommunikációs kifejezőeszközt sajátíthat el a népmesékkel való találkozáskor: népies-régies kifejezéseket; népi szólásokat; állandó jelzőket; változatos mondatfajtákat; népmesei sztereotípiákat; népmesei hasonlatokat; kifejező (beszédes) játékos neveket; udvariassági formulákat (megszólítások, köszönések), helyes kapcsolatteremtésre figyelmeztető mesei tanácsokat stb.

A tartalmi szintézis (a szövegfeldolgozás záró akkordjaként) a fő gondolatok összefoglalásával, illetve a szövegtartalom reprodukálásával valósulhat meg. (A szövegtömörítés és a szövegrészletezés párhuzamosságának érvényesülnie kell.) Az összefoglalás segítője lehet a vázlat. Eközben a tanuló számára lényeges és lényegtelen szövegrészek megfigyelése, megkülönböztetése jelent a pedagógus és a tanuló számára kihívást. A grafikai szervezők hatékonysága - a vázlatkör, az eseménylánc, a helyszínvázlat - hatékonysága igen nagy az olvasásértés folyamatában.

A működpontú elemzéstől elrugaszkodva az olvasásközpontú szövegelemzéshez a folyamatolvasás/szünetelt olvasás/szakaszos olvasás vezet el bennünket. A folyamatolvasás lépései, feladatai (előremondás vagy jóslás; problémamegoldás, megbeszélés, vita; kérdések feltevése; dramatizálás; mesefolytatás, mesebefejezés stb.) a kreatív olvasást hivatottak fejleszteni. Kiválaszthatunk egy meseszereplőt, és őt bemutathatjuk. Komikus helyzeteket teremthet a szándékos anakronizmus (múlt és jelen), a fikció (mese) és a valóság összekapcsolása. A mesét, a történetet leírhatjuk különféle nézőpontból: a reális mesét átalakíthatjuk tündérmesévé vagy fordítva (újabb meseelemek beillesztésével); a mese cselekményét szűkíthetjük, bővíthetjük adott szempontok szerint vagy kérdések segítségével. Lehetővé válik az epikus közlésmódok átalakítása: a narráció párbeszéddé, párbeszéd narrációvá formálása. Mindez a kreatív írás felé viheti el a szövegfeldolgozás menetét. A mese illusztrálása szintén kitűnő megoldás a megértéssegítési módok közül. Drámapedagógiai eljárásokat alkalmazhatunk. Ugyanakkor a képzőművészeti alkotások vizualitása, a zeneművek érzelemgazdagsága segítheti az irodalmi alkotás élménnyé formálódását.

A versek értelmezését, a lírai jelentéstartalom befogadását, a személyes olvasatok létrehozását a produktív gyakorlatok alapozzák meg. A teljes szöveg megismerése előtt érdemes a verssel ún. kreatív-produktív gyakorlatokat végezni, mivel ez a szövegbefogadás előkészítésének sajátos módja. A létrejövő variánsok mindig izgalmasak, mert tapasztalttá teszik a (vers)gondolkodás alternativitását, s a potenciálisan jó megoldások sokféleségét. Eközben megfigyeltetjük egy-egy szó, kifejezés szövegalkotásban, szöveghatásban, jelentésképzésben játszott szerepét. Forma, funkció és tartalom mélyreható összefüggéseit tapasztaltatjuk meg.

A kreatív-produktív gyakorlatok a verseket összekevert vagy hiányos részeikből megalkottatják, újraalkottatják. Más vizuális megjelenési formá(k)ba rendezhetjük a verset (például más versszaktagolás,

sorelhelyezés által). A verset képverssé alakíthatjuk, akár különféle tipográfia alkalmazása mellett. Hasonló gyakorlat lehet, ha megváltoztatjuk a mondatösszetevők szövegmondatokon belüli sorrendjét. Az is lehetséges, hogy egy adott versszöveg lexikai anyagában szavakat/szócsoportokat más szavakkal/szócsoportokkal cserélünk ki. Esetleg versszakok vagy szövegmondatláncok sorrendjét változtatjuk meg. Sőt, a címeket helyettesíthetjük más címekkel és/vagy a kezdő vagy befejező szövegösszetevőket helyettesítjük más szövegösszetevőkkel. (Természetesen tetszőlegesen kombinálhatjuk is a felsorolt feladatokat, lehetséges a versszöveg lexikai anyagán több jelösszetevőt érintő művelet elvégzése is.)

A versekben a líraiság, játékosság fokozottan van jelen. Ennek megfelelően a gyermekvers feldolgozásakor sok-sok játékot, érzékszervekre épülő feladatot tervezünk. A címértelmezés lényeges, mert a tanulóknak látniuk kell a sokkal mélyebb összefüggéseket, ok-okozati viszonyokat, elvontabban kell gondolkodniuk a vers címének megfejtésekor. Ezt követően a vers módszeres vizsgálata során rá kell világítanunk, hogy a költő a nyelvi-stilisztikai jelenségeket milyen funkcióban használta fel mondanivalójának kifejezésére. Eközben valamennyi nyelvi-stilisztikai eszköz (hang, szó, kifejezés, mondat, szövegtani jelenség, kép stb.) jelenségét, stílusértékét számba vesszük. A versszak, a verssor, a rím fogalmát a tanulók könnyen megértik, formai tagolódásuk folytán jól megtalálják a versben, de nem javasolt a versszakok szerinti feldolgozás, inkább a gondolati-érzelmi-képi egységet láttassuk meg. A költői kifejezőeszközök, a költői hatás alkotóelemei az egyszerűbben megfejthető hangutánzó, hangulatfestő szavakon át a hangulatteremtő alakzatokig (halmozás, fokozás, ismétlés) terjednek. Az érzékletesség és a hangulatosság kiemelt hordozói a megszemélyesítések, a hasonlatok, metaforák stb. Mindezen kifejezőeszközök felfedeztetése, megfigyeltetése a pedagógus feladata. Az ismétlés poétikai eszközének szintén nagy szerepe van a gyermekversekben. Jó esetben a versek formájának, valamint a kisebb szövegegységeknek az elemzése, értelmezése a szövegegész üzenetéhez visz közelebb – sohasem lehet öncélú. Miután részleteiben elemeztük a verset, körvonalazzuk a vers üzenetét, vagyis az elemzésnek az analízistől a szintézis felé kell haladnia.

A vers hangulatának, érzékletességének megragadására jó megoldás a vers ritmusának, zeneiségének felfedeztetése is. (A kezdeti versélmények jó, ha egyszerűen és élesen ritmizálható, tisztán összecsengő rímű versek olvasására alapulnak.) A vers rímeit megkerestetjük. Játékos gyakorlat lehet egy-egy rímszó elhagyása, kitalálása. Ezen túl beszéltessük tanítványainkat a szöveghallgatással bennük létrejövő képekről. A szöveg mellett, a margón színekkel jelöljék, milyen érzést vált ki bennük egy-egy szövegrész. A kialakuló színskála pedig vizuális nyelven a szöveghatásról, de már az értelmezésről is beszél/mesél. A sokszínű dramatikus eljárások során a tanuló aktív jelentésadóként, jelentésteremtőként vesz részt. A vers ilyenfajta megközelítése lehetővé teszi a szöveg közös értelmezését, a költészet varázsának megőrzésével. (A nagycsoportos improvizációs játékoktól haladunk a mind kisebb csoportos játékok felé, valamint a mímes, beszéd nélküli gyakorlatoktól a szöveges improvizáción át a kötött szövegű színjátékokig.)

A kortárs gyermekverseknek kitüntetett szerepük kell, hogy legyen a versek között. Nyelvi világuk, a bennük ábrázolt tárgyi világ, élethelyzetek, kapcsolati dinamika ismerős az olvasónak. Ezek a szövegek a játékelmélet és a gyermekfilozófia jegyében létrejött alkotások a játék és a humor élményével ajándékozzák meg a befogadót.

Az oktatás során a tanulónak multimediális szövegekkel is találkoznia kell, mint például a képverssel és a képregénnyel. Mindeközben más látásmód elsajátítása a célunk. Szemléltetésként több képverset is bemutathatunk a kép és a szöveg dinamikus együttélésének illusztrációjaként, mely a vizuális és a verbális dekódolásra ad alkalmat. A képregénynek mint műfajnak a tanórai munkába beemelése a különböző műfajú szövegek kreatív olvasásának fejlesztése szempontjából lényeges.

A képregény olvasási stratégiája és nyelvezete a tanulók számára lehetővé teszi a műfaj nem lineáris olvasását. Az általa kínált döntési lehetőségeinek köszönhetően olyan aktív befogadói tevékenységre van szükségünk, mint az internet használatánál. Ugyanakkor nyelvezete, a szövegbuborékok rövid, lényegre törő tartalma miatt hasonlít az SMS- és a chatnyelvre. A szövegértési feladatok megalkotásakor először kisebb egységenként, képkockánként teszünk fel kérdéseket, fogalmazunk meg feladatokat, majd pedig egyre nagyobb egységekre kérdezünk rá, sőt, a mögöttes tartalmakra, akár az ok-okozati viszonyokra is.

A képregényes feladatok igen változatosak lehetnek. Lehetséges a szövegbuborékok vertikális kimozdítása, ill. áthelyezése, új szereplők bevonása, egy-egy háttér előléptetése, a mai reklámszövegek felhasználása stb. A tanulókkal végezhetünk komparatív elemzést, vagyis megállapíthatjuk a regény és a képregény között tapasztalt különbséget. Feladatként adhatjuk egy-egy képregény folytatását, befejezését stb.

A multimediális szövegek közül a táblázatok, a diagramok (kördiagram, oszlopdiagram), grafikon megfigyeltetése, elemzése, valamint a reklámok értelmezése is lényeges feladatunk. A multimediális szövegek értelmezése során a több csatornán érkező üzenetekben minden résznek informatív, sőt érvelő funkciója van. A multimediális olvasni tudás azt jelenti, hogy ugyanúgy értjük a szövegek írott és képi üzeneteit, képesek vagyunk kritikusan értelmezni őket.

A reklámok esetében meghatározhatjuk a hirdetés tételmondatát, a leglényegesebb gondolatot. A multimediális szövegek, így a reklámok verbális részeit is érdemes verbalizálni. Megvizsgáljuk, hogy logikai vagy érzelmi érvek dominálnak-e egy-egy reklám esetén. Hogyan nyilvánulnak meg benne a meggyőzés és a befolyásolás, a hatáskeltés eszközei, esetleg a manipuláció formái. A tanulók számára motiváló lehet az egyes irodalmi művek feldolgozását egy-egy reklámszöveg elemzésével összekapcsolni.

Az ismeretterjesztő szövegek feldolgozásával megalapozhatjuk az önálló ismeretszerzést. Az ismeretközlő szövegek feldolgozása folyamán lényeges a címértelmezés, a szavak és kifejezések értelmezése, az adatkeresés, művelet az adatokkal, a lényeges információk elválasztása a lényegtelentől, az algoritmusok kibontása a szövegből (pl. állatleírás során az állat külső, testi tulajdonságai, lakóhelye, életmódja, táplálkozása, szaporodása stb.), vázlatkészítés, szöveg és ábra kapcsolatának kiemelése stb. Az ismeretterjesztő szöveg esetében lényeges a szöveg és ábra kapcsolatának felismerése, vagy akár a táblázatos formában kapott adatok értelmezése, valamint a főszöveg lényegének kiemelése. Történhet ismerettartalmú szöveg összehasonlítása szépirodalmi leírással, a műfajnak, kifejezésmódnak, szerkezetnek megfelelően. Mindemellett szövegtranszformációk lehetségesek: a szöveg befejezése, folytatása, javítása stb. Az ismeretterjesztő szöveget át lehet alakítani szépirodalmi szöveggé. A tanulók figyelmét fel kell hívni az ismeretterjesztő szövegek sajátos stílusára (leíró jelleg, nominális stílus, pontosság, szakszerűség, tömörség, jó szerkesztettség).

Végcélunk az ismeretterjesztő szövegek önálló olvasása és megértése, a szöveg tagolása, lényegkiemelés, tartalommondás, vázlat írása, az ok-okozati viszonyok felismerése, vagyis az önálló tanulás megalapozása.

Az online közeg digitális szövegeinek olvasási stratégiáit is el kell sajátíttatnunk tanulóinkkal. A mozaikszerűen elhelyezkedő tartalmak megértése, ahol egymást kiegészítve érkezhet alfabetikus szöveg, hang, állókép és mozgókép, más olvasási módot kíván. Az információ felkutatása, dekódolása, értékelése, a kritikus gondolkodás, a lényeges és lényegtelen információk közötti különbségtétel, valamint az információk újraszervezése meghatározó jelentőségű.

A digitális szövegek olvasási stratégiái (a lapozgatás, átfutás, funkcionális olvasás, koncentrikus olvasás stb.) a nem lineáris olvasás fontos elemei. A hypertext olvasásnak gyakorlása, a navigáció alkalmazása szintén megkerülhetetlen.

Összességében lényeges feladatunk a szövegtípus-választék bővítése. Különféle szövegeket kell választanunk, hiszen a megértés folyamatához szükséges készség, hogy a tanuló azonosítani tudja mint szövegtípust. A szövegtípus mintája, sajátos szerkezete, nyelvezete és stílusa az olvasónak jelentést sugall. Ezért különböző tartalmú és rendeltetésű szövegeket olvastassunk.

A nagy népszerűséget megért irodalmi művek szolgálhatnak összehasonlító elemzésül, az irodalom és a film közötti különbség vizsgálatához, melynek alapján a tanulók levonhatják a következtetést a két média jellegéről, és fejleszthetik a médiával kapcsolatos ismereteiket. A tanulóknak rá lehet mutatni más hasonló témájú filmekre is (gyermekkalandok vagy a fantáziavilágban megélt kalandok, a magányos gyermek felnövése stb.).

NYELVI NEVELÉS

A nyelvi nevelést és a nyelvtannal való foglalkozást olyan funkcionális lépések alkotják, amelyek a tanulók kíváncsiságát és önállóságát fejlesztik, valamint erősítik a nyelvhez való felfedező és alkotó hozzáállást. A tananyag megvalósítási módja szorosan kötődjön a különböző élethelyzetekhez, a mindennapi nyelvhasználathoz és a művészi alkotótevékenységhez, azaz a megfelelő szövegekhez és beszédhelyzetekhez. Ezért a nyelvi jelenségeket nem elszigetelt nyelvi elemekként vizsgáljuk, szövegkörnyezetükből kiszakítva, mivel célunk nem az értelem nélküli, fejből történő betanulás, hanem a felfedező és rendszerező elsajátítás.

Kapjon helyet a nyelvi ismeretek tanításában a kísérletezés, például figyeltessük meg, hogy hogyan függ össze a szórend megváltoztatása a tartalmi, hangsúlybeli változásokkal egy-egy mondatban. Vagy nézzük meg, hogy milyen hatása lehet annak, ha rokon értelmű szavakra cseréljük a szavakat egy-egy szövegben. A felfedezés az induktív módszer alkalmazásának alapeleme, jelenjen meg a tanítási órákon: a szófajok kategóriáinak csoportosításaként, a szóalkotás tanításánál a toldalékok szerepének rendszerezésekor, az igekötők jelentésformáló szerepének hangsúlyozásakor stb.

Elengedhetetlen a nyelvi jelenségek megfigyelése mind a mindennapi nyelvhasználatban, mind a tananyaghoz kapcsolódó szövegértési gyakorlatok, illetve a nyelvtani témák feldolgozása folyamán. Olyan indukciós szövegeket helyezzünk a tanulók látóterébe, amelyekben a vizsgált nyelvi jelenség természetes módon jelenik meg. Mindezzel összhangban a szófajok tanításának megfelelő indukciós szövegre (a tanító által létrehozott szöveg, mese, szépirodalmi szöveg(rész), beszélgetés stb.) kell épülnie, levezetésük ebből történjen.

A nyelv normatív használata mellett annak kreatív használatát is támogassák a szövegértési és kommunikációs feladatok, tevékenységek. Példaként szolgálnak ehhez a vicc, a humor nyelvi eszközei vagy a költői képek.

Az oktatási program megvalósítása történjen a hozzáadó kettősnyelvűség szemléletének szellemében. Azaz fontos elvárás a tanulók nyelvjárásban, illetve a szűk környezet nyelvváltozatában történő beszédének támogatása, azzal, hogy mellette a sztenderd nyelvváltozatot is sajátítsák el a pedagógus nyelvhasználatának mintája alapján. Mutassunk rá a nyelvváltozatok közötti azonosságra és különbözőségre, támogassuk a nyelvi sokszínűséget a szituációs játékok alkalmazásával.

A helyesírás tananyaga tovább gyakoroltatja a helyes interpunkciót, s az írásban nem jelölt hangváltozásokra hívja fel a figyelmet. Az igeidők kapcsán az igeidők és -módok helyes jelölését tűzi ki célul, különösen azoknál az eseteknél, ahol hangváltozás történik. A tulajdonnevek toldalékolásánál jelentkező írásmódokra kell figyelni. Ugyancsak fontos a földrajzi tulajdonnévből képzett -i képzős melléknevek, valamint a fokozott melléknevek helyesírása. Figyelni kell az igekötő helyére és helyesírása, valamint a névutók helyes használatára. A tanulóknak tudniuk kell a betűrendbe szedés/sorolás szabályait, s használni a helyesírási segédleteket.

NYELVI KULTÚRA

A nyelvi kultúra alapvető feladata a tanuló nyelvi kifejezőeszközének tökéletesítése, azaz nyelvi készségének fejlesztése, szókincsének a gyarapítása. A nyelvi kultúra a szóbeli és írásbeli kifejezőkészséget foglalja magában. Szoros kapcsolatban áll az irodalom és nyelv részterületekkel, de önálló tanítási egységként is megvalósulhat. A jól elsajátított szóbeli és írásbeli kifejezőkészség teszi lehetővé azt, hogy a tanuló a többi tantárgy anyagát is el tudja sajátítani.

A szóbeli és írásbeli kifejezés közlésformái (tartalom elmondása/leírása, elbeszélés, leírás) a beszédművelésre, az írásbeli kifejezőkészségre, a szókincs, vagyis a kommunikatív kompetencia fejlesztésére irányulnak.

A harmadik osztályban külön figyelmet szenteltünk az elbeszélő fogalmazás tanítására, de az értelmes olvasással együtt nagy figyelmet fordítottunk a szóbeli kifejezőkészség permanens fejlesztésére is. A fejlesztés folyamatában nemcsak a nyelvi kultúra részterületeit használtuk ki, hanem a szövegelemzés, a nyelvtan és a helyesírás nyújtotta lehetőségeket is. A negyedik osztályban arra kell ösztönözni a tanulókat, hogy az

olvasmányok tartalmát, élmény alapú elbeszélésüket és a leírásukat is tömörítéssel és bővítéssel is el tudják mondani, illetve le tudják írni.

Az általános iskola alsó osztályaiban a szöveg tartalmának elmondása/leírása a szóbeli és írásbeli kifejezőkészség formái közül a leggyakoribb, hiszen az irodalomórák szinte mindegyikén jelen van. Kizárólag olyan szövegek tartalmának az elmondását/leírását kérjük, amelyeket az órán már bemutattuk, értelmeztük, feldolgoztuk és elemeztük. A választás különféle szövegtípusokra, tartalmakra essen. Úgy kell irányítani a tanulókat, hogy kiszűrjék a szövegből a tényeket, megkülönböztessék a lényegest a lényegtelentől, a fontosat a kevésbé fontostól, valamint tartsák be az események időrendjét. A negyedik osztályban a nyelvi kultúra oktatása összetettebbé válik, és nehezebb követelményeket állít a tanulók elé. A fogalmazás tanítása összefügg a szövegelemzéssel, ezért a szövegfeldolgozó órákon nagy gondot kell fordítani az elbeszélések, mesék, mondák szerkezeti elemzésére (mondatkapcsolás, hármas tagolás). Ezen a fejlettségi fokon a tanuló képes hosszabb, de egyszerű, szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveg tömörített vagy nem tömörített összefoglalására, elmondására. Egyszerű szóbeli vagy írásbeli szöveget tud alkotni valamely irodalmi mű keltette élményéről, illetve a mindennapi életből vagy a képzelet világából merített témákról. Adhatunk érdekes, célirányos feladatokat is. Például: írhatnak a tanulók úgy is fogalmazást valamely iskolai olvasmány alapján, hogy egy-egy szereplőt elhagynak a történetből vagy éppen újakat kitalálnak, és belemesélnek a történetbe. De meg is változtathatják a szereplők tulajdonságát.

A negyedik osztályban továbbra is az írás folyamatközpontú megközelítésére épülő fogalmazástanítást javasoljuk. A folyamatközpontú megközelítésre épülő fogalmazástanítás során, a szöveg az írás folyamatának különböző fázisaiban alakul ki. Ezek: a tervezés, a piszkozat megírása, az átdolgozás és a bemutatás. A tanító feladata, hogy végigvezesse a diákokat ezeken a fázisokon, és ösztönzze a szöveg többszöri felülvizsgálatát, javítását és átdolgozását.

Az elbeszélő fogalmazás kreatív kifejezésmód, amelynek témáját a valóságból, illetve a képzeletvilágból meríthetjük, de lehet egy élmény, történet vagy fantasztikus történet (gyermeki képzeletvilág terméke) reprodukálása is. A fogalmazás tanításának előkészítésében a leggyakoribb feladattípus a képolvasás volt, valamint a történet eseményeit ábrázoló képek helyes sorrendbe állítása. A gyakorlatok segítették az ok-okozat, az előzmény-következmény, tehát az összefüggésekben való gondolkodás tanítását. A harmadik osztályban a tanulók már készítettek elbeszélő fogalmazást az olvasmány tartalmáról, képsor, kép, átélt közös vagy egyéni élmény alapján (kirándulás, színházlátogatás, tárlatmegtekintés stb.). Az anyaggyűjtés módjai közül megismerkedtek a megfigyeléssel, az emlékezéssel, a képzelettel és az olvasással. Megtanulták a szöveget írásban tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés). A szóbeli és írásbeli kifejezőkészség fejlesztését leggyakrabban az átélt élmények elmondásával kezdjük (közös vagy egyéni), majd a történetalkotással folytatjuk. Nagyon körültekintően kell megválasztani a témát, ügyelni kell az anyagelrendezés módjára, a lényeges részletek meghatározására, valamint a történet szerkezeti egységeinek körvonalazására. Tovább gyakoroltatjuk a párbeszédes rész beépítését a fogalmazásba. Az olvasmányokban megfigyeltetjük az idézett mondatok tagoló szerepét, és utalunk a mondatfonetikai eszközökre.

Arra kell ösztönözni a tanulókat, hogy bátran mondják el/írják le személyes élményeiket, közöljék állásfoglalásukat, írásuk legyen változatos, eredeti és ötletes, merjék kifejezni érzelmeiket.

A leírás tanítására külön figyelmet kell fordítani, hiszen eddig, a fogalmazás legbonyolultabb formája. Tudatosítjuk tanulóinkkal, hogy a leírás tárgyat, növényt, állatot vagy személyt mutat be, jellemző külső tulajdonságai alapján. A leírás készítésekor a következő problémákat kell kiküszöbölni: a szemléleti anyag hiánya, nincs a tanulóknak elegendő tapasztalatuk a bemutatandó tárgyról, állatról vagy növényről, illetve a meglevő ismereteik felszínesek. Éppen ezért, a leírásokhoz a fokozatosság elve mellett, lehetővé kell tenni a tanuló számára az anyaggyűjtés (megfigyelés, olvasmány, film, élmény, tapasztalat, képzelet) forrásaihoz való hozzáférést. Csak ilyen körülmények között válik lehetővé, hogy a tanuló észrevegye a lényeges ismertetőjegyeket, felfedezzen, összehasonlításokat végezzen. A fogalmazástanítás egyik legfontosabb teendője, a megfigyelésnek a sokoldalú megtanítása. A leíró fogalmazás készítésekor a következő két alapelvet tartjuk be: a közelitől érkezünk a távolihoz, vagy a távolitól haladunk a közelihez (semmiképpen sem megengedett a csapongás). Személyleíráskor a külső tulajdonságok mellett megjelenhet a belső

tulajdonságok jellemzése is. A leírás tanításának előkészítésében külön figyelmet szentelünk a rokon értelmű szavak, melléknevek és hasonlatok alkalmazására.

A leírások spontán elsajátítására a legjobb példák az irodalmi alkotásokban találhatók meg. A leírás gyakran szorosan kapcsolódik egy-egy iskolai vagy házi olvasmány szövegéhez. Feldolgozáskor, olvasáskor és értelmezéskor (különösen az irodalmi művekben), a tanulók figyelmét folyamatosan fel kell hívni szöveg azon részeire, amelyek leírást tartalmaznak (tárgyak, személyek és jelenségek közötti kapcsolatok leírása; termeszét, szereplők leírása stb.). Olyan témákkal kell ösztönözni tanulóinkat, amelyek közel állnak hozzájuk, vagy amelyek nagy hatással voltak rájuk. Csak így kerülhetjük el a leírásokban jelentkező sztereotípiákat. A leírásra való felkészítést bizonyos esetekben ajánlatos ötvözni a beszélgetés módszerével, a grafikus ábrázolással vagy a megfigyeléssel. A leírás egyéb általános módszertani megközelítései megegyeznek vagy hasonlóak, mint az elbeszélésnél: tervezés (vázlatkésztés), motiválás, útmutatás, megvalósítás, értékelés és a hasonló tartalmak összehasonlítása.

A fogalmazástanítást tárgyközi feladatként célszerű felfogni. Az írásbeli kifejezőkészséget hatékonyan fejlesztjük, ha a tanulók szöveget írnak a tananyaggal kapcsolatosan. Például a természetismeret órán a háziállatokról tanulnak, vagy anyanyelvi órákon állatokról olvasnak történeteket, leíró szövegeket. Ehhez úgy kapcsolódik a szövegalkotás, hogy állatokat ábrázoló képek közül egyet választanak a tanulók, és leírást készítenek róla úgy, hogy a többiek a fogalmazás alapján ráismerjenek a képre.

A levél tanítását olyan szemelvényekkel vagy előre megírt levelekkel kezdjük, amelyekből a tanulók kideríthetik, hogy ki a levélíró, ki a címzett, milyen kapcsolat van a címzett és a levélíró között, milyen céllal, szándékkal íródott, milyen a hangneme (hivatalos, személyes, humoros, baráti, személytelen). Bemutatjuk nekik a hivatalos és a magánlevelet, valamint felhívjuk a figyelmüket a levél részeire (megszólítás, a levél témája, kifejtés, elbúcsúzás, dátum, aláírás).

A képeslap és az üdvözlőlap rövidebb, tömörebb forma, mint a levél. Megbeszéljük a tanulókkal, hogy milyen alkalomból írunk képes- illetve üdvözlőlapot. Felhívjuk a figyelmüket arra, hogy ezekre a lapokra nem szokás nagyon személyes dolgot írni.

A képeslap, az üdvözlőlap és a levélírás tanítása rendeltesészerű (funkcionális) legyen. Megtanítjuk őket a levél és a képeslap címzésére, a levél tagolására, a megszólítás és a keltezés helyesírásra. Célszerű ezt az anyagot a megfelelő helyesírási gyakorlatokhoz kapcsolni.

Már az előző osztályokban is gyakoroltattuk és tudatosítottuk a tanulókkal, hogy írásuknak a címről kell szólnia, a mondanivalót időrendben kell közölniük, a gondolatmenetnek legyen előremozgása (nincs helybejárás a kifejtésben), gondolatsoruk minden lényeges elemet tartalmazzon és szövegük legyen összefüggő (koherens). A negyedik osztályban ezeket az ismereteket tovább bővítjük. Az írásbeli szövegalkotás tanításánál a tanulók ismerjék meg a fogalmazás lépéseit: a téma kiválasztását, a címadás lényegét, a fogalmazáshoz szükséges anyaggyűjtés fajtáit, folyamatait, a begyűjtött és piszkozatban leírt anyag elrendezésének módjait, a szövegkidolgozás menetét, a fölösleges részek elhagyását és az önellenőrzés szükségességét. A fogalmazás megírása előtt tisztázni kell a kommunikációs körülményeket: milyen céllal, kinek alkotják a szöveget.

Az irodalmi művek értelmezésekor arra törekszünk, hogy a tanuló képes legyen írásban vagy élőszóban hasonló módon, az olvasmány mintájára, koherens szöveget létrehozni és írásában a megalkotott önálló szövegeket tagolni (bevezetés, tárgyalás, befejezés). Beszédében és írásában (levél) használni tudja az udvarias megszólítás formáit. Fontos, hogy közlését képes legyen egyéni módon kezdeni és befejezni.

A fogalmazás előkészítő szakaszában tanulóinkat arra kell ösztönözni, hogy ugyanazon témára írjanak többféle bevezetést, vagy a befejezetlen szöveghez alkossanak különféle befejezéseket. Korábbi ismereteiket felhasználva, javítsák ki egy adott szövegben a helytelenül felállított időrendi sorrendet. Minden esetben fel kell hívni a tanulók figyelmét arra, hogy a jó cím valamit előre közöl a szöveg tartalmából, utal a mondanivaló lényegére, esetleg a szereplőkre, a helyszínre vagy az esemény idejére. Meg kell tanulniuk, hogy a tartalomnak és a címnek összhangban kell lenniük, azaz a fogalmazásnak a címről kell szólnia.

A tanulókat egyéni íráskészségüknek megfelelő feladatokkal kell motiválni. Külön figyelemmel kell kísérni az írási nehézséggel küzdő tanulók munkáját. Teret kell adni a játékos feladatoknak is. A nyelvi játékokat a tanulók érdeklődésének megfelelően, illetve a tananyag keretei között választjuk meg. Lehetnek játékos párbeszédek (pl. az egyik meseszereplővel), levélírás (pl. az egyik mesehősnek), üdvözlőlap (pl. képzeletbeli barátnak, egy meseszereplő nevében), szituációs játékok, fürtábrák, asszociációs játékok, ötsoros írása stb. Alkalmazhatunk különböző fejtörőket (rébuszt, keresztrejtvényt), találós kérdéseket, nyelvtörőket, kiszámolókat.

A fogalmazástanítás igen fontos feladata, hogy rászoktassuk a tanulókat az önellenőrzésre. A szövegjavítás kiterjed az írástechnikai, helyesírási, nyelvhelyességi, szórendi, stilisztikai hibákra egyaránt. Sőt, arra is meg kell tanítani őket, hogy a mondanivaló elrendezéséből elkövetett hibákat is észrevegyék és javítsák.

Az írásbeli munkákat rendszeresen kell ellenőrizni, javítani, javíttatni és értékelni. Az értékelés szempontjai: a mondatok összefüggése, a fogalmazás címe és a szövege közötti összefüggés, a kommunikációs tényezők figyelemmel tartása (Ki a címzett? Mi a kommunikációs cél?), a fogalmazás eredetisége és ötletessége, folyamatos gondolatmenet, a gondolatmenetnek legyen előremozgása, a fogalmazás hármas tagolásának betartása, a nyelvi-stilisztikai eszközök helyes használata, helyesírás, külalak.

A házi feladatok száma fogalmazásból a tanév folyamán legalább 8 legyen, melyeket a következő órán elemzünk és javítunk. Az első és a második félév folyamán is egy-egy iskolai dolgozatot íratunk (egy órán írják, két órán javítják). A fogalmazásokat célszerű tartalom, szerkezet, nyelvezet, helyesírás és külalak szerint is értékelni.

III. A TANÍTÁSI ÉS TANULÁSI FOLYAMAT KÖVETÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A tanuló eredményeinek és tudásának értékelése és osztályozása A tanulóknak az általános iskolai oktatásban és nevelésben való osztályozásáról szóló szabályzattal összhangban kell, hogy történjen. A tanuló előrehaladásának mértékét, valamint az értékelést a tanuló kezdeti tudásszintjéhez kell viszonyítani. A tanár a tanítási-tanulási folyamat során állandó jelleggel és egyértelműen visszajelez a tanulói tudás minőségére vonatkozóan. A visszajelzésnek útmutatóként kell szolgálnia a további munkához, de ugyanakkor motiválnia is kell vele a tanulót. Minden tanulói tevékenységet értékelni kell, de az értékelés és a visszajelzés mellett fontos feladat, hogy rászoktassuk a tanulókat az önellenőrzésre, a hibák felismerésére, azonnali javítására és az önértékelésre. A tanulók felkészítésével és bátorításával arra kell törekedni, hogy a tantárgy kimenetének megvalósításában felmérjék a saját fejlődésüket, de ugyanígy a többi tanuló fejlődését is.

4. RUMUNSKI JEZIK

Denumirea disciplinei	LIMBA ROMÂNĂ
Scopul	Scopul învăţării limbii române cu elemente ale culturii naţionale este ca elevii să stăpânească legile de bază ale limbii române literare pentru o exprimare corectă orală și scrisă, cultivând conştiinţa despe importanţa rolului limbilor în păstrarea identităţii naţionale; să-şi dezvolte capacitatea pentru interpretarea operelor literare şi a altor opere de artă selectate din patrimoniul românesc şi mondial, cu scopul de a cultiva tradiţia şi cultura poporului român şi dezvolta interculturalitatea.
Clasa	a IV-a
Fondul	180 de ore

Finalități După finalizarea temei elevul este capabil să:	**DOMENIUL/ TEMA**	**CONȚINUTURILE**
- Citească și înțeleagă diferite tipuri de texte; - menționeze pe scurt impresia și atitudinea, respectând opinii diferite; - face diferența dintre tipurile literare: poezie, fabulă, nuvelă, roman pentru copii și textul dramatic; - să determine subiectul, ordinea evenimentelor, timpul și locul evenimentelor în textul citit; - denumească trăsături pozitive și negative ale caracterelor; - observe și distinge elementele de bază ale poeziei lirice (versul, versetul, rima și ritmul); - interpreteze ideile literare;	**Literatura**	BIBLIOGRAFIA DE BAZĂ - S-au aurit a toamnă pădurile -Gheorghe Tomozei - Cântec - George Coșbuc - Nu e voie - Tudor Arghezi - Cine este cel mai puternic de pe pământ - Alexandru Mitru - Cântec pentru copiii lumii - Marcel Breslaşu - Câinele, cocoşul şi vulpea -Esop - Mi-e destul să fiu prea bun - Felicia Marina Munteanu - Amintiri din copilărie (fragment) - Camaradul meu Coretti - Edmondo de Amicis - Zile e toamnă - George Coșbuc - De ce face el gimnastică - Dušan Radović
- recunoască situațiile de încălcare/realizare a drepturilor copilului și a stereotipurilor în operele literare; - obsearve personificarea și înțelege rolul ei în opera literară; - distingă descrierea, povestitorul (în prima și a treia persoană) și dialogul în opera literară; - repovestească textul din diferite roluri/perspective; - observe tonul fundamentar a textului literar (vesel, trist, plin de umor); - observe opunerea personajelor în texul dramatic; - citească textul respectând intonația propoziției/versului; - recite expresiv poezia și citească textul în proză; - să interpretează textele dramatice; - să adopte valori umane pozitive pe baza operelor literare citite; - să asocieze termenii gramaticali învățați în clasele anterioare cu conținutul didactic nou - să facă diferența dintre cuvintele care își schimbă forma (substantive, pronume, adjective, numerale, verbe) și cele care nu își schimbă forma; - să determine părțile de bază ale propoziției; - să facă deosebire dintre părțile de vorbire și părțile de propoziție;		- Ciobănaşul - Thurzo Lajos - Doină haiducească poezie populară - Moş Ion Roată şi Unirea - Ion Creangă - În bucătărie - Cornel Mata - Revedere- Mihai Eminescu - Iarna - Nicolae Labiș - Deschide ușa, creștine - George Coșbuc - Plugul, Sorcova - Colindătorii - George Coșbuc - Portretul colegei de bancă - Mircea Sântimbreanu - Vizită - Ion Luca Caragiale - Certărețele - Dragan Lukić - Cei doi frați - după Frații Grimm - Doina - Vasile Alecsandri - Sfârșitul iernii - Vasile Alecsandri - Sticletele - Mihai Sadoveanu - Primăvara - Mihai Sadoveanu - Mama - Teodor Șandru - Mama- Nicolae Labiș - Oaspeții primăverii - Vasile Alecsandri - Stejarul din Borzești- Eusebiu Camilar - Acceleratul - George Topârceanu - La Paști - George Coșbuc - Legenda cucului - Soarele unde se culcă - Miodrag Miloș - Paparudele - G. Dem. Teodorescu - Eu presimt că vara vine - Desanka Maksimović - Premiul întâi - Marin Preda - La cireșe - Ion Creangă - Vară - Otilia Cazimir TEXTE SUPLIMENTARE - Planeta copiilor - Slavco Almăjan - Piticii au uitat să crească - Slavco Almăjan

- să respecte și aplice regulile de bază ortografice; - să înțeleagă stilul direct sau vorbirea directă; - să folosească formele de bază ale comunicării orale și scrise: povestirea, și descrierea; - folosește cuvintele cu aceiași formă, dar cu sens diferit, ca și cuvintele cu formă diferită dar cu același sens. - recunoaște sensul cuvintelor și frazologismelor folosite în comunicarea de zi cu zi; - scrie o carte poștală, felicitare, scrisoare privată; - adaptează expresiile lingvistice în comunicarea - formală și - informală - face legătura dintre informațiile prezentate în textul literar și nonliterar, trage concluzii. - structurează corect textul; - participă la propunerea conținutului și forma muncii;		- În ajun de Anul Nou - Fănuș Neagu - Creion - Tudor Arghezii - Amintiri din copilărie (fragment) - Ion Creangă - Scrisoare - Ana Blandiana - Poveste fără de sfârșit- Michael Ende - Poveste - Nichita Stănescu - Scrisoare - Ana Blandiana - Cioc! Cioc! Cioc! - Emil Gârleanu - Piatra pițigoiului - Tugor Arghezi - Povestea cu un copil și un peștișor argintiu - Ada Teodorescu - Cum s-a speriat micuța Mayrie - Lyman Frank Baum Texte ştiinţific-populare şi informative (Selecţie din eciclopediile şi revistele pentru copii) despre personalităţile importante din lingvistica, literatura şi cultura română (Mihajlo Pupin, Traian Vuia), personalităţi importante din regiunea natală şi altele. Noțiuni de teoria literaturii - poezia populară comică - poveste cu animale - caracteristicile poeziei populare epice - nuvela -romanul pentru copii - personificarea - descrierea personajelor și a naturii, - povestirea la persoana 1. și 3. - opera dramatică
	Limba Gramatică și ortografie	MORFOLOGIE Familia de cuvinte SUBSTANTIVUL Felul substantivelor Numărul substantivelor Genul substantivelor Felul, numărul şi genul substantivelor Cazurile şi funcţiile substantivelor în propoziţie Scriere corectă a substantivelor Sinonimele PRONUMELE Pronumele personal Pronumele personal pronumele de politete Scrierea şi pronunţarea corectă a pronumelui personal ADJECTIVUL Împărțirea adjectivului Numărul și persoana verbului VERBELE Timpurile verbului - prezent, perfectul compus, viitorul. Imperativul.
		ARTICOLUL Articolul hotărât și nehotărât ADJECTIVUL Definiția adjectivului și împărțirea lui. Acordul adjectivului cu substantivul NUMERALUL Numeralul cardinal și ordinal CONJUNCȚIA Declinarea substantivelor, adjectivelor, numeralului după caz. SINTAXA PROPOZITIA SIMPLA Părţile principale de propoziţie PROPOZITIA - părţile de propoziţie Părţile principale de propoziţie SUBIECTUL Acordul subiectului cu predicatul Părţile secundare de propoziţie PREDICATUL Predicatul verbal și predicatul nominal

		Predicatul exprimat prin verbul „a fi” Predicatul exprimat prin verbul „a fi” şi o parte de vorbire Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă ATRIBUTUL Părţile secundare de propoziţie - COMPLEMENTUL ORTOGRAFIA Scrierea corectă a formelor prescurtate a pronumelui personal. Scrierea corectă a numerelor cu ajutorul literelor Scrierea abrevierilor. Scrierea corectă a vorbirii directe și indirecte Semnele de punctuație
	CULTURA EXPRIMĂRII	Formele de bază ale exprimării orale și scrise (povestirea, vorbirea, descrierea) sunt conținuturile de bază ale programului pentru îmbunătățirea și stimularea culturii de exprimare a elevilor. În clasa a patra elevii ar trebui să fie încurajați să povestească, să vorbească în limba română literară și să descrie într-un mod concis și cuprinzător, atât în formă orală cât și în formă scrisă. Forme de bază ale exprimării orale și scrise: povestirea textului în întregime și în părți (conform planului dat); vorbirea în formă de dialog (introducerea dialogului, a discursului administrativ în structura de a spune); descrierea relațiilor dintre obiecte, ființe și fenomene; descrierea naturii, a personajelor literare și a numelo cunoscute din mai multe domenii ale științei și artei etc. Predarea omonimelor - a cuvintelor de aceeași formă dar cu semnificații diferite și a sinonimelor - cuvinte cu același sens dar cu forme diferite, precum și a diferitelor expresii frazeologice. Cartea poștală, felicitare, scrisoare. Textele literare și neliterare în funcția promovarii culturii exprimări. Exerciții de vorbire: recitare, lectură expresivă, prezentare scenică a textului dramatic / dramatizat etc. Exerciții de ortografie: dictatul; vorbirea directă și indirectă; ghilimelele; pronumele de politețe dumneavoastră; scrierea cu cratimă. Exerciții de limbă: completarea propozițiilor cu predicatul la timpul prezent, trecut și viiitor; propozițiile dezvoltae; cuvinte încrucișate; asociații. Exerciții lexico-semantice: definirea sensului expresiilor frazeologice; compunerea cuvintelor bazate pe primele și ultimele litere date; completarea șirului cu cuvinte care au legătură cu cuvântul dat. Două lucrări scrise

Cuvinte-cheie: literatură, limbă, cultura exprimării.

Legătura cu alte discipline:

Istoria

Matematica

Cultura muzicală

Religia

Educația civică

INSTRUCȚIUNI DE REALIZARE AL PROGRAMULUI METODICO-DIDACTIC

Programul de predare și învățare a Limbii române se bazează pe finalități, adică pe procesul de învățare și realizările elevilor. Finalitățile reprezintă descrierea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și valorilor integrate pe care elevul le construiește, le extinde și le aprofundează în toate cele trei materii de specialitate.

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII.

Planificarea predării și învățării presupune crearea de planuri operaționale anuale, precum și dezvoltarea pregătirilor pentru oră/zi/săptămână. Planul anual conține numărul de ore pe domenii împărțit pe luni, în conformitate cu calendarul școlar, fondul planificat de ore pe domenii și fondul anual de ore.

Programul de predare și învățare a materiei Limba română în clasa a patra a școlii elementare este format din trei materii de specialitate: Literatură, Limbă și Cultura limbii. Numărul recomandat de ore pentru materiile de specialitate este: Literatură - 80 de ore, Limbă - 50 de ore și Cultura limbii - 50 de ore. Toate domeniile se întrepătrund și niciuna nu poate fi studiată în mod izolat și fără cooperare cu alte domenii.

Împreună cu planul anual, se formează o listă de texte distribuite pe luni, precum și lectura școlară. Distribuirea textelor pe luni, ca și până acum, se bazează pe gruparea și conectarea textelor după diferite criterii: natura și rolul operei literare, tipuri de text, scopul textului: citirea/înțelegerea/ repovestirea/interpretarea, rapiditatea avansării elevului, anotimpurile, date și sărbători importante, specificul colectivului de elevi, al comunității școlare și locale, interacțiunea materiilor și materiilor intercurriculare ale conținuturilor și finalităților, competențelor intercurriculare, etc. Corelativitatea este posibilă prin combinarea textelor în întreguri tematico-motivaționale înrudite după criterii diferite.

Posibile exemple de grupare funcțională și de conectivitate, prin relevanță, a unei părți din corpusul obligatoriu și suplimentar al lecturii școlare și lectură pentru acasă pot fi următoarele (în niciun caz și unicele):

- Creșterea în diferite perioade și culturi: (René Guillot: Coamă albă, Goran Petrović: Diferențe, Johana Spiri: Hajdi, Astrid Lindgren: Pippi Ciorapi-Lungi, Edmondo e Amicis: Inima; Alexandru Vlahuță - Prima lecție);

- copilul și familia (Barbu Ștefanescu Delavrancea - Bunicul; Miroslav Antić: Cântecul Cosmonautului, Branko V. Radičević: Cântece despre mamă, cântec popular Jetrvica adamsko koleno, Johana Spiri: Haidi; Marin Sorescu- Dor de tata; Edmondo de Amicis: Inima);

- umor (Un duel- George Topârceanu; Căsătoria vrabiei Dunării, Branko Copić: Luna și bunica Sa, Povestea populară a animalelor: Ursul, porcul și vulpea, Dejan Aleksić: Glorie, o alegere din textele dramatice pentru copii);

- descrierea ființelor și spațiilor în diferite condiții meteorologice: George Topârceanu - Primăvara; Emilia Plugaru - Încă-i toamnă; Elena Farago: Vine, vine iarăși iarna; Octavian Goga: Crăciunul copiilor; Desanka Maksimović: Opera paianjenului, Lav Tolstoi: Vrabia și rândunicile/Două înghețuri,;

- lumea basmului (basm popular: Cenușăreasa, Hans Christian Andersen: Răţuşca cea urâtă - Citire în continuări, Ion Creangă - Ursul păcălit de vulpe, Petre Ispirescu - Greuceanu;

- povești instructive (poveste populară: Cele mai bune ctitorii, poveste populară: Vânt și soare; George Topârceanu: Leul deghizat; Lav Nikolaievich Tolstoi: Vrabia și rândunicile/Două înghețuri, Vesna Aleksić: Inimă de detectiv, Hans Christian Andersen: Răţuşca cea urâtă);

- patriotism, tradiție, identitate culturală și națională (Ciprian Porumbescu - Trei culori; Emilia Plugaru - Vine ziua de Florii);

- nașterea primei iubiri (Grigore Vieru: Puișorii; George Coșbuc: Mama; Mihai Eminescu: De-aș avea; Mihai Eminescu: Revedere).

Exemplele date mai sus arată cum textele artistico-literare pot fi legate cu alte texte în moduri diferite, în funcție de motive diferite sau tonul de bază.

Cadrul programului de literatură alcătuiesc textele din lectură. Lectura este introdusă pe genuri literare - poezie, proză și texte dramatice și completată cu o selecție de texte științifice recunoscute și texte informative despre regulile de bună purtare, despre frumusețile naturale, bazate pe mari atracții culturale ale Serbiei și pe meleaguri interesante, popoare, obiceiuri de pe tot mapamondul. Selecția operelor se bazează pe principiul adaptării vârstei.

În clasa a patra, ca și în clasele anterioare, se citesc săptămânal la ore fragmente din opere. Se citește și se studiază versiunea mai lungă al basmului lui Andersen, Rățușca cea urâtă, basmul complet. Se planifică ca, la câte ore programate, conform unui plan care este conceput independent de învățător/învățătoare, cu o dinamică adecvată, elevii citesc și analizează acest text literar.

Pe lângă textele care urmează să fie analizate în clasă, la oră, se oferă și o listă de lectură pentru acasă. Scopul prelucrării unei opere în cadrul lecturii pentru acasă este formarea, dezvoltarea și cultivarea obiceiurilor, deprinderilor de citire a lecturii la elevi. În timpul lecturii pentru acasă, elevii cultivă perseverența în citirea lecturii și adoptă valori estetice și educaționale dominante ale textelor artistico-literare.

Noutatea programului de clasa a IV-a este alegerea suplimentară a lecturii, care permite învățătorilor să selecteze din lista de mai sus sau la alegerea lor, trei opere pentru a fi analizate în clasă, la oră. Partea opțională permite profesorului o mai mare creativitate în atingerea finalităților. Operele mai extinse pot fi citite de elevi în timpul liber, ceea ce încurajează, motivează dezvoltarea unui obicei de lectură continuă. Numărul sporit de opere în alegerea suplimentară a lecturii indică posibilitatea prelucrării unor conținuturi propuse la orele de predare suplimentară.

Atunci când creați planuri anuale și operaționale, este esențial să țineți cont de calendarul școlii și de activitățile care însoțesc viața școlii. Planul operațional conține o secțiune cu finalități operaționalizate, unități de instruire definite, o rubrică pentru conectivitatea inter-curriculară planificată și o rubrică pentru evaluarea calității planului, precum și alte elemente evaluate de către profesor. Pregătirea pentru oră presupune definirea scopului lecției/orei, definirea finalităților în raport cu obiectivul lecției/orei, planificarea activităților elevilor și profesorilor în raport cu obiectivul și finalitățile definite, modalități planificate de verificare a realizării finalităților, alegerea strategiilor, metodelor și procedurilor de predare a învățării și instruirii.

II. REALIZAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

LITERATURA

În predarea literaturii, cel mai important este dezvoltarea capacității elevilor de a citi cu înțelegere textele literare, de a-i încuraja să citească, de a le stârni interesul și sentimentul pentru frumos, de a cultiva gustul și de a favoriza persistența în lectură și trăirea unei opere literare. Discuția cu elevii trebuie să contribuie la capacitatea elevilor de a descrie operele literare citite cu cuvintele lor, de a-și exprima opiniile despre aceste opere, de a înțelege cele mai variate caracteristici și acțiuni ale personajelor și de a face judecăți despre acțiunile și caracteristicile lor, precum și despre diferite evenimente din text. Citirea necesită timp, perseverență și angajament, iar îngrijirea acestor caracteristici este baza pentru învățarea ulterioară. Este deosebit de important că literatura dezvoltă empatie elevilor, făcându-i să se bucure de frumusețea operelor literare pe care le trăiesc emoțional. Predarea literaturii consolidează identitățile naționale și culturale ale elevilor prin învățarea despre literatura și cultura lor, precum și despre literatura și cultura altor popoare.

Lectura școlară conține opere literare în versuri, proză, texte dramatice pentru copii și este îmbogățită cu o selecție de texte populare. Partea obligatorie a lecturii școlare constă în principal din lucrări aparținând corpusului obligatoriu, dar și lucrări reprezentative pentru copii din literatura sârbă și universală. Textele sunt opere semnificative în versuri și proză din literatura pentru copii.

O listă obligatorie de lucrări a fost completată de o selecție suplimentară de texte. Alegerea operelor pentru lectura școlară este potrivită vârstei elevului.

Pe lângă opere literare, programul încurajează elevii să se familiarizeze cu scriitorii, artiștii și savanții români celebri, care au lăsat o amprentă semnificativă asupra culturii române; cu frumusețile naturale și obiectivele culturale ale Serbiei și României; cu zone interesante, popoare, obiceiuri, cu reguli de bună purtare în familie și școală, printr-o selecție de texte științifice populare din cărți, enciclopedii și reviste.

În corpul suplimentar de lectură sunt incluse o serie de lucrări literare contemporane pentru copii, apropiate elevilor după tematică. Scopul a fost de a permite elevilor și învățătorilor să-și dezvolte imaginația și empatia prin analiza acestui fel de lucrări, îmbogățirea experienței de lectură a elevilor și modernizarea abordării lor didactice.

Textele din partea suplimentară a lecturii școlae pot servi profesorului în predarea gramaticii, precum și de cultură a exprimării. Învățători trebuie să recomande elevilor să citească operele care nu sunt realizate la ore în timpul liber.

În timpul analizei textelor literare, elevii își dezvoltă primele experiențe literar-estetice și își formează propriile păreri asupra operei pe care o ascultă sau pe care o citesc. Învățătorul încurajează elevii să își prezinte opiniile și să le explice cu exemple din text.

În interpretarea textelor trebuie să se țină cont de tipul de text: cântecul popular, fabula, nuvela, romanul pentru copii și textul dramatic; determinarea subiectului principal în opera literară, succesiunea evenimentelor, ora și locul evenimentelor din textul citit; să numească trăsăturile pozitive și negative ale personajelor; să observe detalii importante în descrierile ființelor și a naturii; să observe proveniența comicului în textul literar și să înțeleagă ideile principae ale unei opere literare.

Elevul trebuie să recunoască trăsăturile de bază ale poemului liric (vers, strofă, rimă și ritm), să noteze personificarea în opera literară și să înțeleagă rolul acesteia; distinge descrierea, povestirea și dialogul într-o operă literară; distinge povestirea la persoana I și cea la persoana a III-a; să identifice dacă textul literar este vesel, trist, comic și să înțeleagă caracteristicile personajelor din textul dramatic. Prin dezvoltarea noțiunilor literare nu înseamnă că elevii învață definiții, ci denumirea și explicarea descriptivă a unui termen și notarea rolului unui anumit termen într-un text literar. Noțiunile literare sunt observate mai întâi în text și apoi se explică funcția lor.

În timpul interpretării textelor lirice, epice și dramatice pentru copii, elevii sunt motivați de o serie întreagă de activități creative care reies din opere literare (recitarea expresivă a unei poezii lirice, citirea textului în proză în mod interpretativ, spectacolul scenic, jocul teatral, dialogurile dramatice, vizionarea spectacolelor de teatru pentru copii și filme pentru copii, înregistrarea și comentarea pasaje dramatizate).

Orele de literatură pot fi completate prin utilizarea conținutului digital. Învățătorilor și elevilor pot ajuta foarte mult înregistrările audio, unde actorii interpretează expresiv textele literare. De asemenea, ar trebui introduse diferite activități creative în cadrul predării care sistematizează conținutul procesat (jocuri de asociere, puzzle-uri creative, exerciții interactive, etc.).

Corelativitatea este posibilă printr-o combinație adecvată de acte obligatorii și opționale. Același text poate fi legat de alte texte în moduri diferite, în funcție de motive diferite sau tonul de bază al textului, ca parte a predării proiecționale, care se bazează mai degrabă pe rezultate decât pe conținut. Învățătorii stabilesc conexiuni între mai multe discipline, mai ales cu natura și societatea, desenul, educația muzicală, religia și educația civică.

LIMBA

Gramatica

În predarea limbii, elevii învață regulile gramaticale și ortografice ale limbii române, pe care le vor aplica în comunicarea scrisă și vorbită. Pentru adoptarea noului conținut este necesară o bună înțelegere a morfologiei: părțile de vorbire și categoriile lor gramaticale.

În contextul noului conținut, este necesar să arătăm prin exemple că unele cuvinte își schimbă forma și altele nu (asta înseamnă, în primul rând derivarea substantivelor, pronumelui și adjectivelor după caz, iar verbele după timp). Este important ca elevii să observe cuvintele care nu își schimbă forma (aici ne referim în primul rând la adverbe care nu au comparație, prepoziții, conjuncții și cuvinte tipice, fără a cita denumirea lor).

Înainte de a introduce conținuturi noi din sintaxă, trebuie să ne reamintim despre propoziție, diferențierea lor după formă și sens. Clasa a patra introduce noțiunea legată de părțile de propoziție și termenul de funcția cuvintelor în ea. Subiectul este acceptat pe baza exemplelor cu subiecte și pronume personale. Distincția dintre părțile de vorbire (substantiv, pronume) și slujba (subiect) trebuie indicată în mod clar. Verbul ca parte de vorbire apare în slujba predicatului. Adoptarea predicatelor ar trebui să înceapă cu exemplele verbelor la timpul trecut și viitor, arătând diferența dintre formele simple la prezent și complexe la timpul trecut și viitor.

Părțile e vorbire

Substantivul. Substantivele comune şi proprii. Genul. Numărul.

Articolul. Articolul hotărât şi articolul nehotărât.

Cazurile substantivului şi funcţia sintactică.

Nominativ. Genitiv. Articolul posesiv-genitival. Dativ. Acuzativ. Prepoziţia şi rolul ei în exprimarea acuzativului. Prepoziţiile simple şi compuse. Vocativul.

Declinarea substantivelor comune cu articol hotărât şi nehotărât şi celor proprii.

Adjectivul ca determinant al substantivului.

Adjectivele variabile şi invariabile. Acordul cu substantivul în gen, număr şi caz.

Pronumele şi numeralul ca substituţi ai substantivului.

Pronumele personal şi categoriile lui gramaticale (persoană, gen, număr, caz)

Formele accentuate şi neaccentuate ale pronumelui personal. Pronumele personal de politeţe.

Numeralul cardinal şi ordinal.

Verbul. Categoriile gramaticale ale verbului: timpul, persoana, numărul, modul.

Conjugarea. Modurile personale şi modurile nepersonale ale verbului.

Timpurile modului indicativ: prezent, imperfect, perfect compus, viitor.

Verbele auxiliare: a fi, a avea, a vrea (a voi).

Părţile de vorbire neflexibile. Adverbul - de loc, timp, mod. Conjuncţia şi rolul ei în comunicare. Prepoziţia. Interjecţia. Tipuri de interjecţii.

Sintaxa propoziţiei. Părţile propoziţiei. Propoziţia simplă şi dezvoltată. Transformarea propoziţiei simple în propoziţie dezvoltată. . Subiectul. Subiectul exprimat prin substantive şi pronume. Subiectul multiplu. Predicatul. Predicatul verbal exprimat prin verbe la moduri personale. Atributul. Atributul adjectival şi substantival. Complementul. Complementul direct şi indirect.

Sintaxa frazei. Fraza - noţiuni generale. Propoziţia principală. Propoziţia secundară - noţiuni generale. Delimitarea propoziţiilor dintr-o frază.

Noţiuni de ortografie. Despărţirea cuvintelor în silabe. Scrierea corectă a formelor neaccentuate ale pronumelui personal în cadrul paradigmei verbale a perfectului compus. Scrierea corectă a pronumelor negative. Folosirea corectă a ortogramelor: într-o, într-un, dintr-o, dintr-un. Folosirea corectă a adverbului de negaţie nu (n-). Semnele de punctuaţie (actualizare).

În clasele anterioare, s-a făcut o introducere a vorbirii directe. Este necesară asocierea modelelor de vorbire directă cu regulile ortografice și utilizarea ghilimelelor și a virgulei.

Predarea gramaticii ar trebui să fie legată de predarea literaturii, astfel încât textele literare din program să poată servi analizei gramaticale și să servească ca exemple de utilizare a părților de vorbire într-o propoziție, slujba lor și felul de propoziții. Exemplele ar trebui să fie ușor de analizat. De asemenea, profesorul poate personaliza textul astfel încât exemplele să fie tipice.

Ortografie

Regulile ortografice elevii le învață treptat, prin repetiție și exerciții din materia deja parcursă și prin învățarea conținuturilor noi, cu ajutorul diferitelor tipuri de exerciții legate de părțile de vorbire și de părțile principale și secundare de propoziție, precum și cu ajutorul textelor mai scurte.

Scrierea substantivelor proprii (numele locuitorilor, țările, localitățile, numele străzilor și piețelor, denumirea instituțiilor, manifestărilor, scrierea denumirilor revistelor, evenimentelor istorice și a numelor istorice, etc. trebuie să fie legată cu conținuturile disciplinei Natură și Societate. Scrierea numelor persoanelor și a operelor artistice și scrierea numelor animalelor trebuie legată cu învățarea literaturii în baza exemplelor din operele parcurse.

Respectarea regulilor ortografice în scriere și de punctuație în citire. Scrierea cuvintelor cu doi i și să facă acordus subiectului cu predicatul. Scriere corectă după dictare, autodictare și compunere. Însușirea regulilor de pronunțare și de scriere corectă a verbului.

Subiectul şi predicatul. Ortografie. Scrierea corectă a cuvintelor cu m înaintea lui p şi b. Actualizarea scrierii corecte a diftongilor. Scrierea corectă a cuvintelor într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un, s-au, i-au, l-a, s-a etc. Folosirea corectă a semnelor de punctuaţie (punct, virgula, semnul întrebării, semnul exclamării, două puncte, liniuţa de unire).

Sistematizarea cunoștințelor legate de ortografie cel mai bine se poate realiza prin corectarea greșelilor din compuneri, texte dictate etc.

CULTURA EXPRIMĂRII

Dezvoltarea şi îmbunătăţirea culturii exprimării elevilor este una dintre cele mai importante sarcini de predare a limbii române. Una dintre sarcinile principale ale predării culturii exprimării se referă la îmbunătăţirea mijloacelor de exprimare a elevilor, iar scopul său final este pentru ca elevii să fie capabili să stabilească o comunicare calitativă şi utilă. Cultura exprimării cuprinde exprimarea orală şi scrisă. Activităţile de predare în acest domeniu sunt realizate în colaborare cu alte domenii ale disciplinei şcolare limba română, precum şi prin intermediul unităţilor metodice/de învăţare individuale. În schimb, abordarea textelor literare şi a învăţarea gramaticii trebuie să includă şi conţinuturi din cultivarea culturii exprimării orale şi scrise a elevilor.

Predarea va fi mai evidentă şi mai eficientă dacă se analizează interpretările şi citirile înregistrate. În realizarea conţinutului didactic se pot utiliza tehnologii moderne de informare şi comunicare (de exemplu, smart board, computer şi video-bim etc.).

Fiecare exerciţiu din Programă (exerciţii de vorbire, ortografice, lexico-semantice, stilistice) este planificat şi realizat în contextul educaţional în care apare necesitatea de însuşire funcţională şi aplicare funcţională a anumitor legi şi fenomenele lingvistice, în situaţii noi de comunicare, precum şi necesitatea stabilirii, actualizării sau sistematizării cunoştinţelor dobândite în timpul predării limbii şi predării literaturii. Toate tipurile de exerciţii, care au drept scop dezvoltarea gândiri lingvistice, sunt realizate pe text sau în timpul exerciţiilor de vorbire.

Scopul exerciţiilor de vorbire este îmbunătăţirea exprimării culturii orale. Organizarea detaliată, structurile de conţinuturi bine concepute şi motivarea elevilor să discute va duce la corectitudine, uşurinţă, claritate, simplitate, acurateţe şi fluenţă în vorbirea orală a elevilor. Aceste exerciţii trebuie să apropie vorbirea elevilor de pronunţarea corectă în limba română literară.

Formele de bază ale exprimării orale și scrise (povestirea, narațiunea, descrierea) sunt conținuturile de bază ale programului pentru îmbunătățirea și stimularea culturii lingvistice a elevilor. În clasa a patra elevii ar trebui să fie încurajați să povestească, să vorbească în limba română literară și să descrie într-un mod concis și cuprinzător, atât în formă orală cât și în formă scrisă.

Povestirea este unul dintre cele mai populare forme de exprimare orală și scrisă în clasele I-IV ale școlii primare. Pentru a nu deveni improvizat, fiecare povestire ar trebui să aibe scopul său și îndrumărule sale. Trebuie să se știe în prealabil ce conținut elevul va povesti în circumstanțele de predare. Selecția ar trebui să acopere diferite tipuri de texte/ conținuturi. Este necesar ca elevii să fie îndrumați cum să aleagă faptele, cum să separe principalele acțiuni de cele secundare și de cele mai puțin importante și cum să urmeze fluxul cronologic de conținut. Apoi, trebuie să povestească numai conținuturile care îndeplinesc cerințele programei și care au fost anterior interpretate/ analizate, prezentate, explicat elevilor. Deoarece în clasa a IV-a cultura exprimării complică și mărește cerințele în exprimarea elevilor, acestea ar trebui încurajați, printre altele, să povestească textele/ conținuturile în totalitate sau doar anumite părți, dar având în vedere că trebuie realizată povestirea textului literar după un plan simplu de idei. De asemenea, este necesar să se evalueze povestirea, adică elevii să fie direcționați către segmente mai mult sau mai puțin reușite ale acestei forme de exprimare.

Povestirea este unul dintre cele mai populare forme de exprimare orală și scrisă în clasele I-IV ale școlii primare. Pentru a nu deveni improvizat, fiecare povestire ar trebui să aibe scopul său și îndrumărule sale. Trebuie să se știe în prealabil ce conținut elevul va povesti în circumstanțele de predare. Selecția ar trebui să acopere diferite tipuri de texte/ conținuturi. Este necesar ca elevii să fie îndrumați cum să aleagă faptele, cum să separe principalele acțiuni de cele secundare și de cele mai puțin importante și cum să urmeze fluxul cronologic de conținut. Apoi, trebuie să povestească numai conținuturile care îndeplinesc cerințele programei și care au fost anterior interpretate/ analizate, prezentate, explicat elevilor. Deoarece în clasa a IV-a cultura exprimării complică și mărește cerințele în exprimarea elevilor, acestea ar trebui încurajați, printre altele, să povestească textele/ conținuturile în totalitate sau doar anumite părți, dar având în vedere că trebuie realizată povestirea textului literar după un plan simplu de idei. De asemenea, este necesar să se evalueze povestirea, adică elevii să fie direcționați către segmente mai mult sau mai puțin reușite ale acestei forme de exprimare.

Vorbirea este o expresie creatoare, indiferent dacă este realitate sau fantezie; indiferent dacă este o reproducere a unei experiențe, a unui eveniment sau conținut imaginar (din lumea imaginației copiilor). Cel mai des se începe cu povestirea experienței după care urmează șirul de întâmplări. Povestirea prin imaginație necesită un efort intelectual special și dezvoltarea competenței lingvistice la un anumit nivel, care se va reflecta în alegerea materialului tematic și a detaliilor sale semnificative și în modul de conturare lingvistică a tuturor elementelor structurale ale poveștii. Elevii trebuie încurajați să-și exprime experiențele, atitudinile personale, să fie imaginative și originale, să se exprime emoțional și pitoresc. Trebuie avut în vedere respectarea principiilor metodologice de bază referitoare la organizarea acestei forme de exprimare a limbii elevilor: planificare, încurajare, îndrumare și evaluare. În clasa a patra, corelația cu conținutul din celelalte două domenii (limbă și

literatură) este deosebit de semnificativă, motiv pentru care ar trebui să se acorde prioritate vorbirii într-o formă dialogică, adică introducerea dialogului, discursului administrativ în structura povestirii.

Descrierea este cea mai complexă formă de exprimare lingvistică la această vârstă. Cu toate acestea, într-o măsură mai mare sau mai mică, este reprezentată în comunicarea de zi cu zi și, prin urmare, este necesar să îi acordăm o atenție specială. Datorită numeroaselor restricții în munca cu elevii de această vârstă, cadrul didactic ar trebui să se apropie acestei forme de exprimare în mod responsabil respectând principiilor de predare: elevul trebuie să învețe să observe cu atenție, să descopere, să compare și abia apoi să-și spună părerea sa exprimându-se fluent în limba română literară.

Deoarece descrierea este adesea strâns legată de citirea și interpretarea textului (în special a textului artistico-literar), studenții ar trebui să-și concentreze în mod constant atenția asupra acelor tipuri de locuri bogate în elemente descriptive (descrierea relațiilor dintre obiecte, ființe și fenomene; descrierea naturii, descrierea persoanelor cunoscute sau a personajelor operei literare etc.), deoarece acestea sunt, de asemenea, cele mai bune modele pentru adoptarea spontană a descrierilor ca abilitate de lungă durată în exprimare. Pentru ca elevii să se obișnuiască să evite stereotipele în descrierea lor, trebuie să fie încurajați să scrie despre ceea ce este apropiat lor sau despre ceea ce i-a afectat profund. Obiectivele și sarcinile elevilor trebuie să devină treptat tot mai complexe - de la descrieri simple a lucrurilor înconjurătoare până la analiza expresivă a experiențelor din realitate înconjurătoare unde să fie accentuată independența și individualitatea elevului. Uneori descrierea poate fi combinată cu vorbirea indirectă liberă, cu reprezentarea grafică sau cu metoda observație. Alte abordări metodologice generale ale acestei forme semnificative de exprimare lingvistică sunt aceleași sau sunt similare cu cele ale povestirii și naației (de la planificare, până la realizarea activităților planificate, la evaluarea conexiunii obținute și funcționale cu conținutul aferent, cum ar fi exerciții orale și scrise pentru însușirea, îmbunătățirea și promovarea culturii eprimării elevilor).

Predarea omonimelor - a cuvintelor de aceeași formă dar cu semnificații diferite și a sinonimelor - cuvinte cu același sens dar cu forme diferite, precum și a diferitelor expresii frazeologice ar trebui să se bazeze pe numeroase exemple care sunt familiare elevilor, deoarece acestea le-ar ajuta să înțeleagă mai bine lexemele date și să utilizeze în comunicare zilnică, ceea ce ar contribui la îmbogățirea vocabularului și îmbunătățirea competenței lor de comunicare. Este extrem de semnificativ faptul că aceste lexeme și expresii frazeologice să nu fie învățate izolat, în afara contextului, ci trebuie să fie indicată elevilor funcția lor în utilizarea limbajului propriu-zis. Ar trebui, printre altele, să se discute cu elevii efectele speciale (stilistice) pe care le au expresiile frazeologice în anumit text. Acest material ar trebui legat de predarea literaturii, deoarece opera literară este bogată în expresii interesante, care construiesc atât gustul literar cât și cel lingvistic al studenților.

Studenții ar trebui să fie încurajați să scrie singuri o carte poștală, o felicitare sau o scrisoare, dar trebuie mai întâi să li se prezinte regulile specifice cu privire la această formă de comunicare scrisă. O atenție deosebită trebuie acordată adresării scrisorii și cărții poștale. Se recomandă legarea scrierii scrisorii cu elementele ortografice corespunzătoare.

Prin învățarea diferitelor tipuri de texte, prin proiectarea, organizarea și implementarea numeroaselor activități, ar trebui să fie îmbunătățită competențele de citire a textului. În special, ar trebui să fie îndrumați să se gândească asupra textelor, să le analizeze, să-și exprime clar opinia lor asupra unui anumit text și să tragă concluzii legând informațiile prezentate în text. Este de dorit ca elevii să fie încurajați în strategiile utilizate de cititor la întâlnirea sa cu textul, cum ar fi: găsirea informațiilor; interpretarea lor; reflecția asupra acestor informații și evaluare. Fără să fie ignorată vârsta și caracteristicile individuale ale elevilor, elevii trebuie învățați să aplice cunoștințe și abilități care să le permită să rezolve anumite situații în diferite contexte în care se desfășoară lectura textului.

Formulele de politeţe, respectiv mijloacele de limbă specifice folosite la adresarea politicoasă reprezintă un segment important în predarea culturii exprimării Este important ca la elevi să se dezvolte conştiinţa comunicării politicoase, adică a comportamentului comunicativ politicos, respectiv să se sublinieze importanţa promovării discursului şi a scrisului corect şi politicos. Elevilor trebuie subliniat faptul că, în domeniul convenţiilor de politeţe formele cele mai tipice de adresare manierată orală şi scrisă sunt: folosirea pronumelui de politeţe dumneavoastră, cuvinte politicoase pentru comunicarea publică şi oficială (domnule, doamnă /

domnişoară, Excelenţă, Sfinţia Voastră...) precum şi acte de vorbire de tip expresiv (formule de politeţe): scuze, mulţumiri, felicitări, cereri. Textele lingvo-metodice care conţin o formă de dialog în care poate fi exprimată politeţea lingvistică pot servi la observarea formelor de adresare politicoasă. De asemenea, elevii trebuie să fie încurajaţi să-şi exprime opiniile şi propriile observaţii pe marginea comportamentului comunicativ (ne)politicos.

O parte mare a lexicului limbii române îl constituie lexemele formate prin derivarea cuvintelor. Derivarea este un proces productiv care îmbogăţeşte zilnic fondul nostru lexical. De aceea, în predarea culturii exprimării lexicologia, respectiv îmbogăţirea vocabularului ar trebui să fie abordată, în primul rând, ca o modalitate de formarea de cuvinte noi, astfel încât elevii să înţeleagă semnificaţia ei practică. Elevii trebuie să-şi formeze capacitatea de construirea şi deosebirea augmentativelor (cu peiorative) şi diminutivelor (cu hipocoristice) prin faptul că abordarea temei nu se va rezuma doar la descriere, adică descrierea formală a acestei teme ar trebui să fie cât mai scurtă. Abordarea creativă şi de cercetare poate influenţa pozitiv asupra motivaţiei elevilor de a cunoaşte această tematică. Este de dorit să se menţioneze doar cele mai frecvente sufixele atât pentru prima formă derivaţională cât şi pentru cea de-a doua. Elevii trebuie încurajaţi să explice înţelesul derivatelor date şi să li se arate rolul acestora în exprimarea lingvistică cotidiană (de exemplu, semnificaţia expresivă şi nuanţarea stilistică a derivatelor, cum ar fi mămica, surioara, căsoaie etc).

Exerciţiile de ortografie le permit elevilor să acorde o atenţie deosebită cerinţelor de ortografie şi rolului lor în text. Aplicarea sistematică a exerciţiilor de ortografie adecvate permite ca cunoştinţele ortografice teoretice cu timpul să devină parte componentă a abilităţii exprimării, precum şi să se formeze deprinderea ca aceste cunoştinţe de aplicare a regulilor ortografice dobândite să fie folosite practic şi spontan. Exerciţiile de ortografie sunt cel mai potrivit mod de a învăţa regulile de ortografie, de a verifica şi de a identifica greşelile şi de a le înlătura. Cel mai bine este să se aplice şi exerciţii simple şi exerciţii complexe de ortografie, care sunt potrivite pentru însuşirea unei singure reguli ortografice dintr-un domeniu al ortografiei, şi mai multe reguli de ortografie, din mai multe domenii ortografice. Exerciţiile de ortografie trebuie mai întâi pregătite. Cu această ocazie este necesar să se respecte principiul gradualităţii, sistematicităţii, unităţii teoriei şi practicii. Cu prilejul însuşirii principiilor ortografice, pot fi potrivite următoarele exerciţii de ortografie: dictare, scriere independentă, completarea textului. Poate fi stimulativă şi organizarea unui quiz la ora dedicată sistematizării materiei de ortografie (de ex. recunoaşteţi domeniul ortografic, găsiţi greşeala, sunt oare corect utilizate, de exemplu, litere mari etc.), dar ar trebui, de asemenea, să se verifice dacă elevii sunt capabili să explice regulile ortografice învăţate, dintr-un anumit text.

Scopul aplicării exerciţiilor lexico-semantice este îmbogăţirea vocabularului elevilor şi evidenţierea diferitelor posibilităţi de alegere a cuvintelor şi frazelor, arătând utilizarea eficientă a acestora. Prin aplicarea exerciţiilor lexico-semantic la elevi se formează obişnuinţa de a reflecta şi căuta expresia lingvistică adecvat pentru ceea ce doresc să exprime (în funcţie de situaţia de comunicare) iar aceste expresii duc la îmbogăţirea vocabularului lor. Tipurile de aceste exerciţii ar trebui să fie în concordanţă cu interesele elevilor şi conţinuturile didactice. La dezvoltarea exprimării precise şi încurajarea elevilor să se gândească la cuvintele şi semnificaţiile lor contribuie şi exerciţiile prin care se cere de la elevi să evite cuvinte inutile, cuvintele şi expresiile redundante. Stimulative sunt şi exerciţiile legate de sensul figurat al cuvintelor, dar şi exerciţiile în care se cere găsirea părţilor de propoziţie omise, care încurajează elevii să găsească cuvântul adecvat, dar şi în conformitate cu contextul dat să extindă șirul de posibilităţi semantice şi lexicale permise.

Prin aplicarea exerciţiilor stilistice de la elevi se cere ca într-un mod diferit de cele obişnuite să lege cuvinte şi fraze şi să cerceteze potenţialul lor semantic. Scopul lor nu este doar de a înlătura greşelile făcute, ci ca elevii să-şi formeze deprinderi adecvate de vorbire şi scriere corectă, respectiv de aplicare a procedeelor creative în limbă. Elevii în general dobândesc cunoştinţe despre stil şi posibilităţile expresive de limbă prin abordarea textelor literar-artistice şi din această cauză este incontestabilă corelaţia cu predarea literaturii, dar acestea nu ar trebui să fie identificate cu analiza lingvistică-stilistică a texte. Exerciţiile stilistice trebuie să fie corelate direct cu predarea gramaticii. Poate fi creat un şablon situaţional pentru dezvoltarea şi îmbunătăţirea abilităţilor lingvistico-stilistice ale elevilor, în conformitate cu vârsta lor şi cu principiul sistematicităţii şi condiţionalităţii. O formă creativă de activitate privind dezvoltarea abilităţilor stilistice ale elevilor poate fi, de exemplu, bazată pe un text ca un stimulent pentru exprimarea artistică, datorită faptului că în diferitele texte

literar-artistice se observă cu uşurinţă expresivitatea procedeelor stilistice care pot fi aplicate atunci când materialul lingvistic se foloseşte într-o situaţie comunicativă nouă.

III. MONITORIZAREA ŞI EVALUAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Monitorizarea şi evaluarea rezultatelor progresului elevilor este în funcţia realizării finalităţilor, şi începe cu o evaluare iniţială a nivelului la care se găseşte elevul şi în raport cu aceea ce se va evalua în viitorul lui progres şi cu notele. Fiecare oră şi fiecare activitate este un prilej bun pentru notarea formativă, respectiv înregistrarea progresului elevilor şi îndrumarea spre activităţile viitoare.

Evaluarea formativă este o parte integrantă a abordării metodelor de predare moderne şi subînţelege evaluarea cunoştinţelor, abilităţilor, atitudinilor şi comportamentelor, precum şi dezvoltarea competenţelor adecvate în timpul predării şi învăţării. Măsurarea formativă presupune adunarea datelor cu privire la realizările elevilor şi cu această ocazie cele mai frecvente tehnici care se aplică sunt: realizarea sarcinilor practice, observarea şi înregistrarea activităţii elevilor în timpul orelor, comunicarea nemijlocită dintre elevi şi profesori, registru pentru fiecare elev (harta progresării) etc. Rezultatele evaluării formative la sfârşitul ciclului didactic trebuie să fie prezentate şi prin notă numerică.

Munca fiecărui cadru didactic este formată din planificare, realizare, monitorizare şi evaluare. Este important ca profesorul/ învățătorul, pe lângă realizările elevilor, să monitorizeze şi evalueze continuu propria activitate. Profesorul/ învățătorul va folosi în continuare în practica sa tot aceea ce s-a dovedit bun şi eficient, iar aceea ce a fost considerat mai puţin eficient trebuie îmbunătăţit.

5. RUSINSKI JEZIK

Назва предмета	РУСКИ ЯЗИК
Циль	Циль настави руского язика то же би школяр хасновал основни технїки читаня и писаня по руски, з наглашеньом на читаню у себе з розуменьом текста, як и же би ше порушало дальши розвой шицких язичних компетенцийох пре цо успишнєйше орґанизованє и преширйованє власного знаня и виражованя искуства, розвивало самостойносц и критицки дух и пестовало традицию и культуру руского народу и интеркултуралносц.
Класа	штварта
Рочни фонд годзинох	180 годзини

ВИХОДИ **По законченей класи школяр**	**ОБЛАСЦ/ ТЕМА**	**ЗМИСТИ**
- повязує ґраматични поняца обробени у предходних класох зоз новима наставнима змистами; - розликує слова хтори меняю форму (меновнїки, заменовнїки, прикметнїки, числовнїки, дієслова) и обачує гевти хтори вше у истей форми; - одредзує основни члени вреченя; - розликує файту словох од служби словох у вреченю; - почитує и применює основни правописни правила; - правилно пише шицки модели директней бешеди; - чита з розуменьом розлични файти текстох; - обґрунтує свойо упечатки и думанє почитуюци иншаки становиска; - розликує кнїжовни файти:народну и уметнїцку писню, басну и приповедку о животиньох, приповедку и драмски текст; - одредзує тему, рядошлїд збуваня, час и место збуваня у пречитаним тексту; - одредзує позитивни и неґативни прикмети подобох; - обачує и видвоює основни елементи лирскей писнї (стих, строфа, рима и ритем) - толкує идеї кнїжовного дїла; - препознава ситуациї почитованя и нєпочитованя дзецинских правох и стереотипи у кнїжовних дїлох; - обачує персонификацию и розуми єй улогу у кнїжовним дїлу; - розликує описованє, приповеданє у 1. и 3. лїцу и диялоґ у кнїжовним дїлу; - преприповедує текст з розличних перспективох; - обачує основни тон кнїжовного тексту (весели, жалосни, франтовлїви); - обачує спроцивеносц подобох у драмским тексту; - чита текст почитуюци интонацию вреченя/стих	**ЯЗИК** **ґраматика** **правопис**	Ґраматика Меновнїки - збирни и материялни меновнїки; род и число меновнїкох (поняце и препознаванє). Прикметнїки - описни, присвойни, материялни; род и число прикметнїкох. Заменовнїки - особни заменовнїки (поняце и препознаванє) у функциї субєкта. Дієслова - поняце и основни значеня презента, перфекта и футура; трансформация вреченя з пременку часу и числа. Числовнїки - основни и порядково (поняце и препознаванє у вреченю, функция у вреченю). Замерковйованє словох хтори у бешеди и писаню меняю свою основну форму (без дефиницийох и намаганя же би ше пременлїви слова меняло по припадкох и часох). Замерковйованє словох хтори у бешеди и писаню нє меняю свою основну форму (нєпременлїви слова, без дефинованя). Просте вреченє. Розликованє нєпреширеного и преширеного вреченя. Поняце множества словох у вреченю (словозлученє). Поняце дієсловного предиката и предикатова ґрупа словох; предикатова ґрупа словох и функция обєкта и предикатових додаткох (за место, час и способ). Поняце субєкта; субєктова ґрупа словох и функция атрибута без менованя. Шор словох и часцох вреченя и вреченю. Директна и индиректна бешеда. Вигварянє цалосцох. Наглашени и нєнаглашени слова у вреченю. Лоґична наглашка на ґрупи словох. Пременка контексту у зависносци од наглашованя поєдиних словох або ґрупох словох у вреченю. Правопис Директна бешеда. Велька буква: назви жительох державох и населєньох; назви улїцох; назви уметнїцких дїлох; мена животиньох; назви институцийох, подприємствох и установох, манифестацийох; назви историйних збуваньох и подобох;

- виразно рецитує писню и чита прозни текст; - виводзи драмски тексти; - усвоює позитивни людски вредносци на основи пречитаних кнїжовних дїлох; - хаснує основни форми усного и писменого виражованя:преприповедованє, приповеданє и описованє; - хаснує слова истей форми, а розличного значеня, як и слова истого значеня, а розличней форми; - препознава значенє словох и фразеолоґизмох хтори ше хаснує у каждодньовей комуникациї; - напише розгляднїцу, винчованку, приватне писмо; - прилагодзи язични вираз комуникативней ситуациї-формалней и нєформалней; - повяже информациї виражени у линеарним и нєлинеарним тексту и на їх основи виводзи заключєня; - правилно структуира текст; - участвує у предкладаню змистох и способох роботи;		
	КНЇЖОВНОСЦ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезия М. Будински, Витор И. Г. Ковачевич, Косидба М. Горняк, Руска дзивка М. Ковач, Кандур М. Ковач, Хижочко стара Г. Костельник, Дом и цудзина В. Мудри, Децембер Г. Надь, Квитку дробеньки М. Павлович, Цо нїжнєйше Д. Папгаргаї, Любов нє зна граніци З. Балоґ, Дайце длань Ф. Фехер, Бачвански пейзаж Д. Радович, Белави заяц Руска народна писня, Колїш ше колїско Руска народна писня, Писмо милому Проза М. Будински, Сон М. Канюх, Мищок и цомпля М. Ковач, Дїдов сон О. Костелник, Петро Геверни М. Павлович, Нєочувана тайна Д. Папгаргаї, Седми рай Я. Рац, Як бачи Петро постал лєсар
		А. Бучко, Розбита гвизда Ш. Чакан, Шпак и соловей Й. Чакан, Карас М. Демак, Гушля О. И. Маркуш, Маляр на валалє Ф. Потушяк, Злодїй М. Твен, Том Соєр (виривок) Руска народна приповедка, Медведз, швиня и лїшка

		Руска народна приповедка, Глухи з другима у розгварки Руска народна приповедка, Як мудра дзивка постала краліца Сербска народна приповедка, Поприк Драмски тексти Д. Папгаргаї, Наталка, птица бабица (виривки) С. Макаї, Бавме ше на бини (вибор) Популарни и информативни тексти Вибор популарних и информативних текстох зоз часописа за дзеци Заградка ДОМАШНЯ ЛЕКТИРА Л. Керол, Алиса у жеми чудох М. Рамач, Сказка о гушлярови и гушлї Вибор зоз сучасней поезиї за дзеци на руским язику Вибор зоз сучасней прози за дзеци на руским язику Вибор зоз сучасней сербскей поезиї и прози за дзеци Вибор зоз шветовей поезиї и прози Дополнююци вибор Новша поезия и проза на руским язику обявена у часопису Заградка Драмски слички обявени у часопису Заградка Преклади поезиї и прози зоз сербскей кнїжовносци за дзеци у часопису Заградка Преклади поезиї и прози зоз шветовей кнїжовносци за дзеци у часопису Заградка Кнїжовни поняца: - описова и родолюбива писня - поетска слика - приповедка о животиньох - приповеданє у 1. и 3. лїцу - персонификация (на уровню препознаваня) - опис природи и подобох - зраженє драмских подобох - хронолоґийни шор приповеданя - пейзаж
	ЯЗИЧНА КУЛТУРА	Усне висловйованє Приповеданє о подїйох и заєднїцких дожицох на основи датих тематичних словох - спрам датого и заєднїцкого плану у форми тезох. Приповеданє спрам самостойно вибраней теми. Предлужованє приповедки на основи датого початка. Висловйованє часу; дожице и описованє природи спрам ефекту чулох (шветлосц, звук, пах, дотик). Описованє зложенших предметох, простору у хторим ше школяр руша, поєдиносцох у природи и природних зявеньох, животиньох и особох - з наглашку на їх виразних прикметох. Описованє: - зложенших предметох з нєпоштреденей околини (алати, спортски реквизити, апарати у обисцу); - простор у хторим ше школяр руша (обисце, школа, двор, улїца); - поєдиносци у природи и природни зявеня (ровнїна, брег, озеро, буря, гирменє, запор и под.)

		- животинї (на основи власней представи и слики); - особи (лїкар, поштар, вожач, параст, тарґовец и под.); Преприповедованє змисту текстох и другого - спрам задатого плану у виду тезох. Преприповедованє зоз иншаким законченьом. Обачованє характеристичних местох спрам вибору школяра. Описне и зжате приповеданє. Пременка ґраматичней особи. Подношенє звита о окончерним и нєоконченим задатку у школи и индзей. Вежба у правеню виведзених и зложених словох; вежби у находзеню синонимох. Обачованє, препознаванє и менованє круга истодумнїкох по даякей припадносци, блїзкосци, прихильносци або розликох. Висловйованє и толкованє власного афирмативного, неґативного и модалного становиска. Комуникация:Виражованє солидарносци, розуменя, помирлївосци, складаня, жаданя, намири, очекованя, резервованосци, процивеня, бунту, огорченя. Виражованє емоцийох: любов, радосц, страх, ганьба.
		Писане висловйованє Преписованє виреченьох з цильом же би ше увежбали правописни ришеня (виреченя з потвердзованьом, неґацию, дополньованьом). Составянє виреченьох спрам слики, спрам видзеного предмета чи зявеня, або задатих словох. Составянє виреченьох спрам одредзених язичних и правописних зявеньох и правилох. Составянє питаньох на задати одвити на даяку ематску цалосц и писанє одвитох на питаня. Виводзенє заключеньох на основи пречитаного текста (функционална писменосц). Диктати:з предходним спозореньом на можлїви гришки, воборни, шлєбодни, контролни. Приповеданє о заєднїцким дожицу спрам заєднїцки направеного плану у форми питаньох або тезох. Приповеданє на самостойно вибрану тему. Описованє простору у котрим ше школяр руша, поєдиносцох у природи и описованє окружуюцого живого швета. Преприповедованє з пременку законченя. Информованє о окончeним або нєоконченим задатку у форми одвитох на питаня. Ребуси, крижальки. Вежбанє технїки виробку писменого составу-анализа теми и одредзованє чижиска, припатранє, замерковйованє и вибор теми за писанє, розпорядок поєдиносцох, елементи композициї. Телеграм, розглядніца, винчованка писмо, пополньованє формуларох, анкетох и под. (функционална писменосц). Два школски писмени задатки (єдна годзина за писанє и два за анализу и виправок).

Ключни поняца: кнїжовносц, язик и язична култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНЕ ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Наставну програму предмета Руски язик у штвартей класи основней школи творя три наставни обласци - Кнїжовносц, Язик и Язична култура. Заснована є на виходох, односно на процесу ученя и школярских посцигнуцох. Змисти вецей нє циль сами по себе, алє су у функциї витворйованя виходох котри дефиновани як функционалне знанє школярох, так же указую цо школяр годзен зробиц, вивесц, окончиц дзекуюци знаньом, становиском и схопносцом котри будовал и розвивал у цеку штвартей класи. Витвореносц виходох водзи ґу розвиваню компетенцийох и то як специфичних предметних, так и общих.

Зоз уводзеньом виходох меня ше и улога наставнїка котри достава векши простор и шлєбоду виберац и повязовац наставни змисти, методи, поступки и технїки, як и активносци школярох. Ориєнтация на виходи за циль нє ма лєм витворйованє резултатох, алє найважнєйши постава способ на котри ше учи, односно як ше будує и повязує знанє до смислових цалосцох, як ше розвива мрежа поняцох и повязує знанє зоз практичним применьованьом.

I. ПЛАНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Плановане настави и ученя Руского язика облапя правенє рочного и оперативних планох, як и писанє пририхтованьох за годзини. Рочни план ма у себе число годзинох по обласцох розпоредзених по мешацох, у складзе зоз школским календаром, планованим фондом годзинох по обласцох и рочним фондом годзинох. Препоручене число годзинох по предметних обласцох Кнїжовносц - 80 годзини, Язик - 50 годзини и Язична култура - 50 годзини. Шицки обласци ше преплєтаю и анї єдну нє мож виучовац изоловано од других обласцох. При планованю треба водзиц рахунку о корелациї з другима наставнима предметами и функционално повязовац тексти до зродних тематичних цалосцох. Оперативни план треба же би мал рубрику зоз операционализованима виходами, дефинованима наставнима єдинками, рубрику за медзипредметну повязаносц и рубрику за евалуацию квалитета планованого, як и други елементи кед су потребни наставнїкови. Пририхтованє за годзину подрозумює дефинованє циля годзини, дефинованє виходох у одношеню на циль годзини, плановане активносцох школярох и наставнїка, плановане способох преверйованя витвореносци виходох, вибор наставних методох и поступкох ученя, як и наставних средствох хтори буду похасновани.

II. ВИТВОРЙОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

КНЇЖОВНОСЦ

Препоручени змисти зоз обласци Кнїжовносц звладує ше у цеку цалого школского рока, зоз помоцу Читанки як основного наставного средства, алє и з хаснованьом додатней литератури по вибору наставнїка (дзецински часопис Заградка, кнїжки за дзеци по руски) так же учитель планує их реализацию у складзе зоз индивидуалнима характеристиками школярох и вкупнима можлївосцами колектива, руководзаци ше зоз виходами ученя.

Корелативносц оможлївена з комбинованьом текстох до зродних тематичних цалосцох спрам розличних критериюмох - природа и улога кнїжовного дїла, файти текстох, швидкосц напредованя школярох, рочни часци, значни датуми и швета, окремносц школярского колектива, школи и локалней заєднїци, предметна и медзипредметна повязаносц змистох и виходох и под.

Читанє

Читанє наглас и у себе служи як увод до розгварки о тексту. Ту и унапрямене читанє з предходно задатим задатком, як цо то одкриванє характеристикох подобох, дїї, збуваньох, природних зявеньох и описох, замерковйованє язично-стилских сликох.

Читанє треба же би було ускладзене з природу и файту текста, цо подрозумює упутйованє школяра на варияциї у ритму, моци и фарби гласа, як и на лоґични павзи. Унапрямене читанє у себе оможлївює швидше похопйованє змисту, глєданє одвитуюцих податкох о подоби, спрам опису, чувствох и способу їх приказованя.

Робота на тексту

У програмским подручу Кнїжовносц бешеда о уводзеню школяра до розуменя кнїжовного дїла, цо у себе подрозумює розуменє и розликованє прозного, поетского и драмского текста, розуменє конструкциї текста як увода, заплєта и розплєта. Поетски текст школярови презентуєме як мозаичну поетични слику з котру першенствено виражени чувства, Нєпреривно треба мац у оглядзе же ми школяра пририхтуєме за розуменє пренєшеного значеня, як основу за будуце розуменє символох и метафорох, на хторих засновани кажди кнїжовни текст. Кажди уметнїцки текст то источашнє можлїва слика швета, а на тим початним уровню уводзеня школяра до розуменя швета ми хаснуєме средства и способи котри доступни школяровому возросту. Єден з перших задаткох у тим длугоким процесу то розуменє самого текста и наводзенє школяра же би виглєдовал значенє словох, фразох и виреченьох, як и же би задумал и могол з другима словами описац поетичну слику.

Читаюци кнїжовноуметнїцки тексти и бешедуюци о нїх школяре розвиваю свойо критичне думанє понеже треба же би мали власне становиско о прикметох и поступкох подобох у тексту. Кнїжовносц треба же би розвивала при школярох емпатию, бо читаюци вони ше кладу на место другого и пробую розумиц поступки и прикмети других людзох.

Вибор лектири у штвартей класи барз важни бо школяре треба же би уходзели до швета кнїжовносци, же би любели читац и у тим були мотивовани, цо мож посцигнуц зоз успишним читаньом. За дальше усовершованє технїки читаня мож вихасновац кратши тексти, доґ длугши тексти оможлївюю пестованє витирвалосци у читаню. Циль обробку дїлох предвидзених у домашнєй лектири формованє, розвиванє и пестованє читацких звикнуцох, як и усвойованє естетичних и воспитних вредносцох. Наставнїк, у зависносци од состава оддзелєня, попри препоручених, вибера и други кнїжовни дїла зоз сучасней рускей поезиї и прози наменєней дзецом. Попри текстох зоз предвидзеней школскей и домашнєй лектири ту и дополнююци тексти хтори базовани на часопису за дзеци „Заградка”. Тот часопис и главне жридло науковопопуларних и информативних текстох. Вибор дїлох засновани на принципу прилагодзеносци возросту и заинтересованосци поєдинцох.

Настава кнїжовносци пестує национални и културни идентитет школярох, през упознаванє рускей кнїжовносци и култури, алє и интеркултуралносц прейґ упознаваня кнїжовносци и култури других народох. Прето школска и домашня лектира облапя найвецей кнїжовни дїла руских писательох, алє и вибрани дїла зоз сербскей кнїжовносци за дзеци, як и репрезентативни дїла за дзеци зоз шветовей кнїжовносци.

Робота на тексту подрозумює замерковйованє и толкованє цека подїї, главних подобох и основних порученьох у кнїжовним дїлу, важних поєдиносцох у опису природи през одкриванє упечаткох - визуалних, акустичних, кинетичних, тактилних и других. Указоване на характеристични часци текста, вирази и слова з хторима виволани поєдини упечатки. Обачованє становиска и емоционалного одношеня писателя спрам описаного зявеня, обачованє и менованє змистових цалосцох , як и пренаходзенє факторох хтори у рижних ситуацийох уплївую на поступки главних подобох (вонкашнї и дружтвени околносци, нукашнї мотиви-чувства, намири, жаданя, очекованя). Обачованє и толкованє виразох, словох и диялоґох з хторима указани поступки, зраженя, драматични ситуациї и їх причини, ришеня и пошлїдки. При обробку поезиї то обачованє поетичней слики и препознаванє чувства вираженого зоз писню.

Обробок поетских, прозних и драмских текстох оможлївює мотивацию дзецох на рижнородни творчи активносци вязани за дїло - виразне рецитованє, виводзенє драмского текста, драматизация приповедкох, драмски бависка и под. Годзини кнїжовносци мож обогациц зоз слуханьом аудио записох приповедкох хтори зняти за радио, або з патреньом театралних представох наменєних дзецом.

На тот способ школяре упознаваю природу розличних медийох и розвиваю свою медийну писменосц. Систематизация обробених змистох будзе успишнєйша кед ше обогаци з бависками асоцияциї, креативнима крижальками, интерактивнима задатками и квизами.

Проєктна настава оможлївює хасноване обовязних и виборних кнїжовних текстох през повязоване спрам розличних мотивох, за успишну медзипредметну корелацию, окреме зоз наставу природи и дружтва, подобову и музичну культуру, вирску наставу и гражданским воспитаньом.

ЯЗИК

Ґраматика и правопис

У настави язика школяре ше оспособюю за правилну усну и писану комуникацию на стандардним руским язику. Прето поглєдованя у тей програми нє унапрямени лєм на язични правила и ґраматични норми, алє на їх функцию. Програма унапрямена на розвиванє виходох и школярских компетенцийох за примену ґраматичних правилох у писаней и бешедней комуникациї.

Скорей усвойованя нових змистох треба добре утвердзиц знаня з морфолоґиї, окреме файти словох и їх ґраматични катеґориї. При обробку нових змистох потребне на прикладох указац же даєдни слова меняю форму, а други нє. Пременки подрозумюю менянє меновнїкох, заменовнїкох и прикметнїкох по припадкох (без менованя) и пременку дїєсловох по часох. При нєпременлївих словох важне же би их школяре пренаходзели и препознавали без наводзеня назвох.

Скорей уводзеня нових змистох зоз синтакси треба повториц знаня о вреченю и розликованю розличних файтох вреченя по форми и значеню. У штвартей класи треба ясно роздвоїц поняце членох вреченя од поняца функциї словох у вреченю. Треба ясно указац на розликованє файти словох (меновнїки, заменовнїки) и служби у вреченю (субєкт). Дїєслово як файта словох ше обрабя у функциї предиката. Атрибут треба, без менованя, пояшнїц прейґ прикладох кед прикметнїк з меновнїком, як ґрупа словох, у функциї субєкта, або обєкта. На прикладох треба указац же додатки за час, место и способ можу буц окремни слова, або ґрупи словох.

Модели директней бешеди треба повязац зоз правописнима правилами и хаснованьом наводнїкох и запяти.

Плановани ґраматични и правописни правила ше нє усвоюює и увежбує изоловано, алє повязано зоз другима наставнима обласцами, без огляду чи то буду похасновани приклади зоз даєдного кнїжовного дїла, чи усвоєне правило злєпшує школярску усмену або писану комуникацию. Приклади треба же би були єдноставни за анализу.

Правописни правила треба обрабяц поступнє, зоз повторйованьом и увежбованьом скорей наученого и усвойованьом нових змистох. Вежбац треба як на уровню словох так и на уровню вреченьох. Систематизацию знаньох з правописа найлєпше посцигнуц зоз вежбаньом на тексту, зоз виправяньом гришкох, прейґ диктатох и под. Вше треба язик обрабяц як систем дзе кажде слово достава свойо праве значенє аж у вреченю бо лєм так воно укаже шицки свойо функциї.

ЯЗИЧНА КУЛТУРА

У подручу Язична култура важне спознанє же висловйованє, без огляду чи є усне, чи писане, то основа за кажду квалитетну и розвиту комуникацию. Наставну роботу у тей обласци ше реализує вєдно зоз язиком и кнїжовносцу, алє и през окремни наставни єдинки.

У штвартей класи школяре треба же би преприповедовали, приповедали и описовали и на зжати и на обширни способ и то як усно, так и писмено.

Преприповедованє муши мац свой циль и муши буц плански унапрямене. Школярох треба унапрямиц же би вибрали потребни информациї, же би видвоєли важни од менєй важних и же би провадзели хронолоґийни шор збуваньох. Тексти котри ше преприповедує пред тим треба анализовац и потолковац. Преприповедовац тексти и змисти мож у цалосци и по часцох, вше спрам плана приповеданя. Успишносц преприповедованя треба вредновац же би школяре знали препознац успишни и менєй успишни сеґменти свойого и цудзого преприповедованя.

Приповеданє представя творче виражованє без огляду чи слово о приповеданю даякого реалного дожица, збуваня, або задуманого змиста. Приповеданє треба же би було динамичне, зоз шлєбодним виношеньом особних дожицох, становискох, емоцийох. Школярох треба оспособйовац и ошлєбодзовац же би у приповеданю були маштовити и ориґинални.

Треба водзиц рахунку о основних методичних началох приповеданя: плановане, побудзоване, унапрямоване и вредноване. У штвартей класи мож шлєбоднєйше хасновац диялоґ и директну бешеду у приповеданю.

Описоване глєда меркуюце припатране, обачоване, одкриване, поровноване, а аж вец шлїдзи думкове заокружоване и язичне оформйоване. При описованю школярох треба оспособиц же би просторно, часово и причиново локализовали тото цо описую, же би знали вибрац важне од менєй важного, як и же би винєсли власне становиско спрам того цо описую. Найлєпши приклади за описоване треба пренаходзиц у кнїжовноуметнїцких дїлох.

Же би школяре нє описовали стереотипно треба их унапрямовац же би описовали тото цо им блїзке. Описоване мож комбиновац зоз методу розгварки, з ґрафичним представяньом або з методу припатраня.

Спомоцу кнїжовних и нєкнїжовних текстох школяром треба указац на розлични можлївосци хаснованя словох , виразох и виреченьох у рижних бешедних ситуацийох, як и на пременку їх значеня у зависносци од комуникативней ситуациї. Синоними, антоними и хомоними треба робиц на дзецом познатих прикладох, зоз чим им помогнєме же би хасновали дати лексеми у спонтаней комуникациї и з тим збогаца свой словнїк и унапредза комуникативни компетенциї. Тоти лексеми нє треба обрабяц изоловано, вонка з контексту, алє потребно указац школяром на їх стварну язичну функцию.

Тото ґрадиво добре повязовац з кнїжовнима текстами хтори зоз своїм лексичним богатством виградзую школярски кнїжовни и язични смак.

Лексично-семантични вежби преширюю школярски активни словнїк и розуменє обсягу значеня словох. Так ше ствaря звикнуце глєданя одвитуюцого язичного виразу и звекшує ше фонд таких виразох у школярским словнїку.

Писмени задатки представяю синтезу школярских посцигнуцох у розвиваню язичней култури и указую на посцигнути ефекти настави руского язика. У штвартей класи ше робя два писмени задатки, по єден у каждим полрочю.

IV. ПРОВАДЗЕНЄ И ВРЕДНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Провадзенє напредованя и оценьованє посцигнуцох школярох треба же би було формативне и суматив не и реализує ше спрам Правилнїка о оценьованю школярох у основним образованю и воспитаню. Провадзенє и вредноване школяра почина зоз иницияльним преценьованьом уровня на хторим ше школяр находзи. Под час реализациї настави и ученя наставнїк порядно указує школярови на квалитет його посцигнуцох, так же би повратна информация була прилагодзена, достаточно ясна и мотивацийна. Школярох треба оспособйовац же би преценьовали власне напредоване спрам витворйованя виходох предмета, як и напредоване других школярох.

6. SLOVAČKI JEZIK

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK
Cieľ	Cieľom vyučovania slovenského jazyka je, aby žiaci zvládli základné zásady slovenského spisovného jazyka kvôli ústnemu a písomnému vyjadrovaniu, pestovali povedomie o význame úlohy jazyka v zachovávaní národnej identity; aby boli schopní analyzovať zvolené literárne a iné umelecké diela zo slovenského a svetového umeleckého dedičstva, pestovať tradície a kultúru slovenského národa a rozvíjať interkulturálnosť.
Ročník	Štvrtý
Ročný fond hodín	180

VÝKONY **Po skončení ročníka** **žiak bude schopný:**	**OBLASŤ/ TÉMA**	**OBSAHY**
- čítať s porozumením rozličné druhy textov; - v krátkosti zdôvodňovať svoj dojem a postoj uctievajúc postoje iných; - rozlíšiť literárne druhy: žartovné ľudové piesne, bájku a zvieraciu rozprávku, poviedku, román pre deti a dramatický text; - Určiť tému, poradie udalostí, čas a miesto konania deja v prečítanom texte; - vymenovať kladné a záporné vlastnosti postáv; - všimnúť si a vyčleniť základné prvky lyrickej básne (verš, strofa, rým a rytmus; - tlmočiť odkaz literárneho diela; - poznať situácie, v ktorých sa porušujú/uplatňujú základné detské práva a stereotypy v literárnych dielach; - všimnúť si personifikáciu, rozumieť jej úlohu v literárnom diele; - rozlíšiť opis a rozprávanie (v 1. a 3. osobe) a dialóg v literárnom diele; - prerozprávať text z rôznych zorných uhlov/perspektív; - všimnúť si základný tón literárneho textu (veselý, smutný, žartovný); - všimnúť si konfrontáciu osôb v dramatickom texte; - čítať text uctievajúc prízvuk vety/verša; - výrazne predniesť báseň a čítať prózny text; - predviesť dramatické texty; - osvojiť si pozitívne ľudské hodnoty na základe prečítaného literárneho diela; - uplatňovať spracované v minulých ročníkoch gramatické pojmy na nových vyučovacích obsahoch; - rozlíšiť ohybné slovné druhy (podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá) a všimnúť si tie, ktorých sa tvar nemení; - určiť základné vetné členy; - rozlíšiť, kedy má určitý slovný druh odlišné úlohy vetných členov; - uctievať a uplatňovať pravidlá pravopisu; - správne písať rôzne formy priamej reči;	**LITERA-TÚRA**	ŠKOLSKÁ LEKTÚRA Poézia: - Slovenské ľudové piesne (žartovné) a balady - Zoroslav Spevák Jesenský: Na svete je veľa slov / Vynález - Tomáš Čelovský: Všetci vy to vlastne máte ľahké/Daniel Hevier: Maja mama vidí nebo - Dorbica Erić: Lúka - Ján Čarek: Raj domova/Ivan Ambruš: V slovenskom jazyku - Krista Bendová: Prekážka - Ladislav Čáni: Načo nám je jazyk - Michal Babinka: výber z diela - Dušan Radović: Modrý zajko - Štefan Moravčík: Žuvačka pre oči - Vianočné koledy a novoročné a veľkonočné vinše, drobné formy ľudovej slovesnosti Próza - Slovenská ľudová rozprávka: Vojak cisára Jozefa - Ľudová rozprávka o zvieratách: Ako si vlk dal čižmy šiť - Srbská ľudová rozprávka: Bobuľko - Ľudová rozprávka podľa bratov Grimmovcov: Pani Zima/ Sedem havranov - Mária Rázusová Martáková: Falošné dukáty - Bájky podľa výberu - Dana Podracká: Malý Muk v deviatom leveli - Janko Alexy: Čierna robota - Michal Ďuga: Osud ľavej nohy - Mark Twain: Čo rozum, to groš - Elena Čepčeková: Hnedá rozprávka - Gabriela Futová: Hľadám lepšiu mamu - Lev Nikolajevič Tolstoj: Slepý starec a svetlo/ Vtáčik - Branko Ćopić: Počtár Dunčo Dramatické texty - Zoroslav Jesenský: Rytieri okrúhleho stola - Ľudmila Podjavoriská: Pytačky - Daniel Hevier: Xaver s nohami do X - rozhlasová hra/Čitateľ komiksov - Walt Disney: Káčer Donald a sused Srďo Vedecko-populárne a informatívne texty (z kníh, encyklopédií a časopisov pre deti) - Ladislav Kuchta: výber textov o prírode - o našich významných spisovateľoch, výtvarných umelcoch a vedcoch; - o prírodných krásach a kultúrnych významných miestach v Srbsku a na Slovensku; - o zaujímavých krajoch a národoch, zvykoch a obyčajoch - bontón.

- uplatňovať základné tvary ústneho a písomného vyjadrovania: prerozprávanie, rozprávanie a opísanie; - použiť rovnako znejúce slová a slová s rovnakým významom; - rozlíšiť slovný význam a frazeologizmy, ktoré sa používajú v každodennej komunikácii; - napísať pohľadnicu, gratuláciu a súkromný list; - prispôsobiť jazykový štýl komunikačnej situácii - formálnej a neformálnej;		
- nadviazať informácie vyjadrené v lineárnom a nelineárnom texte a na základe nich vyvodiť záver; - správne štrukturovať text; - účinkovať v návrhoch náplne a spôsobu práce.		DOMÁCA LEKTÚRA - Gabriela Futová: výber z diela - Krista Bendová: Osmijankove rozprávky - Tomáš Čelovský: Čítanie na zjedenie - Výber zo slovenskej vojvodinskej tvorby pre deti - Miroslav Demák: výber z divadelnej tvorby pre deti DOPLNKOVÁ LITERATÚRA (z uvedeného zoznamu alebo podľa vlastného výberu sa volia tri diela) - Slovenské ľudové rozprávky podľa Pavla Dobšinského - Africká ľudová rozprávka: Pyšný motýľ - Hana Johansen: Ja som tu len mačka/Ja som tu len pes - Hans Christian Andersen: Škaredé káčatko, Malá morská panna a ďalšie rozprávky - Divadlo je div divúci - výber dramatizovaných textov - Jeff Kinney: výber z diela - Ľudmila Hurbanová: Kačica a sliepka - Stanislav Štepka: Lastovičie rozprávky/Ondrej Sliacky: Húsky - Rudo Móric: Kto vyplazuje oči Literárne pojmy: - žartovná ľudová pieseň, - zvieracie rozprávky, - vlastnosti ľudovej epickej básne, - poviedka, - román pre deti, - personifikácia, - opis prírody a postáv, - rozprávanie v 1. a 3. osobe, - konflikt dramatických postáv.
	JAZYK Gramatika a pravopis	Slová, ktoré pri písaní a pri rozprávaní menia tvar; slová, ktoré nemenia tvar (bez vymenovania neohybných slovných druhov). Veta a vetné členy (podmet, prísudok, predmet, príslovkové určenia). Pojem podmetu; odlišné slovné druhy (podstatné mená a osobné zámená) vo funkcii podmetu; zamlčaný podmet. Pojem prísudku (slovesný prísudok). Pojem predmetu (podstatné mená vo funkcii predmetu). Príslovkové určenia času, miesta a spôsobu. Slová a slovné spojenia vo funkcii podmetu, predmetu a príslovkových určení; prídavné meno s podstatným menom vo funkcii prívlastka vo funkcii slovných spojení, ktoré majú funkciu podmetu alebo predmetu. Priama reč (tretí model). Veľké začiatočné písmeno: názvy obyvateľov štátov a osídlení; názvy ulíc a námestí; názvy umeleckých diel - príklady zo spracovaných diel (napr. Škaredé káčatko. . .); ustálená osobitne pridelené názvy zvieratám; názvy inštitúcií, podnikov a ustanovizní, podujatí; ustálené názvy historických udalostí a osobností (v súlade s predmetom Príroda a spoločnosť). Predložky s, so so zámenami (napr. so mnou, s ňou a pod.). Písanie viacčlenných číslovíek.
	JAZYKOVÁ KULTÚRA	Základné tvary ústneho a písomného vyjadrovania: prerozprávanie textu v celosti a po častiach (podľa plánu); rozprávanie v dialógu (vnášanie dialógu, priamej reči do štruktúry rozprávanie); opisovanie

		vzťahov medzi predmetmi, bytosťami a javmi; opis prírody, osobnosti, literárnych postáv a pod. Rovnako znejúce slová; slová s rovnakým významom (na príkladoch z literárneho diela); ustálené slovné spojenia. Pohľadnica, gratulácia, list. Literárne a iné texty (lineárne a nelineárne) vo funkcii zvýšenia jazykovej kultúry. Hovorové cvičenia: recitovanie, výrazné čítanie, scénický prednes dramatického / dramatizovaného textu a pod. Pravopisné cvičenia: diktát; priama reč (všetky tri modely); úvodzovky; veľké písmeno; zámeno Vi z úcty; spojené a oddelené písanie slov (predložka s, so, viacčlenné číslovky). Jazykové cvičenia: dopĺňanie viet prísudkom v prítomnom, minulom a budúcom čase; rozšírenie viet; krížovky; asociácie. Lexikálno-sémantické cvičenia: určovanie významu ustálených spojení; zostavovanie slov na základe zadaného prvého alebo posledného písmena; dopĺňanie radu slov, ktoré sú v súvise s daným slovom. Dve školské písomné práce - jedna v prvom a jedna v druhom polroku.

Kľúčové pojmy: literatúra, jazyk, jazyková kultúra.

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka založený je na výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehlbuje cez tri vzdelávacie oblasti tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Plánovanie vyučovania a učenia zahŕňa vypracovanie ročného a operatívnych plánov, ako aj zveľadenie príprav na hodinu/deň/týždeň. Ročný plán sa vypracúva vo forme Ganttovho diagramu a obsahuje počet hodín podľa oblastí, ktoré sú rozvrhnuté podľa mesiacov a v súlade so školským kalendárom, plánovaným počtom hodín podľa oblastí a ročným fondom hodín.

Program vyučovania a učenia predmetu Slovenský jazyk v druhom ročníku základnej školy obsahuje tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Odporúčané rozdelenie hodín podľa vzdelávacích oblastí: literatúra - 80 hodín, jazyk - 50 hodín a jazyková kultúra - 50 hodín. Všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

K ročnému plánu sa zostavuje aj zoznam textov, ktoré sú rozvrhnuté na každý mesiac a zároveň aj zoznam diel na domácu lektúru. Mesačný rozvrh textov, ako aj doteraz, zakladá sa na zoskupovaní textov a zároveň spájaním textov podľa rôznych kritérií - podstata a úloha literárneho diela; druhy textov; účel textov: na získavanie gramotnosti /čítanie/čítanie s porozumením /prerozprávanie/analýza; rýchlosť napredovania žiakov; ročné obdobia; významné dátumy a sviatky; zvláštnosti žiackeho kolektívu, školy a lokálne spoločenstvá; predmetová a medzi predmetová spätosť obsahov a výkonov; medzi predmetové kompetencie atď. Teda korelácia sa umožňuje kombinovaním textov do podobných tematicko-motívových celkov podľa rôznych kritérií. Príklady funkčného spájania textov podľa podobnosti diel môžu byť nasledujúce (ale vôbec nie jediné):

- dospievanie v rôznych časoch a kultúrach: Mark Twain: Čo rozum, to groš, Janko Alexy: Čierna robota, Dana Podracká: Malý Muk v deviatom leveli, Lev Nikolajevič Tolstoj: Slepý starec a svetlo a Vtáčik, Mária Rázusová Martáková: Falošné dukáty, Slovenská ľudová rozprávka: Vojak cisára Jozefa, Zoroslav Spevák Jesenský: Na svete je veľa slov/ Vynález, Štefan Moravčík: Žuvačka pre oči;

- diaťa a rodina: Gabriela Futová: Hľadám lepšiu mamu, Mark Twain: Čo rozum, to groš, Rudo Móric: Kto vyplazuje oči, Tomáš Čelovský: Všetci vy to vlastne máte ľahké, Daniel Hevier: Maja mama vidí nebo;

- humor: žartovné ľdové piesne, Mária Rázusová Martáková: Falošné dukáty, Ľudmila Podjavorinská: Pytačky, Dušan Radović: Modrý zajko, Daniel Hevier: Čitateľ komiksov, Walt Disney: Káčer Donald a sused Srďo, Ladislav Čáni: Načo nám je jazyk, Michal Ďuga: Osud ľavej nohy, Ľudová rozprávka o zvieratách: Ako si vlk dal čižmy šiť, Branko Ćopić: Počtár Dunčo;

- opis bytostí a priestoru v rôznych úsekoch ročného obdobia: Dobrica Erić: Lúka, Michal Babinka: výber z diela, Vianočné koledy a novoročné a veľkonočné vinše, Africká ľudová rozprávka: Pyšný motýľ, Elena Čepčeková: Hnedá rozprávka, Stanislav Štepka: Lastovičie rozprávky, Ondrej Sliacky: Húsky; Lev Nikolajevič Tolstoj: Slepý starec a svetlo, Vtáčik;

- rozprávkový svet: Slovenská ľudová rozprávka: Vojak cisára Jozefa, Ľudová rozprávka o zvieratách: Ako si vlk dal čižmy šiť, Srbská ľudová rozprávka: Bobuľko, Ľudová rozprávka podľa bratov Grimmovcov: Pani Zima a Sedem havranov, Mária Rázusová Martáková: Falošné dukáty, Slovenské ľudové rozprávky podľa Pavla Dobšinského, Hans Christian Andersen: Škaredé káčatko, Malá morská panna a ďalšie;

- rozprávky s ponaučením; Elena Čepčeková: Hnedá rozprávka, Slovenská ľudová rozprávka: Vojak cisára Jozefa, Ľudová rozprávka o zvieratách: Ako si vlk dal čižmy šiť, Srbská ľudová rozprávka: Bobuľko, Ľudová rozprávka podľa bratov Grimmovcov: Pani Zima a Sedem havranov, Mária Rázusová Martáková: Falošné dukáty, Africká ľudová rozprávka: Pyšný motýľ, Hans Christian Andersen: Škaredé káčatko, Malá morská panna, bájky podľa výberu, Mark Twain: Čo rozum, to groš, Rudo Móric: Kto vyplazuje oči, Dana Podracká: Malý Muk v deviatom leveli, Štefan Moravčík: Žuvačka pre oči, Ľudmila Hurbanová: Kačica a sliepka, Lev Nikolajevič Tolstoj: Slepý starec a svetlo, Vtáčik;

- vlastenectvo, uchovanie tradícií, kultúrnej a národnostnej identity: Michal Babinka: výber z diela, Vianočné koledy a novoročné a veľkonočné vinše, Slovenské ľudové rozprávky podľa Pavla Dobšinského, Výber zo slovenskej vojvodinskej tvorby pre deti, o našich významných spisovateľoch, výtvarných umelcoch a vedcoch; o prírodných krásach a kultúrnych významných miestach v Srbsku a na Slovensku; o zaujímavých krajoch a národoch, zvykoch a obyčajoch, Ivan Ambruš: V slovenskom jazyku, Ján Čarek: Raj domova, slovenské ľudové piesne a balady;

- prvá láska: Ľudmila Pojavoriská: Pytačky; Krista Bendová: Prekážka, slovenské ľudové piesne a rozprávky.

Uvedené príklady poukazujú ako sa literárne dielo môže nadviazať s inými literárnymi dielami podľa rôznych kritérií, rôznych motívov alebo základných ideí.

Podstatu programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov - poézia, próza a dramatické texty a doplnená je výberom náučno- populárnych a informačných textov o pravidlách pekného správania, o prírodných krásach a kultúrnych pamätihodnostiach Srbska a Slovenska, o významných krajoch, národoch, obyčajoch vo svete. Výber diel sa zakladá na princípe veku primeranosti.

Aj vo štvrtom ročníku, ako aj v predošlých ročníkoch sa odporúča čítanie dlhších rozprávkových príbehov ako je Andersenovo Škaredé káčatko, ktoré sa odporúča čítať na hodinách na pokračovanie. Na niekoľkých plánovaných hodinách, ktoré si učiteľ/ka samostatne kreuje a určí zodpovedajúcu dynamiku, žiaci čítajú a analyzujú daný text.

Okrem textov, ktoré sa majú spracovať na hodine, je podaný zoznam lektúry. Cieľom spracovania diela z domáceho čítania je formovanie, rozvíjanie a pestovanie čitateľských návykov u žiakov. Pri čítaní lektúry si žiaci pestujú vytrvalosť v čítaní a pri osvojovaní dominantných estetických a etických hodnôt literárno-umeleckých textov.

Novinkou v programe pre štvrtý ročník je doplnkový výber lektúry, ktorý umožňuje učiteľom, aby si z uvedeného zoznamu alebo podľa vlastného výberu zvolili tri diela, ktoré sa potom na hodinách spracujú. Voliteľná časť umožňuje učiteľovi viac kreativity pri dosahovaní vzdelávacích výkonov. Obsiahlejšie diela si žiaci môžu čítať vo voľnom čase, čím sa pospešuje rozvíjanie kontinuovaných čitateľských návykov. Zvýšený

počet diel v doplnkovej literatúre dáva možnosť spracovania jednotlivých obsahov na hodinách dodatkového vyučovania.

Pri vytváraní ročného a operatívnych plánov je nevyhnutné brať do ohľadu školský kalendár a aktivity, ktoré sledujú život školy. Operatívny plán obsahuje časť o operacionalizovaných výkonoch, definovaných vyučovacích jednotkách, rubriku pre plánovanú medzi predmetovú nadväznosť a rubriku pre hodnotenie uskutočnenosti plánovaného, ako aj iné prvky, ktoré učiteľ/ka považuje za potrebné. Príprava na hodinu má obsahovať definovaný cieľ hodiny, definované výkony v súvislosti s cieľom hodiny, plánované aktivity žiaka a učiteľa, plánovaný spôsob previerky uskutočnenia výkonov, voľbu vyučovacích stratégií, metód a postupov pri vyučovaní a učení.

II. REALIZÁCIA VYUČOVANIA A UČENIA

LITERATÚRA

Pri výučbe literatúry je u žiakov najdôležitejšie rozvíjať schopnosť čítať literárne texty s porozumením, rozvíjať lásku k čítaniu, budovať pocit krásneho a hodnotného, budovať vkus a podporovať vytrvalosť v čítaní a prežívaní literárneho diela. Pri rozhovore so žiakmi je potrebné rozvíjať schopnosť opísať zážitky z čítania literárnych diel, vyjadriť názory o nich, porozumieť najrôznejším vlastnostiam a činom postáv a usudzovať o ich konaniach a charakteristikách, ako aj o rôznych udalostiach v texte. Čítanie si vyžaduje čas, vytrvalosť a odhodlanie a pestovanie týchto vlastností je základom každého ďalšieho vzdelávania. Zvlášť je dôležité, aby literatúra rozvíjala u žiakov empatiu tým, že sa žiaci vžívajú do estetického sveta a emocionálne ho prežívajú. Výučba literatúry posilňuje národnú a kultúrnu identitu žiakov tým, že spoznávajú svoju literatúru a kultúru, ako aj literatúru a kultúru iných národov.

Školská lektúra je rozčlenená podľa literárnych druhov - poézia, próza, dramatické texty pre deti a obohatená výberom náučno-populárnych a informatívnych textov. Povinná časť školskej lektúry pozostáva hlavne z diel, ktoré patria do základného národného korpusu, ale je obohatená aj dielami pre deti zo svetovej literatúry: Ľudová rozprávka podľa bratov Grimmovcov: Pani Zima a Sedem havranov, Africká ľudová rozprávka: Pyšný motýľ, Hans Christian Andersen: Škaredé káčatko, Malá morská panna, Mark Twain: Čo rozum, to groš, Lev Nikolajevič Tolstoj: Slepý starec a svetlo, Vtáčik; Walt Disney: Káčer Donald a sused Srďo.

Domáce čítanie zahŕňa významné prozaické a poetické diela domácej a svetovej literatúry: Gabriela Futová: výber z diela, Krista Bendová: Osmijankove rozprávky, Tomáš Čelovský: Čítanie na zjedenie; výber zo slovenskej vojvodinskej tvorby pre deti, Miroslav Demák: výber z divadelnej tvorby pre deti.

Do povinného zoznamu diel, ktoré sa majú spracovať, je pridaný ďalší výber textov určených na domáce čítanie (návrhy na čítanie). Výber časti školského a domáceho čítania je v súlade s vekom žiakov.

Okrem diel z beletrie programom sa povzbudzuje aj zoznamovanie sa žiakov s našimi významnými spisovateľmi, umelcami a vedcami, ktorí zanechali významnú stopu v slovenskej kultúre; s prírodnými krásami a kultúrnymi pamiatkami Srbska; so zaujímavými oblasťami, národmi, obyčajmi vo svete, s pravidlami slušného správania sa v rodine a v škole, výberom populárno-vedeckých textov z kníh, encyklopédií a časopisov.

Do doplnkového korpusu lektúry je zaradené množstvo súčasných literárnych diel pre deti, ktoré sú svojimi motívmi alebo tematikou blízke žiakom. Cieľom bolo poskytnúť žiakom a učiteľom príležitosť rozvíjať fantáziu a empatiu spracovaním takýchto diel, čím sa obohacujú čitateľské skúseností žiakov a modernizuje prístup vo výučbe.

Texty z doplnkovej časti lektúry môžu učiteľovi poslúžiť aj pri spracovaní vyučovacích jednotiek z gramatiky, ako aj pri spracovaní a upevňovaní obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré nespracuje, učiteľ by mal žiakom odporučiť na čítanie vo voľnom čase.

Pri spracovaní literárnych textov žiaci si rozvíjajú prvé literárno-estetické skúsenosti a vytvárajú vlastné postoje o diele, ktoré počúvajú alebo čítajú. Učiteľ podnecuje žiakov, aby vyjadrili svoje názory a argumentovali ich príkladmi z textu.

Pri interpretácii textov zo školskej a domácej lektúry potrebné je rozlišovať literárne druhy: žartovnú ľudovú pieseň, bájku a zvieraciu rozprávku, poviedku, román pre deti a dramatický text; určiť tému, sled udalostí, čas a miesto udalostí v prečítanom texte; všimnúť si pozitívne a negatívne vlastnosti postáv; všimnúť si dôležité podrobnosti v popisoch bytostí a prírody; všimnúť si charakter humoru v literárnom texte a porozumieť myšlienkam literárneho diela.

Žiak by mal rozpoznať základné charakteristiky lyrickej básne (verš, strofa, rým a rytmus), všimnúť si personifikáciu v literárnom diele a porozumieť jej úlohe; rozlišovať opis, rozprávanie a dialóg v literárnom diele; rozlišovať rozprávanie v 1. a rozprávanie v 3. osobe v literárnom texte; všimnúť si základný tón literárneho textu (veselý, smutný, žartovný) a všimnúť si protikladné postavy v dramatickom texte. Rozvíjanie literárnych pojmov u žiakov neznamená osvojovanie si definícií, ale pomenovanie a opisné vysvetlenie pojmu a vnímanie si úlohy konkrétneho pojmu v literárno-umeleckom texte. Literárne termíny si žiaci najprv všímajú v príslušnom texte a potom tlmočia ich funkciu.

Pri spracovaní lyrických, epických a dramatických textov pre deti žiaci sa motivujú k radu tvorivých aktivít, ktoré vznikajú v súvislosti s dielom (výrazné recitovanie lyrickej básne, interpretácia čítania prozaického textu, scénické predvedenie - predvádzanie dramatického textu, divadelné hry, dramatizované dialógy, sledovanie detských divadelných predstavení a filmov pre deti, nahrávanie a komentovanie dramatizovaných úryvkov).

Hodiny literatúry môžu byť doplnené použitím digitálnych obsahov. Učiteľom a žiakom môžu vo veľkej miere pomôcť zvukové nahrávky, na ktorých herci výrazne a hovoria zvolené texty. Do výučby by sa mali uvádzať aj rôzne tvorivé aktivity, ktorými sa systematizujú spracované obsahy (hry asociácie, tvorivé skladačky, interaktívne úlohy a kvízy).

Literárne diela, ktoré boli predvádzané ako divadelné predstavenia alebo sfilmované môžu poslúžiť na komparatívnu analýzu a zisťovanie rozdielov medzi literatúrou a divadelnej/filmovej (adaptovanej, zmenenej) témy a scénického výrazu (podľa spracovanej bájky), na základe ktorej žiaci spoznávajú charakteristiky rozličných médií a rozvíjajú svoju mediálnu gramotnosť. Na základe vzájomnej analýzy filmu a literárneho diela, žiaci pochopia, že film je oddelené umelecké dielo a je literárny text môže byť inspiráciou pre nové, originálne umelecké diela.

Korelácia je možná primeranou kombináciou povinných a voliteľných diel. Ten istý text môže byť prepojený s ďalšími rôznymi spôsobmi, podľa rôznych motívov alebo základného tónu, ako súčasť projektového vyučovania, ktoré je založené na výkonoch a nie na obsahoch učenia. Medzipredmetové vzťahy učitelia vytvárajú predovšetkým s výučbou prírody a spoločnosti, výtvarnej kultúry, hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Odporúča sa, aby žiaci vo výučbe používali multimediálny dodatok k učebniciam, ak na to majú v škole možnosti.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci si osvojujú gramatické a pravopisné pravidlá slovenského spisovného jazyka, ktoré budú uplatňovať v ústnej a písomnej komunikácii.

Gramatika

Osvojovanie si nových obsahov si vyžaduje upevňovanie vedomostí z morfológie: slovných druhov a ich gramatických kategórií.

V rámci nových obsahov je potrebné na príkladoch poukázať, že niektoré slová menia svoj tvar a iné nie (myslí sa predovšetkým na skloňovanie podstatných mien, zámen a prídavných mien a časovanie slovies). Je dôležité, aby si žiaci všimli slová, ktoré nemenia svoj tvar (tu hovoríme predovšetkým o príslovkách, predložkách, spojkách a typických slovách, bez uvádzania ich názvov).

Predtým, ako sa uvedú nové obsahy zo syntaxe, potrebné je obnoviť si vedomosti o vete a vedieť rozlíšiť rôzne druhy viet podľa tvaru a významu.

V štvrtom ročníku sa uvádza pojem vetných členov a pojem funkcie slov vo vete. Funkcia podmetu osvojuje sa na príklade podstatných mien a osobných zámen. Malo by sa jasne poukázať na rozlišovanie slovných druhov (podstatné mená, zámená) a funkciu (podmet). Sloveso ako slovný druh sa vyskytuje vo funkcii prísudku. Osvojovanie si prísudku by sa malo začať príkladmi slovies v prítomnom čase a neskoršie príkladmi slovies v minulom a v budúcom čase, poukazujúc na rozlišovanie jednoduchých tvarov prítomného a zložených tvarov budúceho a minulého času. Potrebné je vyzdvihnúť príklad chlapec si včera čítal, kde je pomocné slovesom odlúčené od základného slovesa v minulom čase.

Podstatné mená, okrem funkcie podmetu, môžu mať aj funkciu predmetu. Jasnými a nespornými príkladmi vysvetliť pojem predmetu (napr. Chlapec číta knihu). Pri spracovaní predmetu sa môže poukázať aj ako sa mení tvar slov (napr. kniha - knihu). Prívlastok by mal byť vysvetlený príkladmi, keď prídavné meno stojí pri podstatnom mene, v rámci skupiny slov s funkciou podmetu alebo predmetu (nie v rámci príslovkových určení). Príkladmi treba poukázať, že funkciu podmetu, predmetu a príslovkových určení miesta, času a spôsobu môžu vykonávať slová a skupiny slov. Osvojovanie si vetných členov má ísť postupne od najjednoduchších príkladov k zložitejším. Najprv sa dávajú príklady s jedným slovom vo funkcii podmetu / predmetu, neskoršie sa uvádzajú skupiny slov v tej istej funkcii. Pri osvojovaní si nových obsahov potrebné je neustále poukazovať na rozlišovanie slovných druhov a ich funkcií vo vete.

V predchádzajúcich ročníkoch bol spracovaný prvý a druhý model priamej reči, preto je potrebné vykonať systematizáciu a potom uviesť tretí model. Je potrebné prepojiť modely priamej reči s pravopisnými pravidlami a použitím úvodzoviek a čiarky.

Výučba gramatiky by mala byť prepojená s výučbou literatúry tak, aby literárne texty z programu mohli slúžiť na gramatickú analýzu a ako príklad použitia slovných druhov vo vete, funkcie vo vete a rôznych druhov viet podľa obsahu a členitosti. Príklady by mali byť jednoduché na analýzu. Učiteľ môže tiež prispôsobiť text tak, aby príklady boli typické.

Pravopis

Pravopisné pravidlá si žiaci majú osvojovať postupne, opakujúc a nacvičujúc už získané vedomosti a osvojovaním si nových obsahov za pomoci rozličných cvičení ako na úrovni slov, tak aj na úrovni viet a kratších textov.

Písanie mien obyvateľov štátov a sídiel, názvov ulíc a námestí, názvov inštitúcií, podnikov a ustanovizní, podujatí, ako aj písanie stanovených názvov historických udalostí a historických osobností (Slovenská ľudová rozprávka: Vojak cisára Jozefa, Mária Rázusová Martáková: Falošné dukáty) by malo byť prepojené s výučbou predmetu Príroda a spoločnosť. Písanie mien z umeleckých diel a písanie mien zvierat potrebné je prepojiť s výučbou literatúry a spracovať na základe príkladov zo spracovaných diel (Walt Disney: Káčer Donald a sused Srďo, Branko Ćopić: Počtár Dunčo).

Písanie predložky so so zámenom spracovať iba ako typické príklady so mnou, s ňou, s tebou a pod. Písanie viacčlenných čísel treba prepojiť s výučbou matematiky.

Systematické uplatňovanie zodpovedajúcich pravopisných cvičení umožňuje, aby teoretické pravopisné vedomosti včas prerástli na zručnosti, ako aj na praktické a spontánne uplatňovanie pravopisných pravidiel. Pravopisné cvičenia sú najlepším spôsobom, ako sa pravidlá pravopisu naučiť, overiť si ich, všimnúť si chyby a opraviť ich.

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Jednou zo základných úloh výučby jazykovej kultúry je zdokonaľovanie jazykových prejavov žiakov, čo znamená rozvíjať, obohacovať a zveľaďovať ich jazykové zručnosti. Oblasť Jazyková kultúra zahŕňa ústne a písomné vyjadrovanie. Výučba v tejto oblasti sa realizuje v spolupráci s ďalšími dvoma oblasťami: jazykom a literatúrou, ale aj prostredníctvom nezávislých vyučovacích jednotiek. Správny ústny a písomný prejav umožňuje žiakovi úspešne sa učiť a ovládať ďalšie vyučovacie predmety.

Základné formy ústneho a písomného prejavu (prerozprávanie, rozprávanie, opisovanie) sú základnými obsahmi programu na zdokonalenie a pestovanie jazykovej kultúry žiakov. Vo štvrtom ročníku je potrebné žiakov povzbudzovať prerozprávať, rozprávať a opisovať stručným a obsiahlejším spôsobom, ako ústne, tak aj písomne.

Prerozprávanie je jednou z najpopulárnejších foriem ústneho a písomného vyjadrovania v mladších ročníkoch základnej školy. Aby sa nestalo improvizáciou každé prerozprávanie musí mať svoj cieľ a musí byť plánovane usmerňovaná. Malo by byť vopred známe, aké obsahy má žiak prerozprávať. Výber by mal zahŕňať rôzne typy textov / obsahov. Je potrebné usmerňovať žiakov, ako si zvoliť fakty, ako oddeliť hlavné od vedľajšieho a menej dôležitého a ako sledovať chronologický sled udalostí. Potrebné je dbať, aby sa prerozprávali obsahy, ktoré spĺňajú požiadavky programu a ktoré boli predtým žiakom tlmočené, analyzované, prezentované a vysvetlené. Keďže sa v štvrtom ročníku výučba jazykovej kultúry stáva komplexnejšou a zvyšujú sa požiadavky v oblasti tejto formy vyjadrovania žiakov, je potrebné podnecovať ich, prerozprávať texty/obsahy ako celok a po častiach, majúc na zreteli plán prerozprávania.

Tiež je potrebné vyhodnotiť prerozprávanie, tj. nasmerovať žiakov na viac či menej vydarené segmenty tejto formy vyjadrovania.

Rozprávanie predstavuje tvorivé vyjadrovanie, bez ohľadu na to, či ide o realitu alebo fantáziu; či ide o reprodukciu zážitku, udalosti a predstaveného obsahu (zo sveta detskej fantázie). Najčastejšie sa začína s rozprávaním zážitkov a až potom sa rozprávajú príbehy. Rozprávanie si vyžaduje zvláštne intelektuálne úsilie a rozvoj jazykových kompetencií na určitej úrovni, čo sa prejaví vo výbere tematického materiálu a jeho významných detailov a spôsobom lingvistického formovania všetkých štrukturálnych prvkov príbehu.

Potrebné je poukázať, že môžu voľnejšie vyjadriť svoje zážitky a postoje, že môžu byť tvoriví a originálni, že sa môžu emocionálne a obrazne vyjadrovať. Je potrebné dodržiavať základné metodické zásady vzťahujúce sa na organizáciu tejto formy jazykového vyjadrovania žiakov: plánovanie, podnecovanie, usmerňovanie a hodnotenie. Vo štvrtom ročníku je korelácia s obsahmi v ďalších dvoch oblastiach (jazyk a literatúra) obzvlášť významná, a preto by sa malo uprednostniť rozprávanie v tvare dialógu resp. uvádzanie dialógu do štruktúry rozprávania.

Opisovanie je najzložitejšou formou jazykového vyjadrovania v tomto veku. Vo väčšej či menšej miere je zastúpené v každodennej komunikácii, a preto je nevyhnutné venovať mu osobitnú pozornosť. Z dôvodu početných vekových obmedzení pri práci s najmladšími žiakmi by sa k tomuto druhu jazykového vyjadrovania malo pristupovať zodpovedne a s uctievaním si princípov výučbovej podmienenosti a postupnosti pri stanovovaní požiadaviek: uschopňovať žiakov pozorne sledovať, všímať si, objavovať, porovnávať a až potom danú myšlienku jazykovo upraviť. Keďže opisovanie často úzko súvisí s čítaním a posudzovaním textu (najmä literárneho-umeleckého), potrebné je neustále usmerňovať pozornosť žiakov na tie miesta v tomto druhu textov, ktoré sú bohaté prvky opisu (opis vzťahov medzi objektmi, bytosťami a javmi; opis prírody, osobnosti , literárnych postáv atď.), lebo sú to tie najlepšie vzory na spontánne osvojovanie si techník opisovania ako trvalej zručnosti v jazykovom vyjadrovaní.

Aby si žiaci pri opise zvykli vyhýbať sa stereotypom, je potrebné ich povzbudzovať, aby písali o tom, čo im je blízke alebo o tom, čo ich hlboko ovplyvnilo. Ciele a úlohy takéhoto druhu cvičení by mali byť postupne zložitejšie - od jednoduchého opisu toho, čo je viditeľné až po premyslené analytické vyjadrenie zažitej skutočnosti, v ktorom bude zdôraznená samostatnosť a individualita žiaka. Preto niekedy možno opis kombinovať s metódou rozhovoru, grafickým znázornením alebo metódou pozorovania. Ďalšie všeobecné

metodologické prístupy k tejto významnej forme lingvistického prejavu sú rovnaké alebo podobné prístupom k prerozprávaniu a rozprávaniu (od plánovania, cez realizáciu plánovaných aktivít až po vyhodnotenie dosiahnutého a funkčného prepojenia na súvisiaci obsah, ako sú ústne a písomné cvičenia na získanie, zlepšenie a pestovanie jazykové kultúry žiakov).

Spracovanie vyučovacích obsahov, ktoré sa vzťahujú na slová toho istého tvaru a rozličného významu a slová rovnakého významu a rozličných tvarov, tiež ustálených jazykových výrazov, by malo byť založené na početných príkladoch, ktoré sú žiakom známe, lebo im pomôžu lepšie rozumieť a používať dané lexémy v spontánnej komunikácii, čo prispieva obohacovaniu ich jazykovej produkcie a zveľadeniu ich komunikačnej kompetencie. Je nesmierne dôležité, aby sa tieto lexémy a ustálené výrazy nevyučovali izolovane, mimo kontextu, ale skôr je potrebné žiakom poukázať na ich funkciu pri reálnom používaní jazyka. Okrem iného by malo so žiakmi diskutovať o osobitných (štylistických) účinkoch, ktoré majú tieto lexémy a frazeologizmy v konkrétnom texte. Toto učivo je potrebné prepojiť s výučbou literatúry, pretože literárne dielo je bohaté na lexikálne vrstvy, ktorými sa buduje literárny aj jazykový vkus žiakov.

K vyučovacej jednotke Pohľadnica, blahoželanie, list by sa malo pristúpiť funkčne. Žiakov je potrebné povzbudzovať k tomu, aby sami písali pohľadnicu, blahoželanie alebo list a mali by im však najprv byť predostreté konkrétne pravidlá týkajúce sa týchto foriem písomnej komunikácie. Osobitná pozornosť by sa mala venovať adresovaniu listu a pohľadnice. Je vhodné prepojiť tieto vyučovacie obsahy s príslušnými metodickými jednotkami z pravopisu.

Pomocou literárnych a neliterárnych textov žiakom by sa malo poukázať na rôzne možnosti použitia slov, syntagiem a viet vo formálnych / neformálnych jazykových situáciách, ako aj na zmenu ich významu v závislosti od kontextu. Počas praktickej výučby jazykovej kultúry by žiaci mali byť upozornení, že je potrebné hovoriť podľa požiadaviek komunikačnej situácie a harmonizovať s ňou jazykové mechanizmy.

Spracovaním rôznych druhov textov - lineárnych a nelineárnych - prostredníctvom navrhovania, organizácie a realizácie početných aktivít u žiakov by sa mali zveľadiť čitateľské kompetencie. Osobitne by bolo potrebné usmerňovať ich, aby uvažovali o textoch, analyzovali ich, aby jazykovo správne a zreteľne vyjadrovali svoje názory na konkrétny text, a aby vyvodili záver prepojením informácií uvedených v texte. Je žiaduce u žiakov podnecovať stratégie, ktoré používa čitateľ pri stretnutí s textom, ako napríklad: hľadanie informácií; prepájanie a tlmočenie; reflexia a hodnotenie. V súlade s vekom a individuálnymi charakteristikami žiakov je potrebné uschopňovať ich uplatňovať vedomosti a zručnosti, ktoré im umožnia správne zvládnuť problémové situácie v rôznych kontextoch, v ktorých prebieha čítanie.

Koherencia je významnou vlastnosťou textovej štruktúry a naznačuje kontinuálny charakter textu. Preto by pri výučbe jazykovej kultúry bolo potrebné zvykať žiakov správne koncipovať/ štrukturovať text / sloh. Napríklad, mali by zostavovať logicky zmysluplné texty na základe daných slov alebo texty, ktorých dĺžka je obmedzená. Potrebné je žiakov podnecovať, aby navrhovali viac rozličných začiatkov textu na tú istú tému alebo, aby navrhli viac rozličných zakončení cieľovo pripraveného a na mieru vyhotoveného nedokončeného textu; vytvorili narušený chronologický alebo zmysluplný sled v danom texte a podobne.

Každé z programových cvičení (pravopisné, jazykové, lexikálno-sémantické a hovorové cvičenia) je plánované a realizované vo vyučovacom kontexte, v ktorom existuje potreba funkčne si osvojiť a funkčne uplatniť dané lingvistických zákonitosti a javy v nových komunikačných situáciách, ako aj potreba upevniť, obnoviť alebo systematizovať vedomosti získané počas výučby jazyka a literatúry.

Hovorové cvičenia podnecujú u žiakov obrazotvornosť, kreatívnosť, ale aj divergentné myslenie a preto je potrebné vo výučbe jazykovej kultúry používať ich častejšie. Musia byť starostlivo naplánované a organizované do detailov. Hovorové cvičenia musia spĺňať svoju funkciu tak, aby si nimi žiaci budovali dobrý jazykový vkus, výrečnosť a plynulosť prejavu. V tomto veku môžu byť vhodné nasledujúce hovorové cvičenia: recitovanie, výrazné čítanie, scénické predvádzanie dramatického / dramatizovaného textu a podobne.

Systematické uplatňovanie primeraných pravopisných cvičení umožňuje, aby sa teoretické pravopisné vedomosti včas zmenili na zručnosti, aby sa nadobudnutý zvyk aplikovania pravopisných pravidiel vyjadril praktickým a spontánnym spôsobom. Pravopisné cvičenia sú najlepším spôsobom ako sa naučiť pravopisné pravidlá, ako si ich overiť a ako existujúce chyby odstrániť. V tomto veku je žiaduce uplatňovať jednoduché pravopisné cvičenia, ktorými sa nacvičuje jedno pravopisné pravidlo z jednej pravopisnej oblasti Pri príprave pravopisných cvičení by sa mal dodržiavať princíp postupnosti, systematickosti, jednotnosti teórie a praxe. Na zvládnutie zásad pravopisu určených programom učenia môžu byť vhodné tieto pravopisné cvičenia: diktát; priama reč (všetky tri modely); úvodzovky; veľké písmeno; zámeno Vy z úcty; predložka s, so so zámenami.

Druhy jazykových cvičení by sa mali vyberať v kontexte vyučovacích obsahov. To môže byť dopĺňanie viet prísudkom v prítomnom, minulom a budúcom čase, rozvíjanie viet, tajničky, asociácie a pod.

Lexikálno-sémantickými cvičeniami sa u žiakov vytvára zvyk premýšľať a hľadať adekvátny jazykový výraz na základe toho, čo chcú vyjadriť (v závislosti od komunikačnej situácie) a zväčšuje sa fond takýchto výrazov v ich slovnej zásobe. Typy týchto cvičení by mali byť v súlade so záujmami žiakov a obsahmi výučby. Rôzne cvičenia prispievajú k rozvoju zmyslu pre precízne vyjadrovanie a porozumenie významu slov a výrazov, napríklad: určovanie významu ustálených výrazov; skladanie slov na základe daných prvých a posledných písmen; doplnenie reťazca slovami, ktoré súvisia s daným slovom.

Písomné úlohy predstavujú najsyntetickejšiu formu činnosti pri rozvíjaní jazykovej kultúry žiakov a môžu jednoznačne poukazovať na účinky výučby slovenského jazyka a literatúry ako celku. Vo štvrtom ročníku žiaci píšu dve písomné úlohy - jednu v prvom a druhú v druhom polroku.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA A UČENIA

Sledovanie postupovania a hodnotenie dosiahnutia výkonov žiakov je formatívne a sumárne a realizuje sa v súlade s pravidlami o známkovaní žiakov v základnom vzdelávaní a výchove. Hodnotenie by malo byť zamerané na získanie informácií o vzorcoch myslenia a podmienkach za ktorých môže žiak uplatniť vedomosti získané počas výučby jazykovej kultúry v každodennej formálnej a neformálnej komunikácii.

Proces sledovania a hodnotenia jedného žiaka je potrebné začať iniciálnym odhadom úrovne, na ktorej sa žiak nachádza. Dôraz by mal byť na žiackych schopnostiach - na tom, čo žiak môže alebo sa snaží urobiť. Počas procesu vyučovania a učenia učiteľ sústavne a primeraným spôsobom upozorňuje žiaka na kvalitu jeho dosiahnutých výsledkov tak, aby spätná informácia bola prispôsobená, dostatočne jasná a informatívna, aby mala úlohu podporujúcej spätnej informácie. Každá aktivita je dobrou príležitosťou na hodnotenie postupovania a získavanie spätnej informácie a žiakov treba uschopniť a podnecovať, aby hodnotili vlastné postupovanie v dosiahnutí výkonov predmetu, ako aj postupovanie iných žiakov.

7. HRVATSKI JEZIK

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK
Cilj	Cilj nastave hrvatskoga jezika jest jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom te ovladavanje pravilnim usmenim i pisanim izražavanjem, njegujući svijest o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnoga identiteta; osposobljavanje za tumačenje odabranih književnih i drugih umjetničkih djela iz hrvatske i svjetske baštine, radi njegovanja tradicije i kulture hrvatskoga naroda i razvijanja interkulturalnosti.
Razred	četvrti
Godišnji fond sati	180 sati

ISHODI Pri završenoj temi/području, učenik će moći:	PODRUČJE/ TEMA	SADRŽAJI
- čitati s razumijevanjem različite tekstove - imenovati i razlikovati osnovna obilježja pjesme, basne, bajke, pripovijetke, dječjeg romana i igrokaza - razumjeti i tumačiti tekstove primjerene učeniku - prepoznati pozitivne ljudske vrijednosti likova u pročitanom književnom djelu - zamijetiti i odrediti temu; određivati pojedinosti u tematsko - sadržajnom sloju (tijek događanja, vrijeme i mjesto radnje) - tumačiti ideju književnog djela (temu i poruku) - razumijevati primjerene lirske pjesme; zamjećivati pojedinosti zvučnoga sloja pjesme (duljinu, stiha prema broju slogova, srok) - uočiti osnovni ton književnoga teksta (vedar, tužan, šaljiv. . .) - razumijevati primjerene fabularne tekstove; zamijetiti i razlikovati dijelove fabule (uvod, zaplet, vrhunac, rasplet) - oblikovati i zraziti sud o likovima u skladu s njihovim ponašanjem (govor, postupci); pratiti odnose među likovima i raspravljati o njima - upoznati personifikaciju kao stilsko izražajno sredstvo; stvarati personifikacije na zadani poticaj - zamjećivati i razlikovati ulogu dijelova proznoga teksta - povezati gramatičke pojmove usvojene u prethodnim razredima s novim nastavnim sadržajima - odrediti imenice kao vrste riječi - razlikovati muški, ženski i srednji rod, jedninu i množinu imenica - prepoznati umanjenice i uvećanice kao vrste imenica - razlikovati glagole od drugih vrsta riječi u govorenju i pisanju - prepoznati glagol u rečenici prema pitanjima što netko radi, što se događa - prepoznati prošlu, sadašnju i buduću glagolsku radnju - razlikovati pridjeve kao vrstu riječi - međusobno razlikovati opisne i posvojne pridjeve - razlikovati upravni od neupravnog govora - služiti se upravnim i neupravnim govorom u govorenju i pisanju - primjenjivati pravila o pisanju velikoga početnog slova u višečlanim nazivima - pravilno pisati kratice poznatijih višečlanih naziva - pravilno izgovarati i pisati č, ć, dž, đ, lj, i nj, ije/je/i/e u češće rabljenim riječima - primjenjivati pravila u pisanju višerječnih vlastitih imenica u pisanju imena i gora u zavičaju, nebeskih tijela, naseljenih mjesta, imena ustanova i poduzeća, škola i kazališta - primjenjivati pravila o pisanju velikoga i maloga početnoga slova u pridjevima izvedenim od vlastitih imena	**KNJIŽE-VNOST**	ŠKOLSKA LEKTIRA Poezija Tone Pavček, Čitanje Gorana Benić-Huđin, Jesen Pajo Kanižaj, Moja domovina Darko Cindrić, Jesen Marela Mimica, Putuje kiša Ana Đokić, Badnjak uz more Luko Paljetak, Dolazak proljeća Meen Laberton, Vjetar Mladen Pokić, Pisanice Miroslav Slavko Mađer, I ja volim prirodu Nela Vrkljan, Slušaj tišinu Ratko Zvrko, Tvoja staza Božidar Prosenjak, Rastanak s učiteljicom Proza Sanja Pribić, Nova učenica, Zbor Vjekoslava Huljić, Bodljikava priča, Žabokrečina Ana Đokić, Batu Tataova priča, Moja ulica, Miš i div Ivanka Borovac, Jesenske muke jednoga Luke, Studene muke našega Luke, Čarobna formula Aleksandra Kulari, Moja jabuka Dragutin Horkić, Priča s kruške Želimir Hercigonja, Raskoš boja i plodova Mirjana Mrkela, Helena prije i poslije Jelena Pervan, Svemirska jedinica, Baka i baka Stjepan Lice, Prava mudrost, Priča o uličnoj svjetiljci, Sretna sjemenka, Stabalca
		Doris Jannausch, Vesela vožnja Sanja Pilić, Božićna priča, Kako dočekati Novu godinu, Odmaram se, Baš sam hepi Smilja Kursar Pupavac, Stari običaji na naš način Mladen Kopjar, Uzor, Voda u mom srcu Zoran Pongrašić, Basne su krasne, Najsporiji kralj na svijetu, Ticalo bivši mrav i kornjača Gabrijela Fabijan Lenk, Pitanje za majstora Pika Vončina, Proljetna priča Nikola Bošnjak, Misija: Zemlja 2018. Vesna Skočir, Domaća zadaća Maja Flego, Što nas živcira Ljiljana Lokin, O beskraju i zvijezdama Marica Milčec, Prvo pa bez brkova Blanka Dovjak-Matković, Baka pričalica Dinka Juričić, Hrvatska bajka Sanja Sruk, Moje omiljeno povrće Zoran Maljković, Zašto volim čitati Jelena Prohaska, Zlatna školjka

- razlikovati književni jezik od zavičajnoga govora; odrediti svoj zavičajni govor u odnosu na jedno od tri narječja hrvatskoga jezika; usmeno i pismeno komunicirati na svome zavičajnome govoru - tečno i samostalno pripovijedati o stvarnome i zamišljenome budućem događaju - zamjećivati i izdvajati događaj u pripovjednome tekstu i važne pojedinosti u događaju - sažeto prepričavati događaj, uključujući važne pojedinosti za razumijevanje teksta; samostalno oblikovati sažetak - prepričavati tekst iz različitih uloga - samostalno stvarati priču prema ponuđenome sažetku - samostalno pisati sastavak (stvaralačko pisanje) - razlikovati stvaran i slikovit opis; opisivati prema planu (usmeno i pisano) - razumjeti govorenu i negovorenu poruku; samostalno oblikovati govornu i negovorenu poruku; uočiti i prepoznati vrednote govorenoga jezika; uočiti i prepoznati nejezične elemente u sporazumijevanju (pokreti). - pisati pismo poštujući uljudbena pravila i formu - izražajno čitati i razumjeti pročitano; glasno čitati poštujući rečeničnni naglasak i intonaciju te ostale vrednote govorenoga jezika - izražajno kazivati stihove napamet - sudjelovati u izvedbi igrokaza - sudjelovati u raspravi poštujući uljudbena pravila; pridržavati se teme, izražavajući svoje osjećaje i raspoloženje - prilagoditi jezični izraz komunikativnoj situaciji (formalana i neformalna) - povezati informacije iskazane u linearnom i nelinearnom tekstu i na temelju njih izvoditi zaključke - razumjeti i razlikovati pojmove glas, slovo, riječ i rečenica - osvješćivati i primjenjivati prethodno stečena znanja i vještine; - pisati veliko slovo (posvojni pridjevi od vlastitih imena -ov, -ev, -in) u skladu s pravopisnom normom - pravilno izgovarati i zapisivati sve glasove u riječima - pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju č, ć, đ, dž, ije/je prema popisu riječi - pisati kratice poznatijih višečlanih naziva - pratiti dokumentarne filmove (ekološkoga sadržaja, zavičajna tematika) primjerenih učeniku - zamijetiti osnovna obilježja dokumentarnoga filma - iskazati vlastiti doživljaj književnog djela i filma - zamijetiti sličnosti i razlike između filma i književnog djela prema kojemu je snimljen - razlikovati lutkarski od crtanog filma - razlikovati obavijesne i zabavne mogućnosti računala. - pronaći traženu obavijest u školskome rječniku i pravopisu služeći se kazalom i abecednim redom. - međusobno razlikovati opisne i posvojne pridjeve - razlikovati upravni od neupravnog govora - služiti se upravnim i neupravnim govorom u govorenju i pisanju - primjenjivati pravila o pisanju velikoga početnog slova u višečlanim nazivima - pravilno pisati kratice poznatijih višečlanih naziva - pravilno izgovarati i pisati č, ć, dž, đ, lj, i nj, ije/je/i/e u češće rabljenim riječima - primjenjivati pravila u pisanju višerječnih vlastitih imenica u pisanju imena i gora u zavičaju, nebeskih tijela, naseljenih mjesta, imena ustanova i poduzeća, škola i kazališta		Dramski tekstovi Sunčana Škrinjarić, Bajka o Orašku i Mrvici Zvonko Todorovski, Čudesno za magično, Snješko Sanja Beraković, Telefonska zbrka Vjekoslava Huljić, Miš i div Ksenija Grozdanić, Zanimanje - mama, Volim ljeto, ne volim ljeto Znanstevno-popularni i informativni tekstovi Izbor iz ilustriranih enciklopedija i časopisa za djecu. DOMAĆA LEKTIRA (izabrati sedam djela, obavezna prva dva) 1. Ivana Brlić-Mažuranić, Regoč i Šuma Striborova 2. Mato Lovrak, Družba Pere Kvržice 3. Anto Gardaš, Duh u močvari, ili Ljubičasti planet, ili Izum profesora Leopolda, ili Bakreni Petar, ili Tajna zelene pećine, ili Igračke gospođe Nadine 4. Erich Kastner, Emil i detektivi, ili Tonček i Tončica, ili Leteći razred, ili Blizanke 5. Hrvoje Kovačević, Tajna Ribljeg Oka ili Tajna mačje šape, ili Tajna Tužnog psa, ili Tajna graditelja straha, ili Tajna zlatnog zuba 6. Slavko Mihalić, Petrica Kerempuh 7. Felix Salten, Bambi 8. Rudyard Kipling, Knjiga o džungli 9. Nikola Pulić, Ključić oko vrata 10. Matko Marušić, Snijeg u Splitu 11. Johanna Spyri, Heidi 12. Jagoda Truhelka, Zlatmi danci 13. Zlata Kolarić-Kišur, Moja zlatna dolina 14. Maja Gluščević, Bijeg u košari ili Klopka za medvjedića 15. Nada Mihoković-Kumrić, Tko vjeruje u rode još 16. Silvija Šesto, Bum Tomica ili Bum Tomica 2 17. Zoran Pongrašić, Mama je kriva za sve 18. Hrvoje Hitrec, Eko Eko 19. Istvan Bekeffi, Pas zvani gospodin Bozzi 20. Sanja Lovrenčić, Esperel, grad malih čuda 21. Astrid Lindgren, Pipi Duga Čarapa ili Ronja razbojnička kći ili Razmo u skitnji 22. Zvonimir Balog, Ja magarac, ili Pusa od Krampusa, ili Nevidljiva Iva, ili Zmajevi i vukodlaci 23. Ludwik Jerzy Kern, Ferdinand veličanstveni 24. Anton van de Velde, Neobični doživljaji ptića Sovića 25. Čečuk, Čunčić-Bandov, Horvat-Vukelja, Kolarić-Kišur, Igrokazi Književni pojmovi: Tema. Vidni i slušni doživljaji. Ritam, srok/rima, slog, stih. Uvod, zaplet, vrhunac, rasplet. Obilježja lika, govor, ponašanje. Personifikacija. Dijalog, monolog, opis, pripovijedanje. Pjesma, bajka, pripovijetka, dječji roman, igrokaz.

- primjenjivati pravila o pisanju velikoga i maloga početnoga slova u pridjevima izvedenim od vlastitih imena - razlikovati književni jezik od zavičajnoga govora; odrediti svoj zavičajni govor u odnosu na jedno od tri narječja hrvatskoga jezika; usmeno i pismeno komunicirati na svome zavičajnome govoru - tečno i samostalno pripovijedati o stvarnome i zamišljenome budućem događaju - zamjećivati i izdvajati događaj u pripovjednome tekstu i važne pojedinosti u događaju - sažeto prepričavati događaj, uključujući važne pojedinosti za razumijevanje teksta; samostalno oblikovati sažetak - prepričavati tekst iz različitih uloga - samostalno stvarati priču prema ponuđenome sažetku - samostalno pisati sastavak (stvaralačko pisanje) - razlikovati stvaran i slikovit opis; opisivati prema planu (usmeno i pisano) - razumjeti govorenu i negovorenu poruku; samostalno oblikovati govornu i negovorenu poruku; uočiti i prepoznati vrednote govorenoga jezika; uočiti i prepoznati nejezične elemente u sporazumijevanju (pokreti). - pisati pismo poštujući uljudbena pravila i formu - izražajno čitati i razumjeti pročitano; glasno čitati poštujući rečeničnni naglasak i intonaciju te ostale vrednote govorenoga jezika - izražajno kazivati stihove napamet - sudjelovati u izvedbi igrokaza - sudjelovati u raspravi poštujući uljudbena pravila; pridržavati se teme, izražavajući svoje osjećaje i raspoloženje - prilagoditi jezični izraz komunikativnoj situaciji (formalana i neformalna) - povezati informacije iskazane u linearnom i nelinearnom tekstu i na temelju njih izvoditi zaključke - razumjeti i razlikovati pojmove glas, slovo, riječ i rečenica - osvješćivati i primjenjivati prethodno stečena znanja i vještine; - pisati veliko slovo (posvojni pridjevi od vlastitih imena -ov, -ev, -in) u skladu s pravopisnom normom - pravilno izgovarati i zapisivati sve glasove u riječima - pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju č, ć, đ, dž, ije/je prema popisu riječi - pisati kratice poznatijih višečlanih naziva - pratiti dokumentarne filmove (ekološkoga sadržaja, zavičajna tematika) primjerenih učeniku - zamijetiti osnovna obilježja dokumentarnoga filma - iskazati vlastiti doživljaj književnog djela i filma - zamijetiti sličnosti i razlike između filma i književnog djela prema kojemu je snimljen - razlikovati lutkarski od crtanog filma - razlikovati obavijesne i zabavne mogućnosti računala. - pronaći traženu obavijest u školskome rječniku i pravopisu služeći se kazalom i abecednim redom.		
	JEZIK Gramatika, pravopis i ortoepija	Vrste riječi, opće imenice, vlastite imenice, jednina/množina, muški, ženski i srednji rod. Naziv, veliko početno slovo, pisanje posvojnih pridjeva izvedenih od vlastitih imena. Umanjenice, uvećanice. Glasovi č, ć dž, đ. Ije, je, e, i Glagoli, izricanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Pridjevi; opisni i posvojni pridjevi, pisanje posvojnih pridjeva izvedenih od vlastitih imena Nabrajanje, dvotočje, zarez.

		Kratice, pravilno pisati poznatije višečlane kratice. Upravni i neupravni govor. Veliko početno slovo, naziv. Izgovor i pisanje č, ć, đ, dž, lj, nj, ije/je/e/i. Književni jezik i zavičajni govor, narječje.
	JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA	Jezična kultura Pripovijedanje, sažimanje pripovjednih tekstova (događaj, sažimanje, sažetak). Samostalno stvaranje priče; sastavi, događaj, likovi. Opisivanje; stvaran opis, slikovit opis. Sporazumijevanje; govorno i negovorno sporazumijevanje. Pisanje - pismo. Izražajno čitanje; rečenična intonacija, rečenični naglasak. Rasprava; raspravljanje. Pisanje - poštivanje pravopisne norme; veliko slovo (posvojni pridjevi od vlastitih imena na -ov, -ev, -in); kratice poznatijih višečlanih naziva. Slušanje i govorenje, samostalni govorni nastup i razgovor, sporazumijevanje hrvatskim književnim jezikom. Pripovijedanje, stvarni događaji, nestvarni događaji. Stvaranje zajedničke priče prema poticaju. Obavijest. Izvješćivanje o obavljenome zadatku. Stvaralačko pisanje - oblikovanje kraćeg sastava, uvod, glavni dio, zaključak. Čitanje po ulogama. Rasprava, raspravljanje. Pisanje, poštivanje pravopisne norme, veliko slovo, skupovi ije/je u poznatim umanjenicama i uvećanicama, č i ć u umanjenicama i uvećanicama, kratice.
		Medijska kultura Dokumentarni film. Usporedba filma s književnim djelom. Računalo; mreža. Knjižnica; služenje rječnikom i školskim pravopisom. Dječji film, glumac. Radijska emisija za djecu. Knjižnica, korištenje enciklopedije, dječja enciklopedija, sadržaj/kazalo, abecedni red. Popis filmova: 1. D. Vukotić, Krava na Mjesecu, Piccolo 2. B. Dovniković, Znatiželja 3. M. Blažeković, Čudesna šuma 4. V. Tadej, Družba Pere Kvržice 5. O. Gluščević, Vuk 6. B. Marjanović, Mala čuda velike prirode (izbor) 7. T. Burto, Batman 8. R. Donner, Superman 9. Filmovi iz serije animiranih i komičnih filmova o Loleku i Boleku. Tomu i Jerryju, Mickeyu Mausu, profesoru Baltazaru, Ch. Chaplinu 10. Televizijske emisije s tematikom doma, škole, zavičaja.

Ključni pojmovi: književnost, jezik te jezična i medijska kultura.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hrvatskoga jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje svim trima predmetnim područjima.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvaća kreiranje godišnjeg i mjesečnih planova, kao i razvijanje priprema za sat/dan/tjedan. Godišnji plan sadrži broj sati po područjima raspoređenih po mjesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planirani fondom sati po područjima i godišnjim fondom sati.

Program nastave i učenja predmeta Hrvatski jezik u četvrtom razredu osnovne škole čine tri predmetna područja: Književnost, Jezik te Jezična i medijska kultura. Preporučeni broj sati po predmetnim područjima je: Književnost - 95 sati, Jezik - 50 sati i Jezična i medijska kultura - 35 sati. Sva se područja prožimaju i ni jedna se ne može izučavati izolirano i bez sudjelovanja u drugim područjima.

Pri stvaranju godišnjeg i mjesečnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. Mjesečni plan sadrži odjeljak izvedbenih ishoda, definiranih nastavnim jedinicama, odjeljak za planiranu međupredmetnu povezanost i odjeljak za vrednovanje kvalitete isplaniranog, kao i druge dijelove prema procjeni nastavnika. Priprema za sat podrazumijeva definiranje cilja sata, definiranje ishoda u odnosu na cilj sata, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definirane ishode, planirane načine provjere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

Uz godišnji plan, oblikuje se lista raspoređenih tekstova po mjesecima, kao i domaća lektira. Distribucija tekstova po mjesecima, kao i do sada, zasnovana je na grupiranju i povezivanju tekstova prema različitim kriterijima - priroda i uloga književnog djela; vrste tekstova; svrha tekstova: za čitanje/razumijevanje/prepričavanje/tumačenje; brzina napredovanja učenika; godišnja doba; značajni datumi i praznici; posebnosti učeničkog kolektiva, škole i lokalne zajednice; predmetna i međupredmetna povezanost sadržaja i ishoda; međupredmetne kompetencije itd. Dakle, korelativnost je omogućena kombiniranjem tekstova u srodne tematsko-motivske cjeline u skladu s različitim kriterijima.

Mogući primjeri funkcionalnog povezivanja tekstova po srodnosti djela mogu biti sljedeći (nikako i jedini):

- tema Škola (Sanja Pribić: Nova učenica, Tone Pavček: Čitanje, Vesna Skočir: Domaća zadaća, Božidar Prosenjak: Rastanak s učiteljicom)

- tema Jesen (Gorana Benić-Huđin: Jesen, Darko Cindrić: Jesen, Ivanka Borovac: Jesenske muke jednoga Luke, Aleksandra Kulari: Moja jabuka, Želimir Hercigonja: Raskoš boja i plodova)

- tema Proljeće i Uskrs (Mladen Pokić: Pisanice, Pika Vončina: Proljetna priča, Slavko Mađer: I ja volim prirodu, Luko Paljetak: Dolazak proljeća. . .)

Navedeni primjeri pokazuju kako se književnoumjetnički tekst može povezivati s drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovijedanja.

Izbor lektire za četvrti razred važan je jer učenici trebaju dalje ulaziti u svijet književnosti, voljeti čitati, stoga se u popisu lektire za četvrti razred nalaze i dječji romani koji će uvesti učenike u svijet književnosti. Izbor djela temeljen je na načelu prilagođenosti dobi učenika. Potrebno je da učitelj najmanje tri školska sata, od planiranih 95, posveti obradi književnih tekstova po izboru iz zavičajne književnosti vojvođanskih Hrvata primjerenih dobi učenika.

U četvrtom, kao i u prethodnim razredima, postoji čitanje u nastavcima na satu. Na nekoliko planiranih sati, prema planu i odgovarajućom dinamikom, učenici čitaju i analiziraju taj književni tekst.

Uz tekstove koje je potrebno obraditi na satu, dan je i popis domaće lektire. Cilj obrade djela s popisa domaće lektire je oblikovanje, razvijanje i njegovanje čitalačkih navika kod učenika. Tijekom čitanja domaće lektire, učenici izgrađuju čitalačke navike, istrajnost u čitanju te usvajaju dominante estetske i odgojne vrijednosti.

Obimnija djela učenici mogu čitati kod kuće, čime se potiče razvijanje kontinuirane navike čitanja. Povećan broj djela u izboru lektire pruža mogućnost obrade pojedinih predloženih sadržaja na satima dodatne nastave, kao i mogućnost naprednim čitačima da odaberu neke od ponuđenih djela za čitanje u slobodno vrijeme.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U nastavi književnosti najvažnije je kod učenika razvijati sposobnost čitanja književnih tekstova s razumijevanjem, poticati ljubav prema čitanju, graditi osjećaj za lijepo i vrijedno, njegovati osjećaj i sposobnost razlikovanja lijepoga od ružnoga i razvijati istrajnost u čitanju i doživljavanju književnoga djela.

Učenike je potrebno navikavati na opisivanje i izražavanje mišljenja o pročitanome književnom djelu. Čitanje zahtjeva vrijeme, istrajnost i posvećenost, a njegovanje tih obilježja predstavlja temelj za sva dalja učenja. Čitanjem književnoumjetničkih tekstova i u razgovoru o njima na satu gradi se kritičko mišljenje, jer učenici trebaju imati sud o postupcima i osobinama likova, kao i o različitim događajima u tekstu. Posebno je važno što književnost kod učenika intenzivno razvija empatiju, time što od čitatelja traži da užive u ulogu drugoga i da razumiju različite osobine i postupke likova. Nastava književnosti jača nacionalni i kulturni identitet učenika upoznavanjem svoje književnosti i kulture, kao i književnosti i kulture drugih naroda.

Školska lektira razvrstana je po književnim rodovima - lirska poezija, proza, dramski tekstovi za djecu i obogaćena izborom znanstveno-popularnih i informativnih tekstova. Obvezni dio školske lektire sastoji se, uglavnom od djela koja pripadaju osnovnom nacionalnom korpusu, ali i reprezentativnih djela za djecu iz svjetske književnosti.

Domaća lektira obuhvaća značajna poetska i prozna djela dječje književnosti (Erich Kastner, Emil i detektivi, Slavko Mihalić, Petrica Kerempuh, Nikola Pulić, Ključić oko vrata, Astrid Lindgren, Pipi Duga Čarapa. . .)

Izbor djela školske i domaće lektire primjeren je uzrastu učenika.

U dopunski korpus lektire uvedena su brojna suvremena književna djela za djecu, koja su po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti bliska učenicima. Cilj je omogućavanje učenicima i učiteljima da se obradom takvih djela razvija maštovitost i empatija, čime se bogati čitalačko iskustvo učenika i osuvremenjuje pristup u nastavi.

Tekstovi iz dopunskog djela lektire mogu poslužiti učitelju i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezične kulture. Djela koja neće obrađivati, nastavnik treba preporučiti učenicima za čitanje u slobodno vrijeme.

Tijekom obrade književnih tekstova, učenici razvijaju prva literarno-estetska iskustva i formiraju svoje stavove o djelu koje slušaju ili čitaju. Učitelj potiče učenike iznositi svoje stavove, obrazlagati i potkrepljivati primjerima iz teksta.

Pri tumačenju tekstova iz školske i domaće lektire treba razlikovati književne vrste: basna, bajka, pripovijetka, dječji roman, igrokaz. Odrediti temu, redoslijed događaja, vrijeme i mjesto događanja u pročitanome tekstu; imenovati pozitivne i negativne osobine likova; uočiti važne pojedinosti u opisima bića i prirode; uočiti prirodu humora u književnome tekstu i razumjeti ideje književnoga djela.

Učenik treba uočiti osnovne značajke lirske pjesme (stih, kitica, rima i ritam), zapaziti personifikaciju u književnome djelu i razumjeti njezinu ulogu; razlikovati opisivanje, pripovijedanje i dijalog u književnom djelu; praviti razliku između pripovijedanja u 1. i pripovijedanja u 3. licu u književnome tekstu; uočiti osnovni ton književnoga teksta (vedar, tužan, šaljiv) i uočiti suprotstavljenost lica u dramskome tekstu. Razvijanje književnih pojmova kod učenika ne podrazumijeva učenje definicija, već imenovanje i opisno obrazlaganje pojma i uočavanje uloge određenoga pojma u književnoumjetničkom tekstu. Književni pojmovi se najprije uočavaju u odgovarajućem tekstu, a zatim se tumači njihova uloga.

Pri obradi lirskih, epskih i dramskih tekstova za djecu, učenici se motiviraju na niz stvaralačkih aktivnosti koje nastaju povodom djela (izražajno recitiranje lirske pjesme, čitanje proznoga teksta interpretativno, scenski nastup - izvođenje dramskoga teksta, dramska igra, dramski dijalozi, gledanje dječje kazališne predstave i filmova za djecu, snimanje i komentiranje dramatiziranih ulomaka).

Sati književnosti mogu se upotpuniti upotrebom digitalnih sadržaja. Također, u nastavu treba uvesti raznovrsne stvaralačke aktivnosti kojima se vrši usustavljivanje obrađenih sadržaja (igre asocijacija, kreativne slagalice, interaktivni zadaci i kvizovi).

Književna djela koja su doživjela kazališnu izvedbu ili ekraniziranje mogu poslužiti za usporednu analizu i uočavanje razlike između književne i kazališne/filmske (prilagođene, izmijenjene) fabule i scenskoga izričaja. Tako učenici upoznaju prirodu različitih medija i razvijaju svoju medijsku pismenost. Usporednom analizom filma i književnog djela, učenici će uvidjeti da je film neovisno umjetnički ostvaraj, kao i da je književni tekst inspirativan predložak za novo, originalno umjetničko djelo.

Korelacija je omogućena prikladnim kombiniranjem obveznih i izbornih djela. Isti tekst može se povezivati s drugima na različite načine, prema različitim motivima ili osnovnom tonu, u sklopu projektne nastave, koja se zasniva na ishodima, a ne na sadržajima učenja. Međupredmetnu povezanost učitelji uspostavljaju, prije svega, s nastavom prirode i društva, likovne kulture, glazbene kulture, vjerske nastave i građanskoga odgoja.

Preporučuje se da se učenici u nastavi koriste elektronskim dodatkom uz udžbenik, ako za to postoji mogućnost u školi.

JEZIK

U nastavi jezika učenici ovladavaju pisanim i usmenim standardnim hrvatskim jezikom. Program je usmjeren na usvajanje osnovnih gramatičkih pravila i njihovu prikladnu primjenu u pisanoj i govornoj komunikaciji.

Gramatika

Da bi se pristupilo usvajanju novih sadržaja, neophodno je dobro utvrditi znanja iz morfologije: vrste riječi i njihove gramatičke kategorije.

U novim sadržajima potrebno je na primjerima pokazati da neke riječi mijenjaju oblik, a neke ne mijenjaju (tu se prije svega podrazumijeva promjena imenica i pridjeva po padežima te glagola po vremenima). Važno je učenicima ukazati na postojanje riječi koje ne mijenjaju svoj oblik.

U četvrtome razredu važno je s učenicima ponoviti vrste rečenica po obliku i značenju. S učenicima je potrebno obraditi tri modela upravnoga govora. Neophodno je modele upravnoga govora povezati s pravopisnim pravilima i uporabom znakova navoda i zareza.

Nastavu gramatike treba povezivati s nastavom književnosti tako što književni tekstovi iz programa mogu poslužiti za gramatičku analizu i kao primjer uporabe vrsta riječi u rečenici te različitih vrsta rečenica po obliku i značenju. Primjeri trebaju biti jednostavni za analizu. Učitelj može i prilagoditi tekst da bi primjeri bili tipični.

Pravopis

Pravopisna pravila učenici trebaju usvajati postupno, uz ponavljanje i vježbanje već naučenoga i uz usvajanje novih sadržaja, i to različitim vježbanjima kako na razini riječi tako i na razini rečenice i kraćih tekstova.

Pisanje imena stanovnika država i naselja, imena ulica i trgova, naziva poduzeća i ustanova, nebeskih tijela, manifestacija, kao i pisanje ustaljenih imena povijesnih događaja i povijesnih ličnosti potrebno je povezati s nastavom predmeta Priroda i društvo.

Pisanje imena iz umjetničkih djela i pisanje imena životinja potrebno je povezati s nastavom književnosti i obraditi na osnovi primjera iz obrađenih djela. U četvrtome razredu potrebno je ponoviti pisanje riječce li. Pisanje prijedloga s/sa obraditi samo uz tipične primjere, a pisanje višečlanih brojeva treba povezati s nastavom matematike.

Usustavljivanje znanja iz pravopisa najbolje se postiže vježbanjem na tekstu, ispravljanjem pogrešaka u tekstu, diktatima i sl.

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA

Područje Jezična i medijska kultura obuhvaća usmeno i pismeno izražavanje te medijske sadržaje.

Jedna od osnovnih zadaća nastave jezične kulture odnosi se na usavršavanje jezičnih izražajnih sredstava kod učenika, odnosno na razvijanje, bogaćenje i unapređivanje njihove jezične sposobnosti. To potpodručje obuhvaća usmeno i pismeno izražavanje. Nastavni rad u tom potpodručju ostvaruje se u sudjelovanju u drugim dvama područjima: s jezikom i književnošću, ali i samostalnim nastavnim jedinicama. Valjano usmeno i pismeno izražavanje omogućava učeniku da uspješno uči i savlada i druge školske predmete.

Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja (prepričavanje, pričanje, opisivanje) predstavljaju osnovne programske sadržaje za usavršavanje i njegovanje jezične kulture učenika. U četvrtom razredu trebalo bi poticati učenike na prepričavanje, pričanje i opisivanje te na sažet i opširan način kako usmeno tako i pismeno.

Prepričavanje je jedan od najpopularnijih oblika usmenog i pismenog izražavanja u mlađim razredima osnovne škole. Da ne bi postalo improvizirano, svako prepričavanje mora imati svoj cilj i plansko usmjeravanje. Unaprijed bi trebalo znati koji će se sadržaji prepričavati na satu. Izbor treba obuhvatiti različite vrste tekstova/sadržaja. Potrebno je usmjeravati učenike kako da odaberu činjenice, kako da odvoje glavno od sporednog i kako da slijede kronološki tijek sadržaja. Potom, trebali bi se prepričavati samo oni sadržaji koji ispunjavaju programske zahtjeve i koji su učenicima prethodno protumačeni/analizirani, predočeni, objašnjeni. Budući da u četvrtom razredu nastava jezične kulture usložnjava i povećava zahtjeve na planu tog oblika izražavanja učenika, trebalo bi ih poticati, između ostalog, na prepričavanje tekstova/sadržaja u cjelini i po dijelovima imajući u vidu plan prepričavanja. Potrebno je i vrednovati prepričavanje, tj. uputiti učenike na manje ili više uspjele dijelove tog oblika izražavanja.

Pričanje predstavlja stvaralačko izražavanje bez obzira na to je li u pitanju stvarnost ili fantazija, tj. je li riječ o reproduciranju nekog doživljaja, događaja i zamišljenog sadržaja (iz svijeta dječje mašte). Počinje se s pričanjem doživljaja, potom događaja. Za pričanje je potreban poseban intelektualni napor i razvijenost jezične kompetencije na određenoj razini, što će se odraziti na izbor tematske građe i njezinih značajnih pojedinosti i na način jezičnog uobličavanja svih strukturnih elemenata priče. Potrebno je učenicima ukazati da mogu slobodnije iznositi osobne doživljaje, stavove, da budu maštoviti i originalni, da se emocionalno i slikovito izražavaju. Trebalo bi voditi računa o poštivanju osnovnih metodičkih načela koja se odnose na organizaciju tog oblika jezičnog iskazivanja učenika: planiranje, poticanje, usmjeravanje i vrednovanje. U četvrtom razredu posebno je značajna korelacija sa sadržajima iz drugih dvaju područja (jezika i književnosti), zbog čega bi prednost trebalo dati pričanju u dijaloškom obliku, odnosno unošenju dijaloga, upravnoga govora u strukturu kazivanja.

Opisivanje jest najsloženiji oblik jezičnoga izražavanja u toj dobi. Međutim, u manjoj ili većoj mjeri, zastupljeno je u svakodnevnoj komunikaciji i zato je neophodno posvetiti mu posebnu pozornost. Zbog brojnih dobnih ograničenja u radu s najmlađim učenicima, toj vrsti jezičnog izražavanja potrebno je pristupiti odgovorno i uz poštivanje načela nastavne uvjetovanosti i postupnosti pri postavljanju zahtjeva: osposobljavati učenika da pozorno promatraju, uočavaju, otkrivaju, uspoređuju pa tek onda danu predmetnost misaono zaokružuju i jezično uobličuju. Budući da se opisivanje često dovodi u blisku vezu s čitanjem i tumačenjem teksta (posebno književnoumjetničkoga), trebalo bi stalno usmjeravati pozornost učenika na ona mjesta u toj vrsti tekstova koja obiluju opisnim elementima (opis odnosa među predmetima, bićima i pojavama; opisivanje prirode, ličnosti, književnih likova i sl.), jer su to i najbolji obrasci za spontano usvajanje opisivanja kao trajne vještine u jezičnom iskazivanju. Da bi se učenici navikli izbjegavati stereotipe pri opisivanju, potrebno ih je poticati da pišu o onome što je njima blisko ili što je na njih duboko djelovalo. Ciljeve i zadatke te vrste vježbanja trebalo bi postupno usložnjavati - od jednolinijskog opisa vidljivog do promišljenog, analitičkog izražavanja doživljaja stvarnosti u kojoj će biti istaknuta samostalnost i individualnost učenika. Stoga se ponekad opisivanje može kombinirati s metodom razgovora, grafičkim predstavljanjem ili s metodom promatranja. Ostali opći metodički pristupi tom značajnom obliku jezičnog izražavanja isti su ili slični kao i kod prepričavanja i pričanja (od planiranja, preko ostvarivanja planiranih aktivnosti, do vrednovanja postignutog i funkcionalnog povezivanja sa srodnim sadržajima kakvi su i usmena i pismena vježbanja za stjecanje, usavršavanje i njegovanje jezične kulture učenika).

Obrada nastavnih sadržaja koji se odnose na riječi istog oblika, a različitog značenja i riječi istog značenja, a različitog oblika, kao i na ustaljene jezične izraze trebalo bi zasnivati na brojnim primjerima koji su učenicima poznati, jer bi im pomogli bolje razumjeti i upotrebljavati dane lekseme u spontanoj komunikaciji, što bi doprinjelo obogaćivanju njihove jezične produkcije i unapređivanju njihove komunikativne kompetencije. Izuzetno je značajno da se ti leksemi i ustaljeni izrazi ne izučavaju izolirano, izvan konteksta, već je potrebno ukazati učenicima na njihovu funkciju u stvarnoj jezičnoj uporabi. Trebalo bi, između ostalog, razgovarati s učenicima o posebnim (stilskim) učincim koji ti leksemi i frazeologizmi imaju u određenu tekstu. Taj nastavni sadržaj trebalo bi povezati s nastavom književnosti, jer književno djelo obiluje leksičkim slojevima, kojima se izgrađuje i književni i jezični ukus učenika.

Nastavnoj jedinici Razglednica, čestitka, pismo trebalo bi pristupiti funkcionalno. Trebalo bi poticati učenike da sami napišu razglednicu, čestitku ili pismo, ali bi im trebalo predočiti određena pravila koja se odnose na te oblike pisane komunikacije. Pozornost bi posebno trebalo usmjeriti na adresiranje pisma i razglednice. Poželjno je to gradivo povezati s odgovarajućim nastavnim jedinicama iz pravopisa.

Književnim i neknjiževnim tekstovima učenicima bi trebalo ukazati na različite mogućnosti upotrebe riječi, sintagmi i rečenica u formalnim/neformalnim jezičnim situacijama, kao i na promjenu njihova značenja u ovisnosti o kontekstu. Tijekom praktične nastave jezične kulture, učenicima bi trebalo ukazati da je neophodno govoriti onako kako to zahtijeva komunikativna situacija i s njom uskladiti jezičke mehanizme.

Izučavanjem različitih vrsta tekstova - linearnih i nelinearnih - osmišljavanjem, organiziranjem i ostvarivanjem brojnih aktivnosti, kod učenika bi trebalo unapređivati čitalačku kompetenciju. Posebno bi ih trebalo usmjeravati na promišljanje o tekstovima, da ih analiziraju, da jezično ispravno i jasno iskažu svoje mišljenje o određenom tekstu, kao i da povezujući informacije iznesene u tekstu, izvedu zaključak. Poželjno je kod učenika poticati strategije kojima se čitatelj koristi u susretu s tekstom, kao što su, na primer: pronalaženje informacija, povezivanje i interpretiranje, promišljanje i vrednovanje. Ne zanemarujući dobne i individualne karakteristike učenika, trebalo bi ih osposobiti primjeni znanja i vještina koje će im omogućiti da korektno riješe problemske situacije u različitim kontekstima u kojima se čitanje odvija.

Koherentnost predstavlja značajno obilježje tekstualne strukture i upućuje na kontinuirani karakter nekog teksta. Stoga bi u nastavi jezične kulture trebalo osposobljavati učenike da pravilno koncipiraju/strukturiraju tekst/sastav. Na primjer, trebali bi sastavljajati logički smislene tekstove na osnovi zadanih riječi ili sastavljati tekstove čija će duljina biti ograničena. Također, trebalo bi ih poticati osmišljavanju više različitih početaka teksta na istu zadanu temu ili osmišljavanju više različitih završetaka namjenski pripremljenog i prema zahtjevu prilagođenog nedovršenog teksta; da uspostavljaju narušen kronološki ili smisleni poredak u zadanom tekstu i slično.

Svaka od programskih vježbi (pravopisne, jezične, leksičko-semantičke i govorne vježbe) planira se i ostvaruje se u nastavnom kontekstu u kojem postoji potreba za funkcionalnim usvajanjem i funkcionalnom primjenom danih jezičnih zakonitosti i pojava u novim komunikativnim situacijama, kao i potreba za utvrđivanjem, ponavljanjem ili usutavljivanjem znanja zadobivenog tijekom nastave jezika i nastave književnosti.

Govorne vježbe kod učenika potiču maštu i kreativnost, ali i divergentno mišljenje, zbog čega bi ih trebalo češće primjenjivati u nastavi jezične kulture. Potrebno ih je precizno planirati i detaljno organizirati. Govorne vježbe imaju ulogu izgrađivanja dobroga jezičnog ukusa, elokventnosti i fluentnosti u izražavanju. Na tom uzrastu najpogodnije mogu biti sljedeće govorne vježbe: recitiranje, izražajno čitanje, scensko prikazivanje dramskog/dramatiziranog teksta i slično.

Sustavna primjena prikladnih pravopisnih vježbi omogućava da teorijsko pravopisno znanje blagovremeno prijeđe u umijeće, kao i da se ostvarena navika primjene pravopisnih pravila iskaže u praktičnoj i spontanoj namjeni. Pravopisne vježbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provjere, kao i da se uočeni nedostatci otklone. U tom uzrastu, trebalo bi primjenjivati jednostavne pravopisne vježbe koje su pogodne i jedno pravopisno pravilo iz jednog pravopisnog područja. Pri pripremi pravopisnih vježbi, trebalo bi poštivati načelo postupnosti, sustavnosti, jedinstva teorije i prakse. Kako bi se uspješnije ovladalo programom predviđena pravopisna načela, pogodne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: diktat, upravni govor (sva tri modela), navodnici, veliko slovo, zamjenica Vi iz poštovanja, spojeno i odvojeno pisanje riječi (čestica li, prijedlog s/sa, višečlani brojevi).

Vrste jezičnih vježbi potrebno je odabrati u kontekstu nastavnog sadržaja. To mogu biti dopunjavanje rečenica, proširivanje rečenica, križaljke, asocijacije i slično.
Primjenom leksičko-semantičkih vježbi kod učenika, stvara se navika za promišljanje i traženje odgovarajućih jezičnih izraza za ono što žele iskazati (u ovisnosti od komunikativne situacije) i povećava se fond takvih izraza u njihovu rječniku. Razvijanju smisla za precizno izražavanje i razumijevanje značenja riječi i izraza doprinose različite vježbe, na primjer: određivanje značenja ustaljenih izraza; sastavljanje riječi na osnovi danog početnog i posljednjeg slova, dopunjavanje niza riječima koje su povezane s danom riječi.

Pismene zadaće predstavljaju najsintetičniji oblik djelovanja u razvijanju jezične kulture učenika i mogu nedvosmisleno ukazati na učinke nastave hrvatskoga jezika i književnosti u cjelini. U četvrtom razredu učenici izrađuju četiri školske zadaće - dvije u prvom i dvije u drugom polugodištu.

Aktivnosti i sadržaji iskazani u području Medijska kultura uvjetovani su razvojnom dobi i zanimanjima učenika, fizičkim okružjem (lokalne zajednice i njihova ponuda društveno-kulturnih i umjetničkih sadržaja) te upućivanjem na digitalne sadržaje dostupne svima bez obzira na mjesto školovanja ili stanovanja. Sadržaji izvanučioničkoga tipa zahtijevaju pojedinačni angažman svakoga učenika, aktiviranje zadobivenih znanja i kompetencija u smislu neposrednoga iskustvenoga učenja. Učitelj ima obvezu pratiti i poticati individualni razvoj učenika. Preporuča se najmanje jedanput godišnje zajednički posjet učenika i učitelja određenomu izabranom sadržaju.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocjenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i ostvaruje se u skladu sa Pravilnikom o ocjenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i odgoju. Ocjenjivanje bi trebalo biti usmjereno na dobivanje informacija o obrascima mišljenja i uvjetima pod kojim učenik može primijeniti znanje zadobiveno tijekom nastave jezične kulture u svakodnevnoj formalnoj i neformalnoj komunikaciji.
Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procjenom razine postignuća učenika. Naglasak bi trebao biti na učenikovim sposobnostima - na onome što učenik može ili pokušava učiniti. Tijekom procesa nastave i učenja, učitelj kontinuirano i na primjeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegova postignuća, tako što će povratna informacija biti dovoljno jasna i informativna, da bi bila podsticajna za dalje napredovanje učenika. Svaka aktivnost je dobra prilika za procjenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procjenjuju vlastiti napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

Naziv predmeta SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK

PROGRAM A
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA NESLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U HOMOGENIM SREDINAMA
(osnovni nivo standarda)

Cilj	Cilj učenja srpskog kao nematernjeg jezika jeste ospoljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Četvrti
Godišnji fond časova	108 časova

ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/ TEMA	SADRŽAJI
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičke konstrukcije usvajane u prethodnim razredima i proširuje ih novim jezičkim sadržajima; - iskaže radnju u budućnosti; - razume molbu, zahtev i nalog; - sastavi rečenice s nepravim objektom; - koristi frekventne odredbe za uzrok i način;	**JEZIK**	Oko 150 novih punoznačnih i pomoćnih reči; Gramatički sadržaji iz prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici); Futur I glagola (sva tri lica i oba broja); Imperativ (2. lice jednine i množine najfrekventnijih glagola); Imenica u dativu u funkciji nepravog objekta uz glagole davanja i govorenja; Prisvojne zamenice za sva tri lica jednine i množine - slaganje s imenicom u jednini; Prilozi sutra, ujutru, uveče; Uzročna rečenica s veznicima jer i zato što (na nivou razumevanja); Frekventni prilozi za način; Tvorba imenica sa značenjem vršioca radnje, imaoca zanimanja izvedene sufiksima: -ar, -ac, -ač; Imenice koje označavaju žensku osobu izvedene sufiksima: -ica, -ka;
- razume kratke pesme i odabrane odlomke proznih tekstova, po potrebi adaptirane; - napamet kazuje kratke pesme i kraće literarne forme; - uoči melodiju stiha i odredi reči koje se rimuju; - izdvoji glavni događaj u književnom tekstu; - opiše jednostavnim iskazima karakteristične osobine književnog junaka;	**KNJIŽEVNOST**	Narodna priča: „Cvrčak i mrav” Momčilo Tešić: „Ruke” Ljubivoje Ršumović: „Imam pravo” Vojislav Stanojčić: „Deda i unuk” Ivan Pudlo: „Dva solitera” Selimir V. Milosavljević: „Domaći zadatak” Dositej Obradović: „Pas i njegova senka” (adaptacija) Dušan Radović: „Tužibaba” Velimir Milošević: „Najdraža šetnja” Dragan Lukić: „Fifi”; „Svejedno” Izbor iz časopisa za decu Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Nastavnik bira 7 tekstova za obradu.

- razume informacije, zahteve i naloge izgovorene razgovetno i sporim tempom ili napisane; - učestvuje u dijalogu na zadatu temu usklađenu s tematskim oblastima; - čita u sebi s razumevanjem kratke linearne i nelinearne tekstove s poznatom leksikom i gramatikom; - piše kratak tekst (ćirilicom ili latinicom) u skladu s predviđenom ortografskom normom.	**JEZIČKA KULTURA**	I. Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - mesec rođenja, uzrast, mesto i ulica stanovanja II. Porodica i ljudi u okruženju: članovi šire porodice i osnovne informacije o njima III. Život u kući: prostor u kome se uči i odmara; radni dani i vikend; podela poslova i obaveza u porodici IV. Hrana i piće: izbor hrane i pića, voće i povrće, poslastice V. Odeća i obuća: odevni predmeti za određene prilike (svečana i sportska odeća) VI. Zdravlje: lekarski pregled i intervencije; najčešće bolesti VII. Obrazovanje: učenje i školske obaveze; izlet, ekskurzija VIII. Priroda: domaće i divlje životinje; osnovni geografski pojmovi, strane sveta IX. Sport i igre: sportovi i osnovna sportska oprema X. Naselja, saobraćaj i javni objekti: delovi grada; na putu do škole, učesnici u saobraćaju; pekara, poslastičarnica XI. Netematizovana leksika: prisvojne zamenice; veznici, prilozi, upitne zamenice i zamenički prilozi, rečce XII. Komunikativni modeli: davanje i traženje informacija; zahtev; dopadanje/nedopadanje; traženje dopuštenja; privlačenje pažnje

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje.

PROGRAM B

ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA SLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U VIŠENACIONALNIM SREDINAMA

(srednji-napredni nivo standarda)

Cilj	Cilj učenja srpskog kao nematernjeg jezika jeste osposobljavanje učenika da vodi usmenu i pisanu komunikaciju sa govornicima srpskog kao maternjeg jezika radi kasnijeg punog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i upoznavanje srpske kulturne baštine i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Četvrti
Godišnji fond časova	108 časova

ISHODI **Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičke konstrukcije usvajane u prethodnim razredima i proširuje ih novim jezičkim sadržajima; - koristi frekventne odredbe za uzrok i način; - koristi složeni predikat s modalnim glagolima;	**JEZIK**	200-250 novih punoznačnih i pomoćnih reči; Gramatički sadržaji iz prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici); Uzročna rečenica s veznicima jer i zato što; Frekventni prilozi za način; Složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: trebati, morati, moći, smeti, želeti; Tvorba imenica izvedenih sufiksima: -ar, -ac, -ač sa značenjem vršioca radnje i naziva zanimanja; Imenice izvedenih sufiksima: -ica i -ka koje označavaju žensku osobu;
- imenuje autore obrađenih književnih tekstova; - razume kratke pesme i odabrane odlomke proznih tekstova, po potrebi adaptirane; - napamet kazuje kratke pesme i kraće literarne forme; - uoči melodiju stiha i odredi reči koje se rimuju; - izdvoji glavni događaj u književnom tekstu; - opiše jednostavnim iskazima karakteristične osobine književnog junaka; - prati vremenski sled događaja u književnom tekstu i odredi mesto događaja/zbivanja u literarnom tekstu;	**KNJIŽEVNOST**	J. J. Zmaj: „Što volim” Milena Mihajlović: „Svet u meni i oko mene” (odlomci o čulu mirisa) Dobrica Erić: „Naš povrtnjak” Ljubivoje Ršumović: „Imam pravo” Duško Radović: „Zamislite” Narodna poslovica: „Ne kaži sve što znaš...” Vojislav Stanojčić: „Deda i unuk” Selimir V. Milosavljević: „Domaći zadatak” Dositej Obradović: „Pas i njegova senka” Dušan Radović: „Tužibaba” Velimir Milošević: „Najdraža šetnja” Jasminka Petrović: „Kaži teti ‚Dobar dan’” (odlomak iz priče „Kaži teti ‚Dobar dan’”) Pero Zubac: „Dobar drug ti vredi više” Izbor iz časopisa za decu Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Nastavnik bira 10 tekstova za obradu.
- razume informacije, zahteve i naloge izgovorene razgovetno i sporim tempom ili napisane; - inicira i vodi dijalog; - iskaže svoje potrebe ili planove; - čita linearne i nelinearne tekstove s pretežno poznatom leksikom;	**JEZIČKA KULTURA**	I. Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi i članovima porodice - mesto i ulica stanovanja, uzrast; lična interesovanja II. Porodica i ljudi u okruženju: članovi šire porodice (teča, ujna, strina) III. Život u kući:

- piše kratak tekst (ćirilicom ili latinicom) u skladu s tematskim oblastima i preporučenom leksikom poštujući ortografsku normu.		opis prostorija u kući/stanu; radni dani i vikend; podela poslova i obaveza u porodici; odlazak u goste i doček gostiju IV. Hrana i piće: izbor hrane i pića, voće i povrće, poslastice; pomoć u pripremanju hrane V. Odeća i obuća: odevni predmeti za određene prilike (svečana i sportska odeća) VI. Zdravlje: lekarski pregled i intervencije; najčešće bolesti VII. Obrazovanje: nastava, učenje i školske obaveze, jezici (koje učenik govori, uči, razume), domaći zadaci; slobodne aktivnosti, zimski i letnji raspust VIII. Priroda: domaće i divlje životinje i njihovi mladunci, biljke u okruženju (trava, drveće, cveće); osnovni geografski pojmovi IX. Sport i igre: sportovi, osnovna sportska oprema X. Naselja, saobraćaj i javni objekti: delovi grada, ulice i trgovi; učesnici u saobraćaju, najčešći saobraćajni znaci; pekara, poslastičarnica XI. Netematizovana leksika: datumi; kazivanje punih sati; nazivi matematičkih oznaka (puta i podeljeno); merne jedinice; predlozi, veznici, prilozi, upitne zamenice i zamenički prilozi, rečce XII. Komunikativni modeli: davanje i traženje informacija; zahtev; dopadanje/nedopadanje; traženje dopuštenja; privlačenje pažnje

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Predmet srpski kao nematernji jezik pohađaju učenici koji nastavu slušaju na nekom od jezika nacionalnih manjina. Među tim učenicima postoje izrazite razlike u stepenu ovladanosti srpskim jezikom prilikom polaska u školu i u tempu i obimu kojim mogu napredovati tokom školovanja. Ova razlika uslovljena je različitim maternjim jezicima od kojih su jedni bliski srpskom jeziku (razlike među njima su takve da ne moraju ometati komunikaciju), dok su drugi strukturno toliko različiti da, bez elementarnog poznavanja jednog od njih, komunikacija među govornicima nije ostvariva. Osim toga, na nivo kojim učenici realno mogu ovladati srpskim jezikom utiče i sredina u kojoj žive (pretežno homogena ili heterogena sredina).

Imajući ovo u vidu, za predmet srpski kao nematernji jezik sačinjena su dva programa.

Prema postavljenom cilju, očekivanim ishodima i datim sadržajima, prvi program (A) primeren je učenicima čiji se maternji jezici izrazito razlikuju od srpskog, koji žive u pretežno jezički homogenim sredinama i imaju malo kontakata sa srpskim jezikom, a u školu polaze gotovo bez ikakvog predznanja srpskog jezika.

Drugi program (B) predviđen je za učenike koji žive u jezički mešovitim sredinama, koji mogu brže i u većem obimu da savladavaju srpski jezik, odnosno da, u skladu s uzrastom, dostignu viši nivo vladanja srpskim jezikom.

Oba programa za predmet srpski kao nematernji jezik sadrže tri oblasti: Jezik, Književnost i Jezičku kulturu. One su funkcionalno povezane, prožimaju se i međusobno dopunjuju. Stoga ih treba razumeti kao delove kompleksne celine koji doprinose ostvarivanju ishoda ovog predmeta, svaki sa svojim specifičnostima.

Nastavnik je obavezan da se upozna sa ishodima i programskim sadržajima prvog ciklusa obrazovanja ili prethodnih razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i mogućnosti učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj globalni plan rada, na osnovu koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu.

Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno da nastavnik pristupi udžbeniku kao jednom od nastavnih sredstava koje je poželjno bogatiti i proširivati dodatnim, samostalno izrađenim nastavnim materijalima. Pored udžbenika, kao jednog od izvora informacija, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

JEZIK

Oblast Jezik obuhvata leksiku i gramatičke modele srpskog jezika. U sadržajima i ishodima ove oblasti nalaze se okvirni broj reči i gramatički elementi kojima učenik treba da ovlada u svakom razredu. U ovoj oblasti programa težište je na postepenom usvajanju sistema srpskog jezika počev od 1. razreda. Jezik počinje da se usvaja pomoću minimalnog broja reči upotrebljenih u osnovnim rečeničnim modelima s jasnim komunikativnim kontekstom. Odnosno, reči i njihovi oblici ne usvajaju se izolovano, već u rečeničnom, odnosno komunikativnom kontekstu. Za produktivnu upotrebu jezika nefunkcionalno je vankontekstualno učenje paradigmi (učenje samih oblika reči).

Usvajanje gramatike srpskog jezika u početnim fazama na mlađem uzrastu pretežno je nesvesno - u raznovrsnim aktivnostima učenici slušaju iskaze na srpskom jeziku, ponavljaju ih i kombinuju u odgovarajućim poznatim i bliskim kontekstima. U narednim fazama nastavnik pomaže učenicima da uoče jezička pravila i počnu da ih primenjuju.

Da bi učenik ovladao određenim fondom reči i gramatičkim elementima, neophodno je da ih razume i dugotrajno uvežbava. Na taj način stvaraju se preduslovi da ih primeni u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. Formalno poznavanje gramatičkih pravila ne podrazumeva i sposobnost njihove primene, te je takvo znanje korisno samo ukoliko pomaže boljem razumevanju nekih pravilnosti sistema. Odnosno, savladavanje gramatičkih pravila nije samo sebi cilj. Objašnjenje gramatičkih pravila, ukoliko nastavnik proceni da je korisno, treba da bude usklađeno s uzrastom učenika, njegovim kognitivnim sposobnostima, predznanjima u maternjem jeziku i svedeno na ključne informacije neophodne za primenu. Učenikovo poznavanje gramatičkih pravila procenjuje se i ocenjuje na osnovu upotrebe u kontekstu, bez insistiranja na njihovom eksplicitnom opisu.

Na nižem nivou vladanja jezikom (sredine u kojima se realizuje A program) važno je da se kod učenika razvije sposobnost razumevanja i konstruisanja iskaza koji sadrže elemente određene programom. Pritom je u produkciji (sastavljanju i kazivanju iskaza) na ovom nivou bitno da značenje poruke bude razumljivo, dok se gramatička ispravnost postiže postepeno. Na tom nivou očekuju se tipične greške izazvane interferencijom i nedovoljnom savladanošću materije. Greške nisu samo znak nepoznavanja gradiva, već su upravo pokazatelj

da je učenik spreman da se upusti u komunikaciju, što nastavnik treba da podstiče. To ne znači da greške uopšte ne treba ispravljati. Nastavnik odlučuje o tome kada će, na koji način i koje greške ispravljati, vodeći računa istovremeno i tome da učenika motiviše za komunikaciju i o tome da se greške postepeno redukuju.

Upravo su časovi iz oblasti Jezik pogodni za usmereno, ciljano usvajanje pojedinih segmenata, gramatičkih elemenata srpskog jezika. Tokom ovih časova preporučuje se dinamičko smenjivanje različitih aktivnosti: različiti tipovi vežbi slušanja, provera razumevanja slušanog, ponavljanje, gramatičko i leksičko variranje modela, dopunjavanje, preoblikovanje potvrdnih u upitne i negirane forme i sl.

Realizcija nastave srpskog kao nematernjeg jezika prema B programu podrazumeva određeno vladanje srpskim jezikom od početka školovanja, odnosno mogućnost bržeg napredovanja u toku školovanja. U takvim okolnostima očekuje se manja zastupljenost grešaka i njihovo brže ispravljanje. Primena B programa podrazumeva ovladanost sadržajima A programa i podizanje jezičke kompetencije na viši nivo, te je nastava jezika u funkciji osposobljavanja učenika za pravilno komuniciranje savremenim standardnim srpskim jezikom u skladu s jezičkim i vanjezičkim kontekstom.

Budući da učenici koji pohađaju nastavu srpskog kao nematernjeg jezika, pohađaju i nastavu maternjeg jezika, svrsishodno je u odgovarajućim prilikama koristiti transfer znanja stečenih na maternjem jeziku i o maternjem jeziku. Nastava srpskog kao nematernjeg jezika treba da bude u korelaciji s nastavom maternjeg jezika.

Jezička građa se iz razreda u razred postepeno proširuje i usložnjava, ona je kumulativna i nadovezuje se na prethodnu. Uvođenje novog elementa podrazumeva ovladanost prethodnim, što znači da se nova građa oslanja na prethodnu koja se kontinuirano uvežbava. Sledeći primeri kraćih tekstova ilustruju primenu jezičke materije poštujući postupnost i uvođenje novih jezičkih sadržaja u svakom razredu u A programu:1

1. razred (prezent glagola u 1, 2. i 3. licu jednine (potvrdni i odrični oblik); prosta rečenica s imenskim delom predikata; lične zamenice 1, 2. i 3. lica jednine u funkciji subjekta; prosta rečenica s glagolskim predikatom; imenice u lokativu jednine s predlozima u i na uz glagol jesam): Zdravo! Ja se zovem Marija. Ja sam u školi. Ovo je učionica. Učenik je u učionici. On crta. To je učiteljica. Ona sedi na stolici.

2. razred (prosta rečenica s pridevom u imenskom delu predikata; akuzativ imenica bez predloga; lokativ s predlozima u i na; akuzativ s predlozima u i na sa glagolom ići; prezent glagola za sva tri lica i oba broja; lične zamenice 1, 2. i 3. lica množine u funkciji subjekta; prisvojne zamenice za 1. i 2. lice jednine sva tri roda u funkciji atributa i imenskog dela predikata): Ovo je moja škola. Mi smo učenici. Idemo u školu. Imamo torbe. Torbe su velike. Dečaci se igraju u dvorištu. Oni imaju loptu. Oni vole fudbal.

3. razred (perfekat glagola (sva tri lica i oba broja); prisvojne zamenice za treće lice jednine sva tri roda; prilozi sada, danas i juče): Marija danas slavi rođendan. Ovo je njena mama. Ona je juče pravila tortu. Ovo je njen tata. Tata je pravio sendviče. Došli su gosti. Marija je vesela.

4. razred (futur I glagola (sva tri lica i oba broja); imperativ (2. lice jednine i množine najfrekventnijih glagola); imenica u dativu u funkciji nepravog objekta uz glagole davanja i govorenja; prisvojne zamenice za sva tri lica jednine i množine - slaganje s imenicom u jednini; prilozi sutra, ujutru, uveče; uzročna rečenica s veznicima jer i zato što; frekventni prilozi za način (brzo, polako, lepo); tvorba imenica sa značenjem vršioca radnje, imaoca zanimanja izvedenih sufiksima: -ar, -ac, -ač; imenice koje označavaju žensku osobu izvedene sufiksima: -ica; -ka): Moj razred će sutra ujutru ići na izlet. Ja ću ustati u sedam sati. Napraviću sendvič. Učiteljica je rekla učenicima: „Ponesite vodu jer će biti toplo”. Brzo ću se spakovati. Vozač Ivan će voziti autobus.

5. razred (uzročna rečenica s veznicima jer i zato što; odredbe za način iskazane frekventnim načinskim prilozima; složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: trebati, morati, moći, smeti, želeti; imenice u genitivu s predlozima

---

1 U zagradi su navedeni sadržaji oblasti Jezik za svaki razred.

ispred, iza, iznad, ispod, pored u funkciji odredbe za mesto; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista; tvorba priloga od prideva): Ja želim da igram košarku. Treba mnogo trenirati. Jednog dana biću košarkaš. Pored moje kuće je košarkaški klub. Upisuju nove članove. Moja starija sestra trenira plivanje. Ona je dobra plivačica i vredno trenira.

6. razred (imenice u genitivu s predlozima od i do u funkciji odredbi za mesto i vreme; prilozi rano, kasno, uvek, nikad, ponekad, često, retko, ceo (dan), dugo, zimi, leti; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; imenica u instrumentalu sa značenjem sredstva i društva; komparativ i superlativ prideva i priloga; prisvojni pridevi na -ov/ev, -in (u nominativu); nazivi zemalja i regija izvedeni sufiksima: -ija, -ska): Imam dvanaest godina i idem u šesti razred. Volim modernu muziku. Sviram gitaru od četvrtog razreda. U junu ću ići na takmičenje u Italiju. Imam dobre drugove i drugarice. S njima idem u školu autobusom jer je škola daleko. Uvek se dobro zabavljamo. Leti često idemo na bazen biciklima. Moj najbolji drug se zove Marko. On je niži od mene i bolji je učenik jer više uči. Markova sestra se zove Mirjana.

7. razred (imenice u genitivu s predlozima sa, iz, oko, između u funkciji odredbe za mesto; imenice u genitivu s predlozima pre i posle u funkciji odredbe za vreme; lokativ u funkciji nepravog objekta uz glagole govorenja i mišljenja; imeničke, brojne i priloške sintagme sa značenjem količine; kongruencija atributa i imenice u dativu, instrumentalu i lokativu; najfrekventnije zbirne imenice sa sufiksom -je; tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja: -ište/-lište, -onica); tvorba imenica sa značenjem etnika (primeri iz okruženja): Moja porodica živi u kući. Oko kuće imamo cveće. Naš sused je Mađar. Između naše i njegove kuće nalazi se malo igralište. S drugovima često idem tamo posle škole. Ponekad kupimo flašu soka i nekoliko kesica semenki, sedimo na drvenim klupama i razgovaramo o novim filmovima, strogim nastavnicima, muzici i raznim drugim stvarima. Prošle nedelje smo pomagali našem starom susedu da popravi ljuljaške i klackalice. Tako će i mlađoj deci biti lepše.

8. razred (zavisne rečenice: vremenska (s veznikom kad), namerna (s predikatom u prezentu), izrična (s veznikom da) i odnosna (sa zamenicom koji u funkciji subjekta); tvorba prideva sufiksima -ski i -(i)ji): Juče sam imala mnogo domaćih zadataka. Kad sam ih završila, uključila sam televizor. Posle pola sata u sobu je ušao moj brat i promenio kanal. Hteo je da gleda utakmicu. Rekla sam mu da ja želim da gledam omiljenu seriju koja počinje za pet minuta. On je rekao da je utakmica veoma važna, jer igraju srpska i mađarska reprezentacija. Nismo hteli da se svađamo. Dogovorili smo se da on ide u dnevnu sobu i tamo gleda utakmicu.

KNJIŽEVNOST

Program A predmeta srpski kao nematernji jezik namenjen je homogenoj sredini, učenicima koji veoma retko imaju kontakata sa govornicima čiji je maternji jezik srpski. Poznavanje jezika je na osnovnom (elementarnom) nivou, komunikacija na srpskom jeziku se teško ostvaruje, gramatički modeli su neuvežbani pošto učenici nemaju prilike da koriste srpski jezik, njihov rečnik ne sadrži veliki broj reči, reči veoma lako iz aktivnog fonda prelaze u pasivni i budu zaboravljene, leksika se usvaja sporije nego kod učenika heterogene sredine, interferencijske greške se često pojavljuju u tolikom obimu da ometaju razumevanje rečenice; iz ovih razloga bi akcenat trebalo da bude na leksici i jezičkim obrascima (modelima) koji će im obezbediti temelj za jednostavnu komunikaciju na srpskom jeziku.

U svakom razredu učenicima je ponuđeno više tekstova od broja koji je obavezujući. Osnovni kriterijum za izbor tekstova je nivo poznavanja jezika. Pored odabranih tekstova, obrađuju se i tekstovi po slobodnom izboru, pri čemu se vodi računa o nivou poznavanja jezika i interesovanjima učenika. Uz originalne književne tekstove planirana je i obrada konstruisanih tekstova koji treba da budu u funkciji obogaćivanja leksike neophodne za svakodnevnu komunikaciju na osnovnom nivou. Predlaže se da nastavnik planira najmanje tri časa za obradu jednog teksta kroz teme. Pesme koje se pevaju ne zahtevaju obavezno obradu, gramatička i leksička objašnjenja jezičkih pojava.

Oblast nastavnog programa Književnost doprinosi postizanju komunikativne funkcije jezika. Osnovna funkcija književnoumetničkih tekstova, odnosno adaptacija, pored osposobljavanja učenika za komunikativnu

upotrebu jezika, jeste i upoznavanje učenika sa kulturom, istorijom i tradicijom srpskog naroda, kao i s književnim delima značajnim za srpsku književnost.

Funkcije adaptiranog književnog teksta u A programu:
● usvajanje leksike određenog tematskog kruga potrebne za svakodnevnu komunikaciju;
● čitanje, odnosno slušanje teksta u funkciji uvežbavanja razumevanja pisanog i govornog jezika - uvežbava se čitanje u sebi i čitanje sa razumevanjem;
● zadaci u vezi sa tekstom razvijaju umenje razumevanja teksta, uvežbava se veština pisanja, sastavljanje i pisanje rečenica koje sadrže poznatu leksiku uz uvežbavanje osnovnih jezičkih obrazaca, kao i razvijanje sposobnosti sastavljanja rečenica govornog jezika (prilikom pisanih i govornih vežbi tolerišu se interferencijske greške koje ne ometaju razumevanje rečenice);
● odgovori na pitanja (usmeno i pismeno) pomažu učeniku da razvije mehanizme sastavljanja rečenica na srpskom jeziku, odnosno izlaganje na srpskom jeziku uz vidno prisustvo interferencijskih grešaka - uputno je da nastavnik vrši korekcije ukazujući na pravilne oblike;
● reprodukcija teksta ili prepričavanje razvijaju sposobnost upotrebe jezika - učenik treba da se izrazi koristeći više rečenica, da formira i razvija govorne sposobnosti.

Književnoumetnički, adaptirani i konstruisani tekstovi pogodni su za tumačenje, pri čemu se uzimaju u obzir uzrast i predznanja učenika. Tekstovi su ujedno i polazna osnova za uvežbavanje novih reči i izraza, jezičkih modela, čitanja, pisanja, govora; stoga tri časa namenjena jednom tekstu predstavljaju istovremeno i obradu i uvežbavanje gradiva.

Rad na tekstu obuhvata:

1. Semantizaciju nepoznatih reči: semantizacija može da se izvede pomoću sinonima koji su poznati učenicima, vizuelnim prikazivanjem reči, postavljanjem reči u kontrastne parove (mali-veliki), opisivanjem reči jednostavnim rečenicama. Nastavnik mora da vodi računa da rečenica kojom opisuje nepoznatu reč sadrži učenicima poznate reči. Prevod je opravdan samo u slučaju kada ne postoje druga sredstva za objašnjenje značenja reči. Preporučuje se upotreba rečnika na času.

2. Slušanje ili čitanje teksta: savetuje se da nastavnik prvi put pročita tekst - na ovaj način učenici čuju pravilan izgovor reči, pošto učenici homogene sredine retko imaju prilike da čuju srpski jezik, nastavnikovo glasno čitanje je od izuzetne važnosti. Preporučuje se upotreba audio-vizuelnih sredstava. Zahtevi koji se u programu tiču učenja odlomaka iz poezije i proze napamet podstiču usvajanje modela govorenja, kao i intonaciju reči i rečenica.

Dramatizacija tekstova vezuje se i za javni nastup, ali i za razgovor o književnom delu pošto predstavlja vid njegove interpretacije. Saživljavanjem sa likovima dela, učenici mogu ispoljiti osećanja koja prepoznaju u ponašanju junaka i o kojima zaključuju.

3. Kontekstualizacija nove leksike: neophodno je da učenici nove reči postave u rečenični kontekst kako bi se leksika uvežbavala paralelno sa konstruisanjem rečenica. Rečenice treba da budu jednostavne da bi se izbegao veliki broj grešaka koje neminovno nastaju u složenijim konstrukcijama. Ukoliko rečenica sadrži previše grešaka, postaje nerazumljiva slušaocu. Kontekstualizacija novih reči je bitan elemenat funkcionalne upotrebe jezika pošto navodi učenika da sastavlja rečenice i aktivira rečnički fond i jezičke modele.

4. Pitanja u vezi s tekstom (u pisanoj formi i usmeno): proces razumevanja teksta ima više etapa. Tek kada se nova leksika usvoji i primeni u rečenicama može da se pređe na nivo razumevanja teksta. Nivo na kojem je učenik razumeo tekst može da se utvrdi postavljanjem pitanja u vezi s tekstom. Pitanja treba da se zasnivaju na leksici koju su ranije usvojili uz upotrebu novih reči obrađenih u tekstu. Uputno je da pitanja budu kratka (Šta je u Vesninoj torbi? - tekst Vesna i torba). Korisno je da deo pitanja bude u pisanoj, a deo u govornoj formi. Značajno je da se primarno uvežbava govor, a zatim i pisanje.

5. Pitanja povodom teksta (u pisanoj formi i usmeno): učenici uvežbavaju i ostvaruju komunikaciju na srpskom jeziku zasnovanu na poznatoj leksici, uz tolerisanje grešaka koje ne ometaju razumevanje. Pitanja

treba da budu u skladu s leksičkim fondom kojim učenici raspolažu (na primer: Ko je junak priče?; Gde se odigrava radnja?; Kako izgleda junak priče?; Šta oseća devojčica u pesmi?). Ovo je sledeći nivo u procesu usvajanja jezičkih veština čiji je cilj navođenje učenika da ostvare komunikaciju na srpskom jeziku. Ovaj cilj je često veoma teško postići kod učenika homogene sredine, ali je neophodno navesti učenika da usmeno, a potom i u pisanoj formi upotrebi određene reči ili izraze na srpskom jeziku.

6. Razgovor o tekstu: u skladu sa leksikom kojom učenici raspolažu razgovor se zasniva na prepoznavanju glavnih likova, aktivnostima koje se vezuju uz njih, na isticanju osobina likova iz teksta. Kao deo procesa uvođenja učenika u upotrebu jezika uputno je da se učenici, prema modelima iz tekstova podstiču da sastavljaju rečenice potrebne u govornim situacijama. Na primer, dramatizacija teksta Vesna i torba - Vesna: Moja torba je stara. Olovka: Šta radiš, Vesna? Zašto stavljaš puno stvari u torbu? U torbi nema mesta. Tata: Vesna, treba da kupim novu torbu. Vesna: Tata, molim te, kupi mi novu torbu. Učenici se podstiču da povodom teksta zaključuju o idejama prepoznatim u tekstu (Šta tekst kazuje o Vesninim osobinama?).

Prilikom obrade poezije ne insistira se na književnoj teoriji, već na doživljaju lirske pesme. Podsticanje učenika da razume motive, pesničke slike i jezičkostilska izražajna sredstva dovodi se u vezu sa ilustrovanjem značajnih pojedinosti, kao i s uvežbavanjem intonacije stiha i uočavanjem rime u pesmi.

7. Komparativni pristup: nastavnik planira uključivanje tekstova maternjeg jezika koji se porede sa predloženim delima srpske književnosti (ukoliko je to moguće) i sa primerima vezanim za film, pozorišnu predstavu, različite audio-vizuelne zapise; u obradu književnog dela uključuje i sadržaje iz likovne i muzičke kulture, strip i različite vrste igara (osmosmerke, rebusi, ukrštene reči, asocijacije...).

Prilikom uočavanja bitnih poetskih elemenata u strukturi književnoumetničkog teksta, koristeći znanje stečeno na časovima maternjeg jezika, nastavnik se trudi da kod učenika (u skladu sa njihovim mogućnostima) objasni osnovne oblike pripovedanja (naracija, deskripcija, dijalog); pojam sižea i fabule, funkciju pesničke slike; ulogu jezičkostilskih sredstava i druge osnovne poetičke odlike teksta.

8. Oblikovanje kratkog teksta u pismenoj formi ili usmeno na osnovu adaptiranog književnog teksta: ovaj nivo upotrebe srpskog jezika u govornoj ili pisanoj formi predstavlja glavni cilj oblasti Književnost u A programu. Pokušaj samostalnog sastavljanja kraćeg teksta od pet ili šest rečenica (u paru ili u grupi) predstavlja viši nivo u ostvarivanju komunikativne funkcije jezika. Učenici razvijaju mehanizam upotrebe jezičke građe i jezičkih modela; spajaju reči u rečenice uz poštovanje gramatičkih struktura, zatim spajaju više rečenica u kraći tekst. Proces se odnosi i na govoreni i na pisani tekst.

Program B:

Književnoumetnički tekstovi u nastavi srpskog kao nematernjeg jezika imaju višestruku funkciju. Čitajući i tumačeći književnoumetnička dela i izabrane odlomke najznačajnijih dela srpskih pisaca, učenici će imati priliku da se upoznaju sa srpskom kulturnom baštinom i tako bolje razumeju sličnosti i razlike koje postoje između kulture naroda kojem pripadaju i kulture naroda čiji jezik uče. Tekstovi istovremeno predstavljaju izvor nove leksike i polaznu osnovu za dalji rad - razgovore, čitanje, interpretaciju, različite vrste govornih i pismenih vežbi i druge aktivnosti.

U oblasti nastavnog programa Književnost navedeni tekstovi usklađeni su s uzrasnim karakteristikama i jezičkim mogućnostima učenika. Dati predlog dela nastavnik će prilagođavati potrebama svojih učenika. Od predloženih dela, nastavnik samostalno bira ona koja će obrađivati, kao i dela kojima će proširiti spisak. Za svaki tekst je predviđeno po tri časa.

Za učenike koji srpski kao nematernji jezik budu savlađivali po programu koji je namenjen onima koji uče i žive u heterogenim jezičkim sredinama ili im je maternji jezik jedan od slovenskih jezika, predloženi su autentični književnoumetnički tekstovi ili odlomci iz njih. Ipak, postoje značajne razlike između učenika koji žive u heterogenoj sredini, a čiji je maternji jezik neslovenski, i učenika čiji je maternji jezik slovenski. Ove razlike je neophodno uzeti u obzir prilikom izbora tekstova za obradu i pri izradi udžbenika. Stoga se preporučuje autorima udžbenika i nastavnicima da neka od predloženih dela adaptiraju, skrate i prilagode

jezičkom znanju i mogućnostima učenika čiji je maternji jezik neslovenski. Nastavnici koji rade s učenicima čiji maternji jezik pripada grupi slovenskih jezika, mogu se opredeljivati za autentična dela.

Bavljenje književnoumetničkim tekstom podrazumeva različite metodičke postupke koji će biti usmereni na njegovo što bolje razumevanje i tumačenje. Rad na tekstu sastoji se iz nekoliko etapa: uvodnog razgovora sa semantizacijom manje poznatih reči i izraza (ova etapa je posebno važna za učenike čiji jezik nije slovenski); prostorne i vremenske lokalizacije teksta; izražajnog čitanja; kratke provere umetničkog doživljaja i razumevanja teksta; razgovora o tekstu i njegovog tumačenja (različitih analitičko-sintetičkih postupaka kojima će se otkrivati estetske vrednosti dela, važne pojedinosti u njemu i mesta s posebnom ekspresivnošću); povezivanja dela s ličnim doživljajima i iskustvima učenika. Svaka od navedenih etapa zavisi od prirode teksta kao i od predznanja i mogućnosti učenika.

Uvodni razgovor i semantizacija manje poznatih reči i izraza biće za neke učenike od izuzetne važnosti za razumevanje dela i stoga im je potrebno posvetiti posebnu pažnju. O izboru reči za semantizaciju odlučuje nastavnik uvažavajući predznanja svojih učenika. Leksiku je najbolje semantizovati tokom uvodnog razgovora i pre prvog čitanja teksta kako bi se obezbedilo razumevanje sadržaja teksta nakon prvog čitanja. Reči se mogu semantizovati na različite načine - vizuelnim nastavnim sredstvima, demonstracijom, posredstvom sinonima i antonima, različitim opisnim definicijama i, ukoliko je to neophodno, reč se može i prevesti na maternji jezik učenika. Nije potrebno da sve reči koje se semantizuju uđu u aktivan leksički fond učenika, pojedine mogu ostati u pasivnom fondu. Leksika za koju se proceni da treba da uđe u aktivan leksički fond učenika, treba da bude zastupljena tokom razgovora o tekstu i njegove interpretacije, a korisno je osmisliti i različite leksičke vežbe koje će doprineti ostvarivanju ovog cilja. Učenike ovog uzrasta treba uvoditi i u korišćenje rečnika jer je ono sastavni deo čitanja. Važno je da se služe i dvojezičnim i jednojezičnim rečnicima i da ovladaju tehnikom pronalaženja reči i značenja koje reč ostvaruje u datom kontekstu. Rečnici predstavljaju veliku pomoć za čitanje i razumevanje tekstova različitih žanrova, naročito su korisni prilikom samostalnog čitanja.

Mnogi tekstovi, posebno odlomci iz obimnijih književnih dela, zahtevaće i lokalizaciju kako bi bili pravilno shvaćeni i doživljeni. Lokalizacija će u nekim slučajevima podrazumevati prepričavanje sadržaja koji prethode odlomku koji se obrađuje ili, na primer, davanje podataka o autoru. Nekad će biti neophodno delo smestiti u prostorne i vremenske okvire i protumačiti društvene, istorijske i druge okolnosti u kojima se radnja odvija.

Čitanje teksta je od velike važnosti za njegovo razumevanje i doživljavanje. U nastavi književnosti javljaju se različiti oblici čitanja. Razumevanje, doživljavanje i tumačenje teksta uslovljeno je kvalitetom čitanja. Važno je da prvo interpretativno čitanje teksta obavi nastavnik ili da učenici poslušaju kvalitetan zvučni zapis. Ovako će se obezbediti pravilno razumevanje i bolji umetnički doživljaj teksta. Mnoga dela zahtevaće jedno ili više ponovljenih čitanja naglas ili u sebi, usmerenih ka određenom cilju. Potrebno je da učenici ovladaju tehnikama glasnog čitanja i čitanja u sebi. Čitanje u sebi može biti u funkciji boljeg razumevanja teksta i ono uvek treba da bude usmereno od strane nastavnika, istraživačko. Učenici će, čitajući u sebi, pronalaziti u tekstu različite informacije kojima će potkrepljivati i svoje mišljenje i stavove, uvežbavaće brzo čitanje i osposobljavaće se za samostalno učenje. Cilj čitanja naglas jeste ovladanje tehnikom čitanja i savlađivanje važnih činilaca glasnog čitanja (izgovora i intonacije reči i rečenice, jačine glasa, pauza). Ovim putem učenici se postepeno uvode u izražajno čitanje. Ono se uvežbava na pažljivo odabranim epskim, lirskim i dramskim tekstovima. Izražajno čitanje uvežbava se na prethodno obrađenim tekstovima, planski i uz dobru pripremu. Nastavnik treba da osposobi učenike da usklade jačinu glasa, intonaciju, ritam, tempo, pauze s prirodom i sadržinom teksta kako bi izražajno čitanje bilo što uspešnije.

Jedan od važnih oblika rada jeste učenje napamet i izražajno kazivanje kratkih odlomaka iz odabranih književnoumetničkih tekstova u stihu i prozi (lirskih pesama, odlomaka iz proznih i dramskih tekstova). Učenike treba postepeno voditi od glasnog čitanja ka izražajnom čitanju i kazivanju napamet naučenih odlomaka.

Tumačenje teksta umnogome će zavisiti od sredine u kojoj se nastava realizuje, predznanja učenika i njihovog maternjeg jezika. S učenicima koji savlađuju program za srednji nivo, tumačenje teksta imaće više obeležja razgovora o važnim pojedinostima u njemu - događajima, likovima, mestu i vremenu odvijanja radnje.

Razgovori o tekstu treba da obezbede pravilno razumevanje događaja, uočavanje veza između događaja i likova, tumačenje postupaka glavnih junaka i njihovih osobina. Bez obzira na to što za ove razgovore nije nužno da učenici znaju stručnu terminologiju (osnovni motiv, epitet, opisna lirska pesma), oni se ne smeju svesti na puko prepričavanje sadržaja teksta. Razgovor o tekstu nastavnik treba da vodi tako da omogući učenicima da u njemu ispolje što veću kreativnost, da im postavlja problemske zadatke, navodi ih da razmišljaju o uzročno-posledičnim vezama u delu, podstiče ih da slobodno maštaju i iznose svoje utiske o umetničkim slikama u delu.

S naprednijim učenicima nastavnik može ostvariti kompleksniju analizu i interpretaciju dela tokom koje će učenici izvoditi složenije zaključke o događajima i likovima, otkrivati ekspresivna mesta u delu i iznositi svoje utiske o njima služeći se osnovnom terminologijom teorije književnosti. U nastavi srpskog kao nematernjeg jezika nastavnik treba da se oslanja na književnoteorijska znanja koje su učenici stekli na svom maternjem jeziku i da ih aktivira kad god je to moguće. Tako, na primer, prilikom obrade književnih dela i odlomaka, treba računati na to da su učenici u maternjem jeziku usvojili osnovne književnoteorijske pojmove: tema, motiv, glavni lik i dr. U skladu sa Opštim standardima postignuća za Srpski kao nematernji jezik; poznavanje terminologije iz teorije književnosti očekuje se samo od učenika naprednog nivoa. Oni će, na primerima izabranih dela i odlomaka iz srpske književnosti, proširivati saznanja koja su stekli na svom maternjem jeziku i bogatiti ih novom primerima.

Nakon razgovora o sadržaju dela i njegove interpretacije, potrebno je s učenicima razgovarati i o ličnim doživljajima koji su izazvani delom - podsticati ih da dovode u vezu delo sa svojim ličnim iskustvima, dopustiti im da postavljaju pitanja, stvoriti u učionici uslove u kojima će se razvijati dijalog i diskusija.

Veoma je važno da učenici aktivno učestvuju u svim etapama rada, da iznose svoja osećanja, zapažanja, mišljenja, zaključke i da ih obrazlažu. Učeničke aktivnosti ne smeju biti ograničene samo na rad na času. U obradu teksta učenike treba uvoditi zadavanjem različitih pripremnih zadatka, koje će oni rešavati kod kuće. Nakon obrade teksta važno je da učenici stečena znanja funkcionalno primenjuju u daljem radu - prilikom izrade domaćih zadataka, samostalnog čitanja i usvajanja znanja iz drugih nastavnih predmeta. Nastavniku i učenicima će stečena znanja i veštine biti dragocena za interpretaciju novih književnih dela.

Kad god je to moguće, nastavu književnosti potrebno je povezivati s nastavom jezika, uspostavljati unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju. Ona će doprineti svestranijem sagledavanju sadržaja, a učenici će steći kvalitetnija i trajnija znanja.

JEZIČKA KULTURA

Realizacija nastavnih sadržaja srpskog kao nematernjeg jezika podrazumeva kontinuitet u bogaćenju učeničke jezičke kulture. To je jedna od primarnih metodičkih obaveza nastavnika. Nastavnik treba da proceni sposobnosti svakog učenika za odgovarajući nivo komunikativne kompetencije i u skladu sa tim prilagodi jezički materijal. Ovo treba da dovede do funkcionalne upotrebe jezika u nastavi, ali i u svim ostalim životnim okolnostima, u školi i van nje, gde je valjano jezičko komuniciranje uslov za potpuno sporazumevanje. Jezička komunikacija podrazumeva vladanje receptivnim i produktivnim jezičkim veštinama, a to su: slušanje, čitanje, pisanje i govorenje. Osnovno obeležje savremenog metodičkog pristupa nastavi jezika i jezičke kulture jeste razvijanje učeničkih sposobnosti u sve četiri aktivnosti uporedo i njihovo prilagođavanje kognitivnim sposobnostima i jezičkom okruženju učenika. Ishodi u oblasti Jezička kultura koncipirani su tako da, s jedne strane, obezbede ostvarivanje minimuma jezičkih kompetencija, ali i da, s druge strane, ne ograniče učenike koji su u mogućnosti da ostvare veći napredak. Zbog specifičnosti ove nastave, predviđene ishode (pre svega kada su u pitanju homogene jezičke sredine) potrebno je ostvarivati kroz jezičke aktivnosti (kompetencije) koje su, s metodičkog aspekta, sličnije nastavi stranog nego maternjeg jezika.

Slušanje je prva jezička aktivnost s kojom se učenici susreću u nastavi srpskog kao nematernjeg jezika. Ona omogućava učeniku da upozna melodiju jezika, a zatim i njegov glasovni sistem, intonaciju reči i rečenice. Konačni cilj slušanja treba da bude razumevanje, kao preduslov za verbalnu produkciju, odnosno - komunikaciju.

Govorenje je najsloženija jezička veština, koja podrazumeva vladanje svim elementima jezika (fonetsko-fonološkim, morfološkim, sintaksičkim i leksičkim). Govorenje se najčešće realizuje u dijaloškoj formi, te prema tome podrazumeva razumevanje (sagovornika). Pored toga, govorenje je veština koja zahteva određenu brzinu i pravovremenu reakciju. Kao produktivna veština, zajedno sa pisanjem, omogućava učeniku da se izrazi na srpskom jeziku, postavi pitanje, interpretira neki sadržaj i učestvuje u komunikaciji sa drugima.

Čitanje je jezička aktivnost koja podrazumeva poznavanje grafijskog sistema jezika (slova), njihove glasovne realizacije, povezivanje glasova u reči i spajanje reči u rečenicu, uz poštovanje odgovarajućih ritmičkih i prozodijskih pravila. Cilj čitanja mora da bude razumevanje pročitanog jer samo tako ono predstavlja jezičku kompetenciju, a ne puku verbalizaciju slovnih karaktera.

Pisanje je produktivna jezička veština koja podrazumeva iskazivanje jezičkog sadržaja pisanim putem, upotrebom odgovarajućih slovnih karaktera i poštovanjem pravopisnih pravila. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti grafemama za koje ne postoje ekvivalenti u maternjim jezicima učenika. Takođe je važno obratiti pažnju na pravila fonetskog pravopisa (pisanje ličnih imena stranog porekla itd.). Pored toga, srpski jezik ima dva pisma - ćirilicu i latinicu, a učenik, još u prvom ciklusu obrazovanja, treba da usvoji oba. Cilj pisanja je jezičko izražavanje pisanim putem, te, prema tome, podrazumeva razumevanje.

Ove četiri veštine su kroz ishode dva programa vertikalno povezane tako da jasno opisuju gradaciju postignuća učenika u oblasti Jezička kultura.

Sadržaji po temama predstavljaju leksičko-semantički okvir unutar koga se funkcionalno realizuju jezički sadržaji. Tematske jedinice prezentuju realne, svakodnevne okolnosti u kojima se ostvaruje komunikacija. Za svaku tematsku jedinicu predložene su tematske grupe koje treba da se popune odgovarajućom leksikom, u okviru preporučenog broja novih reči.

Na primer u drugoj tematskoj jedinici, Porodica i ljudi u okruženju, u sadržaju A programa predviđeno je da učenici u prvom razredu ovladaju rečima kojima se imenuju članovi uže porodice i upotrebe ih u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. U svakom sledećem razredu ova tematska jedinica se proširuje novom leksikom i novim komunikativnim situacijama. Tako u sledećim razredima učenici ovladavaju nazivima za članove šire porodice, daju osnovne informacije o njima, njihovim fizičkim i karakternim osobinama, zanimanjima, međusobnim odnosima itd.

Ovakva horizontalna vrsta gradacije primenjena je u svim tematskim jedinicama.

Izbor leksike je delimično uslovljen sadržajem iz oblasti Jezik i Književnost, ali zavisi i od procene nastavnika o potrebnosti odgovarajućih leksema i njihove frekventnosti, radi postizanja informativnosti i prirodnosti u komunikaciji. Mnoge reči nisu vezane samo za jednu tematsku jedinicu već se preklapaju i povezuju u nove semantičke nizove, što nastavnik treba da podstiče dobro osmišljenim govornim i pismenim vežbama.

Tematske jedinice se uglavnom ponavljaju u svim razredima, ali se u svakom sledećem razredu broj leksema u okviru tematskih grupa ponavlja i proširuje. Pored selektivnog pristupa leksici, treba voditi računa i o broju leksema koje se usvajaju u jednoj nastavnoj jedinici. Na jednom času ne bi trebalo uvoditi više od pet novih reči, čije značenje će se objasniti i provežbati u tipičnim realizacijama unutar rečenice (kontekstualizacija leksike). Najefikasnije bi bilo da za novu reč svaki učenik osmisli (minimalni) kontekst, odnosno rečenicu. Na ovaj način nastavnik ima uvid u učenikovo razumevanje značenja reči, pored novih sadržaja podstiče upotrebu i ranije stečenih znanja iz leksike i gramatike, a učenici stiču samopouzdanje jer mogu da izgovore ili napišu rečenice na srpskom jeziku.

Pored datih tematskih jedinica, u prva četiri razreda osnovne škole navodi se i netematizovana leksika koja je potrebna za komunikaciju, nezavisno od teme. U svakodnevnoj komunikaciji veliki značaj imaju ustaljene komunikativne forme kojima učenici postepeno i kontinuirano treba da ovladavaju od prvog razreda osnovne škole. One su izdvojene u posebnu oblast jezičke kulture i usklađene su potrebama i uzrastom učenika. Tako u prvom razredu učenici usvajaju modele za pozdravljanje i predstavljanje, zatim se dalje usvajaju modeli za

čestitanje, zahvaljivanje, iskazivanje želje, molbe itd. do najsloženijih modela kao što su iskazivanje psihološkog stanja i raspoloženja i davanje saveta.

Funkcionalno i ekonomično povezivanje podoblasti predmeta srpski kao nematernji jezik (Jezik, Književnost i Jezička kultura) omogućava savladavanje njihovih sadržaja i ostvarivanje predviđenih ishoda na prirodan i spontan način, čineći da jedni sadržaji proizlaze iz drugih, dopunjuju se i preklapaju. Na odabranim delovima književnoumetničkih, neumetničkih i konstruisanih tekstova mogu se razvijati različite komunikativne veštine; govornim vežbama se definišu smernice za izradu pismenih sastava; kreativne aktivnosti u nastavi doprinose razvoju usmenog i pismenog izražavanja, čitanje s razumevanjem utiče na bogaćenje leksike i fluentnost govora, itd. Usklađenost ishoda s jezičkim kompetencijama omogućava nastavniku ne samo kumulativno praćenje napretka svakog učenika nego i uočavanje problema u razvijanju pojedinih kompetencija, što umnogome olakšava proces nastave i učenja jezika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na početku procesa učenja, odnosno na početku školske godine, neophodno je sprovesti dijagnostičko vrednovanje kompetencija učenika. Ovo je izuzetno važan zadatak nastavnika, budući da postoje velike razlike u vladanju srpskim jezikom učenika jednog odeljenja. Dijagnostičko ocenjivanje se može realizovati pomoću inicijalnog testiranja koje služi da se ustanove veštine, sposobnosti, interesovanja, iskustva, nivoi postignuća ili poteškoće pojedinačnog učenika ili čitavog odeljenja. Inicijalno testiranje osmišljava nastavnik na osnovu ishoda i sadržaja programa iz prethodnih razreda. Na osnovu toga moguće je efikasno planirati i organizovati proces učenja i individualizovati pristup učenju.

Pored standardnog, sumativnog vrednovanja koje još uvek dominira u našem sistemu obrazovanja (procenjuje znanje učenika na kraju jedne programske celine i sprovodi se standardizovanim mernim instrumentima - pismenim i usmenim proverama znanja, esejima, testovima, što za posledicu ima kampanjsko učenje orijentisano na ocenu), savremeni pristup nastavi pretpostavlja formativno vrednovanje - procenu znanja tokom savladavanja nastavnog programa i sticanja odgovarajuće kompetencije. Rezultat ovakvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koje kompetencije su dobro savladane, a koje ne (npr. učenik zadovoljavajuće razume pročitani tekst, ali slabo razume govoreni tekst; zadovoljavajuće piše u skladu s pravilima, ali u govoru ne poštuje pravila kongruencije itd.), kao i o efikasnosti odgovarajućih metoda koje je nastavnik primenio za ostvarivanje cilja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i sumativno - brojčanom ocenom. Ovakva ocena ima smisla ako su u njoj sadržana sva postignuća učenika, redovno praćena i objektivno i profesionalno beležena.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasnim i efektivnim trebalo bi unaprediti.

Pri vrednovanju učeničkih postignuća nastavnik se rukovodi ishodima definisanim za svaki razred vodeći računa o individualnom napredovanju učenika u skladu sa njihovim mogućnostima i sposobnostima. Pri ocenjivanju pažnja treba da bude usmerena na nivo razvoja reproduktivnih sposobnosti učenika, obim proširivanja leksičkog fonda, nivo smanjivanja različitih tipova grešaka.

Treba imati u vidu nivo poznavanja jezika: učenici homogene sredine sporadično ostvaruju direktan kontakt s govornicima kojima je srpski maternji jezik, sa srpskim jezikom se sreću samo na časovima srpskog kao nematernjeg jezika. Rezultat je da učenici srpski jezik koriste na elementarnom nivou. Jezičke modele usvajaju sporije, gramatičke kategorije koriste uz mnogo grešaka, imaju problema pri slušanju, odnosno razumevanju srpskog jezika čak i onda kada su im sve reči govornog teksta poznate.

Naziv predmeta	**STRANI JEZIK**
Cilj	Cilj nastave i učenja Stranog jezika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju jeste da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu usmenu i pisanu komunikaciju i da stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**72**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**KOMUNIKATIVNE FUNKCIJE**	**JEZIČKE AKTIVNOSTI** **(u komunikativnim funkcijama)**
- pozdravi i otpozdravi, primenjujući jednostavnija jezička sredstva; - predstavi sebe i drugog; - razume jednostavnija pitanja lične prirode i odgovara na njih; - postavlja jednostavnija pitanja lične prirode; - u nekoliko jednostavnijih vezanih iskaza saopšti informacije lične prirode o sebi i drugima vodeći računa o privatnosti i poverljivosti; - razume i saopšti jednostavne iskaze koji se odnose na prava deteta; - razume jednostavnija uputstva, naloge i upozorenja i reaguje na njih; - saopšti jednostavnija uputstva, naloge i upozorenja uz odgovarajuće obrazloženje; - razume poziv na zajedničku aktivnost i reaguje na odgovarajući način; - uputi poziv na zajedničku aktivnost; - razume kratke i jednostavnije molbe i reaguje na njih uz odgovarajuće obrazloženje; - uputi kratke i jednostavnije molbe; - iskaže i prihvati zahvalnost i izvinjenje na jednostavan način; - razume jednostavnije iskazane čestitke i odgovori na njih; - uputi jednostavnije čestitke; - razume i, primenjujući jednostavnija jezička sredstva, navede najuobičajenije aktivnosti koje se odnose na proslave rođendana i praznika; - imenuje bića, predmete i mesta iz neposrednog okruženja; - razume jednostavnije opise bića, predmeta i mesta; - opiše bića, predmete i mesta u nekoliko vezanih jednostavnijih iskaza; - razume svakodnevne iskaze u vezi sa neposrednim potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih;	POZDRAVLJANJE	Reagovanje na usmeni i pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično); usmeno i pisano izražavanje prikladnih pozdrava.
	PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Slušanje jednostavnijih tekstova u kojima se neko predstavlja; predstavljanje sebe i drugih osoba, prisutnih i odsutnih.
	RAZUMEVANJE I ISKAZIVANJE JEDNOSTAVNIJIH UPUTSTAVA, NALOGA I UPOZORENJA	Slušanje naloga, uputstava i upozorenja i reagovanje na njih; davanje jednostavnijih naloga, uputstava i upozorenja (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično).
	POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Slušanje jednostavnijih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih (poziv na rođendan, igru, druženje...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost korišćenjem jednostavnijih iskaza.
	ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Slušanje jednostavnijih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje usmenog i pisanog odgovora na iskazanu molbu korišćenjem jednostavnijih jezičkih sredstava; upućivanje molbi, iskazivanje zahvalnosti i izvinjenja.
	ČESTITANJE PRAZNIKA I DRUGIH ZNAČAJNIH DOGAĐAJA	Slušanje jednostavnijih iskaza kojima se čestitaju praznici i drugi značajni događaji; reagovanje na upućenu čestitku i upućivanje kratkih prigodnih čestitki.
	OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Slušanje jednostavnijih opisa bića, predmeta, mesta i pojava; davanje kratkih opisa bića, predmeta, mesta i pojava; traženje i davanje informacija u vezi sa opisom bića, predmeta, mesta i pojava.
	ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Slušanje jednostavnijih iskaza u vezi sa potrebama, osetima, osećanjima; saopštavanje svojih i tuđih potreba, oseta i osećanja i (empatično) reagovanje na njih.
	ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Slušanje tekstova u kojima se na jednostavniji način opisuje položaj u prostoru; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o položaju u prostoru korišćenjem jednostavnijih jezičkih sredstava.
	ISKAZIVANJE VREMENA	Slušanje jednostavnijih iskaza u vezi sa hronološkim vremenom i meteorološkim prilikama; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o

- izrazi osnovne potrebe, osete i osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima; - razume jednostavnija obaveštenja o položaju u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži jednostavnija obaveštenja o položaju u prostoru; - razume i saopšti jednostavnije iskaze koji se odnose na hronološko i meteorološko vreme; - razume jednostavnije iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i daje jednostavnija obaveštenja koja se odnose na pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje; - razume jednostavnije iskaze za izražavanje interesovanja, dopadanja/nedopadanja i reaguje na njih; - izražava dopadanje/nedopadanje uz najjednostavnije obrazloženje; - traži najjednostavnije obrazloženje dopadanja/nedopadanja; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju radnje i sposobnosti u sadašnjosti; - razmeni informacije koje se odnose na datu komunikativnu situaciju; - opiše radnje i sposobnosti u sadašnjosti koristeći jednostavnija jezička sredstva - razume i saopšti jednostavnije iskaze koji se odnose na brojeve, količine i cene; - učestvuje u predlaganju sadržaja i načina rada.		hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama korišćenjem jednostavnijih jezičkih sredstava.
	IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Slušanje tekstova s jednostavnijim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja korišćenjem jednostavnijih jezičkih sredstava.
	IZRAŽAVANJE INTERESOVANJA I DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Slušanje tekstova s jednostavnijim iskazima za izražavanje interesovanja, dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje interesovanja, dopadanja/nedopadanja korišćenjem jednostavnijih jezičkih sredstava.
	OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	Slušanje jednostavnijih iskaza koji govore o radnjama i sposobnostima u sadašnjosti; opisivanje radnji i sposobnosti u sadašnjosti, postavljanje pitanja i odgovaranje na njih, usmeno i pisano, korišćenjem najjednostavnijih jezičkih sredstava.
	IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	Slušanje jednostavnijih iskaza koji govore o broju, količini i ceni; saopštavanje broja, količine i cena; usmena i pisana razmena informacija o broju, količini i cenama, korišćenjem jednostavnijih jezičkih sredstava.

Ključni pojmovi sadržaja: komunikativni pristup, funkcionalna upotreba jezika, interkulturnost.

TEMATSKE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja - u svakom narednom razredu obnavlja se, a zatim proširuje fond lingvističkih znanja, navika i umenja i ekstralingvističkih predstava vezanih za konkretnu temu. Nastavnici obrađuju teme u skladu sa interesovanjima učenika, njihovim potrebama i savremenim tokovima u nastavi stranih jezika, tako da svaka tema predstavlja određeni situacijski kompleks.

1) Lični identitet
2) Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
3) Geografske osobenosti
4) Srbija - moja domovina
5) Stanovanje - forme, navike
6) Živi svet - priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine
7) Vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost - sadašnjost - budućnost)
8) Škola i školski život
9) Mladi - život dece i omladine

10) Zdravlje i higijena
11) Emocije (ljubav prema porodici, drugovima)
12) Prevozna sredstva
13) Vremenske prilike
14) Umetnost za decu (naročito moderna književnost za decu; prigodne tradicionalne i moderne pesme)
15) Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
16) Slobodno vreme - zabava, razonoda, hobiji
17) Ishrana i gastronomske navike
18) Putovanja
19) Moda i oblačenje
20) Sport
21) Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja

JEZIČKI SADRŽAJI

ENGLESKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	Hi/Hello (everyone/guys)! Nice to see you again! Nice to see you too! How are you today? I'm fine, thank you, and you? I'm very well, thanks./Not great./I'm OK. Good morning/afternoon/evening/night. Goodbye./Bye. See you (all) in 5 minutes/soon/later/tomorrow/on Monday/next week/in September/next year! Have a nice day/weekend/trip/holiday! Thanks, same to you! Welcome to our school/town/city! Lične zamenice: I, you… Glagol to be - the Present Simple Tense. Imperativ. Predlozi sa priloškim odredbama za vreme: on, in... (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Which/What school do you go to? I go to (school's name) Primary School. What's the name of your school? What year/grade are you in? I'm in year 4/the fourth grade. Which class are you in? I'm in class 41 /4a, and you? Who are they? What are their names? She's Dunja and he's Mateja. They are not in year four/the fourth grade. They're in year three/the third grade. This is our head teacher, Mrs Parsons. Who's that? It's Miss Herbert, she's a P.E. teacher. Who's your class teacher? Who's the class monitor? Who's absent? Everybody's present. Meet my new friend Dorian. He's from Greece. His father's Greek, but his mum's Serbian. He lives on an island. Where does your friend live? She's Montenegrian. She lives in the mountains. Do you live in a flat or a house? Peter's family are from the USA. His mum works in a restaurant. Where does his dad work? These are my aunt Slađana and her husband Zoran. They've got twin daughters. Those are my uncle Miodrag and his wife Ana. How many children have they got? They've got three sons. What are your cousins' names? How old are they? It's Marija's eleventh birthday today./She's 11 today. When's your birthday? It's in May/on 5th May/May 5th. Who's the winner of the competition? Who's the world skateboarding champion? Who are the characters in the story? Who are they? The boys'/girls'/children's names are... Tell me about your family/friends. Lične zamenice: I, you… Prisvojni pridevi: my, your… Pokazne zamenice: this/that, these/those. Have got za izražavanje posedovanja.

	The Present Simple Tense. Pitanja sa Who/What/Which/Where/When/How (old/many). Pravilna množina imenica: daughter-daughters, son-sons… Nepravilna množina osnovnih imenica: child - children... Predlozi sa priloškim odredbama za mesto: from, in, on… Predlozi sa priloškim odredbama za vreme: in, on... Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, sa rednim brojevima, kao i sa osnovnim geografskim pojmovima. Imperativ. Osnovni brojevi 0-100. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Ustaljena pravila učtivosti; upotreba titula uz prezimena (Mr, Mrs, Miss); konvencije u pisanju/izgovoru datuma; razlike između britanske i američke varijante engleskog jezika u izgovoru, leksičkom fondu i pravopisu.
RAZUMEVANJE, TRAŽENJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIJIH UPUTSTAVA, NALOGA I UPOZORENJA	Hurry up! We’re late for school! Stand up! Sit down! Sit up straight! Take out your books/notebooks! Put them down/away! Get quiet, everyone! Which page? Turn to page 20./Page 20, everyone! Whose turn is it? It’s Stefan and Filip’s turn! Listen to the question! Listen and tick or cross. Put up your hand when you finish! Complete the sentence/dialogue/description. Describe your room/house. Make a project about your town. Let’s take some photos of the new lab for our school website. E-mail the photos to the ICT teacher. Put the forks on the left side and knives and spoons on the right side of the plate. How many forks/knives/spoons? Place the teaspoon on the saucer. Put the candle inside the pupkin! What’s next? Look at my school report card! It’s all 5s/As! Look at the shooting star! Make a wish! Don’t sit down! Don’t talk in class! Don’t open the window - it’s cold in here! Don’t touch that - it’s hot! Watch out! The floor is wet. Take off your shoes! Put on your trainers! Be quick! Let’s practise! Just a second/moment/minute, please! Ready, steady, go! Time to eat, everyone! Ask the dinner/cleaning ladies. Come in! Come back! No way! Go away! Stop it! Leave me alone! Move over! Make way! Stop! We can’t cross the road here! The traffic light is red! Say hello/goodbye! Say ”Cheese”! Wave goodbye! Anyone else? Is that all? That’s all for today! Imperativ. Pitanja sa What/Which/Whose/How many/much... Pravilna množina imenica: book-books, notebook-notebooks... Množina imenica koje se završa vaju na -y, -o, f/fe: photo-photos, knife-knives... Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. Upotreba članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom. Brojevi 0-100. (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih pravila učtivosti.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Look! There’s a game on the playing field/in the playground! Come on, let’s go and watch! Sorry, I can’t, I don’t have/haven’t got time. Let’s play hide and seek! I hate hide and seek, let’s go swimming! How about rollerblading/riding bikes? Let’s do eeny-meeny-miny-moe to decide! OK then! Are you coming to the swimming pool with us? No, I’m not, I’ve got a cold.

	Can you join our team and play with us? Great! I love handball! Welcome to the team! Come with us!/Sorry, I can't play handball. I don't know the rules. Let's buy a present for Luka. What/How about a CD? That's a good/great idea! Let's make/write birthday/Mother's Day/New Year/Christmas cards! Imperativ Modalni glagol can za izražavanje predloga i sposobnosti. Have got. The Present Simple Tense. The Present Continuous Tense. What/How about. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, kao i sa nazivima igara/hobija/sportova. (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva; proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Can/May I have a whiteboard marker/pen, please? Yes, here you are/here it is. Thank you/Thanks. You're welcome. Can I sharpen my pencil? Of course you can. Excuse me, teacher, can you repeat the last sentence, please? Can you spell that for me, please? Can/May I insert the disc? Can/May we sit down here? No, they are Nikola's and Ema's seats. Can I have my ball back? Sorry, it's those boys' ball. Can I touch the animals? No, you can't, it's dangerous. Can you pass the salt, please? Can I have a slice of bread? Thanks a lot. Thank you for your help/everything. I'm sorry I'm late. Can you help me with these boxes, please? Oh sorry, I'm in a hurry. I'm late for my piano class. Modalni glagoli za izražavanje molbe: can/may. Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE PRAZNIKA I DRUGIH ZNAČAJNIH DOGAĐAJA	Best wishes for the New Year. I wish you a merry Christmas and many gifts from Santa Claus. Dear Family, I love you so much and that's why I'm sending this card. Happy Easter to you and your family. Hope you have a wonderful day! Happy Mother's Day! Happy Women's Day! Happy Saint Sava's Day! Happy teachers' Day! Happy April Fools' Day! Happy Halloween! Happy Holiday! We wish you a great school year! We wish you good teachers and new friends! Pravilna množina imenica: teacher-teachers… Nepravilna množina osnovnih imenica: woman-women... Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i događaji i načini obeležavanja/proslave.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	I'm small but strong! My friends are brave and clever. Maša's polite. She's an intelligent girl. That boy isn't nice. Our teacher is kind but strict. This homework is easy. Those exercises are hard. Easy peasy! It's a piece of cake! It's a lie! It's true! That's fair/unfair! Which is your bag, Sam? The blue bag, Sir/Mr Wilson. Which girl is Sophie? She's wearing large earrings and sunglasses. What's the weather like? It's hot and sunny/cold and windy today. It's raining cats and dogs! On my birthday I usually have a party with my friends from school. How do you celebrate your birthday? On Women's Day we usually give flowers or small presents to our mums, aunts and grannies. We celebrate Saint Sava's Day in our school. It's on 27th January. I'm in the school play this year!

	April Fools' Day is a special day for jokes and tricks. In fact, it's only half a day because April Fools' Day finishes at midday. No more jokes after lunchtime, please! Every year at New Year we have a party. On Easter Sunday we always have a basket of eggs on the table and we eat special food. Do you eat special food on Easter Sunday in your country? On Halloween children in Britain and America often dress up as witches or ghosts and play 'trick or treat'. Halloween games are fun. What a great pumpkin lantern! Weekdays aren't fun! My home is a typical Serbian house. There's a living room, a kitchen, two bedrooms, a bathroom, an attic, and a small garden in front of the house. It's got lots of windows, so it's very light! The attic is spooky. There aren't any windows, so it's very dark. What's your home like? James Bond is a famous British spy. He's clever and good-looking. Prince Marko is a Serbian national hero. There are a lot of poems abot him. The colours of the Serbian flag are red, blue and white. What are the colours of your country's flag? How many stars are there on the American flag? There are 50 stars. London stands/lies on the Thames River. Belgrade stands/lies on the Sava and the Danube Rivers. Tell me about your town/country. Glagoli have got, to be za davanje opisa. Pokazne zamenice: this/that, these/those. Egzistencijalno There is/are. Pitanja sa Who/What/Which/Where/How many... Pravilna množina imenica i nepravilna množina osnovnih imenica. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, kao i sa osnovnim geografskim pojmovima, sa rednim brojevima i sa nazivima praznika. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Poznate ličnosti iz oblasti sporta, glume, muzike, književnosti, nacionalne istorije; prestonice i prepoznatljiva obeležja zemalja engleskog govornog područja.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	What's the matter? Are you OK/alright? Is everything OK/alright...? I'm feeling/I feel bad. Here, have a glass of water/an orange! I'm feeling/I feel crazy. Don't be silly! I'm angry with you. I'm sorry about that! I'm so happy/glad for you! Bravo! Well done! Thanks. Oh, I love you so much! I'm sorry for your loss. Do you need a hug? Nina's unhappy. She misses her cat. I'm sorry for her cat. We're worried. We're having an English test today. Good luck! Aleksa's upset. He doesn't know the answer. Bad luck! Don't worry! We are always excited on holidays. I don't care! It doesn't matter! The Present Simple Tense. The Present Continuous Tense. Imperativ. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Our school is opposite the park. Where's your classroom? It's on the ground/first/second floor. It's between the language lab and the music room. The school canteen is downstairs, next to the gym. It's the third door on the left/right. The library is upstairs. There's a garden in front of/behind my house. Where are my new CDs? They are on the bookshelves/on the top/bottom shelf. The cat's hiding under the bed. Where's Zoja? She's at Una and Tea's house. Excuse me, I'm looking for the cinema./Where's the cinema? Go straight on/past the shops. Turn left/right at the cafe. It's on the left/right.

	Where are the famous monuments in your city/town? Madame Tussauds is a famous wax museum in London. Where are the famous museums in your country? Predlozi, prilozi i priloški izrazi za izražavanje položaja i prostornih odnosa: in, on, at, next to, under, in front of, behind, between, opposite, here, there, downstairs, upstairs, (on the) left/right, straight on/past... Pitanja sa Where. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, sa rednim brojevima, kao i sa osnovnim geografskim pojmovima. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznatljiva obeležja zemalja engleskog govornog područja.
ISKAZIVANJE VREMENA	What's the date today? It's 3rd March. When's your School Day? It's on 15th November. What time is it now? It's 10.05. It's time for my Maths class. When does the fifth class start/finish? It starts/finishes at half past 12. What time does the ice rink open? What time does it close? On school days I get up at 6.50. We have breakfast between 7 and 7.30. My school day starts at 8 o'clock in the morning and finishes at half past 1. There is a break between 9.30 and 10. What time does your school start/finish? What time do you have breaks? In the afternoon I go to my volleyball practice. I train for an hour. I meet my friends at the weekend. We go on holiday in summer. There are two terms in the school year in my country. The first term starts in September and finishes in January. The second term starts in February and finishes in June. When does spring/summer/autumn/winter start? It's usually warm and rainy in spring. Winters in Canada are very cold and snowy. On 31st October people around the world celebrate Halloween. When are your favourite celebrations/festivals? In Australia Easter isn't in spring - it's in autumn! Pitanja sa What/When/What time. Predlozi za izražavanje vremena: at, on, to, past, between... Upotreba/izostavljanje članova u izrazima in the. morning/afternoon/evening, at the weekend/at weekends, have breakfast/lunch/dinner, by bus/car/bike, go on holiday i sl., kao i sa rednim brojevima, mesecima, godišnjim dobima i nazivima praznika. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju/izgovoru datuma; konvencije u saopštavanju vremena; radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/NEPOSEDOVANJA	I haven't got/don't have my homework today. Has anyone got/Does anyone have wet wipes? Who's got a paper tissue? What have you got for lunch? Whose are these jackets? They are Adrijan's and Petar's/my friends' jackets. Prisvojni pridevi: my, your… Pokazne zamenice: this/that, these/those. Have got za izražavanje pripadanja/posedovanja. The Present Simple Tense glagola be/have. Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE INTERESOVANJA I DOPADANJA/NEDOPADANJA	What's your favourite book? It's "Charlie and the Chocolate Factory" by Roald Dahl, British writer. Why do you like it? It's fun and interesting. Dodgeball is my favourite P.E. game. Why? Because it's exciting. What's your favourite P.E. activity? My brother's crazy about water sports! He thinks/says they're cool. What about you? Do you like dancing? Yes, I love it./No, I hate it. What do you like doing at the weekend? How do you like the new game? It's boring/fantastic. I love doughnuts. They are yummy! This pizza's delicious/disgusting. Chips are my favourite food! I don't like Halloween. Tricks are scary. I love national celebrations. They are fun! The Present Simple Tense glagola be/like/love/hate.

	Pitanja sa Who/What/Which/How. Upotreba/izostavljanje članova sa nazivima igara/hobija/sportova/ praznika. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju znakova navoda; razlike između britanske i američke varijante engleskog jezika u izgovoru, leksičkom fondu i pravopisu; interesovanja, hobiji.
OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	What are your friends doing now/at the moment? Lazar's helping Magdalena with her homework. Maksim's talking on his mobile phone. Teodora's looking for her eraser. What are you looking for/at? Why's Vanja crying? I don't know. Why are they smiling? You're joking! I'm having fun with my friends! I can do a lot of things. I can talk about my family. I can write, but I can't spell! I can say hello and goodbye in German. Who/What can you see? Can you hear something? I don't walk to school, I go by bus. My friend Anastasija goes by car. I listen to music on the bus. We usually have soup, salad, potatoes and some meat for lunch. What does your family have for breakfast/lunch/dinner? In the UK children start school at the age of 5, but in my country they start school at the age of 7. The Queen of England lives in Buckingham Palace. Where does the American President live?He lives in the White House. The Present Continuous Tense za izražavanje trenutnih radnji. The Present Simple Tense za opisivanje uobičajenih radnji. Modalni glagol can za izražavanje sposobnosti. Pitanja sa What/Where/When/How many... Upotreba/izostavljanje članova i u izrazima at the moment, at the weekend/at weekends, go/walk to school, start/finish school, have fun, by bus/car/bike i sl. (Inter)kulturni sadržaji: Porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; običaji i način življenja ljudi u zemljama engleskog govornog područja.
IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	This is our first day at school. Tuesday is the second day of the week. November is the eleventh month of the year. We live in the twenty-first century. Z is the twenty-sixth letter of the English alphabet. How many subjects have you got at school? We've got nine subjects. What about you? How many teeth have you got? I've got 24 teeth, and you? How tall are you? I'm 1 metre 50 cm tall. How old is your little brother? He's 2 and a half years old. Can I have 2 kilos of strawberries/a litre of yoghurt, please? Excuse me, how much are these bread rolls? They are 50 pence/cents/dinars each. How much is this dictionary? It's 15 pounds/euros. Pravilna množina imenica: subject-subjects, dinar-dinars... Nepravilna množina osnovnih imenica: tooth-teeth... Množina osnovnih imenica koje se završa vaju na -y, -o, f/fe: strawberry-strawberries, kilo-kilos, tomato-tomatoes... Pitanja sa How much/many/old/tall... Osnovni brojevi 0-100. Redni brojevi 1-30. Upotreba određenog člana sa rednim brojevima. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju dvocifrenih brojeva. Novčane valute u zemljama engleskog govornog područja i njihove oznake.

ITALIJANSKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	Ciao! Buongiorno! Buonasera! Arrivederci! Come stai? Come va? Come sta?Bene, grazie, e tu? Salve! Piacere. A domani! A presto! Buona notte! Buon fine settimana! Buona domenica! A lunedì! A mercoledì! (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Come ti chiami? Mi chiamo Bojana. Di dove sei? Sono di Belgrado. Abito in Via Nehruova 54, al settimo piano. Questi sono i miei amici: Davide e Marco. Questo è il loro cane. Questa è la mia maestra. Si chiama Milena. Questa è la signora Corona. Questo è il signor Bruni. Piacere. Quanti anni hai? Ho 10 anni. Chi c'è nella foto? Questa è la mia famiglia. Questo è il nostro gatto. Questi sono i miei genitori. Queste sono le mie cugine. Questo è mio padre. Lui ha 45 anni. Questa è mia nonna. Si chiama Julijana. Lične zamenice u funkciji subjekta. Prisvojni pridevi: oblici jednine i množine (il mio/la mia; i miei/le mie; il tuo/la tua;i tuoi/le tue; il suo/la sua; i suoi/le sue; il nostro/la nostra; i nostri/le nostre; il vostro/la vostra; i vostri/le vostre; il loro/la loro; i loro/le loro). Pokazne zamenice (questo/a;questi/e). Upitne reči (come, quanto, chi, di dove). Prezent glagola essere, avere i najfrekventnijih glagola. Glalogi chiamarsi, stare, avere, essere. Osnovni brojevi (1-100). Redni brojevi (1-10). Alfabet. (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja i predstavljanja u Italiji i našoj zemlji. Konvencije u saopštavanju telefonskih brojeva i adresa.
RAZUMEVANJE I ISKAZIVANJE JEDNOSTAVNIJIH UPUTSTAVA, NALOGA I UPOZORENJA	Chi è assente? Ragazzi, silenzio per favore! Non parlate! Tutto chiaro? Non capisco. Può ripetere, per favore. Ho finito! Vieni alla lavagna. Ascoltate! Rispondete! Guardate! Cercate! Disegnate! Ripetete! Lavate le mani! Colorate! Alzatevi! Sedetevi! Avete finito?Attenzione! Cantiamo insieme! Prendete/aprite i vostri libri! Dammi il tuo quaderno! Non correre! Non dimenticare il compito di casa! Ottimo. Giusto. Silenzio per favore! Zapovedni način frekventnih glagola za drugo lice jednine i množine. (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Giochiamo a calcio! Dai, andiamo fuori! Facciamo questo insieme! Va bene! Va benissimo! Vuoi venire alla mia festa di compleanno? Grazie. Va bene. Mi dispiace, non posso. Cosa vuoi fare oggi? - Giochiamo insieme? - Sì, che bello! Giochiamo alla play station! - Ottima idea! Oggi non possiamo uscire. Fa molto freddo! Benvenuto/a/i/e a Kruševac! Glagol volere + infinitiv. Glagol potere. Zapovedni način frekventnih glagola. Pitanje intonacijom. Negacija.

	(Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Permesso? Posso entrare? - Prego. Avanti! Scusi, posso andare in bagno? Può ripetere, per favore. Possiamo uscire? Va bene. - Grazie. Scusi, può ripetere per favore? Vorrei un po' di acqua, grazie. Per me un succo di frutta, grazie. Mi presti la gomma? - Sì, certo. Grazie. - Prego. Modalni glagol za izražavanje molbe (potere). Kondicional učtivosti: prvo lice jednine (vorrei). (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE PRAZNIKA I DRUGIH ZNAČAJNIH DOGAĐAJA	Buon compleanno! Buon Anno! Buon Natale! Auguri! Tanti auguri! Buona Pasqua! Felice festa della Donna! Buon primo maggio! Ti auguro Buon Anno! Ti voglio tanto bene! Forza! Bravo/a/i/e! Molto bene! Grazie. Come festeggi il tuo compleanno? - Faccio la festa di compleanno e invito i miei amici di scuola, e tu? (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave i čestitanja. Igra i sport.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Questa è la mia amica Ivana. È alta. Ha i capelli castani. Ha gli occhi azzurri. Il mio gatto si chiama Marta. È piccolo e nero. La nostra insegnante è molto gentile. Il mio amico Petar è molto bravo in matematica. Questo sono i nostri zaini. Di chi sono quelli lì? Com'è la tua camera? La mia camera è piccola. Ci sono un letto e una scrivania. C'è una finestra grande. Di che colore è/sono? C'è un albero alto. Ci sono tre mele rosse. Ci sono due sedie e un tavolo. Mi piace la mia città perché ci sono molti parchi. Roma è una città anica. C'è molto traffico. Prisvojni pridevi (il mio/la mia, il tuo/la tua; il sio/la sua; i miei/le mie; i tuoi, le tue; il nostro...) Pokazni pridevi i pokazne zamenice: questo/i/a/e; quello/i/a/e Pitanja sa: di chi, quanto, chi, che cosa, dove... Množina imenica. Najfrekventniji opisni pridevi. Konstrukcija: rečca ci i glagol essere: c'è/ci sono. (Inter)kulturni sadržaji: Poznate ličnosti iz oblasti sporta, glume, muzike, književnosti, istorije i sl.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Ho fame. Ho sete. Vorrei un succo di frutta/un bicchiere d'acqua. Vuoi un panino?No, grazie. Non ho fame. Sì, grazie. Ho freddo/caldo. Come stai? Ti senti bene? Sono stanco/a. Sono malato/a. Ho mal di testa. Ho mal di dente. Mi dispiace. Come posso aiutarti? Sono felice per te! Complimenti! Buon appetito! Kondicional učtivosti (vorrei). Negacija (no/non). Prezent glagola avere. (Inter)kulturni sadržaji:

	Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Dov'è la mamma? - È al lavoro. Dov'è Laura? È a casa? - No, è al parco. C'è una borsa sul tavolo. Dov'è il gatto? - È sotto la sedia. Lo zaino è vicino al banco. La macchina è dietro l'albero. Scusi signora, dov'è il museo? - Non è lontano, è dietro questo palazzo. - Scusa, sai dove si trova il Duomo? - Va' dritto e gira subito a destra. La fontana è di fronte al museo. La farmacia è all'angolo. Neodređeni i određen član (un/una; il/la). Predlozi, prilozi i priloški izrazi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (su, in, sotto, sopra, dietro, accanto, vicino, lontano, di fronte, all'angolo...). Zapovedni način. Upitne reči (dove) c'è, ci sono. (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja; prepoznatljiva obeležja italijanskih gradova i sela.
ISKAZIVANJE VREMENA	Che ora è? Che ore sono? - Sono le cinque e dieci. È l'una. A che ora comincia la lezione di matematica? Alle 10.30. Che giorno è?- Oggi è giovedì, il 25 ottobre. Che tempo fa? - Fa bel tempo. C'è sole. Piove. Nevica. Fa freddo/caldo. Tira il vento. Andiamo in vacanza in agosto, e tu? Abbiamo la lezione di italiano dalle 8 alle 8.45. Sati. Dani u nedelji. Meseci u godini. Predlozi za izražavanje vremena: dalle...alle; alle, in , a... (Inter)kulturni sadržaji: Radna nedelja i vikend. Konvencije u pisanju datuma, saopštavanju vremena i sl.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Questa è la mia matita. Questo non è il mio zaino. Di chi è questo libro? È tua questa bicicletta? Sì, è mia. No, non è mia. È di Serena. Queste sono le mie penne. Questi sono i miei libri. Ho una sorella. Si chiama Paola. Ha 6 anni. Mio padre si chiama Marco. Mia madre si chiama Laura. Hai una matita? - Sì, c'è l'ho. No, non ce l'ho. Ragazzi, avete il libro? - Sì, ce l'abbiamo. Pokazni pridev i zamenica: questo/a/i/e; quello/a/i/e. Prisvojni pridevi. Prezent glagola avere. Pitanja di chi è/di chi sono. (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE INTERESOVANJA, DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Ti piace il gelato?Ti piace la pizza? - Sì, mi piace. È molto buono/a. No, non mi piace. Mi piacciono questi quaderni. - Mi piace leggere i fumetti. - Ti piacciono i fiori? Cosa vi piace fare? - Ci piace disegnare/cantare. - Ci piacciono questi dolci. Va bene. Sono d'accordo. Non sono d'accordo. Qual è il tuo film preferito? Qual è il tuo cibo preferito? Imenice (jednina i množina). Određeni član (jednina i množina) (il, la,l'; i, le). Prezent frekventnih glagola. Glagol piacere. Konstrukcija sa infinitivom (Mi piace nuotare). Dativne zamenice mi, ti, ci vi.

	(Inter)kulturni sadržaji: Interesovanja, hobiji, kultura ishrane, sporta, slobodnog vremena i sl.
OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	Ascolto la musica. Leggo un libro d'avventura. Gioco a pallavolo. Ogni mattia mi alzo alle 7. Di solito faccio colazione a casa. Qualche volta vado in piscina con mia zia. Mia madre lavora in negozio. Parli italiano? - Sì, un po'. Che lingue parli? - Inglese e italiano. Prezent najfrekventnijih glagola. Prezent najfrekventnijih povratnih glagola. Priloški izrazi: mai, sempre, qualche volta, di solito... (Inter)kulturni sadržaji: Porodični život; školske i vanškolske aktivnosti.
IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	Quanti libri ci sono sul banco? - Ci sono 12 libri. Ci sono 15 bambini nel disegno. Oggi è il nostro primo giorno di scuola. Vorrei due etti di prosciutto cotto. Quanto costa? - Sono 3 euro e 50. Vorrei un chilo di mele. Osnovni brojevi do 100. Redni brojevi (1-10). Rečca ci i glagol essere: c'è, ci sono. (Inter)kulturni sadržaji: Školsko okruženje.

NEMAČKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	Hallo (zusammen)! Hi! Wie geht`s? Wie geht es dir/Ihnen? Gut, danke. Danke, sehr gut,/prima! Es geht. Na ja, es geht. Leider nicht so gut. Und dir/Ihnen/selbst? Auch gut, danke. Guten Morgen/Tag/Abend. (Auf) Wiedersehen. (Auf) Wiederschauen!Tschüs. Gute Nacht. Bis später/dann/morgen/nächste Woche... Schönen Tag noch. Schönes Wochenende. Danke, gleichfalls. (Herzlich) Willkommen. Lične zamenice (nominativ, dativ). Predlozi za vreme: bis, bis zur/zum, auf... (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Welche Schule besuchst du? Ich besuche die Grundschule... Wie heißt deine Schule? Welche Klasse besuchst du? In welche Klasse gehst du? Ich gehe in die vierte Klasse. Ich besuche die Klasse 4b. Und du? Und ihr? Wer sind sie? Wie heißen deine Freunde? Das sind Lena und Marko. Sie heißt Lena und er heißt Marko. Sie besuchen (noch) nicht die vierte Klasse. Sie gehen in die dritte Klasse. Wo wohnen sie? Sie wohnen in Kragujevac. Sie wohnen im Gebirge. Sie kommen aus Montenegro und sie wohnen am Meer. Wie alt sind sie? Sie sind (erst) neun. Wo lebt dein Opa? Er lebt auf dem Land. Wo arbeiten deine Eltern? Was sind sie von Beruf? Sie arbeiten in einer Fabrik. Mein Vater ist Elektrotechniker und meine Mutter ist Englischlehrerin. Das sind mein Onkel Stevan und meine Tante Milka. Wie viele Kinder haben sie? Sie haben eine Tochter und einen Sohn. Das sind meine Cousine Nela und mein Cousin Mateja. Mateja hat morgen Geburtstag. Wir feiern Matejas Geburtstag. Er wird 11. Er wird in drei Tagen 11. Er wird nächsten Monat 11. Wann hast du Geburtstag? Am elften Juli. Lične zamenice za sva lica. Prisvojni članovi: mein(e), dein(e), sein(e), ihr(e), unser(e), euer/eure, ihr(e)/Ihr(e). Pokazne zamenice: dieser/diese/dieses. Glagoli u prezentu. W-Fragen - pitanja sa upitnom rečju: Wer/Was/Wann/Wo/Wie Welch(e/er/es). Imenice u jednini i množini: Schwester/Schwestern; Bruder/Brüder. Nominativ i akuzativ imenica/zamenica. Predlozi za mesto, sa imenskim frazama u dativu i akuzativu: aus, in, an, auf: Ins Gebirge fahren. Am Donauufer wohnen. Predlozi za vreme: in, für. Saksonski genitiv sa ličnim imenima/vlastitim imenicama. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, sa rednim brojevima, kao i sa osnovnim geografskim pojmovima. Imperativ. Osnovni brojevi 0-100. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Ustaljena pravila učtivosti; upotreba formi za oslovljavanje uz prezimena (Frau/Herr Schmidt); konvencije u pisanju/izgovoru datuma. Oznake za srodstvo i razlike u označavanju srodstva u odnosu na srpski jezik.
RAZUMEVANJE, TRAŽENJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIJIH UPUTSTAVA, NALOGA	Schau(t) mal! Komm(t) mal her! Steh(t) auf bitte! Beeil dich/Beeilt euch! Bleib(t) ruhig! Lass(t) mich in Ruhe! Mach(t) das Buch/die Bücher auf Seite 22 auf! Mach(t) die Bücher zu! Finde(t) die Seite 22! Mach(t) die Übung 3 auf Seite 22! Ruhe bitte! Pass(t) gut auf! Aufgepasst! Aufpassen!

I UPOZORENJA	Wer ist dran? Ich glaube, Mateja ist dran. Hör(t) aufmerksam zu! Sag(t) es laut und deutlich! Zieh deine Schuhe sofort aus. Man darf hier nicht laut reden. Man muss Hausaufgaben machen. Mach das Fenster nicht auf, es ist kalt hier. Geh(t) nicht raus, es regnet stark. Los geht`s! Auf die Plätze, fertig, los! Schnell bitte! Moment mal! Imperativ. Pitanja sa upitnom rečju (wer, was, wann, wie, wieviel, wie viele, warum...). Množina imenica. Saksonski genitiv (Sächsischer Genitiv bei Eigennamen). Upotreba članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i uz pojmove koji su određeni kontekstom. Brojevi 0-100. (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih pravila učtivosti.
POZIV I REAGOVANJE NAPOZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Komm(t) zu mir, ich zeige dir/euch unseren Fußballplatz. Wir können zusammen Fußball spielen. Spielen wir Verstecken? Gehen wir gemeinsam ins Kino? Kommst du ins Kino mit? Möchtest du ins Schwimmbad (mit)? (Es) tut mir leid, ich habe (heute) keine Zeit. Ich kann leider nicht. Leider muss ich lernen. Vielleicht am Donnerstag/vielleicht nächste Woche/vielleicht am Wochenende? Am Wochenende kann ich nicht, ich bin nicht da. Willkommen in unserem Team. Kannst du Fußball spielen? Kannst du gut schwimmen? Ja, ich kann Rad fahren. Nein, ich kann leider nicht schwimmen. Imperativ. Modalni glagol können za izražavanje predloga i sposobnosti. Slabi i jaki glagoli u prezentu. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma, odnosno uz pojmove određene kontekstom, kao i sa nazivima igara/sportova/hobija. (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva; proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Kannst du mir deinen Kugelschreiber geben? Hast du einen Farbstift? Wo finde ich einen Stift? Hier bitte. Hast du einen Spitzer? Kann ich meinen Spitzer schärfen? Soll ich an die Tafel kommen? Können Sie das wiederholen? Wie sagt man das auf Deutsch? Kann ich ein Sandwich bekommen? Vielen Dank für ihre Hilfe. Danke für alles. Entschuldigen Sie bitte meine Verspätung, ich habe heute Morgen verschlafen. Modalni glagoli za izražavanje molbe: können/dürfen. Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE PRAZNIKA I DRUGIH ZNAČAJNIH DOGAĐAJA	Alles Gute zum Geburtstag! Zum Geburtstag viel Glück! Hoch soll sie leben, hoch soll sie leben, dreimal hoch! Herzlichen Glückwunsch! Herzliche Glückwünsche! Ich wünsche dir alles Gute. Frohe Weihnahchten! Alles Gute für das Neujahr 2020. Frohes neues Jahr! Fröhliche Ostern! Schöne Ferien! Jednina i množina imenica. Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i događaji i načini obeležavanja/proslave.

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Mein Bruder ist klug aber faul. Meine Schwester ist nett und hübsch. Mein Haus ist klein aber schön. Unsere Schule ist groß aber nicht ganz praktisch. Unsere Wohnung ist groß und praktisch. Unsere Deutschlehrerin ist streng aber gerecht. Die Hausaufgaben sind gar nicht schwierig. Die sind super einfach. Das ist in Ordnung. Geht das in Ordnung? Wie ist deine Schultasche? Die ist blau mit roten Streifen. Wie ist das Wetter heute? Es ist windig/regnerisch/neblig/windig/sonnig. Es regnet in Strömen! Wie feierst du deinen Geburtstag? Welche Geschenke bringen deine Freunde mit? Mein Haus ist typisch für ganz Serbien Es hat eine große Terrasse und einen großen Garten. Drin gibt es ein Wohnzimmer, zwei Schlafzimmer, ein Bad und eine Küche. Wir haben sogar einen kleinen Garten vor dem Haus. Und wie ist dein Haus (so)? Die Hauptstadt von Serbien ist Belgrad. Belgrad liegt an der Mündung der Save in die Donau. Erzähl mal von deiner Stadt/deinem Staat J Glagoli haben, sein, dauern etc. za davanje opisa. Pokazne zamenice: dies(er) jen(er). Fraza Es gibt + Akkusativ. Pitanja sa Wer/Wo (wohin, woher)/Wann (wie lange, von wann bis wann)/Was/Wen ho/What/Which/Where/How many... Množina imenica. Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, kao i sa osnovnim geografskim pojmovima, sa rednim brojevima i sa nazivima praznika. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Poznate ličnosti iz oblasti sporta, glume, muzike, književnosti, nacionalne istorije; prestonice i prepoznatljiva obeležja zemalja nemačkog govornog područja.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Was ist los? Geht es dir gut? Wie geht's? Ich bin traurig. Meine Mutter ist nervös. Mein Papa ist gelassen. Ich bin sehr glücklich. Nina ist unglücklich, ihr Hund ist weg. Lass dich drücken! Mach's gut! Wir schreiben heute einen Test. Wir sind alle gespannt. Ich drücke dir die Daumen. Viel Glück! Mateja hat schleche Noten. Pech gehabt! Das ist mir egal. Das geht mich nichts an! Oblici glagola u prezentu i imperativu. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Unsere Schule liegt gegenüber dem Park. Unser Klassenzimmer ist im Erdgeschoss. Die Bibliothek ist im Obergeschoss. Die Sporthalle ist im Schulhof. Petra wohnt in der zweiten Etage/im zweiten Stock. Es gibt einen Garten vor/hinter unserem Haus. Wo ist meine Schultasche? Sie liegt unter dem Tisch. Sie ist auf dem Bett. Die Katze sitzt auf dem Fensterbrett. Entschuldigung, wie komme ich zur Post/zum Bahnhof? Entschuldigung, wo ist die Post/der Bahnhof? Entschuldigung, wie finde ich die Post/den Bahnhof? Geradeaus, die dritte Straße links. An der Ampel nach rechts. Welche Sehenswürdigkeiten gibt es in deiner Stadt? Welche Museen kennst du? Predlozi za izražavanje položaja u prostoru: an, auf, in, vor, nach, über, unter, zwischen. Prilozi za mesto: (nach) links, (nach) rechts, geradeaus, da hinten, da vorne... Pitanja sa Wo/Wohin.

	Upotreba/izostavljanje članova prilikom prvog spominjanja nekog pojma i sa pojmovima koji su određeni kontekstom, sa rednim brojevima, kao i sa osnovnim geografskim pojmovima. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznatljiva obeležja, simboli i amblemi zemalja nemačkog govornog područja.
ISKAZIVANJE VREMENA	Welchen Tag haben wir heute? Heute ist Dienstag, der 6. (sechste) März. Wann hast du Geburtstag? Wann ist dein Schultag? Das ist am 16. November. Wie spat ist es? Wie viel Uhr ist es? Der nächste Freitag ist Karfreitag. Wann beginnt der Unterricht? Wann endet die letzte Stunde? Wann stehst du auf? Mein Vater macht Frühstück jeden Tag um 7 Uhr. Ich muss um 7.30 in der Schule sein. Nachmittags gehe ich oft ins Schwimmbad. Abends spiele ich mit meinem kleinen Bruder. Wann hat das Kaufhaus auf? Welche Öffnungszeiten hat die Bäckerei? In der Schule haben wir Frühschicht und Spätschicht. Meine Mutter arbeitet manchmal nachts. Weihnachten ist in Deutschland am 25. Dezember. Am 24. Dezember feiert man Heiligabend. Pitanja sa wann, wie lange, von wann, bis wann... Predlozi za izražavanje vremenskih odrednica, satnice i datuma: am, um, in, vor, nach, seit... Upotreba oblika za učestalost i ponavljanje: dienstags, jeden Sommer, alle drei Tage. Upotreba predloških fraza za iskazivanje datuma, satnice, meseci i godišnjeg doba: am Dienstag, um 13 Uhr, im Januar, im Sommer. Redni brojevi 1-30. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju/izgovoru datuma; konvencije u saopštavanju vremena; radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Hast du einen Kugelschreiber? Wer hat Taschentücher? Wer hat das Deutschbuch dabei? Was hast du zum Mittagessen? Wem gehört diese Jacke? Das ist Matejas Jacke. Die Jacke gehört ihm. Wessen Jacke ist das? Prisvojni pridevi: mein(e), dein(e)… Pokazne zamenice: diese(r), jene(r). Izrazi za iskazivanje pripadanja/posedovanja. Glagoli sein/haben/gehören. Saksonski genitiv sa imenicama u jednini/množini. (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE INTERESOVANJA I DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Was ist dein Lieblingsbuch? Es ist “Die Bücherdiebin” von Markus Zusak. Warum magst du dieses Buch? Es ist interessant und spannend. Was ist dein Lieblingsschulfach? Das ist Deutsch. Die Sprache ist schön. Ich finde die Sprache schön. Welches Computerspiel spielst du gern? Dodgeball. Spielst du gern Fußball? Ja, natürlich. Nein, eigentlich nicht. Was machst du am Wochenende? Ich mag Schokoladeneis. Magst du Süßigkeiten? Ich mag Pfannkuchen. Das ist sehr lecker. Das schmeckt gut. Prezent glagola sein/lieben/mögen/liken. Pitanja sa wer/was/welche(r). Upotreba/izostavljanje članova sa nazivima igara/hobija/sportova/praznika. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u navođenju dopadanja/nedopadanja; nivo direktnosti u iskazivanju dopadanja/nedopadanja, interesovanja, hobija.

OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	Was machst du gerade? Was machen deine Schulfreunde jetzt? Was macht ihr am Wochenende? Ich habe viel Spaß mit meinen Freunden. Ich gehe oft zu Fuß. Ich fahre manchmal mit dem Bus oder mit dem Zug. Ich kann noch nicht Rad/Auto fahren. Ich kann schon einiges auf Deutsch sagen. Ich mag Musik hören. Welche Musik hörst du gern? Was hast du zum Mittagessen/zum Abendessen? Meistens Suppe, Fisch oder Fleisch, Gemüse und Obst. Prezent za izražavanje akutelnih radnji i radnji u bliskoj i izvesnoj budućnosti. Modalni glagol können za izražavanje sposobnosti. Pitanja sa upitnim rečima W-Wörter... (Inter)kulturni sadržaji: Porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; običaji i način življenja ljudi u zemljama nemačkog govornog područja.
IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	Das ist unser erster Tag in der Schule. Donnerstag ist der vierte Tag in der Woche. Juli ist der siebte Monat. Wir leben jetzt im einundzwanzigsten Jahrhundert. Wie viele Fächer hast du in der Schule? Wie groß bist du? Ich bin 1,40 m groß. Wie viele Einwohner gibt es in deiner Stadt? Etwa 300.000 Wie alt bist du? Ich bin zehn. Wie alt sind deine Eltern? Sie ist 42 und er ist 51. Ich hätte gern zwei Brötchen. Ich möchte auch ein Eis. Kann ich eine Flasche Saft bekommen bitte? Was kostet ein Kilo Erdbeeren? Drei Euro. Množina imenica, različiti nastavci: Fach - Fächer, Flasche - Flaschen, Einwohner - Einwohner... Pitanja sa kvantifikativnim elementom: wie viel, wie lange... Osnovni brojevi 0-100. Redni brojevi 1-30. Upotreba određenog člana sa rednim brojevima. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju dvocifrenih brojeva. Novčane valute u zemljama nemačkog govornog područja i njihove oznake (Euro, EUR; Schweizer Franken, CHF) .

RUSKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый день! Добрый вечер! Сколько лет, сколько зим! Сто лет тебя не видел! Добро пожаловать! Как дела? Очень хорошо/хорошо/нормально/ничего/не очень/плохо. Что нового? Всё нормально! Как поживаешь? Неплохо. Всё хорошо. До завтра! До встречи! До скорой встречи! До свидания! Пока! Спокойной ночи! Таня, передай привет Насте! Хорошо, передам. Счастливо! Счастливого пути! Всего доброго! Прощайте! Упитне заменице и прилози. Заповедни начин другог лица једнине и множине. (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; поштовање основних норми учтивости.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Меня зовут Борис. Я - Надя. Как тебя/его/её зовут? Как твоя/его/её фамилия? Моя фамилия Петров.Ты откуда? Я из Сербии, из Белграда. А ты откуда? Я из России, из Москвы. Ты ходишь в школу? Да, я в четвёртом классе. У меня брат/сестра/мама/папа/дедушка/бабушка/подруга/друг/тётя/дядя. Как зовут твоего брата? Как зовут твою маму? Кто это? Это Маша, а это Наташа. А это мои родственники. Это Мария Петровна. Она моя учительница. Это мой друг. Его зовут Женя. Женя - это Лена, моя подруга. Сколько тебе/ему/ей лет? Мне десять лет. А тебе сколько лет? Мне тоже десять лет. Ему два года. Сколько лет твоей бабушке? Ей сорок девять лет. Личне заменице: я, ты, он, она, оно; мы, вы,они. Присвојне заменице: мой, твой, наш, ваш. Неодређеноличне реченице. Безличне реченице с глаголом зовут. Употреба упитних заменица кто, что (номинатив). Показни прилог это. Основни бројеви 1−100. Редни бројеви 1−30 (рецептивно). Спојивост бројева с именицама (1 год, 2 года, 5 лет). (Интер)културни садржаји: Препознавање најуочљивијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања, размене личних података код нас и у Русији. Руска лична имена, имена по оцу, надимци.
RAZUMEVANJE, TRAŽENJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIJIH UPUTSTAVA, NALOGA I UPOZORENJA	Борис, дай мне, пожалуйста, книгу. Пожалуйста. Вот, возьми! Спасибо. Не за что. Дай/те мне ручку, пожалуйста! Осторожно! Там опасно! Слушай! Слушай/те внимательно! Не разговаривай/те! Тихо! Смотри/те! Посмотри/те! Не кричи/те! Открой/те, закрой/те учебник/и, дверь, тетрадь, окно, учебник! Скажи/те, где твой/ваш дом? Не смейся/смейтесь! Покажи/те на карте столицу Сербии! Переведи/те следующие предложения! Заходи! Встань/те! Садись! Ответь/те на вопросы! Повтори/те за мной! Положи ручку на стол! Раскрась! Иди сюда! Позвони мне, пожалуйста! Напиши! Нарисуй! Не забудь/те! Будьте добры! Любите друг друга! Приятного аппетита! Передай/те привет Лене! Заповедни начин другог лица једнине и множине. Модалне речи (пожалуйста, спасибо). (Интер)културни садржаји: Поштовање основних правила учтивости.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Давай/еу поедем на экскурсию! Поедем! Давай/те пойдём в парк! Пойдём! Зайдём в ресторан пообедать! Давай/те играть в футбол/в жмурки/в прятки! Давайте поговорим! Давайте начнём! Тихо! Пошли! Готовы? Я не готов. Давайте петь! Давайте споём песенку! Я не могу, у меня грипп/ангина.

	Можешь (ли) ты танцевать вместе с нами? К сожалению не могу. Я хочу пригласить вас в гости! Давай вместе делать уроки! Юра, давай кататься на роликах! Давай! У меня день рождения, приходи ко мне! Извини, к сожалению не могу. Ничего! Хорошо! Заповедни начин - 1. лице множине; 2. лице једнине и множине. Рекције глагола играть (во что, на чём) кататься (на чём). Конструкције за изражавање посесивности: у + ген. личних заменица и именица (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины). Упитне реченице без упитних речи (с речцом ли). (Интер)културни садржаји: Прикладно позивање и прихватање/одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Будьте добры/любезны. Я прошу вас/тебя ответить на вопрос. Можно? Нет, нельзя. Вы могли бы это сделать? Не можете/можешь ли вы/ты это сделать? Я тебя очень прошу и даю честное слово, что... Спасибо. Большое/огромное спасибо. Ничего. Не за что. Спасибо от всей души/от всего сердца. Спасибо брату, что не оставил меня. Благодарю вас. Позвольте мне подарить Вам... Вы очень любезны. Я рад/рада, что вы пришли к нам. Извините, можно мне спросить/узнать/задать/попросить/выяснить/получить... Извините/простите за опоздание. Ничего. Заходи. Извини, можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, мне ручка нужна. Да, пожалуйста. Простите, я не хотел/а. Мне жаль. Мне стыдно. Ладно, не переживай. Рекција глагола благодарить (кого за что). Предикатив можно, жаль, нельзя, стыдно... Инфинитив. Заповедни начин фреквентних глагола. Упитни искази без упитне речи. Интонација. (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
ČESTITANJE I OPISIVANJE PRAZNIKA, ROĐENDANA I DRUGIH ZNAČAJ NIH DOGAĐAJA	Поздравляю вас/тебя с праздником! Я желаю вам/тебе здоровья, счастья, успехов... С днём рождения! Поздравляю от души! Желаю тебе счастья! С Масленицей! Пусть Масленица дарит вам добро! С Новым годом! Пусть Новый год приносит только счастье! С Новым счастьем! С Рождеством! С Новым годом и Рождеством! С Днём защитника отечества! С Восьмым марта! Это подарок для тебя. Спасибо! Счастливо! Удачи! Всего хорошего! Глаголи поздравлять и желать. Садашње време фреквентних глагола. Заповедни начин трећег лица једнине и множине употребом речце пусть или пускай. Редни бројеви 1−30 (рецептивно). (Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и догађаји и начини обележавања/прославе.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Кто это? Это мой друг Борис. Он высокий, а я низкий. У него короткие, светлые волосы, а у меня длинные и тёмные. На нём футболка и джинсы. Футболка красного цвета. Это моя подруга Наташа. У неё большие,синие глаза. Она красивая девочка. Откуда она приехала? Из какой страны, из какого города? Она приехала из Сербии, из Белграда. Белград - столица Сербии. А он? Он из России, из Москвы. Москва большой, красивый город. Кто на этой фотографии? Это Новак Джокович, сербский теннисист, первая ракетка мира.

	Кто написал „Сказку о рыбаке и рыбке”? Русский поэт Александр Сергеевич Пушкин. Что это? Это ручка. Это ручки. Какого цвета? Зелёного. Это мой дом. Он маленький. Это моя комната. Она небольшая и светлая. Какая у вас сегодня погода? У нас хорошая погода. Светит солнце. На улице тепло. На улице холодно. Идёт снег. Упитне заменице и прилози. Показне заменице и заменички прилози. Придеви. Род, број и слагање с именицама. Антоними. Множина именица. Конструкције за изражавање посесивности: у+ген. личних заменица и именица (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Саши, у Маши). Присвојне заменице: мой, твой; наш, ваш. Непромењиве заменице за изражавање припадности трећем лицу: его, её; их. (Интер)културни садржаји: Познате личности из области спорта, глуме, музике, књижевности, историје; градови Србије и Русије.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Что с тобой? Мне плохо. Я плохо себя чувствую. У меня болит зуб. Почему ты мне не сказала об этом? Я очень на тебя сержусь. Как я рад (рада), что ты здесь! Как я рад (рада) за тебя! Спасибо. Не волнуйся! Всё будет хорошо! Не расстраивайся! Безличне реченице. Заповедни начин (друго лице једнине и множине). (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Наша школа находится напротив больницы. Где твой класс? На первом (втором) этаже. Рядом с актовым залом. В школе есть столовая? Есть, на первом этаже. Где библиотека? Идите прямо, вторая дверь слева − это библиотека. На какой улице твой дом? На улице Лермонтова, дом 2. Я живу в одноэтажном доме. За моим домом − красивый сад. Где мой пенал? Он упал под стол. Посмотри, вон там, под столом. Извините, как пройти к театру? Идите прямо, потом поверните направо. С левой стороны здание театра. Предлошко-падежне конструкције за изражавање просторних односа (в шкафу, под столом, на стуле...). Садашње време фреквентних глагола. Употреба глагола стоять и лежать. Упитни прилози за место и правац: где, куда. Прилози за место и правац: там, здесь, туда, сюда, направо, налево, прямо, слева, справа. Глаголи кретања (рецептивно): идти/ходить; ехать/ездить. (Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.
ISKAZIVANJE VREMENA	Какое сегодя число? 3-е марта. Какого числа День учителя? 5-го октября. Который час? Сколько времени? Пять минут десятого. Во сколько начинается четвёртый урок? Начинается в 5 часов, заканчивается без пятнадцати 6. Когда ты встаёшь? Когда хожу в школу, я встаю в полвосьмого. В полдевятого начинается первый урок. После второго урока у нас большая перемена − пятнадцать минут. После школы я хожу на тренировку по баскетболу. Тренировка начинается в 3 часа. Первое полугодие начинается в сентябре,заканчивается в январе. 23-го февраля отмечаем День защитника отечества. Мой любимый праздник − Пасха. В этом году Пасха будет в апреле. Мне пора, тренировка начинается через 10 минут.

	Садашње време повратних глагола (начинается, заканчивается). Безличне реченице. Основни бројеви 1−100. Редни бројеви 1−30 (рецептивно). Време по часовнику (рецептивно). Предикатив: пора Слагање именице час с бројевима до 12. (Интер)културни садржаји: Конвенције у писању/изговору датума; конвенције у саопштавању времена; радна недеља и викенд.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	У кого есть домашнее задание? У меня нет домашнего задания, я забыл/забыла сделать его, к сожалению. Что сегодня у тебя на обед? У меня сегодня шницель и картофель-фри. Чьи это сумки? Твои? Нет, это сумки моего брата. Он уезжает на море. Присвојни придеви и заменице. Упитно-присвојна заменица: чей, чья, чьё, чьи. Конструкције у + ген. за изражавање посесивности (у меня, у тебя, у неё...) есть/нет. Упитни искази с упитном речју. Интонација. (Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, однос према својој и туђој имовини.
IZRAŽAVANJE INTERESOVANJA, DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Как называется твоя любимая сказка? Моя любимая сказка − Конёк горбунёк. Ты любишь мультфильмы? Да, очень. А комиксы любишь? Нет, не очень. Комиксы мне не нравятся. У тебя есть любимая книга? Да, мне очень понравилась книга „Обратная сторона луны”, это моя любимая книга. Моё любимое место в Белграде − Калемегдан. А твоё? Мне нравится Улица Князя Михаила, люблю гулять по ней. Ты любишь танцевать?Нет, не очень. Я обожаю баскетбол. Три раза в неделю хожу на тренировки. Безличне реченице. Мне нравится.../Мне не нравится... Негација (нет и не). Садашње време глагола любить. (Интер)културни садржаји: Интересовања, хобији, храна, пиће.
OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	Что делают твои друзья? Максим помагает Ире сделать домашнее задание. Петя разговаривает по мобильному телефону. Почему Наташа плачет? Не знаю. Ты шутишь? Нет, не шучу. Что ты делаешь? Я пишу новогоднюю открытку своему двоюродному брату. Сегодня у меня день рождения. У меня большой торт и много подарков.Сегодня вечером у меня вечеринка. Обычно у нас на обед бульон, картошка и мясо. Что у тебя сегодня на обед? Сегодня у нас обед готовит папа. Мы с сестрой ему помогаем. Как я рад! Сегодня мой любимиый праздник! День защитника отечества. Мой дедушка живёт в деревне недалеко от Москвы. У него деревянный дом. Садашње време фреквентних глагола. Упитне реченице с упитним речима. Упитне реченице без упитних речи. Интонација. (Интер)културни садржаји: Породични живот; живот у школи - наставне и ваннаставне активности; обичаји и начин живљења људи.
IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	Сегодня мой первый день в новой школе. Сентябрь − девятый месяц в году. Мы живём в двадцать первом веке. Сколько у вас предметов в школе? У меня девять предметов. Вторник − второй день недели. Сколько тебе лет? Мне 13 лет. А твоему брату? Брату 8 лет. Какой у тебя рост? Метр пятьдесят. Дайте мне, пожалуйста килограмм яблок. Сколько с меня? 50 рублей.

	Извините, сколько стоит тетрадь? 30 рублей. Основни бројеви до 100. Редни бројеви 1−30 (рецептивно). (Интер)културни садржаји: Друштвено окружење, валута.

FRANCUSKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	Salut! Bonjour, ça va? Oui, ça va, merci! Et toi? Ça va (très) bien, merci!/Très bien, merci! Pas mal, merci! Ça va mal! Pas si bien./Pas (très) bien. Comme ci, comme ça. Comment vas-tu? Comment allez-vous? Je vais bien, merci./Je ne vais pas bien. Désolé. Bonjour, Monsieur/Madame. Bonsoir! Bonne nuit! Dors/Dormez bien! A plus tard! A tout de suite! A demain! A lundi! A la prochaine! Au revoir, Madame. Bon week-end! Bonne journée! Bonne soirée! Bonnes vacances! Amuse-toi bien! Amusez-vous bien! Bon voyage! Merci, à toi aussi. Pitanje intonacijom. Uzvična rečenica. Glagol aller. Imperativ. Pridev (bon/bonne), jednina, množina. Inverzija u ustaljenim izrazima. (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Salut, je suis Milica. Et toi? Quel est ton nom? Je m'appelle Manon. Tu as quel âge? J'ai dix ans, je suis en quatrième. Tu viens de France? Quelle est ta nationalité? Je suis Belge. Tu as des frères ou des sœurs? Oui, j'ai un frère et une sœur. Ils s'appellent comment? Ils s'appellent Gabriel et Emma./Non, je suis fille/fils unique. Quel âge a ton frère? Il a 16 ans. Et ta sœur? Elle est petite. Elle a 3 ans. Qui sont les enfants sur cette photo? Ce sont mes cousins et mes cousines. Ils habitent en France. Voilà Michel, mon meilleur ami. Il est mon voisin aussi. Son père est Belge et sa mère est Française. Comment épeler son prénom? m-i-c-h-e-l Tu habites où? Tu habites (dans) une maison ou un appartement? Quelle est ton adresse? J'habite à Bruxelles, en Belgique, 32, rue des Princes. J'habite dans un appartement avec mes parents. Quelle est la profession de tes parents? Ma mère est dentiste et mon père est architecte. J'ai un chien. Il s'appelle Bob. Le lundi, je fais du tennis et le jeudi, je fais du piano. Quel est ton numéro de téléphone/portable? 06 45 65 75 85 95 Quelle est ton adresse e-mail? manon.be@belgique.com (manon point b-e arobase belgique point com) Nenaglašene lične zamenice u funkciji subjekta. Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta). Upitne reči (comment, qui, où, quel/quelle). Osnovni brojevi 0-100. Redni brojevi: 1-10 Prezent glagola avoir, être, venir i faire i glagola prve grupe, računajući i povratne (s'appeler). Prezentativi (c'est, ce sont, voilà). Predlozi: de, à, en. Izostavljanje člana: être + profesija. Određeni član ispred dana u nedelji - ponavljanje radnje. Alfabet.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	Debout! Mets-toi/Mettez-vous debout! Assieds-toi!/Asseyez-vous, s'il te/vous plaît! Écoute et réponds/mime! Ouvre/Ouvrez vos livres à la page 28! Lis/Lisez à voix haute! Ecris/Ecrivez les réponses! Entourez/Cochez la bonne réponse. Dites vrai ou faux! Donne le bon numéro! C'est le tour à qui? A moi/à lui/à elle/à Marko./C'est mon tour/C'est le tour de Marko. Trouvez la bonne image! Choisis un copain/une copine! Joue avec ton voisin ou ta voisine! Dessinez/écrivez sur votre cahier! Chantons ensemble! Prends une photo de ta classe! Complétez les phrases/le dialogue/la description. Décris ta famille/ta maison/ton appartement/ta chambre.

	Préparez-vous! Entre! Sors! Attends/Attendez! Attention! Fais/Faites attention! Dépêche-toi! On est en retard! Ouvre la fenêtre, s'il te plaît. Silence, s'il vous plaît. Ferme la porte, s'il te plaît. Imperativ frekventnih glagola. Zamenica on. Prisvojni pridevi (ton, ta, votre). Predlozi: de, à. (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih pravila učtivosti.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	On va ensemble à la cantine? Volontiers. Tu peux venir chez moi ce soir? Désolé, je ne peux pas. Je n'ai pas de temps libre. Tu veux jouer au basket avec nous? Oui, j'adore le basket!/Je ne peux pas, je suis fatiguée. On joue à cache-cache? Non, je déteste ce jeu. Tu veux faire du vélo avec nous? Quelle bonne idée! Viens/Venez jouer avec nous! J'arrive. On pourrait acheter un cadeau pour Paul. C'est son anniversaire demain. Oui, bonne idée. On y va? Oui, ça va. Pitanje intonacijom. Negacija (ne/n'... pas). Prezent glagola pouvoir, vouloir, aller i glagola prve grupe. Imperativ frekventnih glagola. Zamenica on. Prezent kondicionala glagola pouvoir. Uzvična rečenica: quel, quelle (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva; proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Est-ce que je peux avoir un sandwich, s'il vous plaît? Voilà. Merci, Madame! Je t'en prie. Je voudrais lire le dialogue. Je voudrais répondre aux questions. Vous pouvez écrire au tableau, s'il vous plaît? Est-ce que vous pouvez répéter, s'il vous plaît? Tu peux me prêter un crayon, s'il te plaît? Est-ce que tu peux me prêter ta gomme, s'il te plaît? Oui, bien sûr. Voilà. Merci beaucoup. Est-ce que vous pouvez parler plus fort, s'il vous plaît? Est-ce que je peux sortir, s'il vous plaît? Tu peux m'aider? Vous pouvez m'aider? Bien sûr! Excuse-moi, je ne peux pas venir chez toi ce soir. Excusez-moi, je ne peux pas participer à ce concours. Pardon! Pitanje sa est-ce que. Pitanje intonacijom. Imperativ frekventnih glagola. Konstrukcija sa infinitivom : pouvoir + infinitiv. Kondicional učtivosti (je voudrais…). (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
OPISIVANJE I ČESTITANJE PRAZNIKA, ROĐENDANA I DRUGIH ZNAČAJNIH DOGAĐAJA	Demain, c'est le 6 avril, c'est mon anniversaire. Bon anniversaire, chère Sarah! Bienvenus! Bonne fête, maman! Merci beaucoup, à toi/à vous aussi! Félicitations! Qu'est-ce que tu fais pour ton anniversaire? J'organise une fête pour mes amis./J'invite mes amis au cinéma. A l'école, nous célébrons la fête de Saint Sava. A la maison, nous fêtons le Nouvel An le 31 décembre. Nous décorons un sapin. Les parents achètent des cadeaux pour les enfants. Bonne année! Joyeux Noël!

	Joyeuses Pâques! Uzvična rečenica. Prezent glagola prve grupe. Pridevi (bon/bonne, cher/chère). Prisvojni pridevi (ma,mon, mes). Predlozi: à. Određeni član ispred datuma. (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i načini obeležavanja/proslave.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Zaz est une chanteuse française. C'est ma chanteuse préférée. Astérix est une série de BD française et un personnage de fiction. Astérix est intelligent et courageux. Le drapeau bleu, blanc, rouge est le symbole de la France. C'est la photo de ma famille. C'est mon père. Il a les cheveux noirs et les yeux bleus. C'est ma mère. Elle est blonde et elle porte des lunettes. C'est ma petite sœur. Elle est mignonne. Sur cette photo, elle porte une jolie robe rouge. Ils sont très gentils. J'aime ma famille. Paul a un petit chat gris. Il s'appelle Coco. Il est curieux et il aime jouer avec les enfants. Dans ma maison, il y a une petite cuisine, une grande salle de séjour, des toilettes et trois chambres. Prezent glagola avoir, être, faire i glagola prve grupe. Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta, son/sa). Najfrekventniji opisni pridevi. Množina imenica i prideva. Prezentativi (c'est, ce sont, il y a). (Inter)kulturni sadržaji: Poznate ličnosti iz oblasti sporta, glume, muzike, književnosti, nacionalne istorije; prestonice zemalja francuskog govornog područja; prepoznatljiva obeležja zemalja francuskog govornog područja.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Je voudrais aller au concert avec mes amis samedi soir. J'ai faim, je voudrais manger. Je prends un croissant. J'ai froid, je mets mon pull. J'ai chaud et j'ai soif. J'ai sommeil. Je me couche tôt ce soir. Qu'est-ce qu'il y a? Il est triste? Il ne peut pas aller au concert. Tu as peur des loups? Non, je n'ai pas peur. Je voyage en France cet été. Je suis très contente. Prezent frekventnih glagola, računajući i povratne (se coucher). Prezent glagola avoir, être. Kondicional učtivosti (je voudrais+ infinitiv). Negacija (ne/n'... pas). (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU /OKRUŽENJU	Les enfants jouent dans le parc. Ton ami n'est pas là. Il est devant l'école. Où est le cinéma, s'il vous plaît? Vous devez aller tout droit, puis tournez à gauche. Le cinéma est derrière la poste. La poste est en face de l'école Victor Hugo. La bibliothèque est au premier étage. C'est la troisième porte à droite. Où est maman? Elle est au bureau. Ils habitent au centre de Lyon. Le musée du Louvre se trouve à Paris. La Provence se trouve dans le sud de la France. La Belgique se trouve au nord de la France. Predlozi: dans, à, devant, derrière, en face de, à gauche, à droite... Prezent glagola prve grupe. Konstrukcija sa infinitivom: devoir + infinitiv. Određeni član; neodređeni član. Strane sveta. Upitne reči: où. Redni brojevi 1-10 (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznatljiva obeležja zemalja francuskog govornog područja.

ISKAZIVANJE VREMENA	Quel jour sommes-nous? C'est samedi. Quelle date sommes-nous aujourd'hui? Nous sommes le 5 mars 2019. Quelle heure est-il? Il est quatre heures. Il est six heures et demie. Il y a un match de basket ce soir. Il commence à 19 heures. Je me réveille à 7:10. Je m'habille et je prends mon petit déjeuner à 7 heures et demie. Mes cours commencent à 8 heures. Je déjeune à midi. Je fais mes devoirs et je joue avec notre chien l'après-midi. Le soir, je regarde souvent des films avec mes parents. Quel temps fait-il aujourd'hui? Il fait beau/chaud/froid. Il pleut. Il neige. Il y a du soleil/du vent. Prezent frekventnih glagola. Upitna rečenica: quel, quelle. Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta, son/sa). Predlozi: (à), devant, en face de… Sati. Dani u nedelji. Meseci u godini. Osnovni brojevi do 60. Veznici: et. Prezent unipersonalnih glagola (pleuvoir, neiger). (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju/izgovoru datuma; konvencije u saopštavanju vremena; radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA /NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA /NEPOSEDOVANJA	Il n'a pas de chien, il a une tortue. Ils ont une nouvelle voiture. Mon ami a un frère et une sœur. C'est le frère de Milica. Ce sont les parents de Zoran. Son frère s'appelle Pierre. Voilà le portable de David! A qui est ce livre? C'est à moi./C'est à elle/à lui. Ce livre est à David. Prezent glagola avoir, être. Prezentativi (c'est, ce sont, voilà). Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta). Naglašene lične zamenice. Negacija (ne/n'... pas). Predlozi (de, à). (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE INTERESOVANJA, DOPADANJA/NEDOPADANJA	On va au cinéma ce soir? D'accord? Je suis d'accord. Je ne suis pas d'accord. Cette chanson vous plaît? Oui, elle est jolie. Moi, je n'aime pas. Ce livre est (très) intéressant. Ce n'est pas intéressant. Tu aimes le basket? Non, je préfère le handball. J'adore la musique, mais je déteste le sport. Et toi? Quel est ton film préféré? J'adore le film „Avatar". Qu'est-ce qu'elle aime faire? Elle aime dessiner et faire du roller. Quel joli dessin! Prezent frekventnih glagola. Pokazni determinativi (ce, cet, cette, ces). Konstrukcija sa infinitivom (j'aime dessiner). Negacija (ne/n'... pas). Upitna rečenica: qu'est-ce que, quel Uzvična rečenica: quel, quelle Veznici: et, mais (Inter)kulturni sadržaji: Interesovanja, hobiji.
OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	Qu'est-ce que tu sais faire? Je sais lire et écrire en français. Il parle combien de langues? Il parle deux langues, l'anglais et l'espagnol. Elle sait jouer au basket? Oui, elle joue très bien. Qu'est-ce que tu cherches? Mon portable, je veux écrire un message à ma mère. Qu'est-ce que tes amis font maintenant? Sonja, Sara et Pavle jouent. Maja écoute de la musique, Nikola prépare sa présentation et Lara dessine. Qu'est-ce que vous mangez le matin au petit déjeuner? Je prends des céréales avec du lait et ma sœur prend du pain, du beurre et de la confiture.

	Konstrukcija sa infinitivom (savoir + infinitiv.). Prezent frekventnih glagola. Partitivni član. Negacija (ne/n... pas). Upitne reči i konstrukcije (combien, qu'est-ce que). Predlozi: (jouer) à, (faire) de (Inter)kulturni sadržaji: Porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti.
IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	Aujourd'hui, c'est le premier jour de la rentrée des classes. Tu as combien de cours aujourd'hui? J'ai cinq cours. Vous êtes combien dans la classe? Nous sommes 27. Dans ma classe, il y a 13 filles et 14 garçons. Mercredi est le troisième jour de la semaine. Quel âge a ta grand-mère? Ma grand-mère a 61 ans. Bonjour Madame, je voudrais acheter 2 kilos de fraises. Combien coûtent ces fraises?/Quel est le prix des fraises? (Elles coûtent) 3 euros le kilo. Ça vous fait 6 euros. Voilà. Merci. Au revoir. Combien coûte ce livre? 15 euros 30 centimes. Osnovni brojevi do 100. Redni brojevi 1-10. Partitivni član. Upitna rečenica (intonacija, combien, quel). Prezentativi (il y a). Prezent glagola avoir, être, faire. (Inter)kulturni sadržaji: Konvencije u pisanju dvocifrenih brojeva. Poštovanje osnovnih pravila učtivosti. Novčane valute u zemljama francuskog govornog područja i njihove oznake.

ŠPANSKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	¡Hola! ¡Hola! ¿Qué tal? ¡Hola! ¿Cómo estás? Bien, ¿y tú? Bien, gracias. ¡Buenos días! ¡Buenas tardes! ¡Buenas noches! ¡Hasta luego! ¡Adiós! ¡Hasta el lunes! ¡Hasta el miércoles! (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Hola, soy Marcos. ¿Y tú? Soy Elena. Encantada. ¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años tienes? Me llamo Elena. Tengo ocho años. ¿Y tú? ¿De dónde eres? Soy de Belgrado. ¿Dónde vives? Vivo en un edificio, en la tercera planta. ¿Cómo se llama tu escuela? ¿En qué curso estás? Estoy en cuarto. ¿Quién es? Es mi amigo/amiga/hermano/hermana/profesor/profesora. Se llama Jovan. ¿De dónde es? Es de Novi Sad. Es mi familia. Son mi papá, mi mamá y mis hermanos. ¿Quién es el niño en la foto? Es mi hermano, se llama Manolito. Esta es mi abuelita. Tiene 70 años. Lične zamenice u funkciji subjekta. Prisvojni pridevi. Pokazne zamenice (este/a, estos/as). Prezent glagola ser i tener. Glagol llamarse. Upitne reči (quién, cómo, dónde, de dónde), pitanje cuántos años. Osnovni brojevi (1-100). Redni brojevi (1-10). Alfabet. (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja i predstavljanja u našoj zemlji i zemljama španskog govornog područja. Konvencije u saopštavanju telefonskih brojeva i adresa.
RAZUMEVANJE I ISKAZIVANJE JEDNOSTAVNIJIH UPUTSTAVA, NALOGA I UPOZORENJA	¡Adelante! ¿Quién falta? ¿Quién no está? Estamos todos, ¡qué bien! A trabajar. Empezamos con una canción. ¿Se entiende? Muy bien. ¿Puedes/puede repetir? Más despacio/alto, por favor. ¡Escuchad la canción! Abrid el libro, página 38. Cerrad la ventana, hace frío. Levantaos. Sentaos. Describid la foto. Completad la oración. Mira/dibuja/habla con tu amigo. Coge el lápiz/la pelota. Cantamos juntos. Chicos, ¡silencio, por favor! ¡Cuidado! Sin correr en los pasillos. ¡Excelente! Muy bien. Zapovedni način frekventnih glagola u potvrdnom obliku za drugo lice jednine i množine. (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	-¿Puedes salir? -Sí./No puedo. -¿Jugamos al dominó/al parchís/al juego de memoria/al fútbol? ¿Vamos al patio? -Sí/vale./Buena idea. -Vamos al cine. -Perfecto. Vamos juntos. -¿Puedes venir a mi fiesta de cumpleaños? -Sí./No puedo, lo siento. -¿Qué quieres hacer hoy? -Podemos ir al parque. -Vale. Glagol poder + infinitiv za izražavanje poziva. Glagol querer + infinitiv za poziv na zajedničku aktivnost. Glagol ir. Pitanje intonacijom.

	Negacija. (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	-¿Se puede? ¿Puedo entrar? -Adelante. -¿Puedes repetir?/¿Puede repetir? -Sí. Claro. - Gracias./Muchas gracias. -¿Puedo ir al baño? -Sí, claro. -¿Puedo salir? -Sí./No. Perdón. -¿Me prestas tu lápiz? -Sí./Sí, aquí tienes. -¿Puedo sentarme aquí? -Sí, claro./No, es el sitio de María. -¿Puedo tomar un poco de agua, por favor? -Claro, aquí tienes. -¿Me puedes ayudar? No entiendo la tarea. -Claro. -Muchas gracias por todo/por tu ayuda. Glagol poder za izražavanje molbe (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE PRAZNIKA I DRUGIH ZNAČAJNIH DOGAĐAJA	¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias./Muchas gracias. ¡Felices fiestas! A ti también. Feliz Navidad y próspero Año Nuevo. Felices Pascuas. ¡Enhorabuena por el premio! -Muchas gracias. ¡Felicidades! Me alegro por ti. Querida amiga, Te deseo feliz cumpleaños y un nuevo año lleno de felicidad y amistad. Te quiere Iva (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave i čestitanja; igra i sport.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	¿Quién es? Es Ivana Spanovic. Es atleta de Serbia. Es mi deportista preferida. Tiene pelo negro y largo. Mi perro se llama Chiqui. Es pequeño. Tiene las orejas grandes. Ladra mucho y a veces me enfada. Pero es mi mejor amigo. Nuestra profesora se llama Kristina. Tiene pelo corto y lleva gafas. Es muy joven y simpática. Siempre habla en español. Nikola es nuestro compañero de clase. Es muy bueno en matématica. Siempre nos ayuda con las tareas. Mi hermano es alto/bajo/mayor/menor. Practica atlética. ¿Cómo es tu habitación? No es muy grande. Es bonita. Hay una cama y una mesa. ¿Cómo es tu ciudad? Es grande. Hay varios parques. Son agradables... Glagol ser. Množina imenica. Najfrekventniji opisni pridevi: slaganje u rodu i broju. Prezentativi (hay). (Inter)kulturni sadržaji: Poznate ličnosti iz oblasti sporta, glume, muzike, književnosti...; prepoznatljiva obeležja nekih zemalja španskog govornog područja (npr. Španija, Meksiko, Argentina, Kuba, Peru).
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	-Tengo hambre/sed … -Yo también. ¿Quieres un zumo de naranja/un vaso de agua? -Sí, muchas gracias. -¿Quieres un bocadillo? -No, gracias, no tengo hambre./-Sí, gracias. -Buen provecho. -No tengo hambre/sed … -Yo tampoco./Yo sí. -¡Qué frío!/Tengo frío. -¿Cierro la ventana? -Sí, gracias. -¿Tienes frío/calor? -No, estoy bien. -¿Estás bien? -No, me siento mal. -Lo siento. ¿Cómo puedo ayudarte? Prezent glagola estar, tener i querer u relevantnim komunikativnim situacijama. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	-¿Dónde está tu mamá? -Está en el trabajo. -¿Dónde está Chiqui? ¿Está en casa? -No, está en el parque. -¿Dónde está tu cuaderno? -Está en la mesa. -¿Dónde está la biblioteca? -Está en el primer piso. Voy a casa. Estoy en la escuela.

	-Disculpe, señora. ¿Dónde está el museo? -Está cerca; coge la primera a la izquierda y ahí está, frente al parque. Određeni član. Najfrekventniji predlozi (npr. a, en, sobre, debajo de, al lado de, a la izquierda, a la derecha, frente a, en la esquina). Ir a, estar en. (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja.
ISKAZIVANJE VREMENA	-¿Qué día es hoy? -Es lunes, 3 de octubre. -¿Qué hora es? -Es la una. Son las dos y media. -¿Cuando tenemos la clase de español? -Es la segunda clase, empieza a las 14:45. Hace buen/mal tiempo/hace calor/hace frío. Llueve. Nieva. En Serbia tenemos dos semestres. El primero empieza el 1 de septiembre y termina en enero. El segundo empieza en febrero y dura hasta junio. Sati; dani u nedelji; meseci u godini. (Inter)kulturni sadržaji: Radna nedelja i vikend; školska godina; vremenske prilike u Španiji.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA /NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Es mi familia. Mi hermano menor se llama Pedro. Tiene 5 años. Mi hermana es mayor. Tiene 10 años. Su nombre es María. -¿De quién es esta guitarra? -Es de Ana. -¿Alguien tiene un lápiz/bolígrafo/papel blanco? -Sí, yo tengo uno./No, lo siento. Prisvojni pridevi. Neodređeni član. Pokazni pridev este, esta, estos, estas. Pitanje de quién es/son. (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA /NEDOPADANJA	-¿Te gusta la música? -Claro. Me gustan Dos chelos. No me gusta... -Es una película aburrida. ¿A ti, te gusta? -Sí, mucho./A mí tampoco. -Me gusta dibujar/nadar/cantar. No me gusta dormir. -¿Te gustan los cómics? -No mucho, pero a mi hermano le encantan. Glagol gustar, potvrdni i odrični oblik. Određeni član s glagolom gustar. Lična zamenica za indirektni objekat uz glagole gustar, encanta.r Lične zamenice a mí, a ti, a él, a ella, a nosotros, a vosotros, a ellos, a ellas. (Inter)kulturni sadržaji: Interesovanja, hobiji i slobodno vreme; kultura ishrane.
OPISIVANJE DOGAĐAJA I SPOSOBNOSTI U SADAŠNJOSTI	Escucho la música. Leo un libro de aventuras. Practico deportes. Mi mamá trabaja en una escuela… ¿Sabes español? -Sí, un poco. ¿Sabes jugar parchís? -Sí./No sé. Cada día me despierto a las siete. Desayuno y voy a escuela. Luego hago mis tareas. Por la tarde paseo a mi perro. A veces paso un rato con mis amigas en el parque. Prezent frekventnih glagola. Prezent frekventnih povratnih glagola. Glagol saber za izražavanje sposobnosti. Priloške odredbe siempre, a veces, nunca, cada día/semana/año. (Inter)kulturni sadržaji: Porodični život; školske i vanškolske aktivnosti.
IZRAŽAVANJE BROJA, KOLIČINE I CENA	¿Cuántos hermanos tienes? -Tengo un hermano. ¿Cuántas personas hay en la clase? -Somos 20. ¿Cuántos años tiene tu abuela? -Tiene 70 años. -¿Me puede dar un pan/un litro de zumo de naranja/dos kilos de tomates, por favor? -¿Cuánto vale una bola de helado? -Es a 2 euros cada una. Osnovni brojevi (1-100). Redni brojevi (1-10). Prezentativi (hay). Glagol tener. (Inter)kulturni sadržaji: Kultura ishrane; novčana valuta u Španiji.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja za strane jezike u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja usmeren je na razvoj funkcionalnih znanja i zasnovan je na komunikativno definisanim ishodima učenja, odnosno aktivnostima koje učenik uspešno realizuje koristeći strani jezik. Jezičke aktivnosti slušanja, čitanja, (raz)govora i pisanja u programu nastave i učenja posmatraju se integrativno, kao nerazdvojive komponente autentične komunikacije pojedinca u bilo kojoj govornoj zajednici.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Prilikom planiranja nastave i učenja treba imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno uzeti u obzir da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta. Sadržajima u udžbeniku pristupa se selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština. Polazeći od ishoda, odnosno onoga što je učenik u stanju da ostvari u različitim vrstama i vidovima komunikacije (usmene, pisane i neverbalne), formalno i sadržinski centralnu poziciju programa nastave i učenja zauzimaju upravo komunikativne funkcije. Na osnovu komunikativnih funkcija definisane su jezičke aktivnosti pomoću kojih se one mogu ostvariti, a koje, od četvrtog razreda, uključuju usavršavanje sposobnosti razumevanja govora, razumevanja pisanog teksta, interaktivnog usmenog i pisanog izražavanja. Zahvaljujući cikličnoj i kontinualnoj koncepciji programa, komunikativne funkcije se prenose, usvajaju i uvežbavaju tokom čitavog obrazovnog ciklusa, s rastućim stepenom složenosti. Ishodi, komunikativne funkcije i jezičke aktivnosti definisani su kao opšte lingvističke kategorije, i stoga su za sve strane jezike identični iskazi. Kako bi se, međutim, ishodi, funkcije i aktivnosti operacionalizovali, ponuđeni su i primeri jezičkih sadržaja, i to za svaki pojedinačni strani jezik. Njima se ilustruju neke od najfrekventnijih i uzrasno najadekvatnijih mogućnosti za verbalnu realizaciju komunikativnih funkcija.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmeren ka ishodima ukazuje na to šta je učenik u procesu komunikacije u stanju da razume i produkuje. Tabelarni prikaz postepeno vodi nastavnika od ishoda i komunikativne funkcije kao oblasti, preko aktivnosti koje u nastavi osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno sprovode i primenjuju sledeći stavovi:

- ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike u atmosferi zajedništva i međusobne saradnje;
- govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;
- nastavnik mora biti siguran da je shvaćeno značenje poruke, uključujući njene kulturološke i vaspitne elemente, kao i elemente socijalizacije;
- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim relativnim kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- sa ciljem da se unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala, nastava se zasniva na socijalnoj interakciji u učionici i van nje, i sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom i bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće:

- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;
- poimanje programa kao skupa dinamičnih, zajednički pripremljenih i prilagođenih zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup novim idejama i njihovo prihvatanje, kao i kreiranje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- nastavni materijali predstavljaju jedan od izvora aktivnosti i treba da budu praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;

- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče razvoj kognitivnih sposobnosti učenika (planiranje, zapažanje, analiza, vrednovanje, zaključivanje itd.);
- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto, a naročito na nižem uzrastu treba koristiti internacionalizme i reči koje su im poznate, kao i vizualizaciju kao sredstvo semantizacije.

Tehnike/aktivnosti

Tokom časa preporučuje se dinamično smenjivanje tehnika/aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na uputstva nastavnika na stranom jeziku ili sa audio-zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi, pronađi, ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: nacrtaj, iseci, oboj, otvori/zatvori svesku, itd.).

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).

Igre primerene uzrastu i didaktičkom zahtevu (za zagrevanje, razvijanje pažnje i koncentracije, jačanje motivacije, uvođenje nove jezičke građe ili pak utvrđivanje).

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje „problem-situacija" u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

„Prevođenje" iskaza u gest i gesta u iskaz.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA U ČETVRTOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Na izbor strategija za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština u nastavi stranog jezika u četvrtom razredu osnovne škole utiču, pre svega, psihološki i kognitivni faktori, karakteristični za navedeni uzrasni period. U prvom i drugom razredu učenje stranog jezika bilo je audio-verbalnog karaktera, zasnovano na imitaciji i reprodukciji onoga što učenici čuju od nastavnika (ili sa audio zapisa). Od četvrtog razreda se uvode aktivnosti koje omogućavaju veće kognitivno uključivanje učenika. Učenik na ovom uzrastu strani jezik koristi u komunikaciji i u situacijama koje su bliske njegovim interesovanjima, pokazujući kreativnost, originalnost u odgovorima, aktivan odnos prema nastavnim sadržajima. Odabirom odgovarajućih strategija za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština osigurava se kontinuitet u razvijanju višejezičnosti i dostizanju viših nivoa jezičke kompetencije relevantnih i neophodnih za dalje školovanje, život i rad.

S obzirom na to da se ishodi operacionalizuju preko jezičkih aktivnosti u komunikativnim situacijama, važno je da se one u nastavi stranih jezika kontinuirano i istovremeno uvežbavaju. Nastava stranog jezika u četvrtom razredu osnovne škole podrazumeva induktivno usvajanje gramatičkih i leksičkih sadržaja, kako u usmenom, tako i u pisanom kontekstu. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem učenja stranog jezika.

Učenici su već navikli da sva uputstva u nastavi koja se često ponavljaju budu na stranom jeziku. Složenija uputstva, naročito ona za koja nastavnik proceni da su teža za razumevanje, mogu se u početku davati paralelno na stranom i na maternjem jeziku. Princip očiglednosti treba da bude široko zastupljen na ovom

uzrastu. Za najvažnije komunikativne sadržaje preporučuje se učestalo ponavljanje radi lakšeg i bržeg memorisanja i sticanja pouzdanja za samostalno korišćenje jezika. U tom smislu, poželjne su vežbe govorne produkcije s varijacijama modela u kojima se menjaju i kombinuju leksički i gramatički sadržaji uz postepeno usložnjavanje. Podsticanje interakcije s drugim učenicima realizuje se kao vid medijacije i uključuje davanje jednostavnijih uputstava na stranom jeziku (npr. pitaj druga ili drugaricu; odgovori na pitanja druga/drugarice).

Učenici se osposobljavaju za komunikativne funkcije navedene u programu za dati nivo učenja, pri čemu predloženi jezički sadržaji služe kao preporuka i mogu biti zamenjeni sličnim sadržajima ili proširivani u skladu sa raspoloživim nastavnim materijalom, kao i potrebama i interesovanjima učenika.

Neophodno je prilikom pažljivog planiranja nastave uvek imati u vidu uzrast učenika i njihove individualne karakteristike. Neki učenici su introvertni, neki ekstrovertni, uče različitom brzinom i na različite načine - svim čulima, imaju različite potrebe i interesovanja. Uputno je da čas počne nekom kratkom igrom zagrevanja koja bi pozitivno uticala na razvijanje sposobnosti pažnje, koncentracije i pamćenja, kao i da se aktivnosti smenjuju odgovarajućim logičnim redosledom i da traju od pet do 15 minuta.

PREZENTOVANJE I UVEŽBAVANJE SADRŽAJA

S obzirom na različite stilove učenja, raznovrsnost aktivnosti ključna je reč za prezentovanje nove leksičke građe. Važno je da uvažavamo predznanja učenika, jer nam ona mogu biti dobra osnova za rad i lakše razumevanje teme.

Vizuelna nastavna sredstva idealna su za uvođenje i uvežbavanje vokabulara.

Pantomima (kao vrsta dramskih tehnika), kao i metoda potpunog fizičkog odgovora, veoma su omiljene i efikasne, ne samo na ovom uzrastu već i kasnije. Naročito su pogodne za učenike kinestetičkog stila učenja (prevođenje izgovorene reči u pokret i obrnuto). Ove tehnike su pogodne za uvođenje i uvežbavanje svih vrsta reči.

Odgovarajući kontekst (priče u slikama, pesme, igre i sl.) bitna je pretpostavka uspešnog usvajanja vokabulara, kao i jezika uopšte. Usvajanje leksike biće utoliko efikasnije ukoliko se ostvaruje u jasnom situacionom kontekstu. Treba voditi računa o primerenom leksičkom minimumu tokom jednog školskog časa.

Dijaloški modeli veoma su efikasni za razvijanje govora. Ovladavanje dijalogom se počinje od jednostavnije upitno-odgovorne forme. Dobro organizovan dijalog predstavlja snažan podsticaj za učenje i napredovanje, naročito ako se ima u vidu da se učenje stranog jezika odvija izvan autentične govorne sredine. Naravno, potrebno je obezbediti odgovarajući kontekst, simulirati situaciju koja bi odgovarala autentičnoj govornoj sredini, i koja će i stidljivijim učenicima omogućiti da se ohrabre i progovore. Didaktičke igre poput „U prodavnici", „U biblioteci" i sl. predstavljaju stimulativno sredstvo za izvođenje dinamičkih, jezičkih i komunikativnih vežbi.

Projektne aktivnosti povećavaju motivaciju jer pružaju izbor učenicima da odgovorno u paru ili u grupi rešavaju zadatak na svoj način u dogovoru sa drugima, razvijajući i jačajući određene socijalne kompetencije. Projekat je pogodan za rad u odeljenjima mešovitog sastava, ima lični pečat, podstiče kooperativni rad i završava se uvek nekom vrstom prezentacije kako rezultata, tako i procesa rada.

Dramske aktivnosti omogućavaju učenicima da koriste jezik u odgovarajućem kontekstu i tako „oživljavaju" njegovu upotrebu. Njihov potencijal ogleda se, između ostalog, i u tome što:

- učenici ne samo da uče strani jezik na zabavan način, već kroz interakciju i različite uloge koje preuzimaju sagledavaju stvari iz različitih uglova (što doprinosi razvoju kritičkog i divergentnog mišljenja);

- učenici sarađuju i usvajaju jezik kroz smislenu interakciju na ciljnom jeziku i razvijaju sve potrebne veštine - kognitivne, komunikativne i socijalne;

- svi mogu da učestvuju - svako dobija ulogu koju može da „iznese” te su zato pogodne za rad u odeljenjima mešovitog sastava;

- odgovaraju svim stilovima učenja - vizuelni vide, auditivni čuju, kinestetični se izražavaju kroz pokret;

- podižu motivaciju i samopouzdanje;

- orijentisane su na učenika - nastavnik ima manje dominantnu ulogu;

- razvijaju maštu i kreativnost kod učenika.

Poželjno je da se dramske aktivnosti poput igranja uloga, mini skečeva, lutkarskih mini predstava, improvizacija i priča iz stvarnog života što više koriste u nastavi, ne samo na ovom uzrastu, već i kasnije.

Kod uvežbavanja čitanja na ovom uzrastu preporučuje se glasno čitanje tekstualnih vrsta dijaloškog karaktera koje je blisko govoru i predstavlja efikasno sredstvo za razvijanje opšte jezičke kompetencije. Narativne tekstualne vrste zahtevaju čitanje u sebi, čiji je cilj izdvajanje informacija iz pročitanog teksta. U cilju razvoja razumevanja pročitanog teksta mogu se primeniti i različite strategije i tehnike usvajanje i proširivanje leksike korišćenjem konvencionalnih i elektronskih didaktičkih sredstava.

Pisanje je tesno povezano sa govorom. Za uvežbavanje pisanja mogu se koristiti različite fonetsko-ortografske igre (npr. na zadato slovo učenici pišu što više reči); ortografske igre (npr.: ispisivanje reči sa izostavljenim samoglasnicima/suglasnicima, gde učenici imaju zadatak da popune prazna mesta i pravilno napišu zadate reči; nastavnik izgovori jednu reč, a učenici dobijaju zadatak da napišu što više reči koje počinju svakim slovom reči koju je izgovorio nastavnik); igre za razvoj pisanja (Pogodi reč! - učenicima se daje tekst na poznatu temu u kome nedostaju neke reči, a njihov zadatak je da se dosete koje reči treba umetnuti, pri čemu se upisivanje može obavljati i pojedinačno i grupno).

Sociokulturna kompetencija, kao skup znanja o svetu uopšte, sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji se jezik uči u učenju stranog jezika je veoma značajna jer su ta znanja potrebna za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja interkulturna kompetencija, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između sredina, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturna kompetencija podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene. Dakle, postepenim uvođenjem sociokulturnih sadržaja na najnižem nivou (pozdravljanje, pevanje prigodnih prazničnih pesama i sl.) doprinosi se razvoju interkulturne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Gramatički sadržaji se na ovom uzrasnom nivou ne obrađuju eksplicitno. Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (primenjujući elemente gramatike koji su neophodni za uspešno ostvarivanje komunikativne funkcije). U procesu nastave stranog jezika treba težiti tome da se gramatika usvaja putem jezičkih aktivnosti slušanja i govora, prema jasno utvrđenim ciljevima, ishodima i standardima nastave stranih jezika.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja.

Za učenike koji u redovnoj nastavi teže savladavaju delove programa, organizuje se dopunska nastava. Nastavnik treba blagovremeno da uoči sve nedostatke u znanju učenika i preduzme mere dopunskog objašnjavanja, korigovanja grešaka i uvežbavanja kako bi svi učenici postigli zadovoljavajući uspeh i ostvarili programom definisane rezultate učenja.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju i nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik - nastavnik, kao i učenik - učenik.

Naziv predmeta	**MATEMATIKA**
Cilj	Cilj učenja Matematike je da učenik, ovladavajući matematičkim konceptima, znanjima i veštinama, razvije osnove apstraktnog i kritičkog mišljenja, pozitivne stavove prema matematici, sposobnost komunikacije matematičkim jezikom i pismom i primeni stečena znanja i veštine u daljem školovanju i rešavanju problema iz svakodnevnog života, kao i da formira osnov za dalji razvoj matematičkih pojmova.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**180**

ISHODI **Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- pročita, zapiše i uporedi prirodne brojeve i prikaže ih na brojevnoj pravoj; - odredi mesnu vrednost cifre; - izvrši četiri osnovne računske operacije u skupu N0; - sastavi izraz, izračuna vrednost brojevnog izraza i primeni svojstva računskih operacija; - reši jednačine i nejednačine i proveri tačnost rešenja; - reši problemski zadatak koristeći brojevni izraz, jednačinu ili nejednačinu; - proceni vrednost izraza sa jednom računskom operacijom; - odredi višestruke dekadne jedinice najbliže datom broju; - pročita i zapiše razlomke oblika (m, n ≤ 10); - uporedi razlomke oblika sa jednakim brojiocima ili imeniocima; - sabere i oduzme razlomke sa jednakim imeniocima; - zapiše rezultat merenja dužine decimalnim brojem sa najviše dve decimale; - sabere i oduzme decimalne brojeve sa najviše dve decimale; - čita, koristi i predstavlja podatke u tabelama ili grafičkim dijagramima; - formira niz na osnovu uputstva; - reši zadatak primenom različitih načina predstavljanja problema; - imenuje elemente i opiše osobine kvadra i kocke; - crta mreže i pravi modele kvadra i kocke; - prepozna slikovnu predstavu izgleda tela posmatranog sa različitih strana; - pročita, uporedi i pretvori jedinice za merenje površine i zapremine; - izračuna površinu kvadrata i pravougaonika; - izračuna površinu i zapreminu kvadra i kocke; - reši problemske zadatke u kontekstu merenja.	**BROJEVI**	Skup prirodnih brojeva sa nulom. Dekadni sistem zapisivanja brojeva. Mesna vrednost cifre. Svojstva skupa prirodnih brojeva. Sabiranje i oduzimanje (pismeni postupak). Množenje i deljenje (pismeni postupak). Svojstva računskih operacija (izražena formulama). Izrazi sa više operacija (brojevni izrazi i izrazi sa promenljivom). Jednačine i nejednačine u skupu N0. Razlomci oblika (m, n ≤ 10). Upoređivanje razlomaka sa jednakim brojiocima. Jednakost razlomaka. Sabiranje i oduzimanje razlomaka sa jednakim imeniocima. Decimalni zapis broja sa dve decimale. Sabiranje i oduzimanje decimalnih brojeva.
	GEOMETRIJA	Kvadar i kocka.
	MERENJE I MERE	Merenje površine (m2, dm2, cm2, mm2, km2, ha, a). Površina kvadrata i pravougaonika. Površina kvadra i kocke. Merenje zapremine (m3, dm3, cm3, mm3). Zapremina kvadra i kocke.

Ključni pojmovi sadržaja: prirodni brojevi, dekadni sistem, svojstva operacija, izraz, jednačine i nejednačine, razlomci, decimalni zapis broja, kocka, kvadar, površina i zapremina.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Radi lakšeg planiranja nastave daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva + broj časova za utvrđivanje, uvežbavanje i sistematizaciju gradiva). Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija gradiva), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

Brojevi (132; 42 + 90)

Geometrija (12; 4 + 8)

Merenje i mere (28; 9 + 19)

Napomena: za realizaciju četiri pismena zadataka (u trajanju od po jednog časa), sa ispravkama, planirano je osam časova.

Predloženi redosled realizacije tema:

1. Brojevi - prvi deo (računske operacije);

2. Merenje i mere - prvi deo (površina kvadrata i pravougaonika);

3. Brojevi - drugi deo (jednačine i nejednačine);

4. Geometrija;

5. Brojevi - treći deo (razlomci i decimalni brojevi);

6. Merenje i mere - drugi deo (površina i zapremina kvadra i kocke).

Predložena podela tema i redosled realizacije nisu obavezni za nastavnike, već samo predstavljaju jedan od mogućih modela. Ovakav predlog je dat zbog toga što je poželjno kombinovati algebarske i geometrijske sadržaje.

Osnova za pisanje ishoda i izbor sadržaja je činjenica da se učenjem matematike učenici osposobljavaju za: rešavanje raznovrsnih praktičnih i teorijskih problema, komunikaciju matematičkim jezikom, matematičko rezonovanje i donošenje zaključaka i odluka.

Ishodi predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, doprinose i lakšem izboru nastavih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Dostizanjem ishoda, učenici usvajaju osnovne matematičke koncepte, ovladavaju osnovnim matematičkim procesima i veštinama, osposobljavaju se za primenu matematičkih znanja i veština i komunikaciju matematičkim jezikom. Kroz ishode se omogućava ostvarivanje obrazovnih standarda i međupredmetnih kompetencija kao što su komunikacija, digitalna kompetencija, rad sa podacima i informacijama, rešavanje problema, saradnja i kompetencija za celoživotno učenje.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da učenici dostignu ishode i da izabere odgovarajuće metode, aktivnosti i tehnike za rad sa učenicima. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja su to specifična znanja i veštine koja su učeniku potrebna za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, date ishode treba razložiti na manje i na osnovu njih planirati aktivnosti za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže dostići, dok je za određene ishode potrebno više vremena i aktivnosti, kao i rada na

različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao ciljeve kojima se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija i ne treba je usmeriti samo ka dostizanju pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika i nastojati da učenici samostalno otkrivaju matematičke pravilnosti i izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da koriste udžbenik i druge izvore znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Prilikom planiranja nastave, treba imati u vidu da, u ovom uzrastu, različite igrolike aktivnosti, kao i upotreba edukativnih softverskih alata u funkciji saznavanja i učenja, mogu biti dodatna motivacija za usvajanje matematičkih sadržaja. Zbog toga je važno da se učenicima prvog ciklusa omogući da razvijaju matematičko mišljenje u kontekstu igrolikih aktivnosti i upotrebe edukativnih aplikacija na internetu i drugih elektronskih materijala. Pored toga, igrolike aktivnosti i upotreba edukativnih aplikacija i elektronskih materijala značajno doprinose razvijanju interesovanja za matematiku i pozitivnog stava prema matematici.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Brojevi

U četvrtom razredu proširuje se blok brojeva na kome se radi, upoznavanjem prirodnih brojeva većih od 1.000 i formiranjem pojma skupa prirodnih brojeva N i skupa prirodnih brojeva sa nulom N0. Upoznaju se svojstva skupa N0: uređenost, kardinalnost, ograničenost sa leve strane kao i svojstva računskih operacija (zamena mesta sabiraka, združivanje sabiraka, zamena mesta činilaca, 0 kao sabirak, 1 kao činilac, množenje zbira i razlike brojem, stalnost zbira i razlike). Brojevi se predstavljaju u dekadnom zapisu kao zbirovi višestrukih dekadnih jedinica ($4\,321 = 4\,000 + 300 + 20 + 1$) ili zbira proizvoda jednocifrenih brojeva i dekadnih jedinica ($4\,321 = 4 \cdot 1\,000 + 3 \cdot 100 + 2 \cdot 10 + 1 \cdot 1$). Određuje se mesna vrednost cifre u broju. Postupni razvoj pojma broja podstiče se vizuelnim predstavljanjem brojeva na brojevnoj pravoj kao i aktivnostima određivanja najbliže (višestruke) dekadne jedinice.

Znanja o računskim operacijama dalje se proširuju pismenim postupcima sabiranja i oduzimanja, množenja i deljenja u skupu prirodnih brojeva, upoznavanjem postupaka prvo uz pomoć tablica mesnih vrednosti, a zatim skraćenim postupcima sa potpisivanjem. Pri uvežbavanju tehnika računanja sa višecifrenim brojevima treba voditi računa o svrsishodnosti zahteva i mogućnostima primene znanja u realnim situacijama. Preporučljivo je da se brzina i sigurnost u izračunavanju zbira i razlike brojeva uvežbava na primerima u bloku brojeva do 1 000 000, a proizvoda i količnika na primerima množenja, odnosno deljenja (sa i bez ostatka) najviše dvocifrenim brojem. Neguje se i razvija navika procenjivanja vrednosti izraza i provere tačnosti računa. Učenike treba uputiti da proveru tačnosti mogu raditi i kalkulatorom kao i da mogu koristiti aplikacije da bi uvežbali tehnike računanja.

Utvrđuju se svojstva operacija koja se izražavaju retorički i simbolički (formulama). Kroz primere učenicima se ukazuje na funkcionalnu primenu svojstava operacija pri računanju.

Pored utvrđivanja sposobnosti izračunavanja vrednosti prostih i složenih brojevnih izraza, kod učenika se razvija sposobnost sastavljanja brojevnih izraza i izraza sa promenljivom na osnovu instrukcija ili matematičkog modelovanja problemske situacije. Podrazumeva se poznavanje matematičkih termina (sabirak, zbir, umanjenik, umanjilac, razlika, činilac, deljenik, delilac, količnik).

Rešavaju se proste i složene jednačine ($a \times x \pm b = c$, $a - b \times x = c$, $x : a \pm b = c$, $a - x : b = c$, $a : x \pm b = c$, $a - b : x = c$, $a \times (x \pm b) = c$, $a \times (b - x) = c$, $(x \pm b) : a = c$, $(a - x) : b = c$, $a : (x \pm b) = c$, $a : (b - x) = c$) i proste nejednačine (u kojima su relacijski znaci $<$, $>$, $\leq$ ili $\geq$) sa rešenjima iz skupa N0. Rešavanje jednačina zasniva se na poznavanju računskih operacija i njihove međusobne povezanosti. Učenici se upućuju da utvrde vrednosti koje bi mogla imati nepoznata u nejednačini i u tom skupu utvrđuje se za koje vrednosti nepoznate se dobija tačna nejednakost. Rešavanje nejednačina zasniva se na tablicama ili na rešavanju odgovarajućih jednačina i poznavanja funkcionalne zavisnosti rezultata računskih operacija od njenih komponenata. Rešenja se zapisuju uz korišćenje simbola Î, { i }. Razmatraju se slučajevi kod kojih nejednačina ima jedno rešenje, ima više rešenja ili nema rešenja. Podstiče se navika provere rešenja i analiza „logičnosti“ rešenja s obzirom na prirodu problema.

Rešavanje zadataka u realističnim i problemskim situacijama je kontekst za utvrđivanje i proširivanje znanja o svojstvima računskih operacija i razvoj sposobnosti matematičkog modelovanja. Problemi se zadaju u tekstualnoj formi, slikom, tabelom ili grafikom (stubičastim dijagramom i slikovnim dijagramom u kome jedan simbol može predstavljati više od jednog objekta). U ovim primerima, od posebnog značaja je selekcija značajnih informacija za rešavanje problema i uočavanje odnosa između poznatih i nepoznatih komponenti koje se predstavljaju pomoću matematičkog aparata, najčešće pisanjem odgovarajućih izraza, jednačina ili nejednačina. Razvija se sposobnost i navika učenika da usmeno i pismeno obrazlože postupke rešavanja zadatka uvažavajući činjenicu da često postoji više načina da se dođe do rešenja. Učenici se podstiču da koriste različite metode rešavanja problema, uključujući i vizuelno predstavljanje problemske situacije (npr. metod duži, metod pravougaonika).

Važno je omogućiti učenicima da rešavaju zadatke koji će doprineti daljem razvijanju matematičko logičkog mišljenja i pripremi za bavljenje pojmom funkcije u narednim razredima. Zato su korisni zadaci određivanja sledećeg člana niza, uočavanja i opisivanja pravila na osnovu započetog niza, formiranja niza na osnovu zadanog pravila, kao i osmišljavanja novog pravila za formiranje niza.

Dalje se razvija pojmovno razumevanje razlomka oblika ($m, n \leq 10$) analizom vizuelnih predstava pomoću pravougaonih modela, kružnog dijagrama i dr. Upoređivanje razlomaka zasniva se na vizuelnim predstavama pri čemu se prvo obnavlja upoređivanje razlomaka sa jednakim imeniocima, a zatim se rade slučajevi upoređivanja razlomaka sa jednakim brojiocima. Uočavaju se ekvivalentni razlomci. Sabiraju se i oduzimaju razlomci sa jednakim imeniocima, predstavljeni vizuelno, pri čemu se rade samo slučajevi kod koji je rezultat manji ili jednak dva cela.

Upoznaje se decimalni zapis brojeva sa najviše dve decimale u kontekstu merenja dužine. Postupci sabiranja i oduzimanja brojeva u decimalnom zapisu obuhvataju samo jednostavne slučajeve brojeva sa istim brojem decimala kod kojih je zbir cifara na istoj poziciji u brojevima koji se sabiraju ili oduzimaju manji od 10 (npr. $1{,}3 + 0{,}2 = 1{,}5$; $1{,}37 + 0{,}21 = 1{,}58$ i $1{,}7 - 0{,}2 = 1{,}5$; $1{,}74 - 0{,}21 = 1{,}53$).

Geometrija

Formiranje geometrijskih ideja započeto je, u prvom razredu, posmatranjem i opisivanjem predmeta u realnom prostoru: polazeći od prostornih oblika poznatih iz svakodnevnog života (kocka i lopta, kvadar i valjak, piramida i kupa), najpre su izdvojeni ravni geometrijski oblici (krug, kvadrat, pravougaonik, trougao), zatim su izdvojene linije kojima su oivičeni uočeni oblici i najzad tačke kao preseci linija. U četvrtom razredu, zaokružuje se prva etapa učenja geometrije analizom geometrijskih tela, zasnovanom na primeni znanja i veština stečenih učenjem geometrije u ranijim razredima.

Iako je poželjno obnoviti osnovne prostorne oblike, centralno mesto ove teme zauzimaju kvadar i kocka, budući da se ishodi odnose na ova geometrijska tela. Za uspešno ostvarivanje ishoda, obradu novih sadržaja treba da prati obnavljanje svih važnih geometrijskih pojmova iz prethodnih razreda. Važno je povezati pojmove figura, linija, tačka redom sa pojmovima strana, ivica, teme, istaći paralelnost i normalnost među pojedinim ivicama kvadra, odnosno podudarnost među naspramnim stranama kvadra. Svojstva kvadra i kocke treba povezati sa svojstvima pravougaonika i kvadrata, ilustrujući odgovarajuće veze i na modelima kvadra i kocke, i na njihovim mrežama.

Nastavni sadržaji koji se odnose na geometriju prostora veoma su važni za intelektualni razvoj učenika. Raznovrsnim primerima i zadacima treba stimulisati orijentaciju u prostoru, prostornu vizuelizaciju, misaono sagledavanje prostora i tome slično. Navedene sposobnosti posebno se unapređuju uočavanjem veza između prostornih odnosa i odgovarajućih ravnih reprezentacija. Zato je poželjno kod učenika razvijati veštinu predstavljanja geometrijskih tela crtanjem odgovarajućih slika u ravni (slobodnom rukom i geometrijskim priborom). Veoma je važno da učenici korektno upotrebljavaju pune i isprekidane linije za prikazivanje vidljivih i nevidljivih ivica tela u odnosu na izabrani pravac posmatranja, kao i da uočavaju elemente (pre svega prave uglove) koji nisu verodostojno prikazani na ravnoj slici. Crtanje u kvadratnoj ili tačkastoj mreži pogodno je da se učenicima predoče razni načini predstavljanja kvadra i kocke u zavisnosti od pravca posmatranja. Razvoju vizuelne percepcije mogu doprineti zadaci koji se odnose na tela sastavljena od kocki istih dimenzija i u kojima se zahteva brojanje kocki i crtanje figura koje se vide posmatranjem tela sa prednje i zadnje strane, odozgo i odozdo, sleva i zdesna. Dovoljno je posmatrati tela sačinjena od jednocifrenog broja kocki.

Savremena tehnologija pruža izuzetne mogućnosti da se jednostavno i efektno prikažu prostorni odnosi, pa zato interaktivni geometrijski softveri postaju korisno sredstvo u realizaciji geometrijskih tema. Na primer, kada je reč o nastavi geometrije u četvrtom razredu, preporučljivo je odgovarajućim softverskim aplikacijama generisati raznovrsne mreže kvadra (kocke) i simulirati njihovo sklapanje, prikazivati slike istog tela iz različitih pravaca posmatranja itd. Upotreba softverskih aplikacija (npr. za virtuelno sastavljanje kocke) ne sme da zameni nijednu od tradicionalnih nastavnih aktivnosti (npr. pravljenje modela kocke od kartona), već da bude dodatak koji će doprineti efikasnijoj realizaciji nastavnog procesa. Treba imati na umu da za većinu učenika samostalna upotreba nekog softvera predstavlja dodatno intelektualno angažovanje, pa je neophodno unapred dobro osmisliti i pripremiti zadatke u kojima se zahteva upotreba softverskih aplikacija. Od učenika ne treba očekivati veštu upotrebu softvera, ali je važno da uoče značaj tehnologije i pogodnosti koje ona omogućava.

Veza između geometrije i informatike može se ostvariti i zadacima koji su inspirisani jednostavnim programima jezika Logo: npr. upotrebom naredbi gore, dole, levo, desno, napred, nazad opisati putanju „bube-robota" iz jednog temena kocke u neko drugo teme (pri čemu je poželjno isticati sve moguće putanje, tj. razmotriti i kombinatorne aspekte problema).

Ishodi i odgovarajući sadržaji u vezi sa temom Geometrija veoma su značajni i u naučno-tehničkom i umetničkom obrazovanju. Zato je važno uspostaviti veze sa drugim predmetima. Na primer, povezivanje sa likovnom kulturom može se ostvariti isticanjem likovnih efekata kojima se dočarava prostornost. Korelacija sa prirodom i društvom mogla bi se ostvariti kroz diskusiju o prostornom planiranju, arhitekturi i građevinarstvu i odgovarajućim zanimanjima, uz posebno isticanje značaja preciznog crtanja i pravljenja maketa. Korisno bi bilo sa učenicima uopšteno analizirati plan i maketu neke poznate građevine.

Poželjno je realizovati i jedan projektni zadatak kojim bi se stimulisalo funkcionalno znanje, povezivanje i primena naučenog. Projektni zadatak bi mogao biti pravljenje pojednostavljene makete učionice. Nameštaj u učionici bi trebalo predstavljati u obliku kvadra, odnosno kocke. Pre izrade makete treba obaviti merenje prostorije i nameštaja i pogodno izabrati razmeru.

Merenje i mere

Uvođenju standardnih mernih jedinica za površinu (mm2, cm2, dm2, m2, a, ha, km2) treba da prethodi obnavljanje merenja dužine i odgovarajućih standardnih jedinica mere, kao i podsećanje na koncept merenja površine geometrijskih figura, koji su učenici upoznali u trećem razredu bez uvođenja standardnih jedinca. Važno je da učenici ovladaju pretvaranjem mernih jedinica iz većih u manje i obrnuto, višeimenovanih u jednoimenovane i obrnuto, kao i upoređivanjem veličina datih u istim ili različitim mernim jedinicama. Neophodno je da učenici povežu ideju popločavanja pravougaonika podudarnim kvadratima sa formulom za izračunavanje površine pravougaonika. U zadacima treba potencirati pravilan matematički zapis, preciznost i urednost prilikom crtanja i izračunavanja. Realnim primerima treba razvijati sposobnost procene površina (prostorija, stanova, igrališta, parcela itd.) i njihovog međusobnog odnosa.

Sa praktičnog stanovišta veoma su korisni zadaci u kojima treba izračunati površinu figure koja se jednostavno može razložiti na pravougaonike i kvadrate. Ovakvi zadaci su značajni i zato što neposredno povezuju ideju popločavanja i primenu formula za izračunavanje površina. Na njih se nadovezuje formiranje pojma površine kvadra i kocke i dolaženje do odgovarajućih formula.

Po analogiji sa razvijanjem koncepta merenja dužine i površine, uvodi se pojam zapremine kocke i kvadra i standardne merne jedinice za zapreminu (mm3, cm3, dm3, m3). Formulu za izračunavanje zapremine kvadra treba povezati sa idejom popunjavanja kvadra istovetnim kockama.

U okviru teme Geometrija istaknut je značaj zadataka koji se odnose na tela sastavljena od istovetnih kocki i u kojima se zahteva brojanje kocki, odnosno crtanje figura koje se vide posmatranjem tela sa prednje i zadnje strane, odozgo i odozdo, sleva i zdesna. Poželjno je nekoliko ovakvih zadataka uraditi i u kontekstu merenja, pri čemu brojanje kocki treba povezati sa zapreminom tela, a površinu tela povezati sa zbirom površina odgovarajućih figura koje se vide iz različitih pravaca.

Standardne merne jedinice za zapreminu treba povezati sa jedinicama za merenje zapremine tečnosti (l, dl, cl, ml, hl), koje su uvedene u trećem razredu. Poželjno je pomenute veze ilustrovati presipanjem vode iz boce od 1 l u kocku stranice 1 dm. Sipanje vode iz obične kuhinjske menzure može poslužiti za praktično određivanje zapremine posuda.

Tema Merenje i mere veoma je važna za povezivanje aritmetičkih i geometrijskih sadržaja. Primene jednačina treba ilustrovati pogodnim primerima i zadacima u kojima se primenjuju formule za izračunavanje površine i zapremine. Pored toga, važno je podsticati i crtanje geometrijskih reprezentacija problemskih situacija koje se prevashodno odnose na aritmetički kontekst. Ovo poslednje se posebno odnosi na primenu tzv. metode duži i metode pravougaonika pri rešavanju aritmetičkih zadataka.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Sastavni deo procesa razvoja matematičkih znanja u svim fazama nastave je i praćenje i procenjivanje stepena ostvarenosti ishoda, koje treba da obezbedi što pouzdanije sagledavanje razvoja i napredovanja učenika. Taj proces treba započeti inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi. Prikupljanje informacija iz različitih izvora (svakodnevna posmatranja, aktivnost na času, učestvovanje u razgovoru i diskusiji, samostalan rad, rad u grupi, testovi) pomaže nastavniku da sagleda postignuća (razvoj i napredovanje) učenika i stepen ostvarenosti ishoda. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a važno je učenike osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u učenju.

Naziv predmeta	**PRIRODA I DRUŠTVO**
Cilj	Cilj učenja Prirode i društva jeste upoznavanje sebe, svog prirodnog i društvenog okruženja i razvijanje sposobnosti za odgovoran život u njemu.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**72**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**		**SADRŽAJI**
- odredi položaj i granicu Srbije, položaj glavnog grada i većih naselja na geografskoj karti Srbije; - odredi položaj i imenuje prirodne i društvene objekte na geografskoj karti Srbije; - poveže različite prirodno-geografske karakteristike Srbije sa razmeštajem stanovništva, izgledom naselja i delatnostima ljudi; - uvažava nacionalnu i kulturnu raznolikost kao osnovu za suživot svih građana Republike Srbije; - predstavi znamenite ličnosti, kulturna dobra i prirodne lepote po kojima je Srbija prepoznatljiva u svetu; - u diskusiji daje prednost korišćenju lokalnih proizvoda, proizvoda napravljenih od recikliranih materijala, kao i korišćenju obnovljivih prirodnih resursa; - poveže promene u izgledu svog tela i ponašanja sa odrastanjem; - planira svoje dnevne aktivnosti i vreme provedeno uz IKT uređaje; - zatraži pomoć ukoliko se suoči sa neprimerenim sadržajima u digitalnom okruženju; - identifikuje i samostalno razdvaja smeše prosejavanjem, odlivanjem, cеđenjem i isparavnjem; - ispita električnu provodljivost materijala pomoću jednostavnog strujnog kola; - navede primere štedljivog korišćenja električne energije; - navede primere upotrebe magneta u svakodnevnom životu; - navede primere prevencije i zaštite od požara; - prikaže hronološki na lenti vremena značajne istorijske događaje i ličnosti; - opiše način života ljudi kroz vreme koristeći različite izvore informacija; - predstavi tok i rezultate istraživanja (pisano, usmeno, pomoću lente vremena, prezentacijom i/ili crtežom i dr.); - pronađe i odabere potrebne informacije iz različitih izvora (pisanih, slikovnih, digitalnih); - poveže rezultate rada sa uloženim trudom; - sarađuje sa drugima u grupi na zajedničkim aktivnostima; - učestvuje u društveno-korisnim akcijama uz podršku odraslih.	**MOJA OTADŽBINA - REPUBLIKA SRBIJA**	**Prirodne i društvene odlike Srbije**	Položaj, teritorija, granica i simboli Srbije (grb, zastava i himna) i nacionalna valuta. Prirodne karakteristike Srbije - reljef, vode, šume. Tipične, retke i ugrožene vrste biljaka i životinja - značaj i zaštita. Nacionalni parkovi Srbije. Društvene karakteristike Srbije (stanovništvo, naselja i delatnosti). Građani Srbije (prava i obaveze, demokratski odnosi i interkulturalnost). Privredne karakteristike Srbije (prirodni resursi i delatnosti u različitim krajevima). Održiva upotreba prirodnih resursa (izvori energije, čista voda, čist vazduh, plodno zemljište, rude, raznovrsnost biljnog i životinjskog sveta).
		Čovek - prirodno i duštveno biće	Čovek - prirodno, društveno i svesno biće. Fizičke promene u pubertetu. Digitalna bezbednost i posledice prekomernog korišćenja informaciono-komunikacionih tehnologija; neprimereni sadržaji.
		Materijali	Smeše (tečnosti, hrana, zemljište, vazduh). Razdvajanje sastojaka smeše (prosejavanje, odlivanje, cеđenje, isparavanje). Naelektrisavanje predmeta od različitih materijala. Električna provodljivost - provodnici i izolatori. Racionalna potrošnja električne energije i pravilno rukovanje električnim aparatima u domaćinstvu. Magnetna svojstva materijala (prirodni magneti, mogućnost namagnetisavanja tela i svojstva koje tada ispoljavaju). Zapaljivi materijali (oznake za zapaljive materijale).

			Vazduh - kiseonik kao činilac sagorevanja. Opasnost i zaštita od požara.
		Prošlost Srbije	Život u dalekoj prošlosti (dolazak Slovena na Balkansko poluostrvo, oblasti koje su Srbi naselili; način života). Srpska država za vreme vladarske porodice Nemanjića - uspon i slabljenje (vladari - Stefan Nemanja, car Dušan, car Uroš; kultura, način života). Život pod turskom vlašću (način života, oblici pružanja otpora). Nastanak i razvoj moderne srpske države (Prvi i Drugi srpski ustanak - uzrok i tok; vođe ustanka; kultura, način života). Srbija u savremeno doba (Prvi svetski rat, nastanak jugoslovenske države, Drugi svetski rat, promena oblika vladavine, raspad jugoslovenske države i osamostaljenje Srbije; kultura, način života).

Ključni pojmovi sadržaja: otadžbina, orijentacija u vremenu i prostoru, interkulturalnost, prirodni resursi.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program predmeta Priroda i društvo zadržao je postojeći okvir, plan nastave i učenja od dva časa nedeljno, odnosno 72 časa godišnje i dosadašnji zavičajni princip.

Princip životne blizine, tzv. zavičajni princip, određuje prostornu i vremensku bliskost prirodnih i društvenih pojava i procesa i kao takav predstavlja jednu od suštinskih odlika ovog predmeta. U prvom razredu se kreće od prostorno i vremenski najbližih fenomena za učenika, dok se u starijim razredima prostorni i vremenski okvir postepeno širi. Konkretno, okvir unutar kog se ostvaruju predmetni ishodi u prvom razredu čine sadržaji iz najbližeg i neposrednog okruženja učenika, u okviru oblasti pod nazivom Neposredno okruženje učenika - dom, škola, naselja/dela naselja u kome učenik živi, u drugom razredu prostorni okvir se proširuje na Naselje sa okolinom, u trećem razredu na Kraj u kome učenici žive2, a završava se u četvrtom razredu oblašću pod nazivom Moja otadžbina - Republika Srbija.

---

2 Kraj, kao prostor proučavanja, je teritorijalna celina koja se poklapa sa granicom opštine. Tradicionalno do sada se za ovaj teritorijalni nivo koristio pojam zavičaj. Problem upotrebe pojma zavičaj proizilazi iz nepostojanja jasnih prostornih i vremenskih kriterijuma za njegovo izdvajanje.

Princip životne blizine ovom programu obezbeđuje visoku osetljivost na kontekst u kome učenici žive, odnosno otvorenost za sadržaje iz učenikovog okruženja i fleksibilnost za uvažavanje karakteristika i odlika najrazličitijih sredina u kojima deca iz Srbije žive. U tom smislu predmet Priroda i društvo podrazumeva otvorenost i za sadržaje od značaja za nacionalne manjine u skladu sa prostorom proučavanja prirodnih i društvenih pojava u četvrtom razredu - Moja otadžbina - Republika Srbija. Pored toga, kod svih učenika treba razvijati osećaj bogatstva u različitostima među pripadnicima različitih nacionalnosti ukazivanjem na postojanje ljudi koji slave drugačije praznike, imaju različite običaje, kulturu stanovanja, ishranu, oblačenje i sl.

Osnovna intencija nastave Priroda i društvo usmerena je na razvoj intelektualnih, psihofizičkih, kognitivno-konativnih i socijalno-afektivnih sfera ličnosti učenika, što se odražava u navedenom cilju za kraj ciklusa i datim predmetnim ishodima.

Predmetni ishodi Prirode i društva pokazuju šta su učenici osposobljeni da učine, preduzmu, izvedu i obave na kraju razreda zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje su razvili učenjem ovog predmeta. Ishodi se ostvaruju u sprezi sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika nekad unutar jedne teme, a najčešće kroz više tema. Zato granice među temama proučavanja treba shvatiti uslovno i fleksibilno. Neki ishodi su po svojoj prirodi međupredmetni i ostvarivaće se kroz aktivnosti u okviru više nastavnih predmeta, kao na primer ishod: po završetku razreda učenik će biti u stanju da pronađe i odabere potrebne informacije iz različitih izvora (pisanih, slikovnih, digitalnih). Treba, takođe, imati u vidu da je redosled programskih tema i grupisanih sadržaja unutar tema urađen isključivo radi preglednosti preporučenih programskih sadržaja i ne preporučuje se kao redosled prilikom kreiranja godišnjih i operativnih planova, već kao pomoć nastavniku da ih kreira. Takođe, nije poželjno da struktura sadržaja udžbenika bude osnov za planiranje nastave.

Učenike treba osposobljavati da samostalno istražuju i analiziraju prirodne i društvene pojave i procese. U zavisnosti od ishoda koji se želi ostvariti, učitelj treba da podstakne učenike na različite vrste aktivnosti koje angažuju kako pojedina čula, tako i više čula istovremeno. Sinhronizacija čulnih utisaka daje celovitu sliku objekata, procesa, pojava i njihovu integraciju u kompleksnu sliku sveta, a uvažava različitosti u sklonostima učenika pri upoznavanju sveta i procesu učenja. Ipak, učenje se ne završava na čulnim utiscima, već se nastavlja uopštavanjem uočenog kroz opisivanje, poređenje, formulisanje zaključaka itd. U nastavnom procesu se, dakle, polazi od nesistematizovanih iskustvenih saznanja i ide se ka opštim, naučno zasnovanim, sistematizovanim znanjima iz oblasti prirode, društva i kulture. Aktivnosti učenika potrebno je prilagoditi predmetnim ishodima, specifičnostima izabranih sadržaja i uzrastu učenika. Postepeno treba povećavati nivo zahteva i samostalnosti učenika prilikom upoznavanja prirodnih i društvenih pojava.

Stvarnost (prirodna i društvena) koja nas okružuje i iz koje proizilazi sadržaj ovog programa, zasnovana je na povezanosti različitih pojava i procesa. Zbog toga sadržaji predmeta Priroda i društvo moraju da budu odraz te celovitosti i povezanosti pojava koje se izučavaju. Radi formiranja elementarnih pojmova i postavljanja mreže za sistem pojmova, pri izboru i rasporedu programske građe primenjen je spiralno-uzlazni model, u skladu sa uzrasnim karakteristikama učenika. To znači da se ista tematika iz razreda u razred proširuje, produbljuje i posmatra sa različitih aspekata. Izgradnja sistema u nastavi posledica je postojanja sistema u stvarnosti. Uloga učitelja je da stvara prilike za učenje, a ne da nastavne sadržaje tumači samo kao biološke, geografske, istorijske i druge sadržaje.

Pored toga, pristup nastavi i učenju treba da bude povezan i sa logikom i metodologijom naučne disciline odakle proizlazi određeni sadržaj. Tako izučavanje bioloških sadržaja nužno treba da uključi posmatranje i praćenje bioloških fenomena; izučavanje sadržaja hemije i fizike - zaključivanje na osnovu sprovedenog ogleda ili eksperimenta; izučavanje prošlosti - analizu istorijskih izvora itd. Razvijanje sistema pojmova podrazumeva kontinuiran rad učitelja na uspostavljanju horizontalne (unutar jednog razreda) i vertikalne povezanosti (između razreda) pojmova unutar programa predmeta Priroda i društvo. Važno je da se kad god je moguće pristupi integrisanom pristupu sadržajima na međupredmetnom nivou kroz nastavne i vannastavne oblike rada i aktivnosti u školi i izvan nje. Zbog prirode sadržaja predmeta i datih ishoda poželjno je aktivnosti organizovati što češće izvan učionice, odnosno u prirodnom i društvenom okruženju. Za potrebe ovog predmeta posebno su pogodni: organizovane posete, šetnje, izleti, nastava u prirodi.

Pored korišćenja zvanično odobrenih udžbeničkih kompleta, u ostvarivanju programa predmeta Priroda i društvo preporučuje se korišćenje šire literature i ostalih izvora informacija: štampanih, audio-vizuelnih i elektronskih medija. Posebno se preporučuje korišćenje autentičnih prirodnih i društvenih izvora, kao najverodostojnijih pokazatelja stvarnosti, pojava i procesa u konkretnom neposrednom okruženju, kao i didaktičkih materijala koji odražavaju posebnosti datog okruženja i kraja u kome učenici žive.

Učitelj ostvaruje postavljeni cilj i ishode kroz nastavu i ostale organizacione forme rada u školi, bez dodatnog opterećenja roditelja i njihovog obaveznog angažovanja u ostvarivanju programa. Roditelji mogu biti

dobrovoljno angažovani kao raspoloživi potencijal lokalne sredine, u zavisnosti od njihovih znanja, mogućnosti i htenja.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas/dan/sedmicu. Godišnji plan kreira se u formi gantograma i sadrži broj časova po temama raspoređenih po mesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, godišnjim fondom časova, planiranim fondom časova po temama.

Polazeći od datih predmetnih ishoda i preporučenih sadržaja od nastavnika se očekuje da dati program kontekstualizuje prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, kao i druge resurse škole i lokalne sredine.

Prilikom planiranja nastave i učenja potrebno je rukovoditi se:

- individualnim razlikama među učenicima u pogledu načina, tempa učenja i brzine napredovanja;

- integrisanim pristupom u kojem postoji horizontalna i vertikalna povezanost unutar istog predmeta i različitih nastavnih predmeta;

- participativnim i kooperativnim aktivnostima koje omogućavaju saradnju;

- prevashodno aktivnim i iskustvenim metodama nastave i učenja;

- uvažavanjem svakodnevnog iskustva i znanja koje je učenik izgradio van škole, povezivanjem aktivnosti i sadržaja učenja sa životnim iskustvima učenika i podsticanjem primene naučenog u svakodnevnom životu;

- negovanjem radoznalosti, održavanjem i podsticanjem interesovanja za učenje i kontinuirano saznavanje;

- redovnim i osmišljenim prikupljanjem relevantnih podataka o napredovanju učenika, ostvarivanju predmetnih ishoda i postignutom stepenu razvoja kompetencija učenika.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre, kao i do sada, kreira svoj godišnji (globalni) plan rada iz koga kasnije razvija svoje operativne planove. Kako su ishodi definisani za kraj nastavne godine, nastavnik treba da ih operacionalizuje prvo u operativnim planovima, a potom i na nivou konkretne nastavne jedinice.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Odnos cilja, ishoda, preporučenih programskih sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika

Pri ostvarivanju cilja i predmetnih ishoda predmeta Priroda i društvo mora se imati uvidu da su sadržaji, metode nastave i učenja i aktivnosti učenika neodvojivi u nastavnom procesu. Koncept nastave zasnovane na procesu i ishodima učenja podrazumeva nastavu čiji prevashodni cilj nije prenošenje predmetnih sadržaja, već izgradnja i razvoj znanja kao osnove na kojoj se razvijaju raznovrsna umenja. U tom smislu, program nastave i učenja nudi sadržinski okvir, a učitelj ima slobodu da umesto njih izabere i neke druge sadržaje ukoliko smatra da su ti sadržaji primereniji sredini u kojoj učenici žive, uzrasnim i razvojnim karakteristikama učenika i njihovim interesovanjima. Suština je u tome da sadržaji budu u funkciji ostvarivanja ishoda, a ne sami sebi cilj. Učitelj ima značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika kako bi vodio učenike ka ostvarivanju datog ishoda.

Većina predmetnih ishoda dostiže se kroz neposrednu istraživačku aktivnost učenika uz kontinuiranu podršku i podsticaj od strane učitelja. Poželjne su aktivnosti koje omogućavaju interakciju sa fizičkom i socijalnom sredinom, jer doprinose spoznavanju sveta koji okružuje učenike, tako što se otkrivaju odnosi i upoznaju svojstva i karakteristike predmeta, bića, pojava i procesa i stiču se socijalne veštine. Najefikasnije metode

učenja jesu one metode koje učenika stavljaju u adekvatnu aktivnu poziciju u procesu razvijanja znanja. Potrebno je stvaranje situacija učenja u kojima će doći do izražaja različite aktivnosti učenika koje omogućuju različite načine učenja. Značajne aktivnosti učenika u okviru predmeta Priroda i društvo su:

- posmatranje sa usmerenom i koncentrisanom pažnjom radi jasnog zapažanja i uočavanja sveta u okruženju (uočavanje vidljivih karakteristika);

- ilustrovanje pojava i procesa iz svakodnevnog života - navođenje, pokazivanje, objašnjavanje primera iz prirodnog i društvenog okruženja;

- opisivanje - verbalno ili likovno izražavanje spoljašnjih i unutrašnjih zapažanja;

- procenjivanje - samostalno odmeravanje;

- grupisanje - uočavanje sličnosti i različitosti radi klasifikovanja;

- praćenje - kontinuirano posmatranje radi zapažanja promena;

- beleženje - zapisivanje grafičko, simboličko, elektronsko beleženje opažanja;

- praktikovanje - u nastavi, svakodnevnom životu i spontanoj igri i radu;

- eksperimentisanje - namerno modifikovane aktivnosti, ogledi koje izvodi sam učenik;

- istraživanje - ispitivanje prirodnih i društvenih fenomena;

- sakupljanje - pravljenje kolekcija, zbirki, albuma iz prirodnog i društvenog okruženja;

- stvaranje - kreativna produkcija;

- igranje - didaktičke, edukativne i spontane igre;

- aktivnosti u okviru mini-projekta - osmišljavanje i realizacija.

Radi preglednosti preporučeni sadržaji su dati u temama.

Potrebno je prilikom tumačenja ishoda učenja i preporučenih sadržaja u četvrtom razredu imati u vidu da se neki sadržaji i odgovarajući primeri (prvenstveno oni koji se odnose na prirodno-geografske odlike i prošlost Srbije) istražuju i pronalaze u prostornom okviru države Srbije.

Tema Prirodne i društvene odlike Srbije bavi se rasprostranjenošću prirodnih i društvenih objekata i procesa u prostoru kao i njihovom međuzavisnošću. U prethodnim razredima učenici su ovladali osnovnim pojmovima koji se odnose na prirodne objekte (reljef, vode) i društvene objekte (stanovništvo, naselja, privredne delatnosti). Cilj navedene teme je da učenik primeni usvojenu pojmovnu aparaturu na izučavanje sadržaja u okviru teritorije Republike Srbije. Za dostizanje ishoda koji se odnosi na određivanje položaja i granice Srbije, položaja glavnog grada i većih naselja na geografskoj karti Srbije, ključno je da učenik na geografskoj karti sagleda prostiranje teritorije Republike Srbije, da se upozna sa osnovnim sadržajima koji okružuju njenu teritoriju (susedne države, međunarodne reke, itd.), kao i da razume pojam i funkciju granice, kojom je definisana teritorija Republike Srbije. Za dostizanje ishoda iz ove teme neophodno je da učenik izvrši klasifikaciju prirodnih objekata (oblici reljefa - planine, nizije, kotline i vodni objekti - reke, jezera, izvori), imenuje ih i pozicionira na teritoriji Srbije. Metodički pristup geografskoj karti treba da se kreće u pravcu tretiranja karte kao izvora informacija o Republici Srbiji, a ne da karta bude „mesto” na kome učenici samo pokazuju zadate geografske pojmove. Kod učenika je važno da se razvije osećaj o potrebi očuvanja i zaštite pojedinih reprezentativnih prirodnih objekata. U okviru društvenih objekata, primarno je da se upozna sa brojem stanovnika koji živi na teritoriji Srbije kao i sa etničkom strukturom. Za učenika je važno da spozna

negativnu dinamiku promene broja stanovnika kao i uzroke koji su doveli do toga (negativan prirodni priraštaj, iseljavanje, itd.). U pogledu rasporeda stanovništva, važno je razmotriti prostornu polarizaciju na relaciji selo - grad i nizijski - brdskoplaninski prostori. Za dostizanje ishoda ove teme neophodno je ukazati na međuzavisnost određenih prirodnih objekata i procesa i čoveka. Ta relacija može biti pozitivna, ali i negativna. Primer pozitivne interakcije je kada određeni prirodni sadržaji stimulišu razvoj određenih privrednih delatnosti (poljoprivreda i plodno nizijsko zemljište pored reka) ili pozicioniranje naselja na određenoj teritoriji. Negativni prirodni procesi takođe utiču, tako što dovode do nepovoljnih posledica na određenim površinama. Kao primer mogu se uzeti prostori koji su izloženi plavljenju reka i slično. Unutar ove teme, važno je podsticati učenike da uoče uzajamna prava i obaveze države i građana, kao i da ih prepoznaju u pravilima koja regulišu odnose u državi i obezbeđuju jednaka prava svih njenih građana.

Prirodni resursi Srbije (izvori energije, čista voda, čist vazduh, plodno zemljište, rude, biološki diverzitet) razmatraju se u kontekstu njihove održive upotrebe koja treba da obezbedi zdrav život učenika i budućih generacija. U tom smislu, učenike je potrebno podsticati da uzmu učešće u lokalnim akcijama zaštite životne sredine. Problematika održivog razvoja tretira se i kroz analizu deklaracija proizvoda koje učenici uobičajeno koriste, sa ciljem promovisanja korišćenja lokalnih proizvoda, proizvoda napravljenih od recikliranih materijala, kao i korišćenja obnovljivih prirodnih resursa. Puno razumevanje koncepta održivog razvoja moguće je tek na kasnijem uzrastu učenika, ali je potrebno da se kontinuirano razvija, i to ne samo na nivou znanja, već prvenstveno na nivou razvijanja vrednosti, stavova i navika. Na taj način se utiče na razvoj stavova važnih za opstanak i budućnost.

Tema Čovek deo prirode, odnosno ishodi učenja i preporučeni sadržaji unutar ove teme, nastavlja kontinuitet upoznavanja učenika sa ljudskim telom, ali i uvođenje novih dimenzija u razmatranju čoveka. U tom smislu, sadržaji o čoveku se razmatraju kroz tri dimenzije:

- Čovek - prirodno, društveno i svesno biće. Koristeći saznanja stečena u prethodnim razredima o čoveku, ta saznanja se sada razmatraju kao dualizam prirodnog i svesnog društvenog bića, uz razvijanje odgovornog odnosa koju svako ljudsko biće ima prema samom sebi, drugim ljudima i okruženju. U tom smislu potrebno je organizovati aktivnosti koje podržavaju suživot kroz: uvažavanje različitosti, toleranciju, humanost, solidarnost, empatiju...

- Promene u pubertetu - fizičke i promene u ponašanju. Akcenat je na upoznavanju učenika četvrtog razreda sa osnovnim fizičkim promenama koje mogu uočiti na sopstvenom telu i odgovornom odnosu prema sopstvenom zdravlju. Učenici treba da shvate da su i promene u njihovom i ponašanju njihovih vršnjaka takođe posledica puberteta, ali da ove promene ne mogu da budu izgovor za neprimereno ponašanje prema drugima.

- Digitalna bezbednost je novi aspekti bezbednosne kulture koji se uvodi u četvrtom razredu. Ova problematika ima dve dimenzije. Prva se odnosi na količinu vremena koje učenici provode koristeći digitalne tehnologije (često nauštrb fizičke aktivnosti, učenja, druženja), odnosno na osposobljavanju učenika da planiraju svoje aktivnosti i vreme provedeno uz IKT, uzimajući u obzir posledice koje prekomerno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija može da donese, kako na fizičko zdravlje, tako i na odnose sa drugima. Druga dimenzija odnosi se na bezbednosne pretnje u digitalnom okruženju, odnosno na suočavanje učenika sa neprimerenim sadržajima na internetu i adekvatno reagovanje (kako i od koga učenik može da zatraži pomoć).

Ishodi učenja i sadržaji koji se odnose na Materijale fokusirani su na uočavanje magnetnih i električnih promena materijala koje, za razliku od prva tri razreda, nisu čulima tako neposredno dostupne. Uvode se magnetna i električna svojstva materijala, s tim što treba imati u vidu da je razumevanje suštine ovih pojava zahtevno za učenike ovog uzrasta. Zbog toga se treba zadržati na pojavnim oblicima magnetizma i elektriciteta u prirodi, svakodnevnom životu, kroz oglede ili eksperimente. Ispitivanje električne provodljivosti materijala realizuje se pomoću jednostavnog strujnog kola sa baterijom i sijalicom, putem kojeg učenici stiču prvu sliku o toku električne struje, delovima strujnog kola (izvor, provodnik, potrošač električne struje), kao i o razlozima zbog kojih se strujni kablovi prave od metala, a oblažu plastikom i/ili gumom (provodnici/izolatori električne struje). Razumevanje električne provodljivosti materijala predstavlja osnovu za razumevanje bezbednosnih rizika korišćenja električne struje, na primerima rukovanja električnim aparatima u domaćinstvu.

Sagorevanje kao nepovratna promena materijala sada se razmatra kroz istraživanje vazduha - kiseonika kao činioca sagorevanja. Radi lakšeg razumevanja ove činjenice, preporučuje se izvođenje demonstracionih oglede sa svećom i (poklopljenom) čašom. Ova problematika i ogledi povezani sa njom predstavljaju dobar uvod u razumevanje faktora koji dovode do požara, prevencije i zaštite od požara. Kada su prevencija i zaštita u pitanju, značajno bi bilo učenike upoznati sa posledicama preteranog izlaganja suncu i mogućim merama zaštite. Osim navedenog, učenici istražuju različite smeše iz okruženja (tečnosti, hrana, zemljište, vazduh) i praktikuju različite načine razdvajanja sastojaka tih smeša (prosejavanje, odlivanje, ceđenje, isparavanje).

Preko ishoda učenja i sadržaja teme Prošlost Srbije omogućuje se snalaženje učenika u vremenu i prostoru. Pronalaženjem informacija iz različitih istorijskih izvora (pisanih, materijalnih ili usmenih) sagledavaju se pojedini događaji i ličnosti iz prošlosti i određuje se njihov redosled, prvenstveno pomoću lente vremena. Pomoću lente vremena prati se razvoj države Srbije samo u najelementarnijim konturama (jačanje, slabljenje, nestajanje, oživljavanje moderne srpske države...), bez opterećivanja učenika nepotrebnom faktografijom. U tom smislu predlaže se učiteljima da primenjuju narativni pristup u približavanju prošlosti učenicima, jer je forma priče bliska učenicima ovog uzrasta. Radi dobijanja što objektivnije slike proteklih zbivanja moraju se sagledati i okolnosti - kontekst događanja. Na ovaj način omogućuje se učenicima da steknu kompleksnu sliku vremena u kome se radnja (događaj) dešava, uvide uzročno-posledične veze praćenih zbivanja iz proteklih vremena i to je put ka postupnom shvatanju razvoja određenih društvenih zbivanja.

U okviru ove teme potrebno je posebnu pažnju obratiti na način života ljudi kroz istraživanje učenicima bliskih i relevantnih tema iz svakodnevnog života (na primer, zanimanja ljudi u kraju, naselja, odevanje, praznici i sl.) uz stalno poređenje načina života u prošlosti sa sadašnjošću (kao učenicima bliske i poznate). Nije potrebno da se istraže svi navedeni aspekti svakodnevnog života, nego oni za koje su učenici najviše zainteresovani i za koje postoje dostupni istorijski izvori primereni učenicima ovog uzrasta. Odnos prošlosti i sadašnjosti ne treba sagledati samo kroz uočavanje sličnosti i razlika među njima, već i kroz uočavanje (ostataka) prošlosti u sadašnjosti, odnosno u svakodnevnom životu (nazivi ulica, spomenici, hrana i sl.). Podatke prikupljene malim istorijskim istraživanjima učenik može da predstavi na neki od načina koje odabere (usmeno, pomoću lente vremena, porodičnog stabla, prezentacije, postera...). Takođe, učenike treba stavljati u situacije da koriste do sada usvojene vremenske odrednice (posebno godinu, deceniju i vek) prilikom opisivanja događaja iz prošlosti, s tim što je poželjno dvostruko „meriti" vreme - u tom veku/te godine, odnosno pre toliko vekova/godina (Prvi srpski ustanak desio se početkom 19. veka, odnosno pre nešto više od dva veka).

Prilikom izučavanja prirodnih i društvenih fenomena nužno je i dalje primenjivati istraživački pristup i osposobljavati učenike za različite načine prikupljanja podataka o okruženju, njihovu analizu, svrstavanje u grupe i kategorije po različitim karakteristikama, vođenje beleški i zaključivanje. Učestvovanje u jednostavnim ogledima/eksperimentima koji se realizuju na osnovu uputstva - individualno, u paru ili grupi, kroz povezivanje rezultata ogleda/eksperimenta sa objašnjenjem ili zaključkom. U četvrtom razredu se posebna pažnja obraća na različite načine beleženja i kasnijeg prezentovanja rezultata istraživanja (pisano, usmeno, pomoću lente vremena, prezentacijom i/ili crtežom i dr.).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika samo je deo praćenja i vrednovanja obrazovno-vaspitne prakse. Rezultate celokupnog praćenja i vrednovanja nastavnik uzima kao osnovu za planiranje narednih koraka u radu sa učenicima i razvijanju svoje obrazovno-vaspitne prakse.

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i realizuje se u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Potrebno je da nastavnik kontinuirano i na primeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti prilagođena, dovoljno jasna i informativna kako bi imala ulogu podsticajne povratne informacije. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU PRIRODA I DRUŠTVO KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

1. MOJA DOMOVINA - DEO SVETA
- Osnovne odrednice mesta u kojem živim: teritorija, nacionalni simboli Bošnjaka u Srbiji, strateški položaj, prirodno-geografske odlike (reljef, vode, klima, stanovništvo)
2. RAD, ENERGIJA, PROIZVODNJA I POTROŠNJA
- Delatnosti ljudi u različitim krajevima mesta u kojem živim
- Proizvodne i neproizvodne delatnosti
3. OSVRT UNAZAD - PROŠLOST
Tragovi prošlosti: materijalni, usmeni i pisani tragovi prošlosti
- Kulturno-istorijski spomenici
- Način života u srednjem veku
- Selo - grad, život nekad i sad
- Prošlost bošnjačkog naroda

2. HRVATSKA NACIONALNA MANJINA

Tema: Republika Hrvatska - deo sveta
- Osnovne odrednice Republike Hrvatske (simboli, granice, prirodno-geografske celine (reljef)
- Njegovanje tradicije i ugrađivanje u svetsku kulturnu baštinu
- Najznačajniji kulturno-istorijski spomenici Hrvatske pod zaštitom UNESCO-a (Dioklecijanova palata, Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku, Eufrazijeva bazilika u Poreču)
- Prirodne lepote Hrvatske (Plitvička jezera)
- Proizvodi i usluge sa oznakom Izvorno Hrvatsko (penkala, vegeta, kravata, licitarsko srce)
- Zaštićena nematerijalna kulturna dobra (Paška čipka, Sinjska alka, Klapa)
Tema: Osvrt unazad - prošlost
- Hrvati i nova domovina na Balkanu (Naseljavanje Hrvata u VII veku)
- Hrvatska i Hrvati od IX do XII veka (Knez Trpimir, Knez Tomislav, Kralj Petar Krešimir IV, Kralj Zvonimir)
- Hrvatska i Hrvati od XII do XIX veka
- Hrvatska pod upravom stranih vladara
- Odbrana od Turaka
- Borba za hrvatski jezik - Ljudevit Gaj
- Hrvatska i Hrvati u XX veku
- Prvi svetski rat
- Drugi svetski rat
- 1945. Socijalistička Federativna Republika Hrvatska
- 1991. Republika Hrvatska
- 2013. Republika Hrvatska - 28. punopravna članica Evropske Unije

3. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

- Preci Rumuna: Dačani i Geti

- Rumuni u srednjem veku. Najznačajniji događaji i ličnosti

- Rumuni u 19. i 20. veku. Najznačajniji događaji i ličnosti

- Rumuni u Srbiji. Teritorija na kojoj žive (sela i gradovi), način života nekad i sad, kuće, ishrana, nošnja, zanimanja, oruđa za rad, školovanje, dečije igre, spomenici iz prošlosti koji se nalaze u neposrednoj blizini: selu ili zavičaju.

4. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Tema: Prošlost Srbije

1. Legende o životu naših predaka: (napisati kao priču, bez faktografskih podataka)

2. Naši preci žive u Ugarskoj i Habsburškoj monarhiji. (Zanimljivosti iz ovog perioda)

a) Više ne živimo u istoj državi ali ipak pripadamo jedni drugima (Saradnja Vojvođanskih Slovaka i Čehoslovačke, tj. Slovačke)

b) Spomenici kulture i prirode naše prapostojbine - utvrđenja, zamkovi, gradovi, nacionalni parkovi

3. Život Slovaka u Srbiji

a) Gde smo došli i zbog čega? (Uzroci seoba Slovaka na Donju zemlju)

b) Naselili smo se i privređujemo: Naša naselja - B. Petrovac, Stara Pazova, Kovačica

v) Kulturni život - pozorišta, kulturno umetnička društva, festivali, značajne institucije

g) Šta smo očuvali od zaborava: jezik, imena i prezimena, nošnja, pesme, običaji, igre, jelo.

Tema: Prirodne i društvene odlike Srbije

1. Osnovne odrednice i Slovačke republike u poređenju sa Srbijom; Biljni i životinjski svet u Slovačkoj - tipična flora i fauna, nacionalni parkovi

Ponuđeno gradivo uvrstiti u časove prirode i društva, slovačkog jezika, muzičke kulture i umetnosti u obimu, koji učenici mogu savladati.

Naziv predmeta	**LIKOVNA KULTURA**
Cilj	Cilj učenja Likovne kulture je da se učenik, razvijajući stvaralačko mišljenje i estetičke kriterijume kroz praktični rad, osposobljava za komunikaciju i da izgrađuje pozitivan odnos prema kulturi i umetničkom nasleđu svog i drugih naroda.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- poštuje instrukcije za pripremanje, održavanje i odlaganje materijala i pribora; - izražava zamisli, interesovanja, sećanja, emocije i maštu tradicionalnim likovnim tehnikama; - koristi ambalažu i predmete za jednokratnu upotrebu u stvaralačkom radu; - primeni, u stvaralačkom radu, osnovna znanja o kompoziciji; - koristi odabrana umetnička dela i vizuelne informacije kao podsticaj za stvaralački rad; - tumači jednostavne znake, simbole i sadržaje umetničkih dela; - razgovara o značaju odabranog umetnika, umetničkog dela, spomenika i muzeja; - učestvuje u planiranju i realizaciji likovnog projekta ili radionice; - razmatra, u grupi, šta i kako je učio/učila i gde ta znanja može primeniti.	**KOMPOZICIJA**	Elementi kompozicije - oblik, boja, linija, tekstura, svetlina (valer). Položaj elemenata u kompoziciji - horizontalni, vertikalni, dijagonalni. Materijali i tehnike - grafitna olovka, tuš i četka, tuš i pero, akvarel, gvaš, tempere, frotaž, kolaž, dekolaž, asamblaž, meki materijali.
	SPORAZUMEVANJE	Heraldika - zastava, grb, pečat. Piktogrami. Sporazumevanje slikom.
	NASLEĐE	Spomenici prirode i spomenici kulture u Srbiji. Arheološki lokaliteti, zamkovi i utvrđenja, manastiri, muzeji. Poznati umetnici i najznačajnija dela.
	SCENA	Scenografija za pozorište, film i televiziju. Elementi scenografije.

Ključni pojmovi: prostor, oblik, linija, boja, tekstura, svetlina.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

OPŠTI DEO

Ključni pojmovi su međusobno čvrsto povezani i čine konstrukciju, osnovu za razvijanje programa. Centralni pojam je prostor, jer se sve što vidimo i doživljavamo nalazi u prostoru. Iz ovog pojma su izvedeni ostali ključni pojmovi. U četvrtom razredu ih ima šest: prostor - oblik, linija, boja, tekstura, svetlina.

Centralni pojam, prostor, ukazuje na to da program nije usmeren na uskostručne sadržaje, već na svet u kome učenik živi i odrasta i koji treba svesno da opaža, doživljava i istražuje iz različitih uglova. Svi sadržaji vezani za vizuelnu umetnost (uključujući i umetnička ostvarenja iz bliže i dalje prošlosti) u bliskoj su vezi sa savremenim svetom i učenici treba postepeno da istražuju i otkrivaju te veze.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

U prvoj koloni tabele dati su ishodi koji se dostižu do kraja školske godine. Ishodi vode ka postepenom razvijanju kompetencija. Dostižni su za svakog učenika, u manjoj ili većoj meri. U drugoj koloni tabele dati su nazivi tema, a u trećoj predloženi sadržaji. Nastavnik kreira program na osnovu kompetencija, cilja, ishoda

i ključnih pojmova. Da bi se omogućili uslovi za napredovanje učenika, u nastavi treba da dominiraju složeni zadaci koji ciljaju više ishoda i međupredmetnih kompetencija. Osim stvaralačkog rada značajan je i razgovor. Nastavnik planira pitanja koja podstiču učenike na razmišljanje, istraživanje i razvijanje kreativnih ideja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KOMPOZICIJA

Pojmove iz teorije oblikovanja koje su učenici do četvrtog razreda upoznavali kroz likovni rad potrebno je jednostavno objasniti. Kompozicija je likovna celina koju je stvorio čovek. Svaka celina se sastoji iz delova (elemenata). Osnovni elementi kompozicije (likovni elementi) su oblik, linija, boja, tekstura i svetlina (valer). U prirodi možemo videti predele i pojave koje doživljavamo kao kompozicije i elemente kompozicije (a koji to nisu). Na primer, kada sevaju munje, mi ih vidimo kao mrežu linija koja se grana od jedne ili više širih linija. Ukoliko nastavnik odabere ovaj primer, ne treba da propusti priliku da podseti učenike kako da se ponašaju i zaštite za vreme oluje. Zatim, da govori o crtanju svetlom, da pokaže karakterističan primer (Pikasovi crteži svetlom iz 1949. godine), kao i savremene olovke za crtanje svetlom (uneti u pretraživač: LED Light Drawing Pens). Kada crtamo svetlom, crtež je, kao i munja, privremen. Ako želimo da ga sačuvamo, potrebno je da ga neko fotografiše dok crtamo. Nekada su umetnici crtali i slikali samo tradicionalnim materijalima i tehnikama. Svetlost nije bila sredstvo za rad, već samo uslov za opažanje. Kada nema svetlosti ne vidimo oblike, boje, linije, teksture... Kako se smanjuje svetlost i boje predmeta izgledaju tamnije. Svetlina ili valer je količina svetlosti u jednoj boji. Učenici mogu da eksperimentišu dodajući jednoj boji drugu boju/boje da bi je posvetleli ili potamneli. Na ovo objašnjenje može da se nadoveže i objašnjenje bačene i sopstvene senke, zatim, priča o odnosu svetlo-tamno na slici i principu komponovanja, kontrast. U ovom razredu se objašnjava samo kontrast svetlog i tamnog. Velikim kontrastom postiže se dramatičnost. Učenici mogu to jednostavno da isprobaju. Ukoliko se učionica zamrači i baterijskom lampom odozdo osvetli lice učenika koji priča neki izmišljeni događaj priča će biti daleko interesantnija nego kada se priča pod ravnomernim osvetljenjem. Učenici koji koriste računar i mobilne telefone mogu da podešavaju kontrast u aplikacijama za obradu slike i da porede efekte koji se na taj način dobijaju.

Moguće je objasniti još neke principe komponovanja (dominanta, jedinstvo), ali ne treba nuditi potpuna objašnjenja na primerima iz umetnosti, jer su previše složena za ovaj uzrast. Za učenike je korisnije delimično objasniti principe komponovanja na primerima iz života.

Organizacija kompozicije se i dalje uči postepeno. Učenici mogu prvo da kreiraju jednostavnu kompoziciju raspoređujući na papiru (ili u aplikativnom programu za crtanje) pravilne (ili pravilne i nepravilne) oblike prema zamišljenoj liniji - horizontalnoj, vertikalnoj ili dijagonalnoj (elementi se mogu raspoređivati i drugačije, ali nije poželjno širiti sadržaje). Zatim se postepeno zadaju složeniji zadaci koji omogućavaju da učenik razmišlja i da sam planira raspored elemenata kojim bi efikasno izrazio svoju zamisao.

Naprednim i zainteresovanim učenicima/odeljenju nastavnik može da ponudi i druga objašnjenja. Na primer, kada posmatramo neki predeo u daljini, vidimo liniju horizonta koja razdvaja nebo i zemlju. Ta linija je privid, ali je učenici označavaju na svojim crtežima i slikama. Nastavnik može da govori o prednjem i zadnjem planu (ili prednjem, srednjem i zadnjem planu). Oblici koji se prikazuju u zadnjem planu su najmanji, jer ih tako vidimo u prirodi i okruženju. Dalje objašnjavanje teorijskih sadržaja nije poželjno, važnije je da učenici razvijaju opažanje.

Do kraja razreda učenici treba da isprobaju tradicionalne tehnike koje nisu koristili u prethodnim razredima. I dalje se koriste materijali za reciklažu (materijal za reciklažu se ne kupuje samo da bi se koristio na časovima Likovne kulture). Učenicima je potrebno ukazati na ozbiljno zagađenje planete plastikom i uputiti ih da izbegavaju proizvode u ambalaži koja se teško razgrađuje i reciklira.

Zadaci objedinjuju aktivnosti učenika: razvijanje kreativnih ideja, organizaciju kompozicije i istraživanje izražajnih mogućnosti materijala i tehnika.

SPORAZUMEVANJE

Predlozi koji se odnose na heraldiku i piktograme ostvaruju se na integrisanim časovima predmeta Likovna kultura i Priroda i društvo. Učenicima je potrebno kratko objasniti značenje i poreklo simbola na grbu Srbije. Potrebno je da nauče da čitaju znake upozorenja (opšta opasnost, visoki napon, otrov, opasnost od požara, klizav teren, lomljivo...), zabrane (zabranjeno fotografisanje, zabranjen prilaz, zabranjeno korišćenje mobilnih telefona, zabranjeno uvođenje kućnih ljubimaca...) i obaveštenja (škola, izlaz, mesto u prevozu rezervisano za invalide ili trudnice, staza za bicikle, dečje igralište...).

Predlozi koji se odnose na sporazumevanje slikom (u najširem značenju) ne vezuju se za teorijske sadržaje, već za izražavanje (emocija, mašte, pozitivnih poruka, doživljaja...). Važno je da učenici razumeju da se slikom mogu saopštiti različite informacije, isto kao i tekstom. Nastavnik u toku godine postavlja raznovrsne zahteve. Na primer, može da traži od učenika da prikažu u radu šta znaju o svakodnevnom životu u Srednjem veku, šta misle o brzoj hrani, kako doživljavaju proleće, kako bi sebe predstavili vršnjacima sa drugog kontinenta...

NASLEĐE

Predlozi koji se odnose na spomenike prirode i spomenike kulture u našoj zemlji ostvaruju se na integrisanim časovima Likovne kulture i Prirode i društva. Ovi časovi mogu da se dopune pravljenjem plakata ili digitalne zbirke fotografija najlepših predela u zemlji i najznačajnijih spomenika. Ukoliko se pravi digitalna zbirka, učenici mogu da pretražuju internet na času, prema smernicama koje daje nastavnik ili kod kuće, u prisustvu odraslih. Takođe, nastavnik može sam da učita fotografije sa intertneta i da zajedno sa učenicima napravi uži izbor.

Umetnička dela imaju funkciju ilustrovanja pojmova koji se objašnjavaju, a koriste se i kao podsticaj (motivacija) za stvaralački rad. Međutim, potrebno je i da učenici saznaju nešto više o odabranim umetnicima (kada su živeli, kako su izgledali, po čemu su poznati, gde se čuvaju njihova najpoznatija dela...). Nastavnik pravi izbor umetnika i umetničkih dela rukovodeći se značajem umetnika/dela i sadržajem dela koji odgovara uzrastu učenika.

SCENA

Nastavnik jednostavno objašnjava pojmove, iako objašnjenja neće biti potpuna. Scena je prostor gde se održavaju predstave, koncerti, snimaju filmovi i TV program (emisije, serije, reklame, muzički spotovi...). Scenografija je dizajn scene. Scenograf je umetnik koji smišlja izgled scene. Scena može da se postavi na otvorenom ili u zatvorenom prostoru (nastavnik može da razgovara sa učenicima o tome kako se biraju lokacije, šta može da bude važno za postavljanje scene na otvorenom). Učenici treba da dobiju elementarne informacije o fazama rada. Scenograf prvo sarađuje sa režiserom i upoznaje se sa delom koje se izvodi. Zatim izrađuje nacrte za scenu i sarađuje sa dizajnerom svetla, kostimografom, multimedijalnim umetnicima, timovima koji izrađuju kulise, rekvizite, maske, perike, šminku... Najvažnije što učenici treba da saznaju je da se scenografija kreira timski, da je za rad neophodno znanje o elementima kompozicije i komponovanju, da često nema dovoljno sredstava da se scena oblikuje kako je zamišljeno. Tada je neophodno da članovi tima/timova ispolje kreativnost i da oblikuju scenu koristeći materijale koji su im dostupni, da zajedno osmisle kako će napraviti neki element scene ili specijalni efekat. Specijalni efekti mogu biti mehanički (na primer, veštački dim, magla, sneg...) i kreirani digitalnom tehnologijom. Praktični rad se planira kao projekat ili radionica. Cilj učenja je razvijanje kreativnih ideja i veštine saradnje.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavnik u toku godine prati, procenjuje i podstiče razvijanje individualnih potencijala svakog učenika. Mogući elementi za procenjivanje napredovanja i ocenjivanje postignuća su:

- odnos prema radu (pripremljen je za čas; odgovorno koristi materijal, pribor i alatke; održava pribor i radni prostor; potpisuje radove; čuva radove u mapi...);

- odnos prema sebi (istražuje informacije; postavlja pitanja; predlaže; istrajan je u radu, trudi se; preuzima odgovornost; poštuje sebe i svoje radove; uči na greškama; spreman je da isproba svoje sposobnosti u novim aktivnostima...);

- odnos prema drugima (dovršava rad u dogovorenom roku; poštuje dogovorena pravila ponašanja; spreman je da pomogne i da sarađuje; uvažava tuđu kulturu, radove, način razmišljanja, doživljavanja, opažanja, izražavanja...);

- razumevanje (razume zadatak; razume pojmove; razume proces; razume koncept; razume vizuelne informacije...);

- povezivanje (povezuje i poredi poznate i nove informacije, ljude, mesta, događaje, fenomene, ideje, dela...);

- originalnost (originalan je u odnosu na tuđe radove; originalan je u odnosu na svoje prethodne radove...);

- organizacija kompozicije (u skladu sa svojom idejom primenjuje odgovarajuće principe komponovanja, znanja o prostoru, perspektivi, proporcijama, pravcu, smeru...);

- verbalno izražavanje (učtivo komunicira; argumentovano, kratko i jasno obrazlaže svoj rad, ideju, doživljaj, opažanje, emocije...);

- upotreba tehnika i sredstava (bira odgovarajuću tehniku u odnosu na ideju; primenjuje odgovarajući proces; bira odgovarajući materijal/podlogu; istražuje mogućnosti tehnike i materijala; koristi digitalnu tehnologiju kao pomoćno sredstvo u radu; oblikuje rad u odabranom aplikativnom programu)...

Elementi mogu i drugačije da se formulišu. Biraju se prema tipu likovnog zadatka i ciljevima zadatka.

Samoprocena radova je verbalna i pisana. Najefikasnija je metoda 3, 2, 1. Učenik sam priprema listić na kome upisuje ime, prezime, datum i naziv rada. Zatim kratko navodi: 3 stvari koje sam naučio na času, 2 primera koja ilustruju to što sam naučio, 1 stvar koja mi nije jasna ili pitanje koje bih postavio. Kada se razgovara o likovnim delima učenik piše: 3 reči kojima bih opisao delo, 2 stvari koje mi se najviše dopadaju na delu, 1 stvar koju ne razumem. Kada se razgovara o umetniku: 3 stvari zbog kojih je umetnik značajan, 2 dela koja mi se najviše sviđaju, 1 pitanje koje bih postavio umetniku. Kada se učenik likovno izražava: 3 stvari o kojima sam razmišljao tokom rada, 2 stvari koje mi se sviđaju na mom radu, 1 stvar koju bih promenio. Ili: 3 reči kojima bih opisao svoj rad, 2 razloga zbog kojih je moj rad originalan, 1 stvar koju bih uradio drugačije. Važno je da učenik ne navodi više od jedne nejasnoće ili greške, ni u slučaju kada mu ništa nije jasno ili smatra da je rad upropašćen. Izdvajanje samo jedne nejasnoće ili greške postepeno osposobljava učenika da identifikuje najvažniji propust i da se fokusira na njegovo uklanjanje ili da dođe do boljih ideja. Učenike je potrebno navikavati da listiće popunjavaju brzo. Ponekad je najvažnije ono čega se prvog sete. Nastavnik može da prilagođava metodu u skladu sa tipom aktivnosti/zadatka ili da osmisli drugačije ček-liste.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

- Pejzaž, Džengis Redžepagić; Ispred vikendice, Hilmija Ćatović; U prolazu, Aldemar Ibrahimović; Bez naziva, Ervin Ćatović; učenički radovi

(Boja, Osnovne i izvedene boje)

- Skulptura Tri patke, Samira Fejzića; fotografije trgova sandžačkih gradova

(Vezivanje oblika u trodimenzionalnom prostoru i u ravni, Trodimenzionalno i dvodimenzionalno)

- Dela Džeka Hodžića, učenički radovi

(Kolaž, frotaž, dekolaž, asamblaž, Osnovni površinski i trodimenzionalni kolaži)

- Kradem ti se u noći, Džengis Redžepagić; Motiv sa Kosova, Hilmija Ćatović

(Slikarski materijali i tehnike)

- Alaturka, soba u turskom stilu; karikature Đerlek Muhameda Maksa

(Ambijent, scenski prostor)

2. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

- V CELINA: LINIJA, POVRŠINA, VOLUMEN, BOJA, PROSTOR

Trajan Kostić (1878-1917) - Figura čoveka - crtež

3. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Tema: Ambijent - Scenski prostor

- Pravljenje dečjih igračaka kojima je u osnovi deo tradicionalne narodne nošnje ili obeležavanje narodnih običaja, starih igračaka ili starih zanata

Preporuke

Programi nastave i učenja su orijentisani prema ishodima. Ishod je obavezan deo programa za svakog učenika. Kako je razvoj učenika individualan, neće biti izvodljivo da svi učenici dostignu ishode ukoliko program ima više tema koje se realizuju u okviru 4, 6 ili 8 časova. Zbog toga će sadržaji programa biti reorganizovani u manje tema koje traju više časova.

Predložene teme:

- Likovne tehnike u delima tradicionalne i savremene slovačke umetnosti

- Teme i motivi u delima slovačkih likovnih umetnika

- Slovačka umetnost - spoj vizuelne (ili likovne), muzičke, dramske umetnosti i plesa (konkretizovati, na primeru odgledane predstave, narodne igre, filma...)

Naziv predmeta	**MUZIČKA KULTURA**
Cilj	Cilj učenja Muzičke kulture je da kod učenika razvije interesovanje i ljubav prema muzici kroz individualno i kolektivno muzičko iskustvo kojim se podstiče razvijanje kreativnosti, estetskog senzibiliteta i duha zajedništva, kao i odgovornog odnosa prema očuvanju muzičkog nasleđa i kulture svoga i drugih naroda.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**36 časova**

ISHODI **Po završenoj temi/oblasti** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- opiše svoja osećanja u vezi sa slušanjem muzike; - prepoznaje narodnu i umetničku muziku; - opiše ulogu muzike u medijima; - razlikuje instrumente po boji zvuka i izražajnim mogućnostima; - poveže karakter dela sa izborom instrumenta i elementima muzičke izražajnosti; - uoči kontrast i ponavljanje u muzičkom delu; - peva i svira po sluhu i sa notnog teksta pesme različitog sadržaja i raspoloženja; - primeni izražajne muzičke elemente; - osmisli i izvede jednostavnu ritmičku i melodijsku pratnju; - osmisli muzički odgovor na muzičko pitanje; - osmisli jednostavnu melodiju na kraći zadati tekst; - izabere odgovarajući muzički sadržaj (od ponuđenih) prema literarnom sadržaju;	**SLUŠANJE MUZIKE**	Kompozicije različitog karaktera. Elementi muzičke izražajnosti (instrument, glas, melodijska linija, tempo, ritam, dinamika). Vokalna i instrumentalna muzika (kompozicije domaćih i stranih kompozitora). Dela folklorne tradicije srpskog i drugih naroda. Muzička priča. Muzika u službi drugih medija. Muzički bonton. Muzika i zdravlje.
- poštuje dogovorena pravila ponašanja pri slušanju i izvođenju muzike; - komentariše svoje i tuđe izvođenje muzike; - samostalno ili uz pomoć odraslih koristi prednosti digitalizacije: - učestvuje u školskim priredbama i manifestacijama.	**IZVOĐ-ENJE MUZIKE**	Muzičke igre (didaktičke). Pevanje pesama različitog sadržaja i karaktera po sluhu. Pevanje i sviranje pesama iz notnog teksta. Sviranje pesama po sluhu na dečjim instrumentima i/ili na drugim instrumentima. Narodni instrumenti našeg i drugih naroda. Muzičke dramatizacije. Sviranje instrumentalnih aranžmana na dečjim instrumentima i na alternativnim izvorima zvuka. Dinamika (krešendo, dekrešendo). Tempo (Andante. Moderato. Allegro). Boja (različiti glasovi i instrumenti). Trajanje (cela nota i pauza. nota četvrtine sa tačkom). Savladavanje tonske visine i solmizacije u obimu ce1-ce2. Taktiranje u 3/4 i 4/4 taktu. Ce-dur lestvica. Repeticija, prima i sekonda volta.
	MUZIČKO STVARA-LAŠTVO	Jednostavna ritmička i melodijska pratnja. Muzička pitanja i odgovori i muzička dopunjalka. Zvučna priča na osnovu poznatih muzičkih sadržaja, zvučne onomatopeje i ilustracije na kraći literarni tekst (učenje u kontekstu). Kreiranje pokreta uz muziku koju učenici izvode. Kreiranje melodije na odabrani tekst.

Ključne reči: pevanje, sviranje, slušanje, muzičke igre, muzički bonton, lestvica, tempo, repeticija.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

UVODNI DEO

Priroda same muzike, pa i predmeta Muzička kultura ukazuje na stalno prožimanje svih oblasti i tematskih jedinica koje su predviđene programom nastave i učenja. Naglasak u svakoj od oblasti je na razvoju sposobnosti kod učenika da komuniciraju sa drugima kroz slušanje, izvođenje i stvaranje muzike kao i sposobnosti da izražavaju svoje misli i osećanja kroz muziku.

Insistiranje na razvoju kritičko-analitičkog mišljenja ima za cilj da pomogne učenicima da prevaziđu površno rasuđivanje i da razviju lično gledište (zasnovano na adekvatnim informacijama) kao i da nauče kako da artikulišu svoje kreativne i umetničke izbore. Učenicima treba dati mogućnost da budu inventivni i maštoviti u svom razmišljanju, a ne samo da pronađu tačan odgovor .

Učenje o muzičkoj umetnosti ne može se posmatrati samo kao učenje muzičke pismenosti i izvođenje muzičkih kompozicija. Učenje, pored nužne koncetracije na razvijanju znanja i veština, kod učenika, shodno njihovom uzrastu i godinama provedenim u učenju muzike, treba da razvije njegovu kompletnu ličnost negujući principe vršnjačkog učenja, odgovornosti i liderstva, velikodušnosti i posvećenosti drugima i pojedinačnog doprinosa u ostvarivanju zajedničkih ciljeva. Na ovaj način neposredno uključivanje učenika u muzičke aktivnosti ima funkciju socijalne kohezije i spasavanja od društvene marginalizacije.

Program nastave i učenja usmeren je na ostvarivanje ishoda pri čemu se daje prednost iskustvenom učenju u okviru kojeg učenici razvijaju lični odnos prema muzici, a postepena racionalizacija iskustva vremenom postaje teorijski okvir. Iskustveno učenje u okviru ovog predmeta podrazumeva aktivno slušanje muzike, lično muzičko izražavanje učenika kroz izvođenje muzike i muzičko stvaralaštvo.

Ishodi se dostižu muzičkim, opažajnim i saznajnim aktivnosti učenika. Muzičke aktivnosti su govor u ritmu, pevanje, sviranje, pokret uz muziku, slušanje muzike i muzičko stvaralaštvo. Preporučeni muzički sadržaji ostavljaju prostor za izbor drugih sadržaja u skladu sa mogućnostima učenika i inventivnošću nastavnika. Da bi učenici dostigli očekivane ishode, nastavnik realizuje nastavu koristeći slušanje, glas, pokret i muzičke instrumente. Korelacija između predmeta može biti polazište za brojne aktivnosti u kojima učenici mogu biti učesnici kao istraživači, kreatori i izvođači. Kod učenika treba razvijati timski duh kroz rad u grupama i u odeljenju, kao i komunikacijske veštine u cilju prenošenja i razmene iskustava i znanja. Najvažniji pokretač nastave treba da bude princip motivacije i inkluzivnosti u podsticanju maksimalnog učešća u muzičkom doživljaju, kao i razvijanju potencijala za muzičko izražavanje.

Nastavni program omogućava da se, pored navedenih kompozicija za slušanje i izvođenje, mogu koristiti i kompozicije koje nisu navedene, odnosno, nastavnik ima mogućnost da maksimalno do 30%, po slobodnom izboru, odabere kompozicije za slušanje i izvođenje vodeći računa o primerenosti nastavnim sadržajima, uzrastu učenika, njihovim mogućnostima i interesovanjima, estetskim zahtevima, ishodima i lokalitetu na kome se nalazi školska ustanova. Odnos između ponuđenih kompozicija i primera iz druge literature treba da bude najmanje 70% u korist ponuđenih. Iz pomenutog razloga, u programu nastave i učenja se nalazi veći izbor nastavnog materijala (za slušanje i izvođenje) u odnosu na godišnji fond časova predmeta Muzička kultura.

Muzika u funkciji zdravlja i muzički bonton

Pored pažljivog izbora što kvalitetnijih muzičkih sadržaja, učenike treba stalno upućivati na neophodnost negovanja glasovnog i slušnog aparata. Upozorenja da preglasna i agresivna muzika ima štetan uticaj i izaziva fiziološki i psihološki odgovor organizma, treba da se sprovode u kontinuitetu. Obratiti pažnju i na pozitivan efekat muzike, u smislu opuštanja, podizanja pažnje, emocionalnih i fizičkih odgovora, kognitivne stimulacije i razvijanja memorije.

Od velike važnosti je da se učenici upoznaju sa pravilima ponašanja (muzičkim bontonom) pri slušanju i izvođenju muzike. Važno je obezbediti tišinu i pažnju u toku slušanja muzike i uputiti ih kada treba izvođače da pozdrave aplauzom. Ovaj model ponašanja učenici treba da primene na koncertima i različitim muzičkim priredbama, bilo da se nalaze u aktivnoj (kao izvođači) ili pasivnoj (kao slušaoci) ulozi.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata izradu Godišnjeg plana nastave i učenja, Operativnog plana (na nivou meseca) i planiranje časa, odnosno pripreme za čas. Godišnjim planom se definiše broj časova po oblastima/temama, po mesecima a u skladu sa godišnjim fondom časova. Operativni plan podrazumeva odabir i operacionalizaciju ishoda na nivou meseca, definisanje nastavnih jedinica i ostalih važnih elemenata.

Priprema za čas podrazumeva definisanje cilja časa, konkretizaciju ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na ishode, način provere ostvarenosti ishoda i izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja (vodeći računa o predznanju, tj. iskustvu učenika, koje će učenicima omogućiti da savladaju znanja i veštine predviđene definisanim ishodima).

Na času treba da preovlađuje aktivnost kojom se savladava novi muzički sadržaj i ona je uvek povezana sa drugim muzičkim aktivnostima. Specifičnost predmeta se ogleda u tome da se muzičke aktivnosti odvijaju paralelno ili jedna muzička aktivnost logično vodi ka drugoj. U planiranju aktivnosti, nastavnici treba da, imaju u vidu da su oblasti usko povezane, a da su znanja i veštine opisane u ishodima u svakoj oblasti međusobno zavisna i komplementarna.

U okviru organizacije godišnjih i mesečnih aktivnosti neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole, pa prema njima usmeravati i oblikovati nastavne sadržaje.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Proces učenja bazira se na izboru najupečatljivijih muzičkih primera (za slušanje ili izvođenje muzike), koji imaju zadatak da aktiviraju svesnu aktivnost, fokusiraju pažnju učenika, iniciraju proces mišljenja i kreiraju odgovarajući emocionalni doživljaj.

SLUŠANJE MUZIKE

Slušanje muzike je aktivan psihički proces koji podrazumeva emocionalni doživljaj i misaonu aktivnost. Kompozicije koje se slušaju svojim trajanjem i sadržajem treba da odgovaraju opažajnim mogućnostima učenika. Kompozicija se prvi put uvek sluša u celini (demonstrativno slušanje), sa unapred postavljenim zadatkom za slušanje muzike − uočavanje izvođačkog medija: instrumentalno ili vokalno (solo, grupno) ili orkestarsko muziciranje. Svako sledeće slušanje (tri do četiri puta) je fragmentarno, u okviru koga se izdvajaju upečatljive celine i analiziraju noseći elementi muzičkog dela – u slučaju literarnog sadržaja (tekstualna analiza), ponavljanja, melodija, tempo, ritam (analitičko slušanje). Povezujući postepeno elemente muzičkog dela sa karakterom samog dela, učenik se razvija u smeru aktivnog slušanja muzike, a kvalitetnom komunikacijom između nastavnika i učenika dolazi do postepenog uticaja na razvoj estetske osetljivosti, muzičkog ukusa i interesovanja i pripremaju se uslovi za razvijanje estetskog procenjivanja. Učenička znanja iz različitih oblasti treba povezati i staviti u funkciju razumevanja slušanog dela.

Muzika u službi drugih medija (primenjena muzika - po izboru)

Uloga muzike je važna u podvlačenju dramske radnje. Izražajna muzička sredstva (dinamika, tempo, agogika, melodijska i ritmička kretanja) su važan činilac tumačenja dramske radnje i karakternih osobina glavnih aktera. Potrebno je kod učenika razvijati sposobnost uočavanja međusobne uslovljenosti muzike i pokretne slike.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA SLUŠANJE

Himne
Državna himna
Svetosavska himna
Školska himna

Narodne pesme i tradicionalne dečje igre
Oj, devojko, dušo moja
Oj, jabuko tedena!
Dođi, Mile, u naš kraj
Maglica se poljem povijala
Čoban tera ovčice
Lapadu (dečje igra iz Finske)
Tita, tita loboda (tradicionalna narodna dečja igra)
Pljeskalica (tradicionalna narodna dečja igra)

Pesme domaćih i stranih autora
Aleksandar Korać, Dete nije dete
Dragana Mihajlović Bokan, Protestna pesma
Hor Kolibri, Deset ljutih gusara
Hor Kolibri, Bora iz susednog šora
Grupa autora (Vlada Aleksić, Ljuba Ninković, Milorad Mandić), S' one strane duge
Vladimir Šainski, Krokodil Gena
Vojin Komadina, Nezgoda
Vojin Komadina, Opera Mačkin dom
Mikan Obradović, Dobro veče, komšinice
Nikola Gregović, Moja baka
Anton Pogačar, Kruška
Japanska dečja pesma, Šušti, šušti bambusov list

Strani kompozitori
Johan Sebastijan Bah, Arija
Frederik Šopen, Poloneza A-dur
Frederik Šopen, Valcer a-mol
Sen Sans, Karneval životinja (Pijanisti. Kukavica. Dugouhe ličnosti. Finale)
Petar Iljič Čajkovski, Godišnja doba
Sergej Rahmanjinov, Italijanska polka
Sergej Prokofjev, Peća i vuk
Johan Štraus, Trič trač polka
Johan Štraus, Radecki marš
Johan Štraus, Na lepom, plavom Dunavu
Nikolo Paganini, Kapričo br. 9
Andre Gretri, Magarac i kukavica
Liroj Anderson, Sankanje

Primenjena muzika
Nikola Hercigonja, Šaputanje, https://www.youtube.com/watch?v=5q1LS5Zbzrs
Petar Iljič Čajkovski, balet Labudovo jezero, Igra malih labudova,
https://www.youtube.com/watch?v=Xd2nTXsivHs
Petar Iljič Čajkovski, balet Krcko Oraščić, Igra šećerne vile,
https://www.youtube.com/watch?v=mQqbnMSm2aQ&t=4s i
https://www.youtube.com/watch?v=qC3ZlV0ppAc
https://www.youtube.com/watch?v=4t0jDUQ2aJ4
Volfgang Amadeus Mocart, Francuska pesma, https://www.youtube.com/watch?v=TXhazjvazRs

Žorž Bize, Karmen svita, Ciganski ples https://www.youtube.com/watch?v=eA7Y5bWVDzI
Đoakino Rosini, opera Seviljski berberin, Arija Figara, https://www.youtube.com/watch?v=mP5bXCVxSp0
Žorž Bize, opera Karmen, Marš uličnih dečaka https://www.youtube.com/watch?v=JctVMYvH9KY
Pol Dika, Čarobnjakov učenik, https://www.youtube.com/watch?v=cqyVZK5yN1E
Johan Štraus, Na lepom, plavom Dunavu, https://www.youtube.com/watch?v=F7fj1BtJJf8
Kamij Sen-Sans, Karneval životinja - Fosili, https://www.youtube.com/watch?v=Hlec1tmddHI
Henri Mancini, Pink panter... (bumvekeri), https://www.youtube.com/watch?v=cG0jprCQ6Ak
Džon Vilijams, film Hari Poter, Dijagonalna ulica, https://www.youtube.com/watch?v=z-WEzhyc3DY
Mapet šou, Na lepom, plavom Dunavu, https://www.youtube.com/watch?v=jd8nfEdo59I
Elton Džon, Kralj lavova, Krug života, https://www.youtube.com/watch?v=8zLx_JtcQVI
Kristijan Koskinen, film Mavka, Šumska pesma, https://www.youtube.com/watch?v=effkoBQqm7g

IZVOĐENJE

Svaki aspekt izvođenja muzike ima neposredan i dragocen uticaj na razvoj učenika. Izvođenjem muzike aktivira se veliki broj kognitivnih radnji, razvija se dugoročno pamćenje i fine motoričke radnje. Posebna pažnja usmerena je na taktiranje. Taktiranje dvočetvrtinskog takta treba da proistekne iz imitiranja pokreta dole-gore, tročetvrtinskog dole-desno-gore (ako se taktira desnom rukom) itd. Naglasiti učenicima da pokreti ne smeju biti preširoki i da se ruka ne diže iznad glave i sl.

Pevanje

U radu sa učenicima, nastavnik treba da obrati pažnju na stav tela, pravilno disanje i mimiku lica. Treba insistirati na intonativnoj i ritmičkoj usklađenosti, dobrom fraziranju i odgovarajućoj dinamici. Važno je uvek obratiti pažnju na dikciju i razumevanje sadržaja.

Uz pevanje pesama učenici mogu da se izražavaju i jednostavnijim koreografijama.

Izbor pesme treba da bude primeren uzrastu učenika i njihovim interesovanjima (tematika, ritmička konstrukcija, forma, artikulacija melodijskih skokova, sadržaj, melodija i ritam). Vežbe pravilnog disanja i govorne artikulacije treba da prethode obnavljanju poznatih pesama, koje su opet sadržajno i/ili muzički slične onoj koju će učiti.

Pesme se obrađuju u tonskom opsegu od ha do ce2. Ce-dur lestvicu obraditi nakon postavke svih tonskih visina. Tokom obrade Ce-dur lestvice nastavnu aktivnost usmeravati na uočavanje zvučnosti tonskog roda i na postupan tonski niz koji preovlada u lestvici (instruktivni primer pesme Do, nam želi dobar dan). Pojmove stupanj, stepen i polustepen usvojiti obradom pesama/instruktivnih primera.

Sviranje

Sviranje se realizuje na dečjim i alternativnim instrumentima. Izbor instrumenata zavisi od muzičkog sadržaja.

Primeri ritmičke i melodijske pratnje mogu biti:

- izvođenje jednostavnijih ritmičkih aranžmana;

- izvođenje dvodelne, trodelne i četvorodelne mere;

- sviranje jednostavnih melodijskih aranžmana u dvodelnom, trodelnom i četvorodelom taktu.

Jednostavne kompozicije, dečje pesme i modeli za pevanje mogu se koristiti i kao primeri za sviranje. U izvođenju instrumentalnih aranžmana učenike deliti u dve ili tri grupe.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE I SVIRANJE

Himne
Državna himna
Svetosavska himna
Školska himna

Narodne pesme i tradicionalne dečje igre (uz pevanje)
Kad se Ćira oženio
Lepo ti je rano uraniti
Čoban tera ovčice
Banaćansko kolo
Pljeskalica
Tita, tita, loboda
Ajd' na rogalj, momče
Lepo ti je rano uraniti
U livadi pod jasenom
Poranila devojčica

Dečje pesme
Franjo Lučić, Polustepen
A. Vlasak, Lestvica
Nikola Hercigonja, Mali đački valcer
Vojislav Ilić, Pevajmo
Srđan Barić, Srećna Nova godina
Arsen Dedić, Kad bi svi ljudi na svetu
Božidar Stančić, Danas
Vrapčići, Ti i ja
Pesma iz Engleske, Na slovo
Mocart, Blistaj, blistaj
Karl Orf, Kompozicija za dva metalofona
V. Vukadinović, Sladoled
Ričard Rodžers, Solmizacija (pesma iz filma „Moje pesme, moji snovi")
Vojkan Borisavljević, Meni su prosto sipali znanje
Hor Kolibri, Tamburica 5 i Bora Dugić, Na ledu
Hor Kolibri, Baka i oni drugi
Nepoznati autor, Zavičaju moj
Branko Milićević, Laste
Branko Milićević, Dobar drug ti vredi više
Božidar Stančić, Polazak u školu
Vojkan Borisavljević Generale, silo ljuta
Miloje Milojević, Na livadi zelenoj

Muzičke igre
Miodrag Ilić Beli, Šta da rade dlanovi
Veseljak (brojalica)
Pošla koka na pazar (brojalica)
Bim bam (tapšalica) https://www.youtube.com/watch?v=DScgmrHv6wg
Marijana Simić, Sedam (tapšalica) https://www.youtube.com/watch?v=5y0sVCmMX0k
Forte, piano https://www.youtube.com/watch?v=lUYEvCly8Fo
Sviranje na dečjim instrumentima
Narodna iz Srbije, Na kraj sela žuta kuća
Narodna iz Srbije, U Milice
Makedonska narodna pesma, Dafina
Narodna iz Srbije, Veseljak

Narodna iz Srbije, Pošla koka na pazar
V. Vukadinović,, Sladoled

STVARALAŠTVO

Dečje muzičko stvaralaštvo podstiče muzičku maštu, utiče na razvoj stvaralačkog mišljenja, produbljuje interesovanja i tako doprinosi kvalitetnijem ostvarivanju pozitivnih ishoda nastave.

Stvaralaštvo može biti zastupljeno kroz:
- osmišljavanje jednostavne koreografije;
- izradu dečjih ritmičkih instrumenata od različitih materijala;
- stvaranje jednostavne ritmičke i melodijske pratnje;
- muzičke improvizacije;
- muzička pitanja i odgovore;
- muzičku dopunjalku;
- komponovanje melodije na zadati tekst;
- odabir poznatog muzičkog sadržaja u odnosu na literarni.

Svi vidovi muzičkog stvaralaštva realizuju se isključivo po sluhu, bez zapisivanja.

Projektna nastava se ostvaruje realizacijom projekta i timskim radom učenika. Tema projekta se sastoji od podtema koje učenici mogu da realizuju u timu, tandemu ili pojedinačno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na časovima muzičke kulture najbitnije je razvijanje muzičkih sposobnosti i izgrađivanje veština, pa funkcionalni zadaci imaju prioritet. Smer nastave je takav da se uvek kreće od zvuka ka tumačenju. Iz tih razloga ne insistira se na definicijama već na prepoznavanju, izvođenju i identifikovanju muzičkih sadržaja. Kriterijum u ocenjivanju je uložen trud učenika i napredovanje svakog učenika u skladu sa njegovim ličnim i muzičkim mogućnostima. U okviru svih muzičkih aktivnosti potrebno je obezbediti prijatnu atmosferu, a kod učenika potencirati osećanje sigurnosti i podrške.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

IZBOR KOMPOZICIJA ZA SLUŠANJE U 4. RAZREDU

Domaći kompozitori
- Sulejman Ćatović, Sanak me mori, obrada za ženski hor
- Sulejman Ćatović, Snijeg pade, instrumentalna kompozicija za klarinet i klavir
- Sulejman Ćatović, Mala pastorala, kompozicija za klarinet i klavir

Strani kompozitori

Avdo Smailović, Uz jutarnju šetnju, instrumentalna kompozicija za klavir i violinu

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE I SVIRANJE / IZVOĐENJE

Narodne pesme i tradicionalne dečje igre uz pevanje
- Udar kišo
- Šta se ono čuje
- Đevojka viče
- Karanfil se na put sprema

- Haj, što su danas
- Osmica

Dečje pesme
- Hana Čizmić, Dinko Čizmić, Dajte nam ljubav
- Refik Hodžić, Dječiji snovi
- Refik Hodžić, P`jetao i sat

Muzičke igre
- Hadžina Fata
- Zaj, Zaj, Zado (pošalica)
- Kupus, meso, vri (pošalica)

2. HRVATSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje u 4. razredu:

Himne
- Lijepa naša domovino - državna himna Republike Hrvatske
- Kolo igra tamburica svira - S. Mukić - N. Kujundžić
- Oda radosti

Narodne pesme
- Uranila divojčica golube da ‘rani
- Molimo se višnjem Bogu - dodolska bunjevačka
- Da je višnja k’o trišnja
- Žito žela lipota divojka - žetelačka bunjevačka
- Igrala bi dere - kolo
- Radujmo se i pivajmo - božićna
- Kriči, kriči, tiček - hrvatsko Prigorje

Dečje pesme
- Blistaj blistaj zvijezdo mala
- Subotica vridnija od zlata - Đ. Milodanović
- Lutkica na dar - Đ. Jusić
- Zvončići
- Fašnički pes - M. Matanović
- Maestral - I. Stamać
- Jesen - P. Kutnjak
- Moja baka - R. Zvrko - N. Konecki
- Svi me vole, svi me maze - V. Temunović

Pesme čiji su stvaraoci deca
- Proljeće - učenici 3. a OŠ F. Galovića - Zagreb

Sviranje na orfovom instrumentarijumu
- Penjemo se gore, gore - T. Štricki Seg
- Mi pevamo intervale

Preporučene komozicije za slušanje u 4. razredu:
Himne
- Lijepa naša domovino - državna himna Republike Hrvatske
- Kolo igra tamburica svira - S. Mukić - N. Kujundžić
- Oda radosti

Narodna pesme i kola
- Crne oče dobro vidu - šokačka pesma
- Momačko kolo - bunjevački narodni ples
- Vilin ples - Marš
- Unuk i dida - Predrag Vujković Lamić

3. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

1. Preporučene kompozicije za pevanje i sviranje na melodijskim instrumentima po sluhu i sa notnog teksta
- D. G. Kiriac Rugăciune la intrare în clasă, (D. G. Kiriak Molitva za ulazak u razred)
- Anton Pann Deşteaptă-te, române!, (Anton Pan Probudi se rumune)
- Niţă Frăţilă Parada vocalelor, (N. Fracile Parada samoglasnika)
- G. Teodosiu Muzicanţii, (G. Teodosiju Muzikanti)
- I. Cartu Limba ce-o vorbim (I. Kartu Jezik koji govorimo)
- Din folclorul copiilor Stă la geam o păsărică, (Iz dečijeg folklora Stoji na prozoru jedna ptičica)
- T. Popovici Cloşca (T. Popović Kokoška)
- Leneşul (Lenjivac)
- N. Frăţilă Ce-i de făcut, (N. Fracile Šta da se radi)
- Scornea Micul vals, (A. Skornea Mali valcer)
- D. G. Kiriac Ţara mea, (D. G. Kirijak Moja domovina)
- G. Enescu Melodie din Rapsodia română nr. 1 (Đ. Enesku Melodija iz Rumunske rapsodije br. 1)
- A. M. Ionescu Punctul muzical, (A. M. Jonesku Muzička tačka)
- N. Frăţilă Învăţătura, (N. Fracile Naravoučenje)
- Cântec popular Cântec de joc, (Narodna pesma Pesma za igru)
- A. M. Ionescu Fluieratul trenului, (A. M. Jonesku Zvižduk voza)
- Din folclorul copiilor Adă, lupe, oile, (Iz dečijeg folklora Donesi vuče, ovce)
- D. G. Kiriac Cântecul raţei, (D. G. Kirijak Pačija pesma)
- Al. Paşcanu Să cântăm rintintineşte, (Al. Paškanu Da pevamp rintintinski)
- Bugariu Vino, primăvară!, (K. Bugariju Dođi proleće)
- Spăriosu Început de an şcolar, (I. Spariosu Početak školske godine)
- T. Popovici Cucule, pană galbenă, (T. Popović Kukavice žutog pera)
- M. Negrea Mamei, (M. Negrea Majci)
- Colind din Transilvania Ziurel de ziuă (koledarska pesma iz Transilvanije)
- După E. MonţiaSus la poarta raiului, (Prema E. Monciji Gore, na vratima raja)
- Astăzi s-a născut Hristos, (Danas se rodio Hristos)
- T. Popovici Trei păstori, (T. Popović Tri pastira)
- I. G. Brătianu Noaptea de Crăciun, (I. G. Bracijan Božićne veče)
- T. Damian Iată vine Anul Nou, (T. Damjan Eto dolazi Nova godina)
- Din folclorul copiilor Furnicile, (Iz dečijeg folklora Mravi)
- A. M. Ionescu Ursuleţul Martinică, (A. M. Jonesku Medvedić Martinike)
- Gh. Ciorănescu Iepuraşul Ţup, (G. Ćioranesku Zečić Cup)
- A. M. Ionescu Dacă furnica, (A. M. Jonesku Ako mrav)
- G. Breazul La moară, (G. Breazul U mlinu)
- S. Matei Buciumul, (S. Matej Alpski rog)
- Scăriţa muzicală, (Muzička lestvica)
- A. M. Ionescu Cântecul gamei, (A. M. Jonesku Lestvična pesma)
- A. M. Ionescu Conversaţie, (A. M. Jonesku Konverzacija)
- A. M. Ionescu Cântecul semitonului, (A. M. Jonesku Pesma polustepena)
- Intervalele, (Intervali)
- N. Ionescu Vai, săracul pui de cuc, (N. Jonesku Jadno kukavičje pile)
- Cântec popular Mierla (Narodna pesma Kos)
- N. Oancea Primăvara a sosit, (N. Oanča Proleće je stiglo)
- Mereş Cântec de leagăn, (K. Mereš Uspavanka)
- D. D. Stancu Nu lăsa pe mâine, (D. D. Stanku Ne ostavljaj za sutra)
- Melodie populară Ecoul, (Narodna melodija Eho)

- N. Frăţilă Primăvara, (N. Fracile Proleće)
- B. Bartok Mândruliţă de la Ramna, (B. Bartok Lepotica iz Ramne)
- Colindă din folclorul copiilor din Iernut-Mureş Scoli, bunică, din pătuţ, (Koleda iz dečijeg folklora regije Jernut-Mureš Ustani, bakice, iz kreveta)
- Gh. Dumitrescu Voi i-aţi ascultat vreodată?, (G. Dumitresku Da li ste ih slušali nekad)
- Toba, (Bubanj)
- Din folclorul copiilor Cântă mierla, (Iz dečijeg folklora Peva kos)
- Cu noi este Dumnezeu, (Sa nama je Bog)
- Floriile, (Cveti)
- Popular din Muntenia Doamne, Isuse Hristoase, (Narodna pesma iz Muntenije Bože, Isuse Hriste)
- Al. Podoleanu Hristos a înviat, (Al. Podoleanu Hristos je vaskrso)
- Vino astăzi toată firea, (Uskršnja koleda)
- După T. Brediceanu Iată vin colindători!, (Prema T. Bredičanua Eto dolaze koledari)
- Dans popular Alunelul, (Narodna igra Alunelul)
- Cuclin Pârâiaş, pârâiaş, (D. Kuklin Potočići, potočiću)
- M. Botez Cocoşul, (M. Botez Petao)
- L. Comes Acul harnic, (L. Komes Vredna igla)
- L. Comes Primăvara cea verzie, (L. Komes Zeleno proleće)
- Stăuceanu Cimpoiul, (D. Staućeanu Gajde)
- P. Mouzin Clopoţelul şcolii, (P. Mouzin Školsko zvono)
- C. Mereş Moara, (K. Mereš Mlin)
- Visare (Sanjarenje)
- N. Frăţilă Circul, (N. Fracile Cirkus)
- I. Vorobchievici Canon, (I. Vorobkijević Kanon)
- M. Negrea Pui de pe câmpie, (M. Negrea Pilići iz ravnice)
- Melodie populară Floricică trei sulcine, (Narodna pesma Cvetić sa tri lista)
- I. Cojocar Toamna, (I. Kožokar Jesen)
- T. Damian Iarna, (T. Damjan Zima)
- Cântec popular Ciobănaşul, (Narodna pesma Pastirče)
- N. Frăţilă Vacanţa, (N. Fracile Raspust)

2. Preporučene kompozicije za slušanje
- Niţă Frăţilă Parada vocalelor, (N. Fracile „Parada samoglasnika”)
- G. Teodosiu Muzicanţii, (G. Teodosiju Muzikanti)
- Spăriosu Început de an şcolar, (I. Spariosu Početak školske godine)
- M. Negrea Mamei, (M. Negrea Majci)
- T. Popovici Trei păstori, (T. Popović Tri pastira)
- T. Damian Iată vine Anul Nou, (T. Damjan Eto dolazi Nova godina)
- N. Ionescu Vai, săracul pui de cuc, (N. Jonesku Jadno kukavičje pile)
- D. D. Stancu Nu lăsa pe mâine, (D. D. Stanku Ne ostavljaj za sutra)
- Din folclorul copiilor Cântă mierla, (Iz dečijeg folklora Peva kos)
- Vino astăzi toată firea, (Uskršnja koleda)
- Dans popular Alunelul, (Narodna igra Alunelul)
- Cântec popular Ciobănaşu, (Narodna pesma Pastirče)
- N. Frăţilă Circul, (N. Fracile Cirkus)
- D. Stăuceanu Cimpoiul, (D. Staućeanu Gajde)

4. RUSINSKA NACIONALNA MANJINA

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA PEVANJE ILI SVIRANJE U ČETVRTOM RAZREDU
Narodne pesme
1. Teraz som še rozskakala (Sada sam se razigrala) - rusinska narodna pesma
2. Verbov lєšik (Vrbin šumarak) - rusinska narodna pesma
3. O hto, hto, Nikolaя lюbitь (O ko, ko, voli svetog Nikolu) - rusinska duhovna pesma
4. Bog sя raždaє (Bog se rodi) - rusinska božićna pesma

5. Plєla dzivka, plєla lєn (Plevila je devojka lan) - rusinska narodna pesma

Dečje pesme
1. Ostatnє lїsce (Poslednje lišće) - M. Skuban, J. Cimbora
2. Kogucik (Petao) - M. M. Kočiš, T. Barna
3. Zagral Dюri (Zasvirao Đura) - M. Kovač, O. Timko
4. Bila gvizdočka (Bela zvezdica) - M. Pavlović, T. Barna
5. Mraz (Mraz) - M. Kovač, O. Timko
6. Hižočko stara (Kućice stara) - M. Kovač, I. Timko
7. Plїva hmarka (Pliva oblak) - M. Kovač, J. Sivč
8. Gaї, buї (Buji- paji) - M. Pavlović, T. Barna
9. Lastovički (Lastavice) - V. Dudaš, O. Timko
10. Lєto u dїda (Leto kod dede) - M. Rimar, Ю. Ramač-Čamo
11. Tisяč radosci (Hiljadu radosti) - I. Hardi-Kovačević, I. Timko

Sviranje na Orfovim instrumentima
1. Na počatku roka (Na početku godine) - M. M. Kočiš, M. Hornjak
2. Mamo moя, mamo (Mamo moja, mamo) - rusinska narodna pesma
3. Ked bi čarni očka (Kad bi crne oči) - rusinska narodna pesma

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA SLUŠANJE U ČETVRTOM RAZREDU
Narodne pesme
1. Rusinske narodne pesme po slobodnom izboru
2. Divnaя novina (Divna novost) - rusinska božićna pesma

Dečje pesme
1. Tisяč radosci (Hiljadu radosti) - I. Hardi-Kovačevič, I. Timko
2. Rusinske dečje pesme po slobodnom izboru
Strani kompozitori
1. Guculski našpivi (Huculski napevi) - L. Zatulovski

5. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA PEVANJE U ČETVRTOM RAZREDU
Narodne pesme
2. Prídi ty, šuhajko (Dođi, momče) - slovačka narodna pesma
3. Zakvitla čerešňa (Procvetala trešnja) - slovačka narodna pesma
4. Vŕšok, dolina - slovačka narodna pesma
5. Sedemdesiat sukieň mala (Imala je sedamdeset sukanja) - slovačka narodna pesma

Dečje pesme
3. Nepoznati autor: Jarná pieseň (Prolećna pesma)
4. Bohuslav Valašćan: Mamičke (Mami)
5. Milan Novak: Máj (Maj)
6. Ljuboslav Majera: Gozba (Hody)
7. Juraj Beređi: Beli čovek (Biely človek)
8. Tomaš Kmeć: Vadí, nevadí
9. J. Sladeček: Pesmice za spomenar (Básničky do pamätníčka)

Sviranje na Orfovim instrumentima
1. Prší, prší, len sa leje. . . (Pada kiša, pljušti. . .) - slovačka narodna pesma
2. Pokapala na salaši slanina - slovačka narodna pesma
3. Po valasky od zeme - slovačka narodna pesma
4. Bol jeden gajdoš (Bio jednom jedan gajdaš) - slovačka narodna pesma

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA SLUŠANJE U ČETVRTOM RAZREDU

Narodne pesme i kola

1. Kysuca, Kysuca - slovačka narodna pesma

Slovački kompozitori

1. Mikulaš Šnajder Trnavski: Anička trucovitá
2. Mikulaš Šnajder Trnavski: Hoj, vlasť moja (Hoj, otadžbino moja)
3. Eugen Suhonj: Aká si mi krásna

Naziv predmeta	**FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE**
Cilj	Cilj učenja Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke veštine i znanja iz oblasti fizičke i zdravstvene kulture, radi očuvanja zdravlja i primene pravilnog i redovnog fizičkog vežbanja u savremenim uslovima života i rada.
Razred	**Četvrti**
Godišnji fond časova	**108**

ISHODI **Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**		**SADRŽAJI**
- primeni opštepripremne vežbe (vežbe oblikovanja); - pravilno izvodi vežbe, raznovrsna prirodna i izvedena kretanja; - kombinuje usvojene motoričke veštine u igri i svakodnevnom životu; - održava ravnotežu u različitim kretanjima; - pravilno drži telo; - samostalno koriguje nepravilno držanje; - pravilno podiže, nosi i spušta teret; - izvede kretanja, vežbe i sastave uz muzičku pratnju; - izvede dečji i narodni ples; - koristi terminologiju vežbanja; - poštuje pravila ponašanja na vežbalištima; - poštuje mere bezbednosti tokom vežbanja; - odgovorno se odnosi prema objektima, spravama i rekvizitima; - poštuje i primeni pravila igre; - navija i bodri učesnike u igri na način kojim nikoga ne vređa; - prihvati pobedu i poraz kao sastavni deo igre i takmičenja; - uredno odlaže svoje stvari pre i nakon vežbanja; - prati promene u sopstvenoj težini i visini; - sagleda rezultate fizičkih sposobnosti; - prepozna zdravstveno stanje kada ne treba da vežba; - primenjuje higijenske mere pre, u toku i nakon vežbanja, kao i u drugim situacijama;	**FIZIČKE SPOSOBNOSTI**		Vežbe za razvoj snage sa rekvizitima i bez rekvizita. Vežbe za razvoj pokretljivosti sa rekvizitima i bez rekvizita. Vežbe za razvoj aerobne izdržljivosti. Vežbe za razvoj brzine i eksplozivne snage. Vežbe za razvoj koordinacije. Nacionalna baterija testova za praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti. Motoričke veštine i igre u razvoju motoričih sposobnosti
	MOTORIČKE VEŠTINE SPORT I SPORTSKE DISCIPLINE	**Atletika**	Tehnike trčanja. Istrajno trčanje. Skok udalj zgrčnom tehnikom. Bacanje loptice iz zaleta. Skok uvis prekoračnom tehnikom. Troboj.
		Sportska gimnastika	Osnovni sadržaji Vežbe na tlu: vežbe i kombinacije. Preskoci i skokovi (preskok raznoška). Vežbe u visu, vežbe u uporu i vežbe sa promenama visova i upora. Vežbe ravnoteže na švedskoj klupi i niskoj gredi. Prošireni sadržaji Vežbe na tlu: - leteći kolut iz mesta. - sastav.
		Osnove timskih, sportskih i elementarnih igara	Mini-rukomet. Futsal - „mali fudbal”. Osnovni elementi košarke i mini-košarka. Osnovni elementi odbojke. Jadžent.
		Ples i ritimika	Vežbe sa vijačom. Vežbe sa loptom. Vežbe sa obručem. Narodno kolo „Moravac”. Narodno kolo iz kraja u kojem se škola nalazi.
		Plivanje	Osnovna obuka plivanja. Skok na noge.
		Poligoni	Poligon u skladu sa realizovanim motoričkim sadržajima.
	FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA	**Kultura vežbanja i igranja**	Osnovna pravila vežbanja. Osnovna pravila mini- - rukometa, futsala, košarke, mini-košarke i odbojke.

- uredno održava prostor u kome živi i boravi; - uvidi značaj pravilne ishrane za vežbanje; - poveže različita vežbanja sa njihovim uticajem na zdravlje; - prepozna lepotu pokreta i kretanja; - koristi naučena vežbanja u rekreaciji porodice; - pravilno reaguje u slučaju povrede u školi; - vrednuje sopstvena i tuđa postignuća u vežbanju; - učestvuje u predlaganju sadržaja i načina rada.			Ponašanje prema ostalim učesnicima u igri (prema sudiji, igračima suprotne i sopstvene ekipe). Čuvanje i održavanje materijalnih dobara. Postavljanje, sklanjanje i čuvanje sprava i rekvizita neophodnih za vežbanje. „Ferplej" (navijanje, pobeda, poraz, tolerancija). Značaj vežbanja u porodici. Vežbanje u slobodno vreme.
		Zdravstveno vaspitanje	Pravilno držanje tela i zdravlje. Značaj vežbanja za pravilan rad srca i pluća. Mišići i zglobovi tela. Higijena prostora za vežbanje. Ishrana i vežbanje. Značaj lekarskih pregleda za vežbanje. Postupanje u slučaju povrede (obavestiti nastavnika i dr.).

Ključni pojmovi sadržaja: fizičke sposobnosti, motoričke veštine, zdravlje, ples i igra.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Koncepcija Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja zasniva se na jedinstvu nastavnih, vannastavnih i vanškolskih organizacionih oblika rada, kao osnovne pretpostavke za ostvarivanje cilja kroz dostizanje ishoda ovog vaspitno-obrazovnog područja koje se sastoji iz tri predmetne oblasti:
- fizičke sposobnosti,
- motoričke veštine, i
- fizička i zdravstvena kultura.

Većina ishoda u programu je razvojnog karaktera i protežu se kroz ceo prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i uzima se u obzir uzrast učenika i senzitivni periodi razvoja fizičkih sposobnosti.

Program četvrtog razreda baziran je na kontinuiranom razvijanju znanja, veština, stavova i vrednosti.

ORGANIZACIONI OBLICI RADA

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja
B. Slobodne aktivnosti
V. Nedelja školskog sporta
G. Aktivnosti u prirodi (kros, sportski dan, izleti, zimovanje, letovanje ...)
D. Školska takmičenja
Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava
A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Nastavne oblasti:

1. FIZIČKE SPOSOBNOSTI

Na svim časovima kao i u drugim organizacionim oblicima rada, poseban akcenat se stavlja na:
- razvijanje fizičkih sposobnosti koje se kontinuirano realizuje u pripremnoj fazi časa (deo glavne faze časa koristi se za razvoj osnovnih fizičkih sposobnosti uzimajući u obzir uticaj koji nastavna tema ima na njihov razvoj; metode i oblici rada biraju se u skladu sa potrebama i mogućnostima učenika i materijalno-tehničkim uslovima za rad);
- podsticanje učenika na samostalno vežbanje;
- pravilno držanja tela.

Program razvoja fizičkih sposobnosti je sastavni deo godišnjeg plana rada nastavnika.

Praćenje, vrednovanje i evidentiranje fizičkih sposobnosti učenika sprovodi se na osnovu Priručnika za praćenje fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u nastavi fizičkog vaspitanja (Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, 2016).

2. MOTORIČKE VEŠTINE, SPORT I SPORTSKE DISCIPLINE

Učenje motoričkih veština ostvaruje se kroz različite aktivnosti primenom osnovnih didaktičko-metodičkih principa i metoda rada neophodnih za dostizanje postavljenih ishoda. Motoričke veštine treba da omoguće učenicima snalaženje u svakodnevnim i specifičnim životnim situacijama u kojima se očekuje njihova primena. Učenicima koji imaju poteškoće sa određenim motoričkim veštinama, zadaju se vežbanja slična ali lakša od predviđenih, ili predvežbe. Učenicima koji imaju poteškoće da dostignu predviđeni ishod, ostavlja se mogućnost da isti dostignu u narednom periodu. U radu sa naprednijim učenicima mogu se koristiti dodatni sadržaji u skladu sa njihovim sposobnostima. Kroz proces ostvarivanja programa neophodno je pratiti sposobnosti učenika za različite fizičke aktivnosti.

Usavršavanje motoričkih veština je kontinuirani proces bez obzira na sadržaje programa (tehnika hodanja, trčanja, primena naučene igre itd.). Pre učenja novih motoričkih veština u četvrtom, neophodno je ponoviti razvijene motoričke veštine iz prethodnih razreda.

3. FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA

Ova nastavna oblast realizuje se kroz sve organizacione oblike rada, nastavne oblasti i teme uz praktičan rad.

Dostizanjem ishoda ove nastavne oblasti, učenici razvijaju znanja, veštine, stavove i vrednosti o vežbanju (osnovnim pojmovima o vežbi, kako se neko vežbanje izvodi i čemu konkretna vežba i vežbanje služi), fizičkom vaspitanju, sportu i zdravlju. Osnovne informacije o vežbanju i zdravlju prenose se neposredno pre, tokom i nakon vežbanja na času.

Ova nastavna oblast obuhvata: formiranje pravilnog odnosa prema fizičkom vežbanju i zdravlju. razvijanje i negovanje drugarstva. prepoznavanje negativnih - neprihvatljivih oblika ponašanja u igri i dr.

Pored navedenog u ovoj oblasti potrebno je raditi i na: negovanju patriotskih vrednosti (narodne tradicije i multikulturalnosti), formiranju pravilnog odnosa prema različitostima, čuvanju lične i školske imovine, negovanju društvenih vrednosti itd.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Definisani ishodi su važan deo i nezaobilazan element procesa planiranja nastave i učenja. Definisani ishodi predstavljaju rezultat učenja na kraju svakog razreda, pa je pri planiranju rada potrebno odrediti vremensku dinamiku u odnosu na ostvarivanje određenih ishoda tokom školske godine.

Neophodno je posebnu pažnju obratiti na ishode koje nije moguće dostići tokom jednog ili više časova, već je u tu svrhu potrebno realizovati različite aktivnosti tokom godine.

Predmet se realizuje kroz 108 časova praktične nastave. Broj časova datih nastavnih tema planira se na osnovu procene nastavnika, materijalno-tehničkih i prostornih uslova. Nastavne teme ili pojedini sadržaji za koje ne postoje uslovi za realizaciju mogu biti zamenjeni odgovarajućim temama ili sadržajima programa za koje postoje odgovarajući uslovi.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

FIZIČKE SPOSOBNOSTI

Pri planiranju vežbanja u pripremnoj fazi časa, treba uzeti u obzir uticaj nastavne teme na fizičke sposobnosti učenika i primeniti vežbe čiji delovi biomehaničke strukture odgovaraju osnovnom zadatku glavne faze časa i služe za obučavanje i uvežbavanje konkretnog zadatka. Metode vežbanja koje se primenjuju u nastavi su trenažne metode (kontinuirani, ponavljajući metod), prilagođene uzrasnim karakteristikama učenika. U radu sa učenicima treba primenjivati diferencirane oblike rada, dozirati vežbanja u skladu sa njihovim mogućnostima i primenjivati odgovarajuću terminologiju vežbanja. Vreme izvođenja vežbi i broj ponavljanja, zadaju se grupama učenika ili pojedincima u skladu sa njihovim sposobnostima, vodeći računa o postizanju što veće radne efikasnosti i optimalizaciji intenziteta rada.

Preporučeni načini rada za razvoj fizičkih sposobnosti učenika.

1. Razvoj snage:
- bez rekvizita i sa rekvizitima,
- na spravama i uz pomoć sprava.

2. Razvoj pokretljivosti:
- bez rekvizita i sa rekvizitima,
- uz korišćenje sprava.

3. Razvoj izdržljivosti:
- trčanje i sportske igre (mini-rukomet, futsal, mini-košarka),
- elementarne igre,
- vežbanje uz muziku,
- ples.

4. Razvoj koordinacije:
- izvođenje koordinacionih vežbi u različitom ritmu i promenljivim uslovima,
- razvoj koordinacije primenom sadržaja iz atletike, gimnastike i sportskih igara.

5. Razvoj brzine i eksplozivne snage:
- trčanje sa ubrzanjem,
- štafetne igre,
- primena elemenata sportskih igara.

Vežbe je neophodno izvoditi maksimalnim brzinom iz različitih početnih položaja na određeni znak - start iz različitih položaja.

Za učenike koji iz zdravstvenih razloga izvode posebno odabrane vežbe, potrebno je obezbediti posebno mesto za vežbanje.

MOTORIČKE VEŠTINE

1. Atletika

Ponoviti različite varijante hodanja i trčanja iz prethodnih razreda.

Trčanje uz pravilno postavljanje stopala i pravilan rad ruku, sa podizanjem kolena, trčanje preko prepreka, trčanje sa promenom ritma, trčanje sa promenom pravca i smera, brzo trčanje sa startom iz različitih početnih položaja, odeljensko takmičenje trčanje na 60 m, elementarne igre sa trčanjem.

Sprintersko trčanje: vežbe tehnike trčanja (niski skip, visoki skip, zabacivanje potkolenice, itd.), niski start i faze trčanja.

Istrajno trčanje: vežbe tehnike kroz kontinuirano trčanje.

Skok udalj - osnovni elementi zgrčne tehnike.

Bacanje loptice udalj: usvajanje vežbe u celini.

Tehnika bacanja „vorteksa".

Skok uvis prekoračnom tehnikom. Obučavanje tehnike vrši se u celini, a po potrebi raščlanjivanjem na faze.

Odeljenjsko takmičenje u troboju - bacanje loptice na rezultat (merenje dužine bacanja), trčanje 60 m, skok uvis na rezultat (merenje visine preskoka).

2. Sportska gimnastika

Osnovni sadržaji

1. Vežbe na tlu:
- kolut napred iz upora stojećeg opruženih nogu,
- kolut napred preko prepreke,
- dva povezana koluta nazad,
- stav na lopaticama - „sveća" - opružanje i izdržaj
- most iz ležanja na leđima,
- vaga pretklonom i zanoženjem,
- stav na šakama,
- pripremne vežbe za premet uporom strance „zvezda",
- kombinacije dve i više savladanih vežbi,
- sastav od naučenih elemenata.

Prošireni sadržaji

Primer sastava:

Iz stava spetnog istovremeno zaručiti obema rukama i prednožiti levom nogom; vraćanje u početni stav; istovremeno predručiti obema i zanožiti desnom; vraćanje u početni stav; istovremeno odručiti obema i vaga; usprav; kolut napred do čučnja; kroz povaljku nazad do sveće; povrat nazad do čučnja; usprav. čeoni krug sa skokom za 900 ili 1800.

Leteći kolut iz mesta.

Odeljenjsko takmičenje sa zadatom kombinacijom vežbi.

2. Preskok - specifične pripremne vežbe:
- sunožni odskok i doskok na povišenu površinu,
- na odskočnoj dasci (držeći se za ruke pomagača) uzastopni sunožni skokovi,
- sa nekoliko koraka zaleta jednonožni odskok ispred daske, doskok sunožno na dasku, odskok, faza leta i doskok,
- uporom o kozlić nekoliko uzastopnih odskoka sa podizanjem kukova (sunožno i sa raznoženjem, doskok na dasku sunožno uz pomoć ispred i iza sprave),
- preskok raznoška (kozlić visina 110 cm).

3. Vežbe u visu i uporu i promenama visova i upora (određene vežbe se mogu realizovati i na drugim pogodnim spravama, ukoliko su bezbedne).
- vratilo ili dvovisinski razboj - prilagoditi visinu: naskok u vis prednji, pomeranja ulevo i udesno. njihanje u visu,
- naskok u upor prednji na različitim spravama. pomeranja u uporu,
- dočelno vratilo ili niža pritka razboja: uzmak koracima uz kosu površinu ili zamahom sa povišene površine do upora prednjeg aktivnog,
- paralelni razboj: upor, njih, prednjihom upor raznožno pred rukama,
- dohvatni krugovi, vratilo ili pritka razboja: sunožnim odrivom vis uzneto (kroz zgib - uz pomoć), spust napred do sunožnog stava (kroz zgib, uz pomoć).

4. Vežbe ravnoteže: švedska klupa i niska greda
- licem prema klupi - gredi bočno: zalet i odrazom jedne noge naskok u stav na drugoj nozi, slobodnom zanožiti,
- različiti načini hodanja: u usponu, sa zgrčenim prednoženjem, sa zanoženjem, sa odnoženjem, sa visokim prednoženjem, različiti načini hodanja unazad,
- sunožni skok i doskok na mesto odskoka,
- izdržaji na jednoj nozi sa različitim položajima slobodne noge,
- okreti na gredi uspravno, u čučnju za 900 i 1800,
- saskok zgrčeno,
- sa švedskog sanduka korakom na visoku gredu, različita hodanja u skladu sa sposobnostima učenika. saskok pruženim telom na visoko naslagane strunjače (uz nadzor i pomoć nastavnika).

3. Osnove timskih i sportskih igara

3.1. Mini-rukomet
- Dodavanje lopte jednom rukom u mestu i kretanju.
- Hvatanje lopte obema rukama u visini grudi u mestu i kretanju.
- Vođenje lopte levom i desnom rukom (u mestu i kretanju).
- Šutiranje iz mesta i kretanja - bočni i čeoni šut.
- Šutiranje iz skoka.
- Taktika - igra „čovek na čoveka”.

3.2. Futsal - „mali fudbal”
- Dodavanje lopte u mestu različitim delovima stopala.
- Primanje lopte unutrašnjim delom stopala.
- Dodavanje i primanje lopte u kretanju (dupli pas).
- Šut različitim delovima stopala.
- Igra na dva gola.

3.3. Košarka - mini-košarka
- Vođenje lopte jednom i drugom rukom mestu i kretanju.
- Hvatanje i dodavanje lopte na različite načine u mestu i kretanju.
- Šut na koš.
- Dvokorak.
- Igra na jedan koš.
- Mini-košarka - igra na dva koša.

3.4. Odbojka
- Odbijanje lopte prstima i čekićem.
- Donji (školski) servis sa manje udaljenosti.
- Igra sa uprošćenim pravilima.

3.5. Jadžent
- Igra sa uprošćenim pravilima.

4. Ples i ritmika

- Vežbe sa vijačom

Njihanje vijačom u bočnoj ravni (jednom i drugom rukom, obema rukama) napred-nazad, kruženje, otvoriti vijaču u predručenju, dva sunožna poskoka sa međuposkokom, dva sunožna poskoka bez međuposkoka sa okretanjem vijače napred, a zatim četiri poskoka sa noge na nogu. Ponoviti vežbe sa okretanjem vijače unazad.

- Vežbe sa loptom

Kruženje sa loptom u čeonoj i bočnoj ravni obema rukama i jednom rukom. iz odručenja zibom počučnjem, prehvat lopte u predručenju i zibom počučnjem do odručenja (lopta u drugoj ruci).

Bacanje i hvatanje:
- u zadatom ritmu u mestu i kretanju,
- sa počučnjem,
- sa okretom za 1800.
- Narodno kolo „Moravac".
- Narodno kolo iz kraja u kome se škola nalazi.

5. Plivanje

Nastavnu temu Plivanje realizuju škole koje za to imaju uslove u školi ili objektima van nje.

- Pravila ponašanja na plivalištu.
- Vežbe prilagođavanja na vodenu sredinu (kvašenje delova tela).
- Vežbe disanja.
- Vežbe plutanja (na leđima, stomaku i zgrčeno).
- Vežbe klizanja (na stomaku i leđima).
- Rad nogama u vodi (kraul i leđno).
- Rad rukama (kraul i leđno sa daskom).
- Skok na noge.
- Plivanje u skladu sa mogućnostima učenika.
- Igre u vodi.

6. Poligoni

Poligoni se primenjuju nakon nekoliko obrađenih tematskih celina (nastavnih tema ili oblasti) i sastavljaju se od usvojenih vežbi u skladu sa uslovima za izvođenje nastave.

FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA

Ova nastavna oblast realizuje se kroz sve druge nastavne oblasti i teme uz praktičan rad i sastoji se od dve nastavne teme Kultura vežbanja i igranja i Zdravstveno vaspitanje.

Kultura vežbanja i igranja

U radu sa učenicima postepeno uvoditi terminologiju vežbanja i upoznati ih sa uticajem primenjenih vežbi na organizam. Upoznati učenike sa osnovnim pravilima mini-rukometa, košarke, mini-košarke, futsala i odbojke.

Podsetiti učenike na pravila ponašanja koja važe u prostorima za fizičko vežbanje, kako u školi, tako i van nje. Isticati neophodnost poštovanja pravila ponašanja tokom igre i vežbanja.

Razvijanje svesti o potrebi čuvanja svojih i tuđih stvari, sprava i rekvizita koje se koriste.

Upućivati učenike da informišu roditelje o vežbanju tokom nastavnih i vannastavnih aktivnosti.

Ukazivati na značaj vežbanja i podsticati učenike na vežbanje u slobodno vreme.

Navikavati učenike da prilikom igre ili takmičenja uvažavaju sve učesnike u igri, njihova postignuća i međusobne razlike.

Zdravstveno vaspitanje

Na način prilagođen učeniku objasniti povezanost intenziteta vežbanja i vrednosti pulsa. Meriti puls na vratnoj arteriji. Objasniti značaj pravilnog disanja pri vežbanju, kao i uticaj vežbanja na pravilan razvoj kardiorespiratornog sistema. Proširiti učenička znanja iz prethodnih razreda o pravilnoj ishrani i vežbanju.

Redovna provera zdravlja i vežbanje.

Prepoznavanje osnovnih vrsta povreda (posekotina, oderotina, udarac...) i ukazivanje na važnost pravovremenog obaveštavanja nastavnika, roditelja i drugih odraslih u slučaju povrede.

Didaktičko-metodički elementi

Osnovne karakteristike realizacije nastave:
- jasnoća nastavnog procesa;
- optimalno korišćenje raspoloživog prostora, sprava i rekvizita;
- izbor racionalnih oblika i metoda rada;
- izbor vežbi usklađen sa programskim sadržajima i ishodima;
- funkcionalna povezanost delova časa - unutar jednog i više uzastopnih časova određene nastavne teme.

Pri izboru oblika rada uzimaju se u obzir prostorni uslovi, broj učenika na času, opremljenost spravama i rekvizitima i planirana dinamika rada.

Izbor didaktičih oblika rada treba da bude u funkciji efikasne organizacije i intenzifikacije časa, u cilju dostizanja postavljenih ishoda.

U nastavi treba da preovladavaju igre i sadržaji koji zahtevaju preciznost izvođenja. Svim vežbanjima prethode tačna uputstva nastavnika i prikaz vežbi. Nastavnik prati rad učenika, ukazuje na greške i ispravlja ih.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U cilju sagledavanja i analiziranja efekata nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, preporučuje se da nastavnik podjednako, kontinuirano prati i vrednuje:
- nivo angažovanosti (aktivnost) i odnos učenika prema obavezama u Fizičkom i zdravstvenom vaspitanju koji obuhvata:
- vežbanje u adekvatnoj sportskoj opremi;
- aktivno učestvovanje na časovima Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;
- vežbanje i igranje u slobodno vreme;
- prikaz dva kompleksa usvojenih opštepripremnih vežbi (vežbi oblikovanja), bez rekvizita;
- postignuća u motoričkim veštinama;
- individualni napredak učenika.

Individualni napredak svakog učenika procenjuje se u odnosu na prethodno provereno stanje. Prilikom ocenjivanja neophodno je uzeti u obzir sposobnosti učenika, stepen spretnosti i umešnosti. Ukoliko učenik nema razvijene posebne sposobnosti, prilikom vrednovanja (ocenjivanja) uzima se u obzir njegov individualni napredak u odnosu na prethodna dostugnuća i mogućnosti kao i angažovanje učenika u nastavnom procesu.

Kod učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave prati se i vrednuje:
- poznavanje osnovnih pravila elementarnih i sportskih igara, osnovnih zdravstveno-higijenskih pravila vežbanja i zdrave ishrane;
- učešće u vannastavnim aktivnostima.

Praćenje, vrednovanje i ocenjivanje učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, vrši se na osnovu posebnog angažovanja u nastavi.

Praćenje, vrednovanje i ocenjivanje učenika sa invaliditetom vrši se na osnovu njihovog individualnog napretka.

VANNASTAVNE I VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI

Plan i program ovih aktivnosti predlaže Odeljenjsko veće četvrtog razreda i sastavni je deo Godišnjeg plana rada škole i školskog programa.

B. Slobodne aktivnosti

Realizuju se prema interesovanju učenika. Sačinjava se poseban program pri čemu se uzimaju u obzir materijalni i prostorni uslovi rada, uzrasne karakteristike i sposobnosti učenika.

V. Nedelja školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravog načina života, shvatanja važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, o potrebi negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, kao i prevencije nasilja, narkomanije, maloletničke delinkvencije, škola u okviru Školskog programa realizuje nedelju školskog sporta.

Nedelja školskog sporta obuhvata:
- fizičke aktivnosti prilagođene uzrastu i mogućnostima učenika;
- kulturne manifestacije sa ciljem promocije fizičkog vežbanja, sporta i zdravlja (likovne i druge izložbe, folklor, ples, muzičko-sportske radionice...);
- đačke radionice (o zdravlju, fizičkom vežbanju, sportu i dr...).

Plan i program Nedelje školskog sporta sačinjava Odeljenjsko veće četvrtog razreda zajedno sa Stručnim većem predmetnih nastavnika koji realizuju nastavu Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u drugom ciklusu, kao i drugim Stručnim većima (likovne kulture, muzičke kulture, istorije, informatike...) i stručnim saradnicima u školi, vodeći računa da i učenici koji su oslobođeni od praktičnog dela nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, budu uključeni u ogranizaciju ovih aktivnosti.

G. Aktivnosti u prirodi (izlet, kros, zimovanje, letovanje...)

Iz fonda radnih dana, predviđenih zajedničkim planom, škola može da organizuje aktivnosti u prirodi:
- izlet (pešačenje, planinarenje i dr.);
- kros (minimum jednom u toku školske godine);
- zimovanje - za vreme zimskog raspusta (fizičke aktivnosti na snegu).
- letovanje - za vreme letnjeg raspusta (kampovanje itd.).

Plan i program ovih aktivnosti sačinjava Odeljensko veće četvrtog razreda u saradnji sa Stručnim većem predmetnih nastavnika koji realizuju nastavu Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u drugom ciklusu.

D. Školska takmičenja

Škola za učenike četvrtog razreda organizuje i sprovodi takmičenja iz minimum jedne sportske igre (u skladu sa programom), poligona u toku školske godine, kao integralni deo procesa fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.

Plan takmičenja donosi Odeljenjsko veće četvrtog razreda u saradnji sa Stručnim većem nastavnika Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.

Učenici mogu da učestvuju i na takmičenjima u sistemu školskih sportskih takmičenja Republike Srbije, koja su u skladu sa planom i programom nastave i učenja, kao i na takmičenjima od interesa za lokalnu zajednicu.

Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava

Ove aktivnosti organizuju se sa učenicima koji imaju:
- poteškoće u ostvarivanju ishoda;
- smanjene fizičke sposobnosti;
- loše držanje tela;
- zdravstvene poteškoće koje onemogućavaju redovno pohađanje nastave.

Za učenike koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva i učenike sa smanjenim fizičkim sposobnostima organizuje se dopunska nastava koja podrazumeva savladavanje onih programskih sadržaja koje učenici nisu uspeli da savladaju na redovnoj nastavi, kao i razvijanje njihovih fizičkih sposobnosti.

Rad sa učenicima koji imaju loše držanje tela podrazumeva:
- uočavanje posturalnih poremećaja kod učenika;
- savetovanje učenika i roditelja;
- organizovanje dodatnog preventivnog vežbanja u trajanju od jednog školskog časa nedeljno;
- organizovanje korektivnog vežbanja u saradnji sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom.

Rad sa učenicima sa zdravstvenim poteškoćama organizuje se isključivo u saradnji sa lekarom specijalistom, koji određuje vrstu vežbi i stepen opterećenja, a sprovodi ih nastavnik Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u saradnji sa nastavnikom koji realizuje razrednu nastavu u odeljenju kome učenik pripada.

Oslobađanje učenika od nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Učenik može biti oslobođen samo od praktičnog dela programa nastave za određeni period, polugodište ili celu školsku godinu na osnovu preporuke izabranog lekara.

Učenik oslobođen praktičnog dela u obavezi je da prisustvuje časovima. Za rad sa tim učenicima nastavnik sačinjava poseban program rada baziran na usvajanju teorijskih i vaspitnih sadržaja u skladu sa programom i korelacijom sa sadržajima drugih predmeta.

Oslobođenim učenicima treba pružiti mogućnost da:
- prate igru i usvajaju pravila igara;
- naprave edukativni crtež sa sportskog događaja;
- na drugi način pomažu u nastavi.

Primer ishoda za učenike oslobođene od praktičnog dela nastave: Po završetku teme učenik će biti u stanju da:
- navede osnovna pravila elementarne igre koja se najčešće primenjuje u nastavi;
- primeni osnovna zdravstveno-higijenska pravila;
- pomogne u organizaciji aktivnosti predviđenih programom.

4. IZBORNI PROGRAMI

Naziv programa	**GRAĐANSKO VASPITANJE**
Cilj	Cilj nastave i učenja Građanskog vaspitanja je podsticanje razvoja ličnosti koja je odgovorna prema svojim pravima i pravima drugih, otvorena za dogovor i saradnju i spremna da aktivno učestvuje u životu školske i lokalne zajednice, uvažavajući principe, procedure i vrednosti demokratskog društva.
Razred	**četvrti**
Godišnji fond časova	**36 časova**

ISHODI **Po završenom razredu učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikuje primere odgovornog i neodgovornog ponašanja ljudi prema životnoj sredini; - se ponaša u svakodnevnim situacijama na način koji uvažava životnu sredinu i racionalnu potrošnju resursa; - obrazloži važnost informisanja o stanju životne sredine i načinima njene zaštite; - argumentuje dobiti od zajedničkog života ljudi pripadnika različitih kultura; - navede elemente tradicije i kulture svog naroda i pokaže interesovanje i poštovanje za druge kulture i tradicije; - obrazloži značaj podrške izbeglicama i migrantima da u novoj sredini sačuvaju svoj jezik, tradiciju, kulturu; - navede primere iz svakodnevnog života kojima se ilustruje susretanje različitih kultura; - diskutuje o tome kako nepoznavanje drugih kultura utiče na nastanak stereotipa, predrasuda i diskriminacije; - prepoznaje primere prekomerne potrošnje; - prepoznaje u medijima poruke koje podstiču prekomernu potrošnju, posebno dece i mladih; - kritički razmatra pojavu bacanja hrane i rasipanja vode; - procenjuje važne činjenice o proizvodima koje kupuje čitajući deklaraciju i vodi računa o odnosu cene i kvaliteta;	**LJUDSKA PRAVA** **Ja i drugi na planeti Zemlji**	Planeta Zemlja pripada svima koji na njoj žive Uzajamni uticaj prirode i čoveka. Potrebe pojedinca i opšte dobro - zadovoljavanje ljudskih potreba bez ugrožavanja budućih generacija. Odgovoran odnos prema svetu u kome živimo - Misli globalno deluj lokalno. Pravo na zdravu životnu sredinu Treća generacija ljudskih prava. Vrednosti na kojima počiva - pravo na život u zdravoj životnoj sredini; pravo na održiv ekonomski razvoj; pravo na racionalno korišćenje prirodnih i energetskih resursa; pravo na sprečavanje svih oblika zagađivanja životne sredine; pravo na dostupnost informacija o stanju životne sredine.
	DEMOKRATSKO DRUŠTVO **Kultura i tradicija**	Kultura i tradicija Materijalno i nematerijalno nasleđe jedne zajednice nastalo pod uticajem svih naroda koji su tu živeli i sada žive. Kulturni identitet Negovanje tradicije i kulture sopstvenog naroda i poštovanje tradicije i kulture drugih. Multikulturalnost i interkulturalnost Život pored ljudi drugih kultura ili zajednički život sa njima. Izbeglice i migranti Nevoljno kretanje ljudi iz jedne u drugu kulturnu zajednicu. Nepoznavanje drugih kultura kao osnov za razvoj stereotipa, predrasuda i diskriminacije. Uklopiti se u novu sredinu, a sačuvati svoj kulturni identitet. Susretanje kultura Susretanje i prožimanje različitih kultura bez gubljenja kulturnog identiteta.
	PROCESI U SAVREMENOM SVETU **Prekomerna potrošnja**	Potrošačko društvo Stvarne potrebe i prekomerna potrošnja. Neravnoteža - gladni i žedni u svetu u kojem se hrana baca a voda rasipa. Ambalaža važnija od sadržaja - gomilanje otpada. Pritisak proizvođača - novi modeli novog modela. Deca - omiljena ciljna grupa proizvođača. Mediji i potrošačka kultura Poruke medija u podsticanju potrošnje. Deca u reklamama. Prava potrošača Informacije od značaja za potrošače. Odnos cene i kvaliteta proizvoda. Prava i odgovornost potrošača. Zaštita potrošačkih prava.

- ispolji zainteresovanost za saradnju i učešće u grupnom radu; - učestvuje u izradi plana i realizaciji akcije, njenoj promociji i vrednovanju.	**GRAĐANSKI AKTIVIZAM** **Ekološka akcija**	Planiranje i izvođenje ekološke akcije Određivanje cilja i izrada plana akcije. Izvođenje i dokumentovanje akcije. Promocija akcije na nivou škole. Vrednovanje akcije.

Ključni pojmovi: pravo na zdravu životnu sredinu, kultura, interkulturalnost, prava potrošača.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Izborni program Građansko vaspitanje za četvrti razred organizovan je, kao i programi za prethodna tri, po modelu spirale što znači da su sadržaji dati u iste četiri oblasti (Ljudska prava, Demokratsko društvo, Procesi u savremenom svetu i Građanski aktivizam), ali se oni proširuju i produbljuju, a ishodi se nadograđuju ili se, ako je u pitanju veština, dalje razvijaju. Sve četiri oblasti su jednako važne i doprinose dostizanju ishoda i razvoju međupredmetnih kompetencija.

Programi Građanskog vaspitanja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja, po svom cilju i koncepciji, najbliži su programima obaveznog predmeta Svet oko nas, odnosno Priroda i društvo. Kako učenici rastu povećavaju se i njihove kognitivne, emotivne i socijalne sposobnosti da upoznaju pojave u svetu koji ih okružuje. Zato se u prvom razredu, kao i u navedenom obaveznom predmetu, proučavaju pojave iz najbližeg okruženja (porodica, odeljenje), zatim u drugom razredu to su pojave iz školskog okruženja, u trećem razredu iz šire zajednice, a u četvrtom pojave koje se odnose na ceo svet i planetu Zemlju. Okosnicu programa za četvrti razred čine vrednosti, prava, odgovornost, različitost, ravnopravnost.

Elementi ekologije i održivog razvoja ugrađeni su u program četvrtog razreda kroz oblasti Ljudska prava i Građanski aktivizam, u skladu sa idejom Misli globalno, deluj lokalno. Učenici se usmeravaju na ličnu odgovornost i aktivizam u sopstvenoj zajednici, uz razvoj svesti da su u pitanju fenomeni koji su globalne prirode. U radu sa učenicima potrebno je uvažiti njihova znanja i iskustva koja već imaju iz ove oblasti, iz škole i van nje, a zatim ih podsticati da o kvalitetu životne sredine, sada i u budućnosti, razmišljaju sa stanovišta prava i odgovornosti. Vrednosti na kojima počiva pravo na zdravu životnu sredinu, kako je to dato u sadržaju, treba učenicima približiti preko primera koji su im bliski. Učenici treba da razumeju da ugrožavanje životne sredine ne poznaje državne granice, ne pravi razliku među ljudima različite rase, vere, pola, obrazovanja i nema vremensko ograničenje. Svaku štetu životnoj sredini koju ljudi danas naprave osetiće i generacije koje dolaze. Iako su u pitanju učenici uzrasta od deset ili jedanaest godina, imajući u vidu sadržaje i aktivnosti iz programa prethodnih razreda, oni mogu svojim rečima obrazložiti važnost informisanja građana o stanju životne sredine (globalne i lokalne), kao i da se, primereno svojim mogućnostima, angažuju u akcijama koje imaju za cilj poboljšanje životne sredine.

U okviru oblasti Demokratsko društvo učenici će se baviti pojmovima kultura, tradicija, multikulturalnost i interkulturalnost, koji kao i ekologija, imaju globalnu dimenziju. Iako postoje brojne definicije pojma kultura, za potrebe ovog programa dovoljno je da učenici shvate da se on odnosi na celokupno materijalno i nematerijalno nasleđe jedne zajednice. Pored kulture naroda koji je većinski u jednoj zajednici, ona obuhvata i kulturne uticaje drugih naroda koji su tu živeli ili sada žive. Kulturu i tradiciju čine jezik, književnost, muzika, folklor, praznici i brojni običaji iz svakodnevnog života, što je učenicima već poznato na osnovu iskustva stečenog na časovima različitih predmeta i kroz vannastavne aktivnosti. Kulturu treba dovesti u vezu i sa pitanjem identiteta, takođe korišćenjem različitih primera, kao što je rađeno u okviru programa za prvi razred (lični identitet) i programa za drugi razred (grupni identitet). Kulturni identitet je osećaj pripadnosti grupi koja ima svoju posebnu kulturu. Učenici četvrtog razreda na osnovu svog školskog i vanškolskog znanja sasvim dobro mogu navesti karakteristike kulture kojoj pripadaju, ali ih treba podsticati da prepoznaju i karakteristike onih kultura kojima ne pripadaju a postoje u njihovoj zajednici. Interkulturalnost podrazumeva otvorenost zajednice za sve njene građane, bez obzira kojoj kulturi pripadaju i međusobnu razmenu u kojoj svi dobijaju, a ne gube svoj kulturni identitet. Podrazumeva se da učenici ne treba da koriste izraze multikulturalnost i interkulturalnost, ali je potrebno da ih na primerima razlikuju (život jedni pored drugih od života jednih sa drugima) i prednost daju razmeni među kulturama. Iako učenici još uvek nemaju razvijenu punu perspektivu prošlosti ljudske civilizacije, ipak mogu da procene kako bi svet izgledao da se kulture nisu susretale i

prožimale. Učenici u četvrtom razredu i sami mogu da prepoznaju uticaj drugih kultura, najčešće preko muzike i hrane. Ishodi navedeni u programu imaju za cilj da afirmišu interkulturalnost i davanje podrške izbeglicama i migrantima da se uklope u novu sredinu, uz očuvanje sopstvene kulture i tradicije. Ukoliko učenici žive u sredini gde ima više kulturnih zajednica ili migranata iz različitih zemalja, mogu se organizovati časovi međusobnog upoznavanja preko predstavljanja običaja i različitih produkata kulture.

Treća oblast ovog programa ima za cilj da približi učenicima još jedan globalni proces koji se ogleda u podsticanju kulture prekomerne potrošnje u razvijenim zemljama, iako u svetu još uvek postoje ljudi koji nemaju osnovne uslove za život (pijaća voda, dovoljno hrane). Ova oblast se lako povezuje sa sadržajem i aktivnostima iz programa Građanskog vaspitanja za treći razred koji se odnose na solidarnost. Ukoliko se program ostvaruje u grupi koja je heterogena po tome kolike su mogućnosti učenika u potrošnji (što je i najčešći slučaj), treba biti posebno pažljiv u izboru aktivnosti i primera, kako se neki učenici ne bi osećali neprijatno. Postoje brojni načini na koje se mogu predstaviti osnovne karakteristike prekomerne potrošnje i njena veza sa povećanjem zagađenja životne sredine. Rad na ovim sadržajima pogodan je za jačanje medijske pismenosti učenika i njihovo osposobljavanje da kritički razmatraju različite reklamne poruke koje podstiču prekomernu potrošnju (često na kesicama igračaka proizvođač navodi sakupi sve, napravi kolekciju i sl.), ili na koji način se deca u njima prikazuju (kakvu funkciju imaju). Učenici mogu, na primer, jednostavnom analizom reklama namenjenih deci njihovih godina da utvrde koji proizvodi se preporučuju i na koji način (čips, čokolada, gazirano piće...). Aktivnost se može sprovesti u formi rada u parovima ili malim grupama, nakon čega će učenici predstaviti rezultate svoje analize i diskutovati.

Lista prava koja se proučava u okviru Građanskog vaspitanja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja zaokružuje se sa još jednim pravom poslednje generacije. U pitanju su prava potrošača, koja su značajna u savremenom svetu u kojem se, radi profita, potrošači mogu, na različite načine, dovesti u zabludu ili biti prevareni. Od učenika se očekuje da kritički razmatraju ne samo pitanja prekomerne potrošnje, već i pitanja kvaliteta robe ili usluga koje dobijaju za svoj novac. U uzrastu od 10 ili 11 godina deca sve češće imaju džeparac i nalaze se u ulozi samostalnih potrošača. Zato je važno da grade odgovoran odnos prema kupovini, u smislu: da čitaju deklaraciju (sastav, rok trajanja, način upotrebe), da postavljaju relevantna pitanja prodavcu, da, na primer, pri kupovini novih baterija, stare baterije odlože na adekvatno mesto, da procenjuju odnos cene i kvaliteta robe i sl. Učenike treba elementarno upoznati sa tim da postoji zakon koji reguliše prava potrošača, da postoje institucije koje intervenišu kada su prava potrošača ugrožena, kao i da postoje udruženja koja obavljaju različite aktivnosti u ovoj oblasti, kao što je, na primer, sprovođenje istraživanja o razlikama u ceni dečije garderobe u različitim zemljama, ili obaveštavanje građana o pravima i odgovornostima potrošača, obaveštavanje o aktuelnostima na tržištu... U radu na ovim sadržajima mogu se koristiti primeri iz medija, lična iskustva učenika (njihovih roditelja), ukoliko učenici žele da ih podele sa grupom, kao i različite tehnike rada: od prezentacije, studije slučaja, do igranja uloga.

Četvrta oblast, kao i u prethodnim programima, tiče se građanskog aktivizma i to u oblasti ekologije. Od učenika se očekuje da planiraju i sprovedu malu ekološku akciju koristeći iskustva koja su stekli u akcijama iz prethodna tri razreda. Nastavnik treba da bude pomoć i podrška učenicima da što samostalnije prođu kroz neophodne korake u akciji. Može se napraviti veza sa akcijama koje sprovode druge grupe, kako u okviru ovog izbornog programa, tako i u okviru obaveznog predmeta Priroda i društvo, koji ima komplementaran koncept i sadržaje. Ova aktivnost, takođe, može biti deo projektne nastave, koja je i uvedena u obrazovni sistem kako bi doprinela kognitivnom, afektivnom i socijalnom razvoju učenika i razvoju međupredmetnih kompetencija. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave koji se odnose na traženje rešenja za neki problem kroz timski rad i korišćenje savremenih tehnologija. Zajedničko za nju i aktivnosti u okviru Građanskog vaspitanja jeste to što se prednost daje procesu rada i saradnji naspram samih rezultata. Projektna nastava od učenika zahteva samostalno pronalaženje informacija, sposobnost rešavanja problema, rad u grupi, kritičko mišljenje, donošenje odluka, argumentovanje, preuzimanje odgovornosti, poštovanje rokova, planiranje, samovrednovanje, što su sve zahtevi i programa Građanskog vaspitanja, posebno u oblasti Građanski aktivizam. Projektna nastava podrazumeva unapređivanje kompetencije učenika da koriste savremene tehnologije u obrazovne svrhe na odgovoran i bezbedan način, što se uklapa sa očekivanim ishodima programa Građanskog vaspitanja za drugi razred (bezbednost u korišćenju interneta), a koji treba i dalje negovati. Važno je i to da učenici sve vreme dokumentuju svoj rad kako bi unapredili kompetencije za vrednovanje toka i ishoda akcije, kao i za pisanje različitih izveštaja ili pripremu prezentacija, izložbi i sl.

Sadržaje u sve tri tematske celine nastavnik može da dopunjuje, proširuje i menja prema konkretnim potrebama i planu sopstvenog rada, ali uvek imajući u vidu ishode koje treba dostići. Oni su tako dati da odgovaraju uzrastu učenika, da budu merljivi i proverljivi, tj. da nastavnik, prateći aktivnosti učenika, može lako da utvrdi da li ih oni dostižu i u kojoj meri. Najčešće su na nivou primene, što znači da se znanje i razumevanje podrazumevaju, jer bez toga nema primene. Takav pristup odgovara konceptu Građanskog vaspitanja od koga se očekuje da kod učenika razvija konativnu, voljnu komponentu koja dolazi do izražaja u ponašanju. Redosled navedenih ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje opšteg cilja predmeta i razvoja međupredmetnih kompetencija. Između ishoda postoji povezanost. Dostizanje jednog ishoda doprinosi dostizanju drugih ishoda. Mnogi ishodi su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda, što se prepoznaje u tome da se neki ishodi u istoj ili sličnoj formulaciji nalaze u programima za više razreda.

U procesu planiranja nastave i učenja nastavnik se rukovodi, prevashodno, ishodima koje učenici treba da dostignu. Prilikom izbora aktivnosti, kako nastavnika tako i učenika, treba imati u vidu da se svaka od njih može višestruko iskoristiti. Na primer, u okviru skoro svih aktivnosti na različitim sadržajima moguć je doprinos dostizanju ishoda koji se odnose na komunikaciju, osetljivost za različitost, saradnju, poštovanje pravila, donošenje odluka. To znači, da za takve ishode nisu potrebni posebni sadržaji, aktivnosti i časovi. Njihovo dostizanje odvija se postepeno, spontano i to ne samo kroz izbor sadržaja već i kroz izbor odgovarajućih načina rada.

Dostizanje ishoda zahteva primenu različitih interaktivnih oblika rada kao i odabir i korišćenje odgovarajućih metoda i tehnika. Nastavnici su u prilici da biraju: radionice, simulacije, igranje uloga, studije slučaja, diskusije, mini istraživanja, jednostavne akcije, kao i da sami osmisle neke druge aktivnosti. Radionice treba da započinju pričom koja je bliska iskustvu učenika, a sadrži neku vrstu zapleta (moralnu dilemu ili sukob potreba i/ili vrednosti), kao povod za diskusiju u paru ili u manjoj grupi, a završava razmenom u celoj grupi. Cilj je da se pruži mogućnost svakom učeniku da preispita svoje mišljenje i delovanje zbog pojave konflikta između njegove tačke gledišta i tačke gledišta koja je različita od njegove. Zato se može reći da aktivnosti na času treba tako da teku da obezbede iskustveno učenje, tj. uobličavanje i poimanje ličnih, autentičnih doživljaja i stavova učenika kroz razmenu u grupi, a ne prenošenje gotovih znanja, tuđih uvida ili gotovih predloga. Dobro je da postoji igrovni kontekst koji pomaže učenicima da se opuste i oslobode, da probaju različite vidove izražavanja i simbolizacije unutrašnjih iskustava i da kroz igru istražuju raznovrsna, divergentna rešenja za probleme sa kojima se suočavaju. S obzirom na uzrast učenika dobro je u toku časa kombinovati različite aktivnosti i osmisliti takvu dinamiku rada kojom se održava njihova pažnja i motivacija za učestvovanje.

Građansko vaspitanje je deo šireg koncepta obrazovanja za demokratiju i građansko društvo i u tom smislu je povezano sa drugim predmetima, vannastavnim aktivnostima i etosom škole. Ovaj program ima prirodnu vezu sa predmetima Srpski jezik, Priroda i društvo, Likovna kultura i Muzička kultura.

U ovom programu produkti učeničkih aktivnosti imaju poseban značaj. Oni mogu biti različite vrste: posteri, audio-vizuelni zapisi, prezentacije, prikazi rezultata istraživanja i drugo. Oni se mogu koristi u toku rada na nekom sadržaju kao vid dokumentovanja procesa učenja i aktivnosti učenika, pri integraciji ili rekapitulaciji obrađenih sadržaja, proceni napredovanja učenika, kao i samoproceni nastavnika koliko uspešno radi. Produkti se mogu koristiti i van odeljenja/grupe, na primer, na izložbi u holu škole, u školskim novinama, sajtu škole.

Za ostvarivanje programa i definisanih ishoda vrlo je važna uloga nastavnika. On je model koji svojim ponašanjem i načinom na koji organizuje rad u grupi doprinosi stvaranju demokratske atmosfere koja je pogodna za razmenu i argumentovanje ideja i mišljenja među učenicima. On je taj koji daje povratnu informaciju i podstiče učenike na razumevanje odnosa u grupi, podržava učenike kada im je teško da se izraze, pomaže im u izboru pravih reči. Podsticajnim pitanjima može da navede učenike da sagledaju situaciju iz druge perspektive, što je ozbiljan zahtev za učenike četvrtog razreda, koji su još u izvesnoj meri (mada manje nego pre) fokusirani na sopstvene potrebe, misli, osećanja. Konstruktivna komunikacija i demokratske procedure nisu samo cilj već i način da se dostignu željeni ishodi. Nastavnik treba da obezbedi da se na času svaki učenik oseća uvaženo, prihvaćeno i dobrodošlo, uz obavezu poštovanja i uvažavanja drugih i drugačijih

pogleda i mišljenja. Njegova uloga je i da obezbedi nastavna sredstva ili upućuje učenike kako da ih sami pronađu.

Ocenjivanje učenika u Građanskom vaspitanju se ostvaruje u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju u osnovnoj školi. Ono je opisno i podrazumeva da učenici imaju uvid u svoje napredovanje i to ne samo u dostizanju ishoda iz ovog programa, već i u razvoju nekoliko međupredmetnih kompetencija, posebno kompetencije za odgovorno učešće u demokratskom društvu. Kako je najveći broj aktivnosti učenika, u okviru časova ovog izbornog programa, organizovan kroz grupni rad, to znači da nastavnik treba da ima jasne kriterijume praćenja napredovanja koji su i učenicima poznati. Mogu se pratiti sledeći pokazatelji: način na koji učenik učestvuje u aktivnostima, kako prikuplja podatke, kako argumentuje, evaluira, dokumentuje. Posebno pouzdani pokazatelji su kvalitet postavljenih pitanja, sposobnost da se nađe veza među pojavama, navede primer, promeni mišljenje u kontaktu sa argumentima, razlikuju činjenice od interpretacije, izvede zaključak, prihvati drugačije mišljenje, primeni naučeno, predvide posledice, daju kreativna rešenja. Takođe, nastavnik prati i vrednuje kako učenici međusobno sarađuju, kako rešavaju sukobe mišljenja, kako jedni drugima pomažu, da li ispoljavaju inicijativu, kako prevazilaze teškoće, da li pokazuju kritičko mišljenje ili kriticizam, koliko su kreativni. Kada su u pitanju aktivnosti učenika u okviru poslednje oblasti, učenici ne treba da budu opterećeni rezultatima, jer se i iz neuspelih akcija može mnogo naučiti. Istovremeno, nastavnik pruža podršku učenicima da i sami procenjuju sopstveno napredovanje i napredovanje grupe.

Kako je u pitanju kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja i izvestan broj učenika će u nastavku školovanja izabrati versku nastavu, bilo bi dobro da se izvrši neki vid rekapitulacije o tome šta se sve dešavalo tokom četiri razreda, sa posebnim osvrtom na aktivnosti u okviru oblasti gde su učenici sprovodili akciju. Taj osvrt nastavnik može osmisliti na različite načine (spontani razgovor, pisanje sastava, kviz, pravljenje izložbe na osnovu sačuvanih produkata...), ali sa istim ciljem, da učenici postanu svesni znanja koja su stekli, stavova i veština koje su razvili, a koji su značajni za odgovoran život u demokratski uređenoj zajednici. Osvrt bi trebalo da sadrži procenjivanje sledećih elemenata kompetencije za odgovorno učešće u demokratskom društvu (znanja, stavovi, veštine): kakva je bila saradnja u grupnim aktivnostima, koliko smo bili otvoreni za različitosti, koliko znamo o ljudskim pravima i problemima neravnopravnosti, kako smo rešavali sukobe, koliko smo bili odgovorni za sopstvene postupke, koliko smo kritički promišljali, koliko smo bili tolerantni i solidarni, da li smo prepoznavali opasnosti i znali kome da se obratimo za pomoć, da li smo se ponašali na način koji ne ugrožava druge ljude i životnu sredinu, da li smo u diskusiji pokazivali veštinu aktivnog slušanja, da li smo iznosili stavove zasnovane na argumentima, da li smo komunicirali na konstruktivan način, kako smo prikupljali i obrađivali podatke, da li smo izgradili stav da treba štititi i poštovati ljudska prava.

MATERNJI JEZIK / GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

1. BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Cilj	Cilj učenja bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture je da putem usmenog i pismenog izražavanja bogate, usavršavaju i niguju specifičnosti bunjevačkog jezika; da razvijaju interesovanje prema bunjevačkoj književnosti i da upoznaju tekovine nacionalne kulture Bunjevaca.
Razred:	četvrti
Godišnji fond časova:	72 časa

ISHODI **Po završenoj oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- Određuje vrstu riči - imenice - Pripoznaje podvrstu riči: zbirne i gradivne (vlastite i zajedničke iz prithodnog razreda) - Razlikuje prirodni i gramatički rod imenica ko kategoriju prominljivi riči - Određuje vrstu riči - Pridevi - Pripoznaje podvrste prideva: prisvojni i gradivni, uočavanje njevog značenja, rod i broj u rečenici. - Ume da izdvoji lične zaminice, odredi im rod i broj - Izdvaja lične zaminice u funkciji subjekta u rečenici - pojam i pripoznavanje - Pravilno upotrebljava zamenicu Vi iz poštivanja - Pravilno piše brojove - Određuje vrstu riči - Glagoli; Zna pojam i osnovno značenja prezenta, perfekta i futura; vežbe u rečenici zamenom glagolski oblika u vrimenu, licu i broju. - Razlikuje glagolski predikat - Uočava riči i grupe riči (sintagma) u funkciji objekta - Uočava riči i grupe riči (sintagma) u funkciji priloških odredaba za misto, vrime i način. - Uočava riči u funkciji atributa uz imenicu i imeničkog skupa riči (imenička sintagma) - Izdvaja i razlikuje subjekatski i predikatski skup riči - Pravilno piše i upotrebljava veliko slovo u pisanju: imena država i pokrajina i njevi stanovnika; imena naselja (gradova, sela) i njevi stanovnika, višečlani geografki pojmova - Pravilno piše upravni i neupravni govor (sva tri modela). - Pravilno piše prisvojne prideve izvedene od vlastiti imena - Pripozna pismu, objašnjava stih i strofu - Pripoznaje i imenuje lirsku pismu - Objašnjava karakteristike lirske pisme - Uočava i tumači pisničke slike - Svata značaj očuvanja maternjeg jezika - Uočava i objašnjava prineseno značenje u tekstu - Ukazuje na specifične riči kojima su izazvani pojedini utisci u poetskim tekstovima	**BUNJEVAČKI JEZIK KNJIŽEVNOST**	O ričima je rič - imenice Zbirne imenice Gradivne imenice Prirodni i gramatički rod imenica Pridevi Gradivni i prisvojni pridevi Lične zaminice Lična zaminica u fnkciji subjekta u rečenici Upotreba zaminice Vi iz poštivanja Brojovi Glagoli i glagolska vrimena Glagolski predikat Objekat Priloške odredbe Atribut Subjekatski i predikatski skup riči Veliko početno slovo u pisanju geografski i višečlani geografski imena Veliko slovo u pisanju imena naroda Upravni i neupravni govor Pisanje prisvojni prideva Pericina tajna, Ana Popov Žužaljka, Nevenka Bašić Palković Žalopojka žutog lista, Ana Popov Meni salaš bili fali (odlomak), Gabrijela Diklić Prvi snig, Nevenka Bašić Palković Božićno jutro, Alisa Prćić Onom koga se tiče, Ante Evetović Miroljub Pogibija Marka Kraljevića, Narodna pisma Priprava za banderiski pohod (odlomak), Grgur Peštalić Moj prvi prusluk, Blaško Rajić Maricin Božić, Blaško Rajić Čilašin Janko, Narodna pripovitka

- Svata poruku poetskog teksta - Usklađuje čitanje s vrstom i prirodom teksta - Napamet deklamuje poetske tekstove - Pripoznaje epsku poeziju - Samostalno opisuje likove na osnovu detalja dati u epskom dilu - Uočava tok radnje, glavne likove i osnovnu poruku u književnom dilu - Zapaža i objašnjava pojedine postupke likova u proznom tekstu - Uočava dramatične situacije u tekstu, njeve uzroke, rišenja i posledice - Samostalno objašnjava karakteristike likova u tekstu - Određuje poruku proznog teksta - Ume da objasni poruku izvornim bunjevačkim jezikom - Samostalno stvara plan za prepričavanje proznog teksta - Ume da navede sadržaj izbornog predmeta „Bunjevački jezik sa elementima nacionalne culture” - Ume samostalno usmeno i pismeno da izdivani bunjevačke običaje vezane za praznike Sveti Nikola (Mikulaš), Materice, Oce, Božić, Novo lito, Uskrs, Polivači, Dove, Dužijanca - Divani na osnovu zadate teme o godišnjim dobima, izvornim bunjevačkim jezikom, a posli usmenog izlaganja ume i u pismenom formi da izrazi svoje misli		
- Proširuje i obogaćuje fond bunjevački riči čitajuć književne tekstove, knjige pisane bunjevačkim jezikom, dičije časopise, emisije na bunjevačkom jeziku i služeći se bunjevačkim ričnikom - Poznaje i ume usmeno da izdivani o bunjevačkim običajima za Božić, na Dove, na Vodeni ponedeljak - Pravilno bira i koristi odgovarajuće bunjevačke riči uz pravilno korišćenje ikavice u govoru i pisanju - Opisuje ličnost izvornim bunjevačkim jezikom usmeno, a zatim i pismeno u vidu kraćih rečenica i sastava - Opisuje predmete, prostor bunjevačkim jezikom - Ume da napiše pismo, razglednicu, čestitku - Piše izvištaj - Ume da odgovara usmeno i pismeno na postavljena pitanja na temu: bunjevačke nošnje, bunjevačke tradicionalne kujne, bunjevački narodni folklornih igara - Učestvuje u grupnom izvođenju starih dičiji igara - Ume da navede stare bunjevačke listove - Samosatalno opisuje kadgodašnje bunjevačke listove - Objašnjava pojam kalendara - Objašnjava značenje groktenja - Pripoznaje groktalice prema načinu izvođenja - Pripoznaje žensku bunjevačku nošnju - Opisuje dilove ženske bunjevačke nošnje - Pripoznaje mušku bunjevačku nošnju	**JEZIČKA KULTURA ELEMENTI NACIONALNE KULTURE**	Zla žena, Narodna pripovitka Kralj brez svitlosti, Narodna pripovitka Svatovi (odlomak)Mara Đorđević Malagurski Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Upoznavanje sa sadržajom predmeta Bunjevački običaji za Svetog Nikolu - Mikulaš, Materice, Oce, Božić, Novo lito, Uskrs, Dove, Polivači, Dužijanca Jesen u ravnici, Jedan zimski dan na salašu Proliće u mojoj bašči Tandrčak i njegovo blago Bunjevačka lipa rič Dičiji časopisi: Tandrčak i Bocko, Ričnik bački Bunjevaca Božić u našoj familiji Jedared na Vodeni ponediljak Pivale su nam kraljice Jezička riznica Opis osobe - Moja majka/nana/mater Opis predmeta Opis prostora Piše pismo, razglednicu, čestitku Piše izvištaj Bogojan

- Opisuje dilove muške bunjevačke nošnje - Pripoznaje i imenuje kadgodašnje stare ženske zanate - Objašnjava bunjevačkim jezikom značenje tkanja i veza - Pripoznaje bunjevačke prosvititelje - Ume samostalno da kaže nikoliko rečenica o bunjevačkim prosvititeljima - Pripoznaje i imenuje bunjevački narodni običaj - Ume samostalno da opiše bunjevački običaj na svetog Ivana Cvitnjaka - Usvaja i izvodi pokrete bunjevačkie narodne igre - Pripoznaje i imenuje bunjevačko tradicionalno jelo - Samostalno i uz pomoć pravi lakumić - Čisti slamu i lipi je na selotejp - Samostalno siče jednostavne oblike od slame i pravi tematske čestitke - Pripoznaje, imenuje i crta starinske predmete		„Neven" i „Danica" (odlomak) Groktenje Ženska bunjevačka nošnja Muška bunjevačka nošnja Tkanje i vez Bunjevački prosvititelji Priskakanje vatre na Svetog Ivana Cvitnjaka Cupanica Lakumići Božićna čestitka od slame Uskršnja čestitka od slame Bokali

Ključni pojmovi: bunjevački jezik, književnost, jezička kultura, elementi nacionalne kulture.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Učenje bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture u četvrtom razredu i dalje triba da se realizuje kroz igrovne aktivnosti digod je to moguće. Nastava triba da je tako organizovana da kod diteta izaziva zainteresovanost i znatiželju pri otkrivanju novi saznanja. Priporuka je da učenici istražuju da sami dolaze do određenih saznanja, posebno na polju oblasti elemenata nacionalne kulture. Uloga nastavnika je da pri istraživačkom radu usmirava učenike kako da dođu do podataka, način obrade i prezentovanje sadržaja vršnjacima. Istraživački rad će pomoći da saznanja do koji su učenici došli svojim angažovanjom ostanu trajna. Priporuka je upotribe IKT-a u nastavi bunjevačkog. Posebnu pažnju triba posvetit razvijanju kreativnosti, istraživačke sposobnosti, ko i kritičkog mišljenja učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastava bunjevačkog koncipirana je tako da svakom učeniku daje mogućnost da proširi i pokaže svoje znanje i sposobnosti, zadovoljavajući individualne karakteristik učenika.

U realizaciji nastavni sadržaja u nastavi bunjevačkog, nastavnik triba da koristi savrimene oblike, metode i nastavna sredstva kako bi nastava bila kvalitetnija i olakšala učenici usvajanje nastavni sadržaja. Tokom časa se priporučuje dinamičko smenjivanje aktivnosti sa ciljom održavanja dičije pažnje. Potribna je korelacija sa ostalim predmetima srpski jezik, muzička kultura, priroda i društvo, likovna kultura, fizičko vaspitanje, virska nastava, građansko vaspitanje i narodna tradicija. Ovakva korelacija omogućava ostvarivanje veoma uspišni rezultata rada.

Oblast bunjevačkog jezika se odnosi na gramatiku i pravopis i usko je povezana sa nastavom srpskog jezika. U ovoj oblasti dica upoznaju specifičnosti bunjevačkog jezika primereno uzrastu učenika.

Oblast književnosti je takođe u korealciji sa srpskim jezikom. Učenik ima mogućnost da čita tekstove iz umetničke i narodne književnosti pisane bunjevačkim jezikom i da se pri analizi i tumačenju tekstova takođe koristi bunjevačkim jezikom u skladu sa svojim jezičkim mogućnostima.

Učenike triba upućivat na govorne situacije iz svakodnevnog života u cilju proširivanja aktivnog ričnika i osposobljavanje za komunikacija u raznim životnim situacijama.

Upoznavanje elemenata nacionalne kulture Bunjevaca uglavnom se ostvaruje upoznavanjom i približavanjom narodni običaja i tradicije audio-vizuelnim zapisima, prezentacijama i prigodnih tekstovima. Poštujući princip postupnosti, učenicima će se olakšati usvajanje znanja. Potribno je da nastavnik uvik primenjuje sistematsko ponavljanje. Nastava mora bit postavljena tako da omogući učeniku što češće verbalne aktivnosti.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje vridnovanja učenika se odvija kroz usmenu i pismenu proveru znanja najčešće primenom formativnog ocenjivanja. Učenik se ocenjuje i na osnovu aktivnosti i zalaganja u toku časa. Bunjevački jezik pratimo i vridnujemo kroz usmenu i pismenu proveru znanja. Književnost pratimo na osnovu usmene provire, deklamovanje, odgovori na pitanja i dramatizacija. Jezičku kulturu pratimo i vrednujemo na osnovu pismenog izražavanja o ličnim događajima i doživljajima ko i pričanja na osnovu dati slika. Elemente nacionalne kulture pratimo i vridnujemo kroz praktične radove i na osnovu usmenog i pismenog izlaganja. Pismena provira podrazumeva imenovanje i zapisivanje naziva praznika, običaja, predmeta, odgovori na pitanja, a učenicima se pruža mogućnost da svoje znanje pokažu izradom zadataka zaokruživanjom odgovara, povezivanjom, pricrtavanjom, dopisivanjom.

2. ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Název předmětu:	Český jazyk s prvky národní kultury
Cíl:	Cílem učení žaků Českého jazyka s prvky národní kultury je, postupně a sistematicky zvládnout základní zákony českého literárního jazyka pro správně ústní projev, podporujíce vědomi o významu role jazyka při zachování národní identity; vyškolovat žáky pochopit výbrané literární a jiné umělecké díla z české kulturní dědictví, kvůli zahování tradice a kultury českého národu a rozvoji interkulturality.
Třída:	čtvrtá
Roční fond časů:	72 hodin

Výsledky **Na konci školního roku žák bude shopen:**	**OBLAST / TÉMA**	**OBSAHY**
- osvojit si základní pravopisné jevy a gramatickou terminologii (věta a souvětí, stavbu slova, slovesa, časy atd.); - dále přijmout pravopis; - rozpoznat základní gramatické principy a sociolingvistické kompetence, klade důraz především na samostatné učení sebehodnocení a sledování vlastního pokroku; - jazyk používat v souladu s komunikační situací (například formy zdvořilosti); - opakovat si látku z předchozího ročníku: pojmenování předmětů a bytostí, pojmenování jejich vlastností, účelu a vztahu, objektu, žádosti, příkazu, časových vztahů, způsobu činnosti a prostředků, výrazu vzájemné a společné akce. Náslech (porozumí mluvenému projevu). Žák by měl: - rozpoznát hlásky v hovorovém řetězci (hlavně ty, které se nevyskytují v jazyku jeho okolí), přízvuk, rytmus a intonace naučených slov a frazí; - rozumět pomalému a správně artikulovanému hovoru, s delšími přestávkami a s pomocí neverbální komunikace, která mu pomáhá pochopit význam; - rozumět jednoduchým pokynům učitele, rozumí smyslu přiměřeně obtížných nahrávek, , povídek a básniček; - rozumět a přiměřeně reagovat na každodenně užívané příkazy a žádosti v hodině (výzva ke hře, příkaz, instrukce atd.); - rozumět a reagovat na krátký mluvený text ze známé tematické oblasti;	**I** **JAZYKOVÁ LÁTKA** **II** **JAZYKOVÝ VÝRAZ (poslech, čtení, psaní, hovor a hovorová interakce)**	- uznání hlasové struktury českého jazyka na elementární úrovní; - mluvení, přesvědčování a popis (textu, obrazu, představení nebo filmu; vlastní výklad o zkušenostech, událostech); - jmenování objektů a bytostí, prohlášení o činnostech, charakteristika objektů a bytostí, prohlášení o předmětech, prostorové vztahy, jakož i požadavky a příkazy; - vyjádření omezeného repertoáru výrazu a slov, a porozumění s určitým úsilím, původního mluvčího, který již zažil podobné situace; - používání jazyků v souladu s formálními podmínkami komunikační situace (např. formou občanské způsobilosti); - použití jednotlivých elementárních slov a hotových lexikálních výrazů, skládajících se z několika slov, naučených a užívaných společně ve zvláštních souvisejících situacích a podobně; - použití omezeného počtu syntaktických struktur a jednoduchých gramatických forem patřících do paměťových korpusů jazykových jednotek; - pochopení souvislostí mezi vlastním úsilím a dosaženými výsledky v jazykových aktivitách; - uznání toho, co bylo učeno; - otázky o vlastní zkušenosti bytostech, oběktech, jevech, obrazcích, otázky literárních a neliterárních textech; - písemná zpráva; - krátký textový celek: o osobní zkušenosti, o zkušenosti, o obrázcích, při příležitosti literárního textu; - věty / krátký text vhodný pro diktování; - česká abeceda; - hlas a písmeno; - tištěné a napsané písmena českého jazyka; - samohlásky, souhlásky; vokální r, l; pravopis; - přízvuk, literární vymluva;
- rozvijet schopnost náslechu s porozuměním. Čtení. Žák by měl:		- výslovnost cizích slov; intonace věty; - slova a věty jako mluvené a psané celky; - texty se zpracovávanými písmeny / texty pro globální čtení;

- i dále číst nahlas texty různého obsahu (správný rytmus, intonace, artikulace a přízvuk) v souladu s tématem; - číst nahlas krátké texty ze známé tématické oblasti (rozhovor a vyprávění), a také texty z méně známým obsahem; - přečíst krátkou zprávu; - pomalu vyhledávat neznámá slova ve slovníku. Psaní. Žák by měl: - napsat své osobní údaje (jméno a příjmení, adresu) seznam pro různé účely (nakupování, oslava narozenin, denní povinnosti atd.); - pracovat s textem přiměřeného rozsahu, vytvoří odpověd na informace v textu; - zeptat se a jednoduše odpovít na dotaz; - přepsat věty a krátké texty. Hovor (ústní projev). Žák by měl: - i dále si zdokonalovat výslovnost; - dále rozvíjet své v interaktivní řečové dovednosti, se zvýšenými nároky ve vztahu k požadavkům předchozího ročníku; - odpovědět k textu, na základě daných tezí, sdělít hlavní myšlenku textu, učí se přípravě plánu; - rozumět jednoduché konverzaci na každodenní téma; - ústně předat krátké informace; - podle svých schopností ztvárnít obsah textu dramatizací, obrázkem či komiksem; - didaktické hry pro rozvoj pedagogické komunikace; - podle osnovy je schopen převyprávět obsah krátkého filmu, rozhovoru nebo zpracovaného textu; Hovorová interakce (role partnera). Žák by měl: - vyslechnout druhého, navážet na téma zmíněné partnerem, začít, udržet a ukončit krátký rozhovor na známé téma; - jednoduše se domluvít v reálných situacích; - předat jednoduché informace o tématech z daných tématických okruhů / například o počasí/; - dále rozvíjet své v interaktivní řečové dovednosti, se zvýšenými nároky ve vztahu k požadavkům předchozího ročníku (doplní text o chybějící část, dovypráví jej) zpracované s souladu s tématickými materiály; - umět správně použít předepsané komunikační funkce; - být schopen podílet se na dramatizaci vhodných textů; - být schopen zahrát se v malé scénce.		- všechny typy textů, napsány tištěnými nebo písemnými písmenem; - jazykové hry - analytické syntatické cvičení; lexikální a syntaxní cvičení; - psaní (přepisování, nezávislé psaní a diktát); - čtení (čtení textu častěji / globálně čtení, hlasitě a tiché čtení); otázky, které kontrolují chápání; - výslovnost a psaní hlasů; které způsobují problémy (například: á, d', é, ě, ch, í, n', o, ř, t', ú, ů, ý, q, w, x, y); - věta; slovo; písmeno; - hlasová role / písemna v rozlišování významů mluvené nebo napsané; - věta jako oznámení, otázka a příkaz; - velké písmeno na začátku věty , v psaní osobních jmen a příjmení, nazvy sídel a jména města a ulic, ve kterých žák žije, také název školy, kterou navštěvuje; - správně se podepíše (jméno, potom příjmení); - tečka na konci věty: místo a funkce vykřičníku a otázníku ve větě. - osobní zájmena: já, ty. . . ; - přídavná jména přivlastn'ovaci: můj, tvůj. . . - zájmená ukazovací - ten, tenhle. . . ; - slovesa - být, mít - přítomný čas; - otázky - kdo, co, kolik, kam. . . ; - základní číslovky 1 - 100; - imperativ nebo rozkazovácí způsob; - spávné množné číslo podstatných jmen; - používá přitomný čas pro popis aktualní akci; - příslovce a předložky pro vyjádření prostorových vztahů: zde, tam, v, na, pod. . . ; - literární texty; - texty pro praktické použití: pozvání, pokyny, nákupní seznam a další; - nelineární texty: text v tabulce, časový plán, rozvrh hodin, komiks, vstupenka a další; - informativní texty: 1. učebnice: jako texty o slovných osobnostech české kultury; 2. texty, které nejsou učebnicemi: o pravidelech dobrého chování (bonton); o bydlišti žáků, o zvířatech, atd.; Tématické okruhy: - škola: vyučovací předměty, sklonost k předmětům, charakteristika vyučovacích předmětů, den ve škole, rozvrh hodin, přestávka, kamarádi, oblíbený sport; svátky, oslava státních svátků, ; události ze života žáků, účast na akcích různých dětských organizací; škola v přírodě; - rodina a blízké okolí: osobní zájmy členů rodiny, příbuzenstvo; oslava narozenin, příprava občerstvení pro hosty, dárky; volný čas v rodině: cestování s rodinou, výlet, letní a zimní dovolená; nemoci a jejich léčení, nemocnice, zdravotní středisko, lékárna; úkoly a odpovědnosti v rámci rodiny; vlastnosti zvířat, vztah ke zvířatům; - můj domov: denní činnost během pracovních dnů a o víkendu (učení, hra, povinnosti atd); - okolí - město a venkov: v domě kultury; u řeky, u jezera, uspořádání města a vesnice; - každodenní život: situace v každodenním životě, v samoobsluze, v restauraci , v cukrárně; kreslený film; - já a moji kamarádi: koníčky, společné akce, solidarita a tolerance, pomoc kamarádovi/kamarádce, půjčování věcí, podělit se o svačinu, spoluodpovědnost; - svátky: oslavy a manifestace v rámci školy, (výročí školy, soutěže, výstavy atd.); významné události a svátky; - výživa: stravovaní mimo domov (restaurace, svačina ve škole, nakupovaní v hypermarketu); potraviny;

		- oděvy a obuv: oděvy pro různé příležitosti (formální a neformální oblečení); český lidový kroj; - okolí: sousedské vztahy; ekologie, vztah k životnímu prostředí; - ostatní: památky v České republice; vhodné dětské povídky nebo pohádky; hodiny a čas, používání peněz; - společenský styk; pozdravit, představit se, představit sebe a druhéh (jméno, věk, bydliště) pojmenovat a popsat lidi, částí těla, jiné živé bytosti, objekty, místnosti, atd. . ve vztahu k jejich fyzickým vlastnostem (velikost, barva, tvar), ptát se a dávat informace o jiné osobě nebo předmětu, popsat polohu a místo, kde se nachází osoba nebo objekt; vyžádat si a dávat informace, vyžádat si a dávat povolení, poděkovat, omluvit se, přimout omluvu, dát jednoduché pokyny a příkazy, poprosit, zdvořile požádat, zakázat, vyjádřit své pocity a potřeby, vyjádřit sounáležitost, čísla a číslovky, zeptat se kolik je hodin); část dne, dny v týdnu, měsíce, roční období, popsat počasí spojené s ročním obdobím, vyjadřit schopnost / neschopnost, vyjádřit zálibu, odpor, poblahopřát (narozeniny, svátky atd.), dát návrh ke spolupráci, přijmout návrh, nabízet, přijímout nabízené. Literatura: - Mluvnice současné čaštiny. 1, Jak se píše a jak se mluví / Václav Cvrček a kolektiv. Praha: Karolinum, 2010. - 353 str.
- Sdělít své dojmy z přečteného literárního textu, rozlišit poezii, prozu, drama, rozpoznat základní literární druhy, úvod zápletku. - V oblasti vyučovacích osnov, které se soustředí na prvky národní kultury, se doporučuje komparativní metoda, zde jazykový materiál musíme neustále umist‘ovat v užší nebo širší kontext. - Ve výuce jazyka se uplatnuje komunikativně-interaktivní metoda, stejně tak, jako v předchozích ročnících.		- Remediosová Helena, Do you want to speak Czech?: workbook, volume 1 = Wollen Sie Tschechisch sprechen?: Arbeitsbuch zum 1. Teil / Helena Remediosová, Elga Čechová, Harry Putz; [ilustrace Ivan Mraček-Jonáš]. - 2. vyd. - Liberec: H. Putz, 2001. - 224 str. - M. Hádková, J. Línek, K. Vlasáková, Čeština jako cizí jazyk = Češki jezik kao strani jezik, Úroven A1 = nivo A1, Univerzita Palackého v Olomouci Katedra bohemistiky Filozofiché fakulty, podle „Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotime” - vydáni prvni, vydalo Ministerstvo školstvi, mládeže a tělovýchovy České republiky / nakladatelstvi TAURIS, 2005. - 320 str. - Koprivica Verica, Češko-srpski, srpsko-češki rečnik = Česko-srbský, srbsko-český slovník : [izgovor, gramatika] / [priredila] Verica Koprivica. - 1. izd. - Beograd: Agencija Matić, 2008 (Beograd: Demetra). - 540 str.; 20 cm. - (Nova edicija). - Jeníková Anna, Srpsko-češki, češko-srpski rečnik = Srbsko-český, česko-srbský slovník / vydalo nakladatelstvi LEDA spol. s. r. o. - vydáni prvni, Voznice (Czech), 2002. - 592 str.
	III LITERATURA	- české národní lyrické písně; - české bajky, národní příběhy, legendy a pohádky v češtině; - umělecké příběhy a pohadky v českém jazyce; - divadelní dramata pro děti v češtině; televizní a rozhlasové dramata; - české kreslené filmy; - komiksy a děcké časopisy v češtině; - děcké lidové hry; - poslouchání českých písní a hudby; - seznámení s specifickými českými nástrojí; - seznámení s českými národními tanci; - tradiční národní kultura; - veřejné vystoupení, prezentace vlastní a týmové práce; - významná místa a turistické centra v České republice; - významné data z historie Čech a jejich formování; - rozvoj úcty k českého kulturního dědictví a potřeby vychovat a zlepšit ji: specifické domy v českých vesnicích, specifické kroje a jídla u Čech; - vychování v duchu míru, tolerance, kulturních vztahů a spolupráce mezi lidmi.

		- Doporučuje se: - sledování filmů pro děti; - poslech dětských rozhlasových pořadů; - doporučená literatura: Prostonárodní české písně a říkadla (Sirotek, Zakletá dcera); - Božena Němcová - Pohádky (O Perníkové chaloupce, O Smolíčkovi, O kohoutkovi a slepičce, vtipné pohádky: Jak se Honzík učil latinky, zfilmované: O Princezně se zlatou hvězdou na čele, O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku, Sedmero krkavcu, O Popelce); - Karel Svolinský - Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách (Járo, Zima); - doporučené časopisy: Sluníčko, Mateřídouška atd.

Klíčové pojmy obsahu: jazyková kultura, poslouchání a mluvení, literatura, tradice.

INSTRUKCE PRO DIDAKTICKO - METODICKOU REALIZACI PROGRAMU

Program výuky a učení českého jazyka s prvky národní kultury se skládá z následujících oblastí: čtení a psaní, literatura a jazyková kultura. Rozdělení vyučovacích hodin by nemělo být prováděno na základě oborů, ale vždy by měla být věnována zvláštní pozornost zvládnutí počátečního čtení a psaní, kultuře výrazu žáka a kultuře České republiky v Srbsku s důrazem na lidovou tradici a zvyky. Všechny oblasti se propletájí a žádná oblast se nemůže naučit samostatně a bez spolupráce s ostatními.

Program výuky a učení českého jazyka s prvky národní kultury je založen na výsledcích, tj. na procesu učení a úspěchu žák. Výsledky jsou popisem integrovaných znalostí, dovedností, postojů a hodnot, které žák staví prostřednictvím vzdělávacích oblastí tohoto předmětu.

Ve čtvrtém roce učení cizího jazyka si procvičujeme dříve nabyté znalosti a dovednosti, žáka učíme porozumět obsahu psanéhu textu. Interaktivně-komunikativní výuka jazyk považuje za prostředek komunikace, a tak se při výuce cizího jazyka důsledně dodržují tato pravidla: ve třídě se používá cizí jazyk v kontextu který je v zájmu žáka a hovor učitele je přizpůsoben věku a znalosti žáků; Ve výuce literatury s prvky národní kultury je komparativní přístup velmi důležitý, zde jazykový materiál musíme neustále umist‘ovat v užší nebo širší kontext. V rámci této části učebních osnov se doporučuje u mladších dětí vynechat teorii, učitel by si měl, s ohledem na to, že je tento způsob výuky nový, stále zvyšovat své znalosti. Rodina by se měla do tohoto procesu aktivně zapojit a učitel by měl mít zpětnou vazbu od rodiny.

I. PLÁNOVÁNÍ VÝUKY A UČENÍ

Program výuky a učení je založen na výsledcích, dává učitelům větší svobodu, více příležitostí pro tvorbu a navrhování výuky a učení. Úlohou učitelů je kontextualizovat tento program na potřeby konkrétního oddělení s ohledem na úroveň znalostí českého jazyka, složení katedry a vlasností žáků; učebnice a jiné učební materiály k použití; technické podmínky, výukové prostředky a média, které má škola k dispozici; zdroje, příležitosti a potřeby místního prostředí, ve kterém se škola nachází. Počínaje danými výsledky a obsahem učitel nejprve vytvoří svůj roční, globální pracovní plán, ze kterého bude později vypracovávat své operační plány. Výsledky definované oblastmi usnadňují učiteli další operacionalizaci výsledků na úroveň konkrétní vyučovací jednotky. Od učitelů se očekává, že definují diferencované očekávané výsledky na třech úrovních v každé plánovací jednotce, během fáze plánování a psaní připrav, v závislosti na pre-znalostech studenta. Při plánování je třeba také poznamenat, že očekávané výsledky se liší, že některé lze dosáhnout snadněji a rychleji, ale pro většinu očekávaných (zejména pro oblast gramotnosti), které vyžadují více času a více různých činností. V procesu plánování výuky a učení je důležité mít na paměti, že učebnice je výukovým nástrojem a že neurčuje obsah předmětu. Obsah by proto měl být vybrán selektivně a je to jen jeden z možných zdrojů znalostí kterýzaleží na učiteli, aby umožnil žákům prohlédnout a přiblížit vlastní zkušenosti s využitím jiných zdrojů znalostí. Při plánování výuky je třeba vzít v úvahu předchozí znalosti, zkušenosti, intelektuální schopnosti a zájmy studentů.

Je třeba zdůraznit bohatost slovní zásoby a využít určité kulturní události a svátky, které se konají v určitých lokalitách, aby se čeští občané seznámili v minulosti, jejich tradice a kultura, která patří k menšinám v tomto

regionu. Doporučuje se srovnávat oslavy svátků s Čechy oslavou svátků s většinou a národními společenstvími, kteří žijí společně v určitých prostředích.

II. DOSAŽENÍ VÝUKY A UČENÍ

ČTENÍ A PSANÍ

Didakticko-metodická organizace výuky čtení a psaní závisí na několika faktorech, z nichž nejdůležitější je ta, která se týká počatečních znalostí českého jazyka. Učitelé si zvolí způsob, jak zvládnout oblasti čtení a psaní - kombinace analyticko-syntetických metod, globální nebo komplexní metody. Vzhledem k tomu, že žáci znají latinské písmo, je třeba upozornit na rozdíly mezi srbským a českým písmem a pro zpracování se doporučuje komplexní metoda.

Výuka čtení a psaní by měla být realizována na několika úrovních s využitím principu individualizace. Obsahy, metody a formy práce by měly být přizpůsobeny schopnostem a potřebám žáků pomocí diferencované výuky.

Během této doby by studenti měli číst příslušné texty, mluvit správně se všemi hlasy, jako jsou i, e, i, i, n, o, ø, t, u, u, i, k, k, i, správně zdůrazňit přízvuk a správně zdůrazňit slova ve větách. Je třeba vzít v úvahu individuální schopnosti žáků. Každé dítě čte svým vlastním tempem a podle svých schopností. Je žádoucí často kontrolovat stupeň dokonalosti čtení a porozumění čtené techniky. V procesu nácviku čtení lze použít hry s hlasy a slovy, jazykové hry (rebusy, doplňky, křížovky). Žáci tímto způsobem poznají nový obsahy, nové situace, jsou více motivováni a atmosféra je příjemná a uvolněná. Při zpracování latinského písma je důležité využít znalostí získaných v srbském jazyce.

Psaní by mělo být praktikováno přepisováním, doplňováním vět, skládáním vět založených na obrázku, skládáním vět založených na skupině obrázků, psaním diktátů, vět s vlastním psaním a kratších textů. Kromě zvládnutí tvarů a směrů psaní, zvláštní pozornost by měla být věnována prostorové orientaci v sešitů. Písmena jsou omezena na jeden nebo dva řádky v sešitech, procvičování čtení a psaní.

Procvičování čtení a psaní

Během tohoto období by měl žák zvládnout základní techniku čtení a psaní. Zlepšení techniky čtení by měly být školeny na textech, které jsou krátké, dynamické, zajímavé, věkově vhodné, stejně jako texty školních a domácích četby. Zvláštní pozornost je třeba věnovat porozumění slovům, větám a textům.

LITERATURA

Doporučené obsahy v tomto okruhu si žáci osvojují během celého školního roku, a to pomocí slabikáře a čítanky jako základních učebních materiálů, jejichž využití učitel plánuje v souladu s individuálními schopnostmi žáků a celkovými možnostmi kolektivu, přičemž se řídí závěry vyplývající z výuky.

Při výcviku žáků porozumění textům povinných přednášek s pomocí učitelů, volitelných textům ze současné populární literatury pro děti, informativním textům z encyklopedií a časopisů pro děti apod. je důležité snažit se pochopit jednotlivé události a jejich časový a prostorový rámec. Povinné četby jsou především práce národního korpusu, které obohacuji o díla současné literatury pro děti. Výběr díla se opírá především o dílu podle principu věkové vhodnosti.

PRÁCE S TEXTEM

Pokud jde o literaturu a prvky národní kultury, děti aktivně zapojují do rozhovoru v rodině, nebo schromažďují informace o celé rodině temát souvisejících s lidovou tradicí, zajmená od starších členů své rodiny (prarodičů); znalost žáků je hodnocena v souladu s jasně definovaným principem relativity, kterému model není původním řečníkem, to znamená, že na této jazykové úrovni je význam jazykové zprávy důležitý, nikoli jeho gramatická přesnost.

Čtení - prezentace učitele nebo zvukového záznamu krátkých českých lidových pohádek, textů z umělecké tvořivosti, písní, básně. Čtení se může procvičovat ve skupině s ohledem na správnou výslovnost určitých hlasů charakteristických pro český jazyk. Žáci, kteří jsou rychlejší, budou schopni samostatně číst několik vět. Při zpracování písní žáci můsi procvičovat správnou vyslovnost, recitální chorál nebo individuálně.

Žáci tohoto věku by měli být požádáni, aby určili průběh událostí, hlavní postavy, čas a místo konání události. Vyhlášení fantastických prvků v pohádkách.

Doporučuje se, aby žáci prezentovali oblíbené dětské a lidové písně, sledovali dětské časopisy, společně pozoroválí a analyzovali a diskutovali alespoň jednu divadelní hru (nejlépe loutkové divadlo) a film pro děti (doporučuje se film o motivech lidových pohádek) v českém jazyce.

Kromě souvztažnosti mezi texty učitel stanoví vertikální souvztažnost. Učitel by měl být obeznámen s obsahem předmětů - svět kolem nás, také s poznáním tradiční a duchovní kultury Čechů v Srbsku a jejich lidových zvyků.

Učitel vytváří horizontální souvztažnost mezi výukou předmětů srbský jazyk a literatura, historie, výtvarného umění, hudební kultury, náboženské výchovy a občanské výchovy.

Učitel by měl neustále upozorňovat na důležitost správného projevu, který je podpořen realizací některých ortoepických cvičení. Ortoepická cvičení by neměla být realizována jako samostatná vyučovací jednotka, ale s příslušnými tématy z gramatiky; větny intonace může být spojena s kulturou vyjadřování, praxí recitování písní, a tak dále. S použitím zvukových nahrávek by žáci měli být zvyklí na reprodukci a přijetí správné výslovnosti, melodie, dikce. . .

Některá ortopedická cvičení mohou být prováděna při zpracování vhodných témat z literatury: např. artikulace může být vykonávána v dětské rozpočítávání při hře, recitování nebo jazykových hrách, když jsou zpracovány jako součást lidových umění; přízvuk, tempo, rytmus, intonace a přestávky mohou být trénovány podle příkladu učitele nebo pomocí CD záznamu, interaktivního záznamu, podle volby učitele nebo žáku.

JAZYK

Při zpracování materiálů z jazyka je třeba věnovat pozornost správnému psaní vlastních jmen, jmen měst, jmen, škol, ulic, velkých počátečních písmen na začátku věty, psaní interpunkčních znamének na konci věty.

Pokud jde o jazyk a prvky národní kultury, děti aktivně zapojují do rozhovoru v rodině, nebo schromažďují informace o celé rodině temát souvisejících s lidovou tradicí, zajmená od starších členů své rodiny (prarodičů) o řadě témat týkajících se národních tradic; znalost žáků je hodnocena v souladu s jasně definovaným principem relativity, kterému model není původním řečníkem, to znamená, že na této jazykové úrovni je význam jazykového sdělení důležitý, nikoli jeho gramatická přesnost.

Typy slov: podstatná jména, slovesa a přídavná jména pouze na úrovni rozpoznání.

JAZYKOVÁ KULTURA

Rozvoj jazykové kultury je jedním z nejdůležitějších úkolů výuky mateřského jazyka prvky národní kultury. Tato oblast výuky musí být spojena se zpracováním literárních textů, které přispívají k kultivaci ústní a písemné kultury vyjadřování.

Od žáků tohoto věku očekávámé znalosti z následujících oblastí: Mluvení - o zkušenostech, o tom, co viděli, o tom, co chtějí. Doporučená témata pro zpracování: škola, rodina, moje místo. Relační vztahy. Osobnost žáků, rodin a domů, povinnosti v rodině, soudruzi a přátelé ve škole, představít své oblíbené zvíře, jejich školu. Školní potřeby. . . Školní den. Volný čas. Provoz. Zachováváme přírodu - zvířata a rostliny. Láska k mateřskému jazyku. Formy sociálního chování: co a kdy říkáme, pozdravy a fráze. Dětské časopisy: - Sluníčko, Mateřídouška;

Významné svátky pro zachování kulturního dědictví: Vánoce a Nový rok, Sv. Tři krále, Maskenbal - Maškarní ples, Vejce fest, Velikonoce; Svátky. Písně, dialogy, dramatizace, dílny pro nácvik konverzace. Jako motivaci pro obohacení slovní zásoby doporučujeme například českou literaturu pro děti a mládež. Josef Čapek- Povídání o pejskovi a kočičce a Tereza Říčána: Noemova archa.

Od žáků se očekává, že budou tvořit skupinu slov na konkrétním předmětu a formy vět z uvedených slov. Musí vědět, jak určit hlavní osobnost v textu a jeho vnějších vlastnostech. Potřebují vědět, poděkovat a jak požádat o pomoc. Měli by samostatně říci několik vět o sobě, o svém bratrovi nebo sestře, o svém příteli / přítelce, spolužácích, o životě školy (max. 5 vět).

Reprodukce - popište obraz nebo pořadí akce na základě ilustrací. Vypravovat český dětský film podle předem určeného plánu, příběhu nebo představení dětského a loutkového divadla, skečů či oslav.

Popis - lidí, zvířat, zážitků, prázdnin, přírody.

Dialog - pravidla sociálního chování.

Dramatizace - kratší text dle výběru, zkušenosti nebo události z každodenního života.

Rozhovor - starat se o rozvoj denního konverzačního slovníku, obohacujícího aktivní slovní zásobu. Časté věty z každodenního života. Různé formy vyjádření. Cvičení s nahradou slov a doplnění slov ve větě.

Ústního projevu je dosaženo prostřednictvím her a činností, které praktikují komunikaci (pozdravy v konkrétních situacích: dobré ráno, dobrý den a sbohem, děkuji, omluvy). Žáci povídájí o obrázku přirozenou řeči a správnou výslovností, převypráví texty, divadlo nebo loutkové představení.

Cvičení týkající se pozorování jsou cvičení pro stanovení celých celku a částí, pozorování objektů, jevů a životního prostředí. Je třeba organizovat cvičení na témata. Za prvé, dívají se na třídu, pak se aktivita rozšiřuje do prostředí. Žáci si nejprvé mohou pozorovat na objekty, lidi, zvířata, události, obrázky, skupiny obrázků, fotografií, objektů v okolí atd. Pozornost žáků by měla být zaměřena na celek, pak na nejdůležitější části a nakonec na méně důležité části. Pozorování jsou: tvary, barvy, vztahy, pohyby, mimiky, gestikulace a podobně.

Poslechová cvičení začínají nasloucháním tomu, co říkají učitelé, další žíci, herci nebo vedoucí. Poslechová řeč je analyzována, určují se charakteristiky řeči osoby, která mluví. Naslouchání by mělo být spojeno s mimiky a gesty, což se týká toho, co se říká. Je také nutné poslouchat onomatopoické zvuky, šumot (šumění), artikulované a neartikulované zvuky.

Analytická cvičení by měla být zajímavá a podnětná, protože jsou jedním z nejdůležitějších předpokladů pro čtení a psaní. Nejsou izolovány, ale jsou spojeny se sluchovým a pozorovacím cvičením. Cvičení, která odstraňují neliterární prvky ve vyjádření, se dosahuje pomalu a systematicky. Učitelé by měli věnovat zvláštní pozornost výslovnosti hlasů a dlouhých samohlásek...

Žáci musí přisvojit si 200 nových slov a frazeologických jednotek. Pasivní slovník by měl být na každé úrovni rozsáhlejší než aktivní.

Předpokládá se, že se žáci naučí nové: minimálně 4 recitace, 5 českých písní (lidové nebo současné populární dětské písně), hádanky, některá přísloví, recitování lidových písní souvisejících s náboženskými svátky nebo ročními obdobími, dva kratší prózy v rozsahu 3 - 5 vět a 2 nové krátké dialogy nebo účast na dětském divadelním představení. Žáci by měli být, pokud je to možné, zapojeni do dětských národních her odpovídajících jejich věku, měli by rozlišovat rysy českých krojů na jejich místě, slavit náboženské svátky (ve srovnání se srbskými), znát tradiční české návyky a zvyky (označování Mikulaše a Tři králové, Vánoce a Silvestru - zpívání vánočních písní a velikonočních zvyků: Vejce festu a tradičních jídel označujících svátky.

Ve třetí třídě žáci píší věty a kratší texty. Zvláštní pozornost je věnována individuálnímu přístupu ke každému žáků, jeho schopnost a schopnost psání se podporuje. Pokud má dítě potíže s psaním, musí být postupně a pečlivě zavedeno do techniky psaní. Dítě, které postupuje rychleji, by mělo být podporováno odpovídajícími, dobře zvolenými požadavky. Žáci písemně odpovídají na jednoduché otázky o osobních zkušenostech, bytostech, objektech, jevech. Také zaznamenávají název obrázku nebo jména obrázků ve skupině, stejně jako věty založené na obrázcích nebo skupině obrázků. Při psaní by měli být upozorněni na to, aby psali velké písmeno na začátku věty, také při psaní vlastních jmen a napsat tečku na konci věty.

Prvky národní kultury a tradice

Seznámení žáků se základy dějin české menšinové komunity v Srbsku (imigrace, kulturní, vzdělávací, náboženské a ekonomické aktivity, špičkové kulturní výsledky, relevantní organizační útvary a instituce. . .), zajištění a poskytování údajů, ale také pěstování emocionálního vztahu k tradici, kultuře, zvykům a návyky české menšinové komunity v Srbsku (folklór, řemesla, lidové výtvory, divadlo, literatura, hudba, tradiční dětské hry, zvyky, démonologie...).

Poskytnout žákům informace o české komunitě v Srbsku (osady, instituce a organizace, slávné osoby, jména, příjmení, původ...), ale také vazby na jiné etnické komunity a kultury, o příspěvku Čechů do místního prostředí (ve vzdělávání, kultuře, umění, architektuře. .). Česká identita a sebeúcta by měly být podpořeny subtilně, bez použití výroků a fráze, ale na konkrétních příkladech, kombinovat údaje s emocionálním orientace, dávajícím důležitost menšinovým a lidským právům, interetnické úctě, toleranci a interakci.

ZPŮSOB DOSAŽENÍ PROGRAMU

Vždy je třeba mít na paměti základní úkol tohoto předmětu: naučit se dobře ovládat český literární jazyk a osvojovat si dovednosti v jazykové správnosti. Předběžná znalost studentů musí být vždy vzata v úvahu, aby mohli stavět na materiálu, který již zvládli. Učitel by si měl vždy zvolit diferenční postup, protože studenti různých věkových kategorií mají různé jazykové kompetence.

Je nezbytné vytvořit příjemnou atmosféru, která vyžaduje partnerství mezi učiteli a studenty a měla by pomoci překonat psychologickou bariéru v aktivaci schopnosti projevu a zvyků. Každý jazykový nástroj je demonstrován v konkrétním kontextu, ne izolovaně. Při výkonu řečových dovedností by měly různé formy dialogu v interakci dominovat učitel - žák a žák - žák. Výraz vyžaduje jednoduchost, přirozenost a spontánnost a jazykovou správnost.

III. NÁSLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ VÝUKY A UČENÍ

Následování a hodnocení výsledků žákového postupu je ve funkci dosahování výsledků a začíná úvodním posouzením úrovně, na které se žák nachází, v souvislosti s tím, co bude posouzeno pro jeho další pokrok, jakož i hodnocení. Každá činnost je dobrou příležitostí pro hodnocení pokroku a poskytování zpětné informace.

Každá doba výuky a každá aktivita žáka je příležitost k formativnímu hodnocení, tj. zaznamenávání pokroku žáků s odkazém na další činností. Formativní hodnocení je nedílnou součástí moderních výukových přístupů a zahrnuje hodnocení znalostí, dovedností, postojů a chování a rozvoj vhodných kompetencí ve výuce a učení.

Jako formativní měření se jedná o sběr údaj o výsledcích žáků a nejběžnějšími technikami jsou: realizace praktických úkolů, sledování a zaznamenávání činností žáků během výuky, přímá komunikace mezi žáky a učiteli, registr pro každého studenta (mapa progresů) atd. Výsledky formativního hodnocení na konci cyklu výuky by měly být vyjádřeny sumativním číselným stupněm.

Práce každého učitele spočívá v plánování, realizaci a následování a hodnocení. Je důležité, aby učitel průběžně sledoval a vyhodnocoval diferenciálně, s výjimkou úspěchů žáků, a proces výuky a učení, také sebe a svou práci. Všechno, co se ukáže jako dobré a užitečné, bude i nadále používat ve své pedagogické praxi a mělo by se zlepšit vše, co se jeví jako neúčinné a účinné.

3. HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja Hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture je njegovanje hrvatskoga jezika, očuvanje tradicije i upoznavanje kulturne baštine Hrvata i Hrvatske; razvijanje svijesti o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnog identiteta i interkulturalnosti kao načina života u suvremenom društvu.
Razred	četvrti
Godišnji fond sati	72 sata

ISHODI **Nakon obrađene teme/područja, učenik će moći:**	**PODRUČJE/ TEMA**	**SADRŽAJI**
1. Hrvatski jezik i književnost		
- Čitati tečno latinični tekst i pisati latiničnim pismom - primjenjivati pravopisna pravila u pisanju - izvesti od zadanih riječi umanjenice i uvećanice, pravilno ih pisati i rabiti u govoru - pravilno izgovarati i pisati ije/je/e/i - razgovarati u skladu s jezičnim razvojem, izraziti svoje potrebe, misli i osjećaje na standardnom hrvatskom jeziku - birati i koristiti se na pravilan način odgovarajućim riječima i novim riječima u svakodnevnom govoru - pravilno izgovarati riječi, pazeći na mjesto naglaska i rečeničnu intonaciju - uočiti razliku između hrvatskog standardnog jezika i zavičajnog govora - pozorno slušati pitanja i odgovarati cjelovitom rečenicom - pravilno rabiti u govoru i pisanju imenice, glagole, pridjeve i brojeve - prepoznati prošlu, sadašnju i buduću glagolsku radnju - pravilno rabiti prošlo, sadašnje i buduće vrijeme u govoru i pisanju - pripovijedati o događaju - usmeno prepričavati; pričati prema poticaju - kazivati pjesme naizust - pozorno i kulturno slušati sugovornike - aktivno slušati, čitati i razumjeti sadržaj književnoumjetničkog teksta - izraziti svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon čitanja književnog teksta i povezati ih s vlastitim iskustvom - sudjelovati u scenskom izvođenju teksta - odrediti glavni događaj, vrijeme (tijek događanja) i mjesto događanja u tekstu - uočiti likove i izraziti svoje mišljenje (vrednovati postupke) o ponašanju likova u književnu djelu - slušati, razumjeti i parafrazirati poruku - oblikovati i pisati sastavak - pisati pismo poštujući uljudbena pravila i formu - zamijetiti sličnosti i razlike između filma i književnog djela prema kojemu je snimljen film.	**Jezik Pravogovor i jezično izražavanje**	Usvajanje novih riječi i njihova značenja Bogaćenje rječnika: leksičke i sintaksičke vježbe Veliko početno slovo Sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom Umanjenice i uvećanice Riječi s ije/je/i/e Kratice i pokrate Pismo Imenice, glagoli, pridjevi, brojevi Prošlo, sadašnje i buduće vrijeme Pričanje, prepričavanje, opisivanje i izvješćivanje o događajima Pripovijedanje Pisanje sastavka Izražajno kazivanje stihova napamet Rima/srok Čitanje, čitanje po ulogama Igrokaz (scensko/lutkarsko izvođenje) Obavijesni tekstovi: izbor iz enciklopedija i časopisa za djecu (Smib, NIU Hrvatska riječ - podlistak za djecu Hrcko) Obrazovni digitalni mediji.
	Književnost **- hrvatska** **- zavičajna**	Poezija Nevenka Videk, Mjeseci i mjesečaste priče Josip Blaško, Među zvijezdama Sanja Marija Sikirić, Vesela šetnja Branislav Oblučar, Žabac moreplovac Gorana Benić-Hađin, Jesen Zdenka Matijaš, Kakav tko ima rep? Marela Mimica, Putuje kiša

		Tin Kolumbić, Paška čipka Luko Paljetak, Dolazak proljeća Drago Gervais, Tri nonice Ratko Zvrko, Tvoja staza Proza Ivanka Borovac, Jesenske muke jednoga Luke, Studene muke našega Luke Aleksandra Kulari, Moja jabuka Sanja Pribić, Avantura Pika Vončina, Mirica Stjepan Lice, Prava mudrost Sanja Pilić, Božićna priča Ana Đokić, Badnjak uz more Nepoznati autor, Hrvatski karnevali Maja Flego, Što nas živcira Dinka Juričić, Hrvatska bajka Antun Gustav Matoš, U čemu je ljepota hrvatskoga jezika Dramski tekstovi Sunčana Škrinjarić, Bajka o orašku i mrvici Mladen Kušec, Dolazi proljeće Nedjeljka Lupiš, Cipele sv. Nikole Tin Kolumbić, Do srca tvog noćas će sići Bog Nada Iveljić, Stižu maškare Domaća lektira 1. Ivana Brlić-Mažuranić, Priče iz davnine (izbor) 2. Mato Lovrak, Družba Pere Kvržice 3. Anto Gardaš, Duh u močvari 4. Hrvoje Kovačević, Tajna Ribljeg Oka 5. Hrvoje Hitrec, Eko Eko 6. Zlata Kolarić-Kišur, Moja zlatna dolina 7. Zvonimir Balog, Nevidljiva Iva
2. Elementi nacionalne kulture		
- navesti osnovne odrednice Republike Hrvatske, njezine simbole i granice, prirodno-geografske cjeline i pronaći ih na geografskoj karti - nabrojiti nacionalne parkove i pronaći ih na geografskoj karti - navesti kulturno-povijesne znamenitosti Republike Hrvatske i njihove značajke - navesti ključne događaje iz hrvatske povijesti - prepoznati elemente i vrijednosti tradicijske kulture i baštine - poznavati značajne blagdane i običaje vezane uz njih - poznavati obrt/zanat značajan za očuvanje kulturne baštine i tradicije Hrvata - otplesati jedan tradicijski ples i poznavati dijelove nošnje u kojoj se pleše - navesti odlike nacionalne kuhinje i poznavati načine pripremanja jela - pjevati narodne i dječje pjesme primjerene dobi - ilustrirati svoj doživljaj pročitanog teksta - različitim tehnikama izraziti svoju kreativnost na zadanu temu	**Povijest i geografija, tradicijska kultura i baština** **- blagdani i običaji** **- zanati/obrti** **- folklor i nošnja** **- kazalište, film** **- nacionalna jela**	Republika Hrvatska, granice, prirodno-geografske cjeline, simboli Republike Hrvatske Nacionalni parkovi Republike Hrvatske, Jadransko more i otoci Hrvatska tradicija dio svjetske kulturne baštine, kulturno-povijesne znamenitosti Hrvatske (Sinjska alka, Bašćanska ploča, Dubrovnik, Vučedolska golubica) Hrvatska od nastanka do danas (legenda o dolasku Hrvata, legenda o Hrvatskoj šahovnici, Hrvati i nova domovina, Hrvatska od IX. do XII. stoljeća, Hrvatska od XII. do XIX. stoljeća, doseljavanje bunjevačkih i šokačkih Hrvata, borba za hrvatski jezik, Hrvatska u XX. stoljeću) Strip - otac hrvatskog stripa Andrija Maurović Blagdani Božić, Uskrs i običaji u Hrvata Stari zanati. Izrada predmeta od prirodnih materijala: čamac, bure, drvene klompe, papuče, tambure, zvečke, šling, slike od slame, posuđe itd. (jedan po izboru). Upoznajmo Narodne nošnje, narodni ples i tradicijska nošnja po izboru (Ćaj Ćiro - pjesma iz Slavonije) Nacionalna jela po izboru iz jednog dijela Hrvatske i Vojvodine (Srbije) - soparnik, štrukli, istarski fuži, uzlivanca, pogača... Tradicijska igra ili igračka po izboru Kazališna predstava ili filmsko ostvarenje po izboru (Družba Pere Kvržice, Duh u močvari, Uzbuna na zelenom vrhu). Kulturne manifestacije u zajednici - upoznavanje s kalendarom, razgovor i posjet odabranim manifestacijama.

		Izbor prigodnih tekstova iz časopisa Smib, Hrvatska riječ - podlistak Hrcko.
	Glazbena kultura **- pjevanje** **- slušanje**	Himna - Lijepa naša domovino - državna himna Republike Hrvatske Pjesme - Blistaj blistaj zvijezdo mala, dječja pjesma iz Francuske - Lutkica na dar, Đelo Jusić - Kad bi svi, Arsen Dedić - Fašnički ples, Marija Matanović - Zvončići, James Pierpont Narodne pjesme - Uranila divojčica golube da rani - Igrala bi dere, bunjevački ples - Radujmo se i pivajmo, božićna iz Bačke - Kolo igra, tamburica svira - Pjesme u izvedbi Kraljica Bodroga (Pjesma nad pjesmama, Klada,...) - Divan je kićeni Srijem Pjesme i igre - Mi smo djeca vesela - Hoki-poki - Momačko i divojačko kolo, bunjevačke narodne pjesme i igre Druge pjesme i igre po izboru nastavnika prilagođene dobi učenika.
	Likovna kultura	Licitarsko srce - izrada (brašno, voda, šećer) Vučedolska golubica - tehnika vajanje (plastelin/glina) Paška čipka - tehnika tuš i pero Dječje tradicijske igračke - izrada od prirodnih i reciklažnih materijala (karton/plutani čepovi/granje. . .) Nošnja - slobodna tehnika (crtanje, slikanje, bojenje) Božićni ukrasi - izrada, različite tehnike Šaranje pisanica različitim tehnikama Izrada plakata (mozaik i dr. tehnike) Izrada maski i štapnih lutaka potrebnih za igrokaz Izrada čestitki Strip.

Ključni pojmovi sadržaja: hrvatski jezik, gramatika, književnost, običaji, glazba, tradicija.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture čine dva velika predmetna područja: Hrvatski jezik i književnost te Nacionalna kultura. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: Hrvatski jezik - 36 sati, Nacionalna kultura - 36 sati. Područja su kompatibilna i prožimaju se te se ne mogu proučavati zasebno.

Hrvatski jezik izučava se na sadržajima iz područja književnosti, prirode i društva, tradicijske kulture, glazbene i likovne kulture. Preporuča se nastavu Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture izvoditi u dvosatu, tj. dva sata uzastopno, da bi se preporučeni sadržaji mogli povezati u cjelinu. Sadržaje predmeta treba tematski povezati. Nakon odabira okosnice sata/teme, potrebno je sve dijelove programa povezati: sadržaje iz jezika, književnosti i sadržaje iz nacionalne kulture.

Program Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture usmjeren je na ishode. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje učeći taj predmet.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentiran na ishode, nastavniku daje veću slobodu u ostvarivanju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je kontekstualizirati program potrebama konkretnoga odjela ili skupine učenika, imajući u vidu sastav i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale kojima će se koristiti, tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže, izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od danih ishoda i sadržaja, stvara se godišnji ili globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni ili operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju dalje izvođenje ishoda na razini određene nastavne jedinice.

Pri planiranju treba imati na umu složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti, kao i uporaba različitih izvora znanja (tekstovi, film, glazba itd.). U etapi planiranja nastave i učenja važno je imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo te da ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima u udžbeniku pristupiti selektivno. Osim udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik učenicima treba omogućiti uvid i iskustvo korištenja i drugih izvora znanja, poput filma, glazbenog događaja, posjeta ustanovi kulture itd. Preporuka je da se učenicima ne zadaje domaća zadaća. Učenicima se mogu preporučiti književna djela za neobvezno čitanje u skladu s dobi i njihovim zanimanjima (Domaća lektira).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

HRVATSKI JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim hrvatskim jezikom, kao i za uporabu lokalnoga materinskoga govora.

Gramatika

U programu su navedeni novi sadržaji iz gramatike, ali podrazumijeva se da se nastavni sadržaj povezuje sa sadržajima obrađenim u prethodnim razredima.

Potrebno je ponoviti znanja o imenicama, pridjevima i glagolima te ukazati na sličnost i razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika. Također, tu paralelu potrebno je napraviti kod obrade glagolskih vremena (prošlost, sadašnjost, budućnost).

Nastavu gramatike treba povezivati s nastavom književnosti tako što književni tekstovi iz udžbenika mogu poslužiti za gramatičku analizu i kao primjer uporabe vrsta riječi u rečenici i različitih vrsta rečenica po obliku i značenju. Sve sadržaje gramatike hrvatskoga jezika potrebno je povezati s prigodnim tekstovima i obrađivati ih na tipičnim primjerima koji se koriste u govoru te na onome što je djeci blisko.

Pravopis

Učenici u četvrtom razredu trebaju ponoviti pravopisna pravila. Vježbanje već naučenog treba provoditi različitim vježbama, kako na razini riječi tako i na razini rečenice.

Jezično izražavanje

Područje Jezično izražavanje obuhvaća usmeno i pismeno izražavanje.

Usmeno izražavanje učenika treba razvijati u razgovoru u kojem se usmjeravaju na jasno, precizno i razgovjetno izgovaranje rečenica, poštujući intonaciju i pravilno naglašavanje u rečenicama. U vođenom razgovoru o književnom ili neumjetničkom tekstu ili o određenoj temi, učenici odgovaraju na pitanja, postavljaju pitanja, iznose svoja mišljenja i stavove. Učenici se ohrabruju na oblikovanje usmenih poruka u kojima će iznijeti informacije na primjerima iz svakodnevnog života. Učitelj treba stvarati prilike i poticati učenike da govore, iznose informacije, svoja mišljenja, osjećanja itd.

I u četvrtom razredu potrebno je poticati učenike na prepričavanje, pričanje i opisivanje, na sažet i opširan način, kako usmeno tako i pismeno. Prepričavanje mora imati svoj cilj, treba biti planski i usmjereno. Prije prepričavanja sadržaje učenicima treba protumačiti/analizirati, predočiti i objasniti.

Pričanje predstavlja stvaralačko izražavanje bez obzira na to je li u pitanju stvarnost ili fantazija. Najčešće se počinje pričanjem doživljaja, potom događaja. Potrebno je ukazati učenicima da zanimljivo pričanje treba biti dinamično, da mogu slobodnije iznositi osobne doživljaje, stavove, biti maštoviti i originalni te se emocionalno i slikovito izražavati. Nastavnik treba ukazivati učenicima na pravilnu uporabu riječi standardnog hrvatskog jezika te ispravljati učenike i ukazivati im na greške.

Opisivanje - treba osposobljavati učenike da pažljivo promatraju, uočavaju, otkrivaju, zapažaju, uspoređuju, pa tek onda danu predmetnost misaono zaokružuju i jezično oblikuju. Učenici bi trebali lokalizirati ono što opisuju i iznijeti osobni stav/odnos prema danoj pojavnosti.

Tijekom nastave, učenicima bi trebalo ukazivati da je neophodno govoriti onako kako to zahtjeva komunikacijska situacija i s njom uskladiti jezične mehanizme, što se ostvaruje različitim programskim vježbama (pravopisne, jezične, leksičko-semantičke i govorne vježbe).

Pravopisne vježbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, a naučena provjere. Trebalo bi primjenjivati jednostavne pravopisne vježbe. Pri ovladavanju pravopisnim načelima, prikladne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: diktat, vježbe dopunjavanja i izbora pravilnog oblika riječi.

Jezična kultura učenika njeguje se i aktivnostima u igri, posebno jezičnim vježbama, na primjer, razgovor s književnim likom, zatim situacijske igre, odnosno stvarne situacije. Mogu se odabrati i proširivanje i dopunjavanje rečenica različitim vrstama riječi, promjena reda riječi u rečenici, promjena duljine rečenice i slično.

Primjenom leksičko-semantičkih vježbi kod učenika stvara se navika za promišljanje i traženje odgovarajućih jezičnih izraza za ono što žele iskazati (ovisno o komunikacijskoj situaciji) i povećava se fond takvih izraza u njihovu rječniku. Govorne vježbe kod učenika potiču maštu i kreativnost zbog čega bi ih trebalo češće primjenjivati u nastavi jezične kulture. Na tom uzrastu prikladne mogu biti sljedeće govorne vježbe: recitiranje, izražajno čitanje, scensko prikazivanje dramskog/dramatiziranog teksta i slično.

Obvezno je zahtijevati uporabu riječi hrvatskoga standardnoga jezika i poticati učenike da govore cjelovitim rečenicama. Učenici tako upoznaju nove riječi, situacije i bogate svoj rječnik. Učitelji trebaju paziti na pravilnu artikulaciju glasova, s učenicima komentirati odslušano, uočavati odstupanja i razlike od hrvatskoga standardnoga jezika te ukazivati na njih.

Književnost

Okosnicu programa književnosti čine predloženi tekstovi. Program dopušta nastavniku dopunjavanje ili zamjenu jednog njegovog dijela (30%) predloženih tekstova za obradu s tekstovima po vlastitu izboru. Izbor tekstova treba biti prilagođen dobi učenika. Tako osmišljen program omogućava primjenjiv i kreativan pristup književnim sadržajima. Učitelj planira njihov ostvaraj u skladu s individualnim karakteristikama učenika radi dostizanja ishoda učenja. Predloženi sadržaji iz književnosti služe razvijanju ljubavi i njegovanja materinskoga jezika te poticanju učenika na jezično izražavanje. Oni su okosnica usmene komunikacije koja se odvija na satu. Služe bogaćenju rječnika i jezičnog izraza učenika te upoznavanju, razvijanju, čuvanju i poštivanju kulturnog identiteta i kulturne baštine.

Osim korelacije između tekstova i sadržaja iz različitih područja programa, neophodno je uspostaviti i vertikalnu korelaciju. Nastavnik mora biti upoznat sa sadržajima predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture prethodnih i narednih razreda radi poštovanja načela postupnosti i sustavnosti. Horizontalna korelacija uspostavlja se s nastavom prirode i društva, likovne kulture, glazbene kulture i vjerske nastave. Korelativnost se postiže prikladnim kombiniranjem sadržaja (obveznih i odabranih po vlastitu izboru, u skladu sa zanimanjima skupine učenika).

Mogući primjeri funkcionalnog povezivanja programskih sadržaja iz književnosti, svijeta oko nas, likovne kulture, glazbene kulture i vjerske nastave su sljedeći:

- tema Moja domovina: Republika Hrvatska - granice, prirodno-geografske cjeline, simboli, nacionalni parkovi, Jadransko more i otoci, hrvatska tradicija dio svjetske kulturne baštine, kulturno-povijesne znamenitosti, povijest Hrvatske i Hrvata, Tin Kolumbić, Paška čipka, Nepoznati autor, Hrvatski karnevali, Dinka Juričić, Hrvatska bajka, Antun Gustav Matoš, U čemu je ljepota hrvatskoga jezika, Lijepa naša domovino - državna himna Republike Hrvatske

- tema Blagdani i običaji: Sanja Pilić, Božićna priča, Ana Đokić, Badnjak uz more, Nada Iveljić, Stižu maškare, Tin Kolumbić, Do srca tvog noćas će sići Bog, Blistaj blistaj zvijezdo mala, dječja pjesma iz Francuske, Fašnički ples, Marija Matanović, Zvončići, James Pierpont, Radujmo se i pivajmo, Božićna iz Bačke, razlikovanje i korištenje hrvatskoga standardnoga jezika i zavičajnoga govora, slušanje i pjevanje hrvatskih božićnih i uskrsnih pjesama, izradu božićnih i uskrsnih ukrasa, božićni i uskrsni običaji u zavičaju i u Hrvatskoj.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Radi dostizanja ishoda, prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti. Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat takva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno ocjenjivanje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: ostvarivanje praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosje učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno - brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika, nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba se koristiti i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

4. MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

A tantárgy neve	MAGYAR NYELV - ANYANYELV A NEMZETI KULTÚRA ELEMEIVEL
Cél	A magyar nyelv - anyanyelvápolás tanításának célja, hogy a szerb nyelvű tagozatra járó magyar anyanyelvű tanulók elsajátítsák a magyar nyelv alapvető nyelvhasználati szabályait, és megfelelő módon tudják magukat kifejezni szóban, tudatosuljon bennük az anyanyelv fontossága a nemzeti identitás megőrzése szempontjából.
Osztály	negyedik
Évi óraszám	72 óra

KIMENET A tanév végére a tanuló:	RÉSZTERÜLET/ TÉMA	TARTALOM
- Felismeri a verset, az elbeszélést és a mesét (tanmese és tündérmese); - meghatározza a szöveg témáját; - meghatározza a szöveg számára kevésbé érthető tartalmi elemeit; - meghatározza a szöveg cselekményét, annak idejét és helyét; - elsajátítja a hangos és néma olvasás technikáját; - felismeri a szereplőket, és meg tudja különböztetni őket a pozitív és negatív tulajdonságaik alapján; - képes rövid szöveget értelmezni; - felismeri a versszakot, a verssort és a rímet.	**IRODALOM**	ISKOLAI OLVASMÁNYOK Költészet: 1. Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz 2. Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (versrészletek) 3. WeöresSándor: Galagonya 4. Fehér Ferenc: Bácskai tájkép 5. Brasnyó István: Nem szeretnék lakni szürke házban 6. József Attila: Betlehemi királyok 7. Tóth Krisztina: Állatságok (versválogatás) Próza: 1. Kosztolányi Dezső: Tükörponty 2. Janikovszky Éva: Dani meg a csuka 3. Gyurkovics Tibor: Az én barátom 4. Kányádi Sándor: A kisfiú hiányzik 5. Csukás István: Tapintat és egyéb lelki finomságok 6. Darvasi László: Daru Dénes 7. Lackfi János: Málnafolt 8. Csoóri Sándor: Kicsi néném (részlet) 9. JanikovszkyÉva: Örülj, hogy lány! (részlet) 10. JanikovszkyÉva: Örülj, hogy fiú! (részlet) Népköltészeti alkotások: Közmondások, szólások, népi mondókák és gyermekjátékok, találós kérdések, sorolók és ünnepköszöntők. Drámai szövegek: - Mátyás király meg az igazmondó juhász - drámai szövegek gyermeklapokból Tudományos és ismeretterjesztő szövegek - A magyar nemzeti kultúra elemeivel kapcsolatos szövegek. - Válogatás a gyermekenciklopédiák és a gyermeklapok szövegeiből. KIEGÉSZÍTŐ IRODALOM: (a felsorolt művek közül három kerülhet feldolgozásra) 1. Juhász Ferenc: Nagymama 2. Dušan Radović: A szőke nyuszi 3. Csáki szalmája (magyar monda) 4. Mátyás király meg az igazmondó juhász 5. A tulipánná változott királyfi (magyar népmese) 6. A rátóti csikótojás (magyar népmese) 7. Az állatok nyelvén tudó juhász (magyar népmese) 8. Weöres Sándor: Suttog a fenyves 9. Domonkos István: Eperfa 10. A tulipánná változott királyfi (magyar népmese) 11. Fekete István: A bizonyítvány Irodalomelméleti fogalmak: - vers; - rím; - hasonlat, megszemélyesítés, - metafora; - mese (népmese, műmese); - a cselekmény; helye és ideje;

		- a mű szereplője - külső és belső tulajdonságai és cselekedetei; - drámai szöveg a gyerekeknek; - elbeszélő és leíró rész, párbeszéd; - tréfás vers; - a humor; - tanmese; - találós kérdés.
- Felismeri, megkülönbözteti és alkalmazza a kijelentő, a kérdő és a felszólító mondatokat a beszédben és az írásban; - helyesen használja a megtanult rokon értelmű szavakat és az ellentétes jelentésű szavakat; - odafigyel a helyes szórendre; - megkülönbözteti a különféle időben végbemenő cselekvéseket, történéseket; - az igekötőket megfelelően használja; - helyesen használja az igeidőket beszédben és írásban; - felismeri a köznevet és a tulajdonnevet, és helyesen írja le őket; - képes többes számú főneveket alkotni; - alkalmazni tudja a melléknevet a nyelvhasználatban; - megérti a névmások (személyes, mutató, kérdő) alkalmazását a beszédben és a szövegben; - a hosszú magánhangzókat és mássalhangzókat helyesen használja írásban; - a j hangot biztonságosan jelöli a tanult szófajok körében.	**NYELV** **Nyelvtan és helyesírás**	Csoportmunka, nyelvi játékok alkalmazása. A szerb nyelv hangrendszerétől eltérő magyar hangok ejtésének gyakorlása. Mondókák, versek hangosan történő felolvasása. A hosszú magánhangzók és mássalhangzók minél pontosabb kiejtésének begyakorlása. Beszélgetés. Párbeszéd folytatása játék keretében, illetve ismert szöveggel kapcsolatban. Képek alapján történet elmondása. Olvasmány alapján történet elmondása és leírása. Nyelvhelyességi gyakorlatok. Saját élmény, tapasztalat, vélemény megfogalmazása szóban. Hibás szövegek javítása. Üzenet írása. Saját élmény megfogalmazása, leírása. Helyesírási gyakorlatok.
- Alkalmazza az alapvető szóbeli kifejezésmódot tartalom elmondásakor és, elbeszéléskor; - írása eléri az automatizáltság kezdeti fokát; - verset mond, kifejezően olvas, képes dramatizált szöveg reprodukálására, eljátszására; - alkalmazza az elsajátított rokon értelmű, valamint az ellentétes jelentésű szavakat; - felismeri a mindennapi szóhasználatban a szavak jelentését; - a lineáris szövegben megtalálja az ismeretlen kifejezéseket, fontos információkat; - képes szavakat, kifejezéseket gyűjteni megadott témával kapcsolatban; - képes mondatokat alkotni adott szavakkal, kifejezésekkel; - kifejezésmódját a kommunikációs helyzetnek megfelelően választja meg; - elbeszélő fogalmazást tud készíteni élmény alapján, vagy egy szöveg tartalmáról; - képes életkorának és nyelvi szintjének megfelelő tömörséggel kifejezni gondolatait; - helyesen tagolja a szöveget, makroszerkezeti egységekre tudja osztani; - levelet és képeslapot, üdvözlőlapot tud megfogalmazni.	**NYELVI KULTÚRA**	A szóbeli és az írásbeli kifejezés formái: teljes szöveg vagy egy részlet tartalmának elbeszélése (megadott vázlat segítségével). Helyesírási gyakorlatok: tollbamondás; a nagybetű és az írásjelek. Beszédgyakorlatok: versmondás, kifejező olvasás, dramatizált szöveg előadása, elbeszélés vagy mese tartalmának elmondása, színpadi előadás stb. A rokonértelmű szavak felismerése, és alkalmazása a gyakorlatokban; Az új szavak beépítése a mindennapi beszédbe és írásba. Szituatív beszédhelyzetek dramatizálása. Irodalmi és nem irodalmi szövegek. Szókincsfejlesztő gyakorlatok: szólánc alkotása; tárgykörös szógyűjtés. Nyelvi gyakorlatok: mondatok kiegészítése; mondatbővítés; ötsoros; keresztrejtvény; asszociációs játékok. Írásbeli és szóbeli gyakorlatok. A cím és a bekezdés. Bevezetés, tárgyalás, befejezés. Elbeszélő fogalmazás. Iskolai és házi feladatok: Rövidebb 10-12 mondatos fogalmazás. A levél, üdvözlőlap, képeslap formai jegyei. A megszólítás. A címzés.

Kulcsszavak: irodalom, nyelv, nyelvi kultúra.

DIDAKTIKAI-MÓDSZERTANI UTASÍTÁS

A magyar nyelv - anyanyelvápolás tanításának és tanulásának tantervi alapját a kimenet elemei, a tanulási folyamat, valamint a tanulói eredmények képezik. A kimenet magában foglalja a rendszerbe épített tudás, a készségek, álláspontok és értékek leírását, amelyeket a tanuló gyarapít, fejleszt és elmélyít a tantárgyi részterületek révén.

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A tanítás és a tanulás tervezése felöleli az éves és az operatív tervek elkészítését, valamint az órára/napra/hétre való előkészületeket. Az éves terv tartalmazza az óraszámot részterületenként havi felbontásban az iskolanaptárral és az évi óraszámmal összhangban.

A magyar nyelv tanításának és tanulásának programstruktúrája az általános iskola negyedik osztályában a következő három részterületet foglalja magába: irodalom, nyelv és nyelvi kultúra. Az ajánlott óraszám részterületenként: irodalom - 32 óra, nyelv (nyelvtan és helyesírás) - 20 és nyelvi kultúra - 20 óra. A tanítási részterületek összefonódnak egymással, és azokat nem lehet egymástól izoláltan, egymástól elkülönítve tanítani.

Az éves tervvel összhangban havi lebontásban ki kell alakítani az iskolai és házi olvasmányok szövegeinek jegyzékét. Mint eddig is, a szövegeket bizonyos kritériumok szerint kell csoportosítani és összekapcsolni, mint például: az irodalmi mű jellege és szerepe, műfaja; a szöveg célja: olvasás/szövegértés/elmesélés/értelmezés, a tanuló előmenetelének üteme, évszakok, jelentős dátumok és ünnepek, a tanulói közösség, az iskola és a szülőhely különlegessége; a tartalmak és a kimenetek tantárgyon belüli és tantárgyközi kapcsolata; tantárgyközi kompetenciák stb. Vagyis a szövegek korrelációja teszi lehetővé azok rokon tematikai-motivációs egységekbe való besorolását.

A szövegrokonságon alapuló funkcionális összekapcsolás lehetséges példái (semmiképpen sem egyetlen):
- gyermekvilág: Janikovszky Éva: Dani meg a csuka, Gyurkovics Tibor: Az én barátom;
- a gyerek és a család: Kányádi Sándor: A kisfiú hiányzik, Lázár Ervin: Nagyapa meg a csillagok, Janikovszky Éva: Örülj, hogy lány (részlet), Janikovszky Éva: Örülj, hogy fiú (részlet), Csoóri Sándor: Kicsi néném, Juhász Ferenc: Nagymama (részlet);
- gyermeki képzeletvilág: Brasnyó István: Nem szeretnék lakni szürke házban, Lázár Ervin: Nagyapa meg a csillagok;
- humor: Csáki szalmája (magyar népmonda), Az állatok nyelvén tudó juhász (magyar népmese);
- természet: Kosztolányi Dezső: Állatok beszéde, Áprily Lajos: Az őz;
- mesevilág: A tulipánná változott királyfi (népmese), Az állatok nyelvén tudó juhász (magyar népmese), Az égig érő paszuly (népmese);
- hazaszeretet, hagyományaink ápolása, kultúránk és nemzeti önazonosságunk megőrzése: Fehér Ferenc: Bácskai tájkép, József Attila: Betlehemi királyok.

Az előző felsorolás azt példázza, hogyan lehet egy-egy szöveget más szövegekkel bizonyos motívumok, elbeszélési hangnem stb. alapján/mentén összekapcsolni.

Az irodalomtanítás tantervi keretét az olvasmányok szövegei határozzák meg. A szöveganyag műnemek szerint van csoportosítva: költészet, próza és drámai szöveg. Ezeket egészítik ki a tudományos és ismeretterjesztő szövegek, amelyek lehetnek adaptált szövegek, a gyerekek nyelvtudásához alkalmazkodva (az illedelmes viselkedésről, népszokásokról, érdekes állat- és növényfajokról, stb.).

Ugyanúgy, mint az előző osztályokban, a negyedik osztályban is vannak olyan szövegek, amelyeket több tanórán keresztül kerülnek feldolgozásra. Ezeket az irodalmi szövegetet részenként, a tanító/tanítónő által megtervezett ütemben, néhány tanórán át olvassák és elemzik a tanulók.

A negyedik osztály tantervének új eleme az olvasmányok kiegészítő listája, amely a tanító számára lehetővé teszi, hogy saját belátása szerint erről a listáról, még két művet válasszon, amelyeket az órán feldolgoznak. Ez

a választási lista arra motiválja a tanítót, hogy még kreatívabban viszonyuljon a kimenetek megvalósításához. A terjedelmesebb műveket a tanulók szabadidejükben is olvashatják, ezzel is a mindennapi olvasás szokása is kialakul. A kiegészítő lista szövegei alkalmazhatóak még a kiegészítő oktatásban is.

Az éves és az operatív terveket az iskolanaptárral és az iskolai élettel összhangban kell elkészíteni. Az operatív tervnek tartalmaznia kell az operacionizált kimeneteket, a definiált tanítási egységeket, a tantárgyközi kapcsolatokat (korrelációt), a megvalósítást, az értékelést, valamint (a tanító által lényegesnek tartott) egyéb elemeket. Az óravázlatnak tartalmaznia kell az óra célját, a kimeneteket, a tanulói és a tanári tevékenységet/aktivitást, a megvalósított kimenet ellenőrzési módját (a visszacsatolást), a kiválasztott tanítási stratégiákat, módszereket, valamint a tanulási és tanítási eljárásokat.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

IRODALOM

Az irodalomra vonatkozóan az ajánlott szövegeket a tanulók a tanév folyamán fogadják be (a tanító/tanár felolvasása alapján), szem előtt tartva a magyar tagozatos harmadik és negyedik osztályosok számára készült tankönyvet/tankönyveket is. A tanító/tanár a gyerekek egyéni sajátosságainak és a közösség lehetőségeinek megfelelően tervez, és választja meg a felsorolt iskolai olvasmányok közül a megfelelőket.

A tanító az iskolában különböző szövegtípusokkal ismerteti meg a tanulókat, amelyeket meg is értenek, de megértik az enciklopédiák és a gyermeklapok szövegeit is. Észre tudják venni az eseményt, a cselekvésmozzanatokat, az időbeli és térbeli viszonyokat.

A tanterv egyszerű, rövid, néha adaptált, a tanulók számára érthető szövegeket lát elő, melyeket önállóan olvasnak, így könnyen felfedezhetik a szövegekben az események időrendi sorrendjét, meghatározzák az esemény helyét és idejét. A tanulónak meg kell különböztetnie a verset a mesétől, valamint fel kell ismernie a tündérmesét és az állatmesét.

A mesék elemzése során alkalmazható a globális és a részenkénti szövegfeldolgozás. Vizsgálható a mese címe, témája, tárgya; érzelmi, gondolati mondanivalója (üzenete); szerkezete, a mű által kitöltött idő, a szereplők rendszere, a jellemábrázolás módja, megformálásának sajátosságai.

Szoktatni kell a tanulókat arra, hogy megtalálják a számukra ismeretlen szavakat, megkérdezzék a tanítótól azok jelentését, hogy minél pontosabban megértsék a szöveg értelmét. A tanító kérdéseket tesz fel (ki?, mi?, hol?, mikor?, miért?) a felolvasott szöveg tartalmával kapcsolatosan. A tanulók meghatározzák a cselekmény helyét és idejét. A mű szereplőinek külső és belső tulajdonságait felsorolják. Válaszaikat egyéni képességeiknek megfelelően adják meg: mondatok, összefüggő mondatok vagy rövid szöveg formájában.

A verseket szavalják, a gyermekek számára írt drámaszövegek feldolgozásakor a tanulók számos kreatív tevékenységre motiváltak, amelyek a mű hatására keletkeznek (színpadi előadás, drámajáték, bábjáték, gyermekszínházi előadások, dramatizált részletek megbeszélése).

Első osztálytól a tantervi tartalmak azt sugallják, hogy az irodalomelméleti fogalmakat fokozatosan sajátítsák el. A tanítónak javasoljuk, hogy folyamatosan új szavakkal gyarapítsák a tanulók szókincsét. Az irodalmi fogalmak elsajátítása nem azt jelenti, hogy a gyerekek a definíciókat megtanulják, hanem megértik a fogalmak leíró magyarázatát, az irodalmi szövegben betöltött szerepüket.

Az oktatás során a tanulónak multimediális szövegekkel is találkoznia kell, mint például a képverssel és a képregénnyel. Mindeközben más látásmód elsajátítása a célunk. A képregénynek mint műfajnak a tanórai munkába beemelése a különböző műfajú szövegek kreatív olvasásának fejlesztése szempontjából lényeges.

A nyelvi kultúra keretében, valamint az irodalmi szövegek feldolgozásánál is fejleszteni kell a szövegértés képességét. A tanító a tanév folyamán rendszeresen mond el rövid történetet (képpel vagy képsorral

szemléltetve), mesét, amelyet a gyerekek hallás alapján befogadnak, beszélgetnek róla. Az aktív hallgatás során a tanulók képesek lesznek az irodalmi, az ismeretterjesztő és más típusú szövegek befogadására.

NYELVTAN

A szófajokra vonatkozó alaptudást a szerb nyelvből tanult kategóriák alapján sajátítják el a tanulók. A feltételes igemódot használják a beszédben, szövegekben megértik azt. Használják az igekötőket, felismerik szerepét a nyelvben. Szövegek olvasását követően a tanulók képesek a szöveg egyes szavait más szavakkal helyettesíteni, kiegészíteni rokon értelmű szavakkal. Képek és indukciós szövegek kapcsán mondatokat és kérdéseket fogalmaznak meg, majd összetett, illetve egyszerű bővített mondatokkal történetet mesélnek el. Megadott szavakból mondatokat alkotnak, a szórendre figyelnek, annak jelentőségét felismerik. Szavakat gyűjtenek adott témával kapcsolatban. A kérdésekre válaszokat fogalmaznak meg.

NYELVI KULTÚRA

A nyelvi kultúra alapvető feladata a tanuló nyelvi kifejezőeszközének tökéletesítése, azaz nyelvi készségének fejlesztése, szókincsének a gyarapítása Továbbra is a nyelvi kultúra részterületének céljai az egyéb részterületekkel összhangban, vagy önálló tanegységek keretében valósulnak meg. A szóbeli és írásbeli kifejezés közlésformái (tartalom elmondása/leírása, elbeszélés) a beszédművelésre, az írásbeli kifejezőkészségre, a szókincs, vagyis a kommunikatív kompetencia fejlesztésére irányulnak.

A negyedik osztályban külön figyelmet szenteltünk az elbeszélő fogalmazás további gyakorlására, de az értelmes olvasással együtt nagy figyelmet fordítottunk a szóbeli kifejezőkészség permanens fejlesztésére is. A fejlesztés folyamatában nemcsak a nyelvi kultúra részterületeit használtuk ki, hanem a szövegelemzés, a nyelvtan és a helyesírás nyújtotta lehetőségeket is. A fogalmazástanításra vonatkozó alaptudást a szerb nyelvből tanult kategóriák alapján sajátítják el a tanulók. Elbeszélő fogalmazást készítenek az olvasmány tartalmáról, képsor, kép, átélt közös vagy egyéni élmény alapján (kirándulás, színházlátogatás, tárlatmegtekintés stb.). A fogalmazás tanítása összefügg a szövegelemzéssel, ezért a szövegfeldolgozó órákon nagy gondot kell fordítani az elbeszélések, mesék, mondák szerkezeti elemzésére (mondatkapcsolás, hármas tagolás). A tanulók a szerkezeti egységek elsajátítása során különböző feladatokat végeznek, amelyek a szöveg befejezésének megváltoztatására, a szöveg folytatására és kiegészítésére vonatkoznak.

A fogalmazásírás előkészítő szakaszában nyelvi gyakorlatokkal fejlesztjük a tanulók szóhasználatát (rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, a szavak hangulatának tisztázása, szóláshasonlatok, szólások, közmondások jelentésének megbeszélése).

A levél tanítását olyan szemelvényekkel vagy előre megírt levelekkel kezdjük, amelyekből a tanulók kideríthetik, hogy ki a levélíró, ki a címzett, milyen kapcsolat van a címzett és a levélíró között, milyen céllal, szándékkal íródott, milyen a hangneme (személyes, humoros, baráti). Felhívjuk a figyelmüket a levél részeire (megszólítás, a levél témája, kifejtés, elbúcsúzás, dátum, aláírás).

A képeslap és az üdvözlőlap rövidebb, tömörebb forma, mint a levél. Megbeszéljük a tanulókkal, hogy milyen alkalomból írunk képes- illetve üdvözlőlapot. Megtanítjuk őket a levél és a képeslap címzésére, a levél tagolására, a megszólítás és a keltezés helyesírásra. Célszerű ezt az anyagot a megfelelő helyesírási gyakorlatokhoz kapcsolni.

A fogalmazástanítás igen fontos feladata, hogy rászoktassuk a tanulókat az önellenőrzésre. Az írásbeli munkákat rendszeresen kell ellenőrizni, javítani, javíttatni és értékelni.

A tanév folyamán fogalmazásból legalább három házi feladatot íratunk, melyeket a következő órán elemzünk és javítunk. A fogalmazásokat célszerű tartalom, szerkezet, nyelvezet, helyesírás és külalak szerint is értékelni.

III. A TANÍTÁSI ÉS TANULÁSI FOLYAMAT KÖVETÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A tanuló eredményeinek és tudásának értékelése és osztályozása A tanulóknak az általános iskolai oktatásban és nevelésben való osztályozásáról szóló szabályzattal összhangban kell, hogy történjen. A tanuló előrehaladásának mértékét, valamint az értékelést a tanuló kezdeti tudásszintjéhez kell viszonyítani. A tanár a tanítási-tanulási folyamat során állandó jelleggel és egyértelműen visszajelez a tanulói tudás minőségére vonatkozóan. A visszajelzésnek útmutatóként kell szolgálnia a további munkához, de ugyanakkor motiválnia is kell vele a tanulót. Minden tanulói tevékenységet értékelni kell, de az értékelés és a visszajelzés mellett fontos feladat, hogy rászoktassuk a tanulókat az önellenőrzésre, a hibák felismerésére, azonnali javítására és az önértékelésre. A tanulók felkészítésével és bátorításával arra kell törekedni, hogy a tantárgy kimenetének megvalósításában felmérjék a saját fejlődésüket, de ugyanígy a többi tanuló fejlődését is.

5. MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назив на предметот	МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА
Цел	Целта на учењето на предметотМакедонски јазик со елементи на национална културае учениците да овладеат со основните карактеристики на македонскиот литературен јазика заради правилно усно и писмено изразување, негујувајќи ја свеста за важноста на улогата на јазикот и националната култура во зачувувањето на националниот идентитет; да сеоспособат за интерпретација на одбрани книжевни и други уметнички дела одмакедонското и светското килтурно наследствозаради негувањето на традицијата и културата на македонскиот народ и развивањето на интеркултуралноста.
Одделение	Четврти
Годишен фонд на часови	72 часа

ИСХОДИ **По завршеното одделение ученикотќе биде во состојба да:**	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**СОДРЖИНИ**
- чита со разбирање различни видови на текстови; - во куси црти да го образложи својот впечаток и мислење почитувајќи и други ставови; - ги одреди темата, редоследот на настаните, времето и местото на настаните во прочитаниот текст; - ги именува позитивните и негативните особини на ликовите; - ги воочи и издвои основните елементи на лирската песна (стих, строфа, рима и ритам); - ги толкува идеите на книжевните дела; - ја воочи персонификацијата и да ја разбере нејзинатаулога во книжевното дело; - ги разликува опишувањето, нарацијата(во 1. и 3. лице) и дијалогот во книжевното дело; - прераскаже текст од различни перспективи/улоги; - го воочи основниот тон во книжевниот текст (ведар, тажен, шеговит); - чита текст почитувајќи ја интонацијата на реченицата/стихот; - изразно рецитира песни и да чита прозен текст; - изведувадрамски текстови; - ги усвоји позитивните човечки вредности врз основа на прочитани книжевни дела; - ги лоцира на картата националните паркови; - наведе некои типични, ретки и загрозени видови на растенија/билки и животни- важноста и заштитата на истите во тие паркови; - ги претстави знаменитите личности, културните богатства и природните убавини по кои Македонија е препознатлива во светот;	**КНИЖЕВНОСТ**	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија 1. Глигор Поповски: Сакам да знам 2. Гане Тодоровски: Дојди во Охрид 3. Видое Подгорец: Гнездо 4. Блаже Конески: Пролетен пејзаж 5. Петко Домазетовски: Другарување 6. Ненад Џамбазов: Славејотсе врати 7. Епски народни песни Проза 1. Македонска народна приказна: Јазикот е поостар одсабја 2. Тихо Најдовски: Сребрената капка 3. Горјан Петревски: Татковото писмо 4. Ванчо Николески: Срце во срце 5. Добрица Ериќ: Повик во поле 6. Ханс Кристијан Андерсен: Грдото Пајче Драмски текстови 1. Стале Попов: Облог 2. Бистрица Миркуловска: Имало лек - имало век Научнопопуларни и информативни текстови (од книги, енциклопедии и списанија за деца) ДОМАШНА ЛЕКТИРА 1. Стале Попов: Итар Пејо 2. Ванчо Николески: Волшебното самарче Книжевни поими: - раскази за животните, - карактеристики на народната епска песна, - расказ, - роман за деца, - персонификација, - опис на природа и ликови, - нарација во 1. и 3. лице, - конфликт на драмските лица.
	ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА	Национални паркови: Маврово, Галичица и Пелистер. Обичаи. Македонија во Втората светска војна. Македонија после Втората светска војна. Државно уредување на Република Македонија.

- ги прикаже хронолошки на лентата на времето значајните историски настани и личности; - ја опише борбата на македонскиот народ во овој период користејќи различни извори на информација; - ги спореди сличностите и разликите на државните уредувања на Република Србија и Македонија; - ги претстави текот и резултатите на сопствената или тимската работа (писмено, усно, со помош на лентата на времето, со презентација, цртеж и др); - соработува со другите во групата на заеднички активности; - ги уважува националната и културната разновидност како основа за соживот на сите граѓани; - ги поврзе граматичките поими обработени во претходните одделенија со новите наставни содржини; - разликува видови на зборови; - го одреди основните реченични членови; - ги почитува и примени основните правописни правила;		
- ги употреби основните облици на усното и писменото изразувања: раскажување, кажување и опишување; - употреби зборови со ист облик, а различно значење, како и зборови со исто значење, а различен облик; - напишеразгледница, честитка, приватно писмо.	**ЈАЗИК Граматика, правопис и ортоепија**	Изговор и правописна употреба на согласките и самогласките и откривање на грешки при изговорот. Глаголи. Заменки. Придавки:лице, број и одреденост. Броеви. Прилози: за време, место и начин. Предлози. Акцентот во македонскиот јазик. Реченица и реченични членови. Управен говор. Голема буква. Пишување на повеќечлени броеви.
	ЈАЗИЧНА КУЛТУРА	Основни облици на усното и писменото изразувањр: прераскажување на текст во целпст и по делови (по зададен план); кажување во дијалошка форма (внесување на дијалог, управен говорево структурата на кажувањето) и сл. Зборови со ист облик, а различно значење; збпрпви со исто значење, а различен облик (на примери на книжевни текстови); фразеологизми. Разгледница, честитка, писмо. Говорни вежби: рецитирање, изразно читање, сценско прикажување на драмски/ драматизиран текст и сл. Правописни вежби: диктат; управен говор; наводници; голема буква; заменкатаВиеод почит; слеано и разделено пишување на зборовите. Језични вежби: дополнување на реченицата со прирок во сегашно, минато и идно време; проширување на реченицата; укрштене речи; асоцијације. Лексичко-семантички вежби: одредување на значењата на фразеологизмите; составување на зборови врз основа назададена почетна и последнабуква; дополнување на низ на зборови кои се поврзани со даден збор. Два школски писмени задачи - еден во прво и еден во второ полугодие.

Клучни поими: книжевност, елементи на национална културе, јазик, јазична култура.

УПАТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКООСТВАРУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА

Програмата на настава и учењепо предметот Македонски јазик со елементи на национална култураочетврто одделениево основното училиште се состои од четири предметни области: Книжевност, Елементи на национална култура, Јазик и Јазична култура.

Програмата на настава и учење по предметотМакедонски јазик со елементи на национална културазаснована е на исходите, односно на процесот на учење и ученичките постигања. Исходите претставуваат опис на интегрирани знаења, вештини, ставови и вредности што ученикот ги гради, проширува и продлабочувариз сите предметни области на овој предмет. Во процесот на наставата треба да се пројде од тоа дека ученикот е во центар на воспитно-образовната работа, дека наставата е насочена кон ученикот.

I. ПЛАНИРАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Планирањето на наставата и учењето опфаќа креирање на годишните иоперативните планови, како и развивање на подготовките за час/ден/седмица. Планирањето треба да бидево координација со планот и програмата на наставата и учењето и да ги опфаќа сите програмски подрачја. Годишниот плансе креира во форма на гантограм и го содржи бројот на часовите по областите распредени по месеци, а во согласност со школскиот календар, планираниот фонд на часови по областите и годишниот фонд на часови. Препорачената дистрибуција на часовите по предметните области е: Книжевност - 27 часа, Елементи на национална култура - 17 часа, Јазик - 18 часа и Јазична култура - 10 часа. Сите области се преплетуваат и ниедна не може да се изучува изолирано и без содејство со другите области. Меѓутоа, на секој час треба да им се посвети посебно внимание накултурата на изразувањето на учениците и на културата на Македонците со нагласокна народната традиција, навиките и обичаите. Програмата овозможува корелација со предметите Српски јазик, Ликовна култура, Музичка култура и Природа и општество.

Оперативниот план содржи рубрика со операционализирани исходи, со дефинирани наставни единици, рубрика за планираната меѓупредметна поврзаност и рубрика за евалуација на квалитетот на испланираното, како и други елементи според проценката на наставникот. При креирањето на годишниот и оперативните планови неопходно е да се води сметка за школскиот календар и активностите кои го следат животот на училиштето. Подготовката за час подразбира дефинирање на целта на часот, дефинирање на исходитево однос на целта на часот, планирањена активностите на учениците и наставникотво однос на целта и дефинираните исходи, планираните начини за проверка на оствареноста на исходите, изборот на наставните стратегии, методите и постапките на учење и подучување.

II. ОСТВАРУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

КНИЖЕВНОСТ

Во наставата по книжевност најважно е кај учениците да се развива способноста кон читањето на книжевни текстови со разбирање, да се поттикнува љубовта кон читањето, да се гради чувството за убаво и вредно, да се воспитуваа вкусот и да се негува истрајноста во читањето и доживувањето на книжевното дело. Со читањето на книжевноуметнички текстови и со разговорот за нив на часот се гради критичкото мисљење. Со дидактичките постапки треба учениците да се оспособуваат да донесуваат суд за постапките и карактеристиките на ликовите, како и за различни настани во текстот. Учениците треба да се навикнуваатда опишат доживување на прочитани книжевни дела и да изнесат мислење за нив. Читањето бараврeме, истрајност и посветеност, а негувањето на овие карактеристики претставува основа за сите понатамоѓни учења. Особено е важно што книжевноста кај учениците интензивно развива емпатија, со тоа што од читателите бара да се стават на местото на друг и да разбираат најразлични карактеристики и постапки на ликовите. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школската лектира е расподелена по књижевни родови - поезија, проза, драмски текстови за деца. Се состои се, воглавно, од дела кои му припаѓаат на националниот корпус, но и репрезентативни дела за децаод светската книжевности. Домашната лектира опфаќазначајни делаод детската книжевност.

Поред дела од белетристика, со програмата учениците се поттикнуваат и запознаваат со македонската култура и традиција; со природните убавини на Македонија; со интересни предели, обичаи, са правилата за убавото одбнесување во семејството и во училиштето, со избор на научно-популарни текстови од книги, енциклопедии и списанија.

Во текот на обработката на книжевните текстови учениците ги развиваат првите литературно-естетски искуства и формираат свои ставови за делот што го читаат. Наставникот ги поттикнува учениците да ги изнесуваат своите ставови и да ги образложуваат со примери од текстови.

При толкувањето на текстовите од школската и домашната лектира треба да ги разликуваат книжевните видови: народна песна, басна и расказ за животни, расказ, роман за деца и драмски текст; да ги одредат темата, редоследот на настаните, времето и местото на настаните во прочитаниот текст; да ги именуваат позитивните и негативните карактеристики наликовите; са го воочуваат битне поединости кај описите на суштествата и природата; да ја воочуваат природата на хуморот во књижевниот текст и да ги разбираат идеите во книжевното дело.

Ученикот треба да ги вооочи основните одлики во лирската песна (стих, строфа, рима и ритам), да ја запази персонификацијата во книжевното дело и да ја разбере нејзината улога; да ги разликува дескрипцијата, нарацијата и дијалоготво книжевното дело; да прави разликапомеѓу нарацијата во 1. и 3. лицево књижевниот текст; да го воочи основниот тон на книжевниот текст (ведар, тажен, шеговит) и да ја воочи спротивставеноста на лицата во драмскиот текст. Развивањето на книжевните поими кај учениците не подразбира учење на дефиниции, туку именување и описно образлагање на поимите и воочување на улогата на одреден поим во књижевноуметничкиот текст. Книжевните поиминајнапред се воочуваат во соодветен текст, а потоа се толкува нивната функција.

Обработката на книжевните дела тесно е поврзана и со јазичната култура и елементите на националната култура. При обработката на лирските, епските и драмските текстови за деца учениците се мотивираат со цела низа на творечки активности кои настануваат од самото дело (изразно рецитирање на лирска песна, интерпретативно читање на прозен текст, сценски настап - изведување на драмски текст, драмска игра, драмски дијалози, гледање на детска театарска претстава и филмови за деца, снимање и коментирање на драматизирани извадоци).

Часовите по книжевности можат да се дополнат со користење на дигитални содржини. На наставниците и учениците можат од голема помош да им бидат записите, на кои се слуша како глумци изразно и интерпретативно кажуваат избрани текстови. Исто така, во наставата треба да се воведат разновидни творечки активности со кои се врши систематизација на обработени спдржини (игри со асоцијации, креативни сложувалки, интерактивни задачи и квизови).

ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА И ТРАДИЦИЈА

Запознавање на учениците со основите на културата и традицијата на македонскиот народ се врши континуирано - со основните обележја: знаме, химна; детски песни, народни умотворби, авторски уметнички дела. Учениците треба да се запознаваат со историјата на македонскиот народ, релјефните карактеристики на Република Македонија, со природните убавини, градовите и знаменитоситите користејќи го учебникот, слики и документарни филмови. Континуирано треба да се негува емотивниот однос кон традицијата, културата, обичаите и навиките на македонската малцинска заедницаво Србија (фолклор, народни умотворби, литература, музика, традиционални игри, обичаи, обележување на празници, следење и учествување на манифестации…) и да се поттикнуваат врските со другите етнички заедници и култури. Македонскиот идентитет и самопочитувањето треба да се негуваат на конкретни примери, давајќи им важност на малцинските и човековите права, мултикултуралноста и толеранцијата.

Оваа подрачје се преплетува и со подрачјето литература, со читање на книжевни дела учениците сознаваат за животот на македонскиот народ во минатото и за нивните обичаи. Оваа подрачје има корелација со предметите Природа и општество, Ликовна култура (каде што е можно со цртање и боење да се усвојат знаења низ игровни активности), Музичка култура, Граѓанско воспитување и Верска настава.

Со употреба на различни видови на дидактички игри, со слушање на песни на македонски јазик и со изучување на македонски народни ора се придонесувада се развијат љубопитноста и љубовта кон историското минато, литературата и културата на македонскиот народ. Прочитаното, слушаното и доживеаното можат да се илустрираат со цртеж или слика, во корелација со Ликовна култура.

Посебно е важно методите, што се применуваат, да бидат интерактивни, учениците активно да учествуваат во наставата. Се препорачува на учениците да им се презентираат песниод детските фестивали, „Златно славејче", „Поточиња", „Супер sвезда". . .

ЈАЗИК

Во наставата по јазик учениците овладуваат со граматичките и правописните правила на стандардниот македонски јазика што ќе ги применуваат во пишаната и говорната комуникација.

Граматика

Како би им се пристапило на усвојувањето на новите содржини, неопходно е добро да се утврдат знаењата од морфологија: видови на зборови и нивни граматички категории.

Пред воведувањето на нови содржини од синтакса треба да се обновата знаењата за реченици̇те и разликувањето на видовите на реченици по облик и значење.

Во четврто одделение се воведува поимот реченични членови и поимот служба (функција) на зборовите во реченицата. Службате наподметот се усвојува на примерите на именките и личните заменки. Треба јасно да се укаже на разликувањето на видовите на зборови (именики, заменки) и службата (подмет). Глаголот како вид на зборови сејавува во служба на прирок. Усвојување на подметот треба да се започне са примери на глагол во презент, а потоа со примери на глагол во минато и идно време. Именките покрај службата на подмет можат да имаат и служба на предмет. На јасни примери треба да се објасни поимот предмет. Атрибутот треба да се објасни преку примери кога придавката е до именка, во рамката на група на зборови со служба на подмет или предмет (не во рамките на прилошки одредби). Со примери треба да се покаже дека во служба на подмет, предмет и прилошки одредби за место, време и начин можат да бидат зборови и групе на зборови. Усвојувањето на реченични членови треба да оди постепено од наједноставни примери конпосложени. Прво се даваат примери со еден збор во служба на подмет/предмет, а потоа група на зборови со иста функција. При усвојувањето на нови содржини потребно е постојано да се укажува на разликувањето на видовите на зборови и нивната служба (функција) во реченицата.

Наставата по граматика треба да се поврзува со наставата по книжевност така што книжевните текстови одучебникот можат да послужат за граматичка анализа и како примерза употреба на видовите на зборовите во реченицата и различни видови на реченициспоред обликот и значењето. Треба да се води сметка за тоа примерите да бидат едноставни за анализа. Наставникот може и да го прилагоди текстот, така примерите да бадат типични.

Правопис

Правописните правила учениците ги усвојуваат постепено, со повторување и вежбање на веќе наученото и соусвојување со нови содржини, и тоа по пат на различни вежбања како на ниво на зборови така и на ниво на реченици.

Пишувањето на имињата на жители на држави и населби, имиња на улици и плоштади, називи на институции, претпријатија и установи, манифестации, како и пишување на фразеологизми, историски настани и историски личности, потребно е да се поврзе со наставата на предметот Природа и општество. Пишувањето на имиња на уметнички дела и пишувањето на имиња на животни, потребно е да се поврзе со наставата по книжевност и да се обработата врз основа на примери од обработени дела.

Систематизацијата на знаењата од правопис најдобро се постигнува со вежбање на текст, исправување на грешки во текст, диктати и сл.

ЈАЗИЧНА КУЛТУРА

Една од основните задачи на наставата по јазична култура се однесува на усовршавање на јазичните изразни средства кај учениците, односно на развивање, богатење и унапредување на нивните јазични способности. Областа Јазична култура опфаќа усно и писмено изразување. Наставната работа во оваа област се реалиира во содејство со другитетри области: со јазикот, книжевноста и елементите на национална култура, но и со самостојни наставни единици. Доброто усно и писмено изразување му овозможува на ученикот успешно да учи и да го совладува и другите училишни предмети.

Основните облици на усно и писмено изразување(прераскажување, раскажување и опишување) претставуваат темелни програмски содржини за усовршување и негување на јазичната култура на учениците. Во четврто одделениеби требало учениците да се поттикнуваат да прераскажуваат, раскажуваат и опишуваат и на скратен и на опширен начин како усмено, така и писмено.

Прераскажувањето е еден од најпопуларнитеоблици на усно и писмено изразувања во помладите одделенија во основното училиште. Да не би станало импровизирано, секое прераскажување мора да има својљ цеч и планско насочување. Однапред би требало да се знае кои содржини ученикот ќе ги прераскажува во наставните околности. Изборот треба да опфаќа различни видови на текстови/содржини. Потребно е да се насочат учениците како да изберат аргументи, како да го издвојат главното од споредното и помалку битното битног и како да го следат хронолошкиот тек на содржината. Би требало да се води сметка за тоа да се прераскажуваат само оние содржиништо ги идполнуваат програмските барања и што им се на учениците претходно протолкувани/анализирани, предочени, објаснети.

Раскажувањето претставува творечко изразување без оглед на тоа дали е во прашање вистина или фантазија, дали станува збор за репродукција на некое доживување, настан и замислена содржина (од светот на детската мечта). Најчесто се започнува со кажување на доживувања, па потоа со настани. Во четврто одделение особено е значајна корелацијата со содржините од другите области, поради што предност би требало да му се даде на кажувањето во дијалошка форма, односно внесување на дијалог, управен говор во структурата на кажувањето.

Опишувањето е најсложен облик на језичко изразување на оваавозраст. Меѓутоа, во помала или поголема мерка, застапено е во секојдневната комуникација и затоа е неопходно да му се посвети посебно внимание. Поради бројни возрасни ограничувања во работата со најмладите ученици, на овој вид на јазичко изразување потребно е да му се пристапи одговорно и со почитување на принципите на наставната условност и постапноста при поставувањата на барањата: да се оспособуваат учениците внимателно на набљудуваат, воочуваат, откриваат, споредуваат, па дури тогаш дадената предметност мислено да ја заокружат и језички вообличат. Бидејќи опишувањето често се доведува во блиска врска со читањето и толкувањето на текстови (особено книжевноуметни), би требало постојано да сенасочува вниманието на учениците на оние места во оној вид на текстови кои обилуваат со описни елементи (опис на односи меѓу предметите, суштествата и појавите; опишување на природа, личности, книжевни ликова и сл.), бидејќи тоа се најдобри образоци за спонтано усвојување на опишување како трајни вештини во јазичното изразување. Да би се навикнале ученицитеда ги отстранат стереотипите при опишување, потребно е да се поттикнуваат да пишуваат за тоа што им е на нив блиско или што на нив длабоко делувало. Целите и задачите на овие видови на вежбања би требало постепено да се

посложнуват - од еднолиниска дескрипција на видливото до промисленото, аналитичкото изразување на доживувањето на стварноста во која ќе биде истакната самостојноста и индивидуалноста на учениците. Затоа понекогаш опишувањето може да се комбинира со метода на разговор, со графичко претставување или со метода на набљудување. Останатите општи методички пристапи на овој важен облик на језично изразување исти се или слични како и кај прераскажувањето и раскажувањето (од планирањето, преку реализацијата на планираните активности, до вреднувањето на постигнатото и функционалното поврзување со сродни содржини какви се и усмените и писмените вежбања за стекнување, усовршување и негување на јазичната култура на учениците).

Обработката на наставните содржини кои се однесуваат на зборовите со ист облик, а различно значење и зборовите со исто значење, а различен облик, како и на фразеолошките изразиби требало да се заснова на бројни примери кои им се познати на учениците, затоа што би им помогнале подобро да ги разбираат и да ги употребуваат дадените лексемиво спонтаната комуникација, што би допринело на обогатувањето на нивната јазична продукција и на унапредувањето на нивните комуникативни компетенции. Особено е важно овие лексеми и фразеолошки изрази да не се изучуваат изолирано, вон контекстот, туку потребно е да им се укажува на учениците на нивната функцијаво реалната јазична употреба. Би требало, помеѓу останатото, да се разговарасо ученицитево посебни (стилски) ефекти кои овие лексеми и фразеолошки изрази ги имаат во одреден текст. Ова градиво би требало да се поврзе со наставата по книжевност, бидејќи книжевните дела обилуваат со лексички слоеви, со кои се изградува и книжевниот и јазичкиот вкус кај учениците.

На наставната единица Разгледница, честитка, писмо би требало да и се пристапи функционално. Би требало да се поттикнуваат учениците сами да напишат разгледница, честитка или писмо, но најнапред би требало да им се предочат одредени правила кои се однесуваат на овие облици на пишана комуникација. Вниманието посебно би требало да се насочи на адресирањето на писмото и разгледницата. Пожелно е да се поврзе ова градиво со соодветни наставни единици од правописот.

Со помош на книжевните и некнижевните текстови на учениците би требало да им се укаже на различните можности на употреба на зборовите, синтагмите и речениците во формалните/неформалните јазични ситуации, како и на промената на нивното значењево зависност од контекстот. Во текот на практичната настава на јазичната културана учениците би требало да им се укаже дека е неопходно да се говори како тоа го бара комуникативната ситуација и со неа да се вклопат јазичните механизми.

Со изучавањето на различни видови на текстови - линеарни и нелинеарни - со осмислување, организирање и реализирање на бројни активности, кај учениците би требало да сеунапредува читачката компетенција. Посебно би требало да се насочуваат на тоа да размислуваат за текстовите, да ги анализираат, јазички исправно и јасно да го искажуваат своето мислење за одреден текст, како и, поврзувајќи ги информациите изнесениво текстот, да изведат заклучок. Пожелно е кај учениците да се поттикнуваат стратегиите кои читателот ги користи во средба со текстот, како што се, на пример: пронаоѓање на информации; поврзување и интерпретирање; промислување и евалуирање. Не занемарувајќи ги возрасните и индивидуалните карактеристики на учениците, би требало да се оспособат да ги применуваат знаењата и вештините кои ќе им овозможат коректно да ги решат проблемските ситуации во различнит контексти вокои читањето се одвива.

Кохерентноста претставува важно обележје на текстуалната структура и упатува на континуиран карактер на некој текст. Затоа во наставата на јазична култура би требало да се оспособуваат ученицитеправилно да ги конципираат/структурираат текстот/составот. На пример, би требало да сесоставуваат на логички смислени текстови врз основа на зададени зборови или да саставуваат текстови чија должина ќе биде ограничена. Исто така, би требало да се поттикнуваат да осмислат повеќе различни почетоци на текст на иста зададена тема или да осмислат повеќе различни завршетоци на наменски припремен и според барањето прилагоден недовршен текст; да воспоставуваат нарушен хронолошки или смислен поредок во зададен текст и слично.

Секоја од програмските вежби (правописни, језични, лексичко-семантички и говорни вежби) се планираат и реализираат во наставниот контекст во кој постои потреба за функционално усвајување и функционална примена на дадени језични законитости и појави во нови комуникативни ситуации, како и потреба за утврдување, обновување или систематизирање на знаењата стечени во текот на наставата по јазик, елементи на национална култура и книжевност.

Говорните вежби кај учениците ја поттикнуваат мечтата и креативноста поради тоа би требало почесто да се применуваат во наставата по јазична култура. Говорните вежби се во функција на изградување на добар јазички вкус, елоквентност и флуентност во изразувањето. На оваа возраст најпогодни можат да бидат следените говорни вежби: рецитирање, изразно читање, сценско прикажување на драмски/драматизиран текст и слично.

Системската примена на адекватни правописни вежби овозможува теоретското и правописното знаење благовремено да прејде во умеење, како и стекнатите навики за примена на правописните правила да се покажат во практичната и спонтаната намена. Правописните вежби претставуваат најдобар начин правописните правила да се научат, проверат, како и воочените недостатоци да се отстранат.

На оваа возраст би требало да се применуваат прости правописни вежби кои се погодни за совладување на само едно правописно правило од една правописна областа. При подготовката на правописните вежби би требало да се почитуваат принципите на постапност, систематичност, единство на теорија и пракса. Како би се совладале поуспешно со програмата предвидените правописни начела, можат да бидат погодни следните правописни вежби: диктат; управен говор; наводници; голема буква; заменката Вие од почит; слеано и разделено пишување на зборови.

Видот на јазичките вежби потребно е да се изберат во контекст на наставната содржина. Тоа можат да бидат дополнувања на реченици со прирок во сегашно, минато и идно време; проширување на реченица; крстозборки; асоцијации и слично.

Со примена на лексичко-семантички вежби кај ученикот се создава навика да размислуваат и бараат адекватен јазички израз за она што сакаат да го искажат (во зависност од комуникативната ситуација) и се зголемува фондот на таквите изрази во нивниот речник. Видот на овие вежби треба да се усклади со интересирањата на учениците и наставните содржини. На развивањето на смислата за прецизно изразување и разбирање на значењето на зборовите и изразите им придонесуваат различни вежби, на пример: одредување на значењето на фразеолошките изрази; составување на зборови врз основа на зададена почетна и последна буква; дополнување на низа на зборови кои се поврзани со дадениот збор.

Писмените задачи претставуваат најсинтетичен облик на делување во развивањето на јазичната култура на учениците и можат недвосмислено да укажат на ефектите на наставата на македонскиот јазик со елементи на национална култура во целост. Во четврто одделение учениците изработуваат две школски писмени задачи - една во првото и една во второто полугодие. Двете писмени задачи би требало да се пишуваат на кирулица. Пожелно е исправката на првата писмена задача ученицита да ја пишуваат на кирилица, а втората на латиница.

III. НАЧИН НА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА

Мора секогаш да се има во вид суштинската задача на овој предмет: учениците да научат да зборуваат на македонски литературен јазик, убаво да пишуваат, изразно да читаат и да стекнат вештина во јазичната исправност, пред сè, да ја почитуваат и вреднуваат традицијата на својот народ и да го сочуваат сопствениот идентитет. Наставата мора да биде насочена кон ученикот, треба да доминираат разни облици на дијалог во интеракции: наставник - ученик, ученик - наставник и ученик - ученик.

Наставата треба да се креира и презентира на интересен начин, да им се прилагоди на учениците, како без потешкотии би ја усвојувале во функционално знаење што ќе им користи во понатамошното школување. Наставникот мора функционално да применува разновидни методи: набљудување,

забележување, метод со илустрации, текст метод, дијалошки, монолошки, компаративни, аналитичко-синтетички метод. . .

Потребно е да се применуваат и различни облици на работа: фронтален, индивидуален, работа во пар, работа во групи, работилничка работа. Наставата треба да се конципира така да ги развива интересирањето и љубовта кон читањето; негувањето на националната култура и традицијата, како и толеранцијата и почитувањето на другите народи, култури и традиции.

Корелација се воспоставува, пред сè, со наставата по Српски јазик, Ликовна култура, Музичка култура, Природа и општество, Верска настава и Граѓанско воспитување.

IV. СЛЕДЕЊЕ И ВРЕДНУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Следењето на напредувањето и оценувањето на постигањата на учениците е формативно и сумативно и се реализира согласно со Правилникот за оценување на учениците во основното образование и воспитување. Процесот на следење и вреднување на еден ученик треба да се започне со иницијална проценка на нивото на кој се наоѓа ученикот. Иницијалната проценка, следењето и вреднувањето на резултатите на напредувањето на ученикот се во функција на постигнувањето на исходите. Секоја активност е добра можност за проценка на напредувањето и давање на повратни информации, а учениците треба да се оспособуваат и охрабруваат да го проценуваат сопствениот напредок во остварувањето на исходите на предметот, како и напредокот на другите ученици. Секој наставен час и секоја активност на ученикот е можност за формативно оценување, односно регистрирање на напредокот на ученикот и упатување за понатамошните активности поради напредување. Наставникот во текот на процесот на настава и учење континуирано и на примерен начин му укажува на ученикот на квалитетот на неговите постигања така што повратната информација треба да биде прилагодена, доволно јасна и информативна како би имала улога на поттикнувачка повратна информација.

Формативното вреднување е составен дел на современиот пристап на наставата и подразбира проценка на знаењата, вештините, ставовите и однесувањето, како и развивање на соодветни компетенции во текот на наставата и учењето. Формативното мерење подразбира прибирање на податоци за постигањата на ученикот и изработка и водење на портфолио на ученикот, што подразбира:
- собирање на показатели (активности на ученикот, непосредна комуникација, реализација на задачи, детски изработки, творби, искази, опишувања, раскажувања, прераскажувања и сл.) за секој ученик посебно;
- однапред подготвени евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна активност или студии на случај, при што наставникот ја бележи фактичката состојба;
- инструменти кои се однесуваат на секое програмско подрачје поединечно и во кои наставникот внесува податоци за постигањата на ученикот во однос на сите развојни аспекти (интелектуалните, емоционалните и психомоторичките) кои се поттикнуваат со програмата и насочени се кон проверката на остварените исходи.
Проверувањето на знаењето треба да се реализира со разни постапки и форми: усно, преку говорни, писмени, сликовно-писмени вежби, вежби со подвлекување, заокружување; практично преку презентација и сл.
Врз основа на сите податоци добиени со следењето на постигањата и формативното оценување, наставникот ја опишува развојната состојба за секој ученик одделно, во рамките на секое програмско подрачје, а на крајот на првото и второто полугодие со сумативно вреднување, со описна оценка.

Портфолиото треба, во текот на целата година, да им биде достапно на родителите за да можат да го следат напредувањето и постигањата на своите деца.
Работата на секој наставник се состои од планирање, реализирање, следење и вреднување. Важно е наставник континуирано да следи и да вреднува диференцирано, освен постигањата на учениците, и процесот настава и учење, како и себе си и сопствената работа. Сè што ќе се покаже како добро и корисно, наставник и понатаму ќе го користи во својата наставна пракса; сè што ќе се покаже као недоволно ефикасно и ефективно, би требало да се унапреди.

6. ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Nav predmetosko	RROMANI ČHIB E KOTORENCA PALE NACIONALNO KULTURA
Res	Res sikavimasko ande predmeto Rromani čhib e kotorenca pale nacinalno kultura si te pindžaras thaj zuravas džanglipe pale rromani čhib, lilaripe thaj e kultura rromengi, sar vi te barjaras džanglipe čhibako ande averčhande trajoske kotora, sar vi barjaripe gindosko pale nacionalno identiteto, sar amarengo khajda vi aver manušengo save trajin paša amende.
Klaso	Štarto
Beršesko fondo sikavimasko	72

ISHODO SIKAVIMSKO **Kana del pes gata e tema/kotor sikljarno džanela te:**	**KOTOR/ E TEMA**		**SAINĆARIPE**
- Šaj te keren svato bi ačhavimasa thaj te losaren kotora ande paramiča save si ramosarde ande porogramo; - Džanen te keren svato aver manušenca, jakha ande jakha, numaj prikal o telefono sar kerel pes orta svato; - Šaj te mothon e paramiča savi si lačhardi ande jekh pinta numaj ande nekabor pinte (sar vareso so sas); - Šaj te mothon e paramiča kana des len but pučipa pe save musaj te mothon e paramiča; - Šaj te ramon paramiča savi ašunde ande jekh pinta numaj ande nekabor pinte; - Mothon e paramiča savi si ramosardi (sar nekabor pinte, sar jekh pinta, kana pučes len) džanen te ramon xarno lil.	**ČHIBAKI KULTURA**	**VORBA**	E vežbe katar vakeripe Vakeripe - vorba varekasa; Vakeripe so sas khajda te phenen po rindo sar si čhutine e pinte. Vakeripe khajda te avel so majbut pučipa. Vakeripe Vakeripe šejengo (šejengo (sar xaćarde e paramiča). Vakeripe sar e vežba. Vakeripe katar e džuvdimata thaj o trujalipe. Sikamnengo gindo pale kova so drabarde. Kana nakhaven trubun te len alavari. Vakeripe angle amala. Baxtaripe. Baxtaripe pe sumnale thaj bare đesa (khelipe sar trubul te avel ando trajo, e kultura kana keras svato varekasa, pakipe pale aver manuš). E vežbe pale ramosaripe. Vakeripe so sas Ramosaripe irimaske svaturja pe pučipa ande save si pinturake kotora. Te pherdon vakerora alavenca save si line andar e paramiča. Vakeripe andar e paramiča Vakeripe khajda te pučen so majbut pučipa (trubun te ramon boldo svato pe pučipa). Xarne paramiča pale čhavorra ande štarto klaso. Čhibake khelimata. Korkorutno vakeripe pe teme, katar 10-15 vakerora.
- Lel sama so aver keren svato, thaj či čhinavel len ando svato; - Ašunel, xaćarel thaj phenel so xaćarda; - Xaćarel krlesa xarno drabaripe džanlipasko ramope; - Xaćarel interpretativno drabaripe ande lilaripe.		**E recepcia**	Orta numaj aver khelimata. E recepcia vakerimaski. E recepcia kana krlesa drabaren paramiča. Vakerimasko res. Khlemata save zuraven ašundipe. E interpretacia džanglipaski. E interpretacia lilaripaski.
- Šaj te orta ramol vakerora thaj te phandel vakerora po sainćaripe; - Džanel te ramol štampme thaj ramosarde grafemurja; - Korkoro šaj te ramol po varesoske teme, katar 10-15 vakerora; - Neve alava šaj te čhol orta ande vakerora;		**Ramosaripe**	Ramorarimaske vežbe. Ramosaripe so sas pe pučipa save si čhutine pe pinte. Vakerora savenca džipheren paramiča. Vorba thaj ramope. Vorba po fundo pučimasko (ramosarde irimaske alava po pučipe). Ramosaripe, diktato, ketano ramope. Orta ramope vakerora, save naj orta ramome.

			Čitra, ramosaripe čitrako, anav pale teksto savo ramolpes. Orta ramope, korkoro orta ramon.
- Šaj te pindžarel importantne kotora ande lilaripe; - Šaj te dikhel sima ande lilaripe thaj leski karakteristika; -Šaj te dikhel so si lače a so naj lače maškar e sima; -Šaj te dikhel ververipe maškar tradicijsko thaj ramome lilaripe; -Šaj te pindžarel fundo giljako, paramičako; -Korkoro šaj te khuven e paramiča e sima a savo mothol o lilvarno ande paramiča; -Šaj te pindžren kotora save mothon; - Šaj te xaćaren kaj ande amende varesoske paramiča džungaven šukar thaj džungale haćaripa; - Xaćarel nava sar kaj si stiho, strofa, e basna, paramiča, thaj aver; - Xaćarel nava sar kaj si than, vrijama ande savi kerele pes svato ande paramiča, lilaripasko sima, pherjasno lilaripe; - Pe gođi šaj te andar o muj vakerel xarne lilaripaske kotora.	**LILARIPE**		Školaki lektira - Losaripe Čhavrikane đilja Čhavorenđi điljarni 1-4/ losaripe A. Krasnići - So vaćaren e đuvdimata, losaripe Kamljarde thaj informativne paramiča: losaripe andar pinturaki enciklopedia thaj andar e čhavrikane lila. Lila: Lil drabarimasko pale štarto klaso. Bućarno lil. Kamljardo thaj informativno ramosaripe: Losaripe katar ilostrovano enciklopedia thaj čhavrikane rromane lila. E proza Šaipe te haćaren prozno lilaripasko ramope. Katar soske, katar kaske kerel pes svato ande paramiča, angluno res paramičako. Šaipe te losaren angluno majšukar kotor paramičako. E karakteristike simaske (pindžaripe thaj šipe te ačhen pe rig simaske) Gilja Fundosko dikhipe thaj haćaripe ande gili, thaj pindžaripe soske si stilske figure. E komparacia. Teatrako ramope Teatro, artisturja, e pozornica.
- Džanen kana trubun te čhon artikula paše muršikano ling, džuvljikano thaj liduj linga. - Džanen te ramon baro teljarno grafemo kana ramon nava alaveske, gaveske, foroske thaj aver; - Džanen kana ramon pes dženutne thaj lindine sarnavna; - Ramon baro teljarutno grafemo kana ramon sumnale đesa; - Orta ramon semnurja pale interpunkcia; - Pindžaren modalne kernavna; - Pindžaren navna.	**E GRAMATIKA**		Lila: R. Đurić, Standardizacija romskog jezika, Kali Sara, Sarajevo 2012. R. Đurić, Parvipos romskog jezika, Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, Vršac 2011. Xaćaripe sar kaj si: vakerora, alav, slogo. Baro grafemo po teljaripe thaj punkta po agor vakerimako. Dženutne thaj lindine sarnavna. Baro teljarutno grafemo ande ramosaripe navna manušenge. Baro teljarutno grafemo ande ramosaripe gavenge thaj foroske navna. Ramosaripe navna sumnale đesengo. Orta vorbin aspirate. Navna thaj modalne kernavna. Semnurja interpunkciake. Navna thaj modalne kernavna. Mothovipe thaj ramosaripe andar e paramiča save si ramome ande školaki lektira. Lekharimaske vežbe.

Importantne alava: lirsko gilji, paramiča, navna, e semna interpunkciake, tradicia, modalne kernavna. E korelacia: bašalimaski kultura, pinturaki kultura.

I. SAINĆARIPE PROGRAMOSKO

Kana sikljona čhavorrenca o predmeto Rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura trubun te len sama pe fundoske pedagogikane gindurja kaj si o sikamno ande sikavimakso centro, godolastar sikljarno trubul te pindžarel thaj te dikhel so šaj te sikljol o čhavorro thaj te khajda arakhel o metodo sar trubul te sikljol lesa, thaj te šaj so majbut sikljol neve sikavimaske kotora.

Ande sikavipe trubul te so majlače prezentuil lilaripa save sikamne bi pharimasa sićona. Gadava trubula lenge pale majdur sikljope, te barjaren o džanglipe pale rromani čhib thaj e kultura.

Paše fundoske metode, ande sikavipe trubun te avel tumen vi:
- e metoda drabarimaski
- e metoda vorbaki - vorbaki metoda
- e metoda haljarimaski (monološko metoda)
- e metoda praktikane bućako naučno - rodipaski metoda andar e čhibake kotora, e dijalektologija, prozodija, rromane dijalekturja, kidipe averčhande tradicijake lilaripasa, buti neve tehnologijasa.

Trubun te ande buti čhavorrenca si tumen averčhande kotora bućake sar kaj si: buti jekhe čhavoresa, buti duje čhavorrenca, buti ketane čhavorrenca - sikljope trujal averčhande khelimata sar kaj si e kvizurja, mothovipa andar o muj thaj aver sar te alava save but drom phenen pes sikljon. Pučipa thaj boldo svato - pučipe khajda te vazden o krlo. E vežbe - pučas, das boldo svato kaj naj vareso numaj te si vareso, ande xarni thaj lungo forma, e intonacia pučimaski thaj boldo alav e intonacijasa. Vakeripe - pale kova so sas amenge, so ašundam, dikhlam. Mothovipe - pale trujalipe thaj e manuša (kon, so, kana, sar, kaj), mothovipe pherde alavenca. Dijalogo - maškar sikamne pale vareso so džanen, so sas lenge ketane.

Vakeripe - xarne paramiča, e basne, kova so xaćarde. Fundosko svato pale rromane garadine alava, đilabipe gilengo. E konstrukcija pale vorbaki komunikacija. Len sama te orta mothon e grafemenge krla, alava, e intonacija rindo alavengo, aver alava save si čhutine ande rromani čhib. Barjaripe alavengo, alava pale manuša thaj šeja ande prezento, perfekto thaj futuro. Sikavipe rromane čhibako e kotorenca pale nacionalno kultura del fundoske džanglipa andar e čhib, lilaripe thaj nacinalno kultura. Ko sikamno trubus te džungadon kamipe te drabaren, ramon, kiden rromane alava, te pindžaren, sikljon thaj afirmišin rromani kultura, tradicija thaj rromano trajo. Sikljope si lačhardo khajda te pindžaren, len sama, thaj te afirmišin rromani kultura, sikljon stanadardno rromani čhib te keren svato thaj te ramon, te barjaren rromani čhib thaj rromano alavari, te pindžaren sikamnes e rromane tradicijasa thaj historijasa.

II. PLANO PALE SIKLJOPE

Plano sikavimasko boldino si po ishodo. Sikljope si pe than so sikljol pes, boldino po ishodo sikljavimasko savo mothol amenge so e čhavorra sikljona po agor školako. Godolastar avela ando maškar sikljavimasko o sikamno, a na kova so sikljol. E sikljarne korkoro, numaj vi sikamnenca losarena kova so sikljona, a so si ramosardo ando plano, numaj kova so džanen majlače, so kerde majbut drom, sar sikljona čhavorrenca, andar soske lila lenge sikamne po agor školako avena dži ke ishodurja. E sikamne rodena thaj sikljona neve džanglipa. Godova metodo del šaipe te sikljope avel so majlače čhavorrenge.

Neve vinajipake - sikavimaske procesurja pindžarde si pe godova kaj si bolde ko sikamno. Kana keras o plano sikavimasko šaj te avel men lačho ishodo. Lačhipe savo si men katar ishodurja ande fundosko sikavipe si majbut, dikhas so den sikamnenge thaj sikljarnenge. E sikamne ažutin te haćaren so kamel pes lender, sikljol pes kova so si importantno taj den šaipe (korkoro) dikhipe kazom sikljile. Den lenge sa kova so trubun te džanen po agor ande tema, predmeto, klaso vi po agor fundoske školako. E ishodurja sikavimaske šaj te loćaren sikamnenge ramosarimaske thaj vorbake egzamurja. Šaj te aven fundo pale losaripe sainćarimako, a so sikljarnenge del tromalipe te sikljon e čhavoren andar e lila save kamen, thaj te den len tromalipe te korkoro arakhen neve sikavipa. Lače ramosarde e ishodurja den šaipe te so majloke losaren sikavimaski strategija thaj e metoda savenca šaj te so majloke keren didaktičko - metodikano proceso sikavimasko. Paše godova, e ishodurja sikavimaske save si lačharde khajda te sikljon, e ishodurja šaj te aven vi egzamurja sar e sikamne sikljile.

III. DIDAKTIKANO - METODIKANE ALAVA

ČHIBAKI KULTURA

Sainćarel: vorba, e recepcia thaj o drabaripe.

Kava sikljope čhavorra sikljon ande aver kotora andar predmeto rromani čhib pale navionalno kurtura rromengi sar vi andar ever predmeturja. Averčhande sikljavimasa šaj te avel len fundo (sar kaj si pinta, vakerora, vakeripe), numaj vi averčhande kotora sar kaj si: čhibako, stilsko, gramatikano a sa te barjaren vorba. Ande vuče školake nivelurja vorba, drbaripe thaj ramosaripe avela majlače.

Vorba

Sainćaripe vorbako si ande funkcia te barjarel čhibaki kultura, komunikacia pe vorbako thaj ramosarimasko niveli. Kale kotora si čhutine ande sa sikavimaske kotora. Majanglal trubun te čhavorrenca keren vakerimaske vežbe, a thoska ramosarimake.

Trubun te len sama te sikamnenge den vežbe save si pale štarto klaso. Kova so trubun te keren sikamnenca kana si pučipe pale vorba si: paramiča pale kova so sas, so dikhle, so kamen. E teme save šaj te den sikamnenge si: familija, autobiografsko paramiča, dosturja, xabe, phiradipe, mungro amal - mungri amalni, bućarimasko đes sikamnengo, tromali vrijama, džanglipe, lil. TV thaj o radio, dromaripe, arakhas o tujalipe - džuvdimata thaj čarja, vrijama, beršeske kotora, dejaki čhib, importantne rromane đesa, pindžarde rromane lilvarne, čhavrikane lila, sporto.

Katar o sikamno ažućaras te šaj korkoro te vakerel pe nesavi tema, sar vi te kerel alava katar dino alav. Trubun te džanen te mothon piro gindo pale kova so drabarde (so si lenge šukar so naj, sostar) te phenen kon ramosarda lil, kon si angluno ande paramiča, sosoko si manuš thaj aver. Trubun te džanen te najisaren thaj te rudisaren pale ažutipe.

Trubun te barjaren piro alavi kana drabarena o rromano alaviri. Barjaripe alavengo šaj te buljaren khajda kaj ramosarena o rebuso, khelena pes alavenca. Trubun te ramon piro alavari ande savo avena ramosarde bipindžarde alava.

E recepcia (ašundipe vakerimasko)

Ašundipe aver manušen ande vorba si but importantno ande komunikacia. Zuravas e sikamnen te kana keren svato ašunen so aver mothon, a na te čhinen o svato. Ande konteksto sikavimasko (kana motholpes lenge sar trubun te keren) sikamne trubun te ašunen so aver mothon, a pale godova phenen so si len te bolden svato.

Vi kana khelenpe čhavorra barjaren šaipe te ašunen aver ande vakeripe, sar vi ande interpretacia džanlgimaski khajda vi ande lilaripe. Trubun te sikljon te ašunen aver manušen ande vakeripe vi kana orta keren svato sikljarnenca thaj vi amalenca.

Losaripe andar barvalo čhibako korpuso naštik te avel bi sajekhutnako barvalipe alavengo. Godolastar ande školaki lektira dikhas e stilske figure, čhibake khelimata, neve alava thaj aver.

Lilaripe

Lilaripe si ande sikavipe artistikano thaj barelilaripasko kotor.

Ande sikavipe si majanglal čhutino artistikano, haćarimasko kotor. Kava si čhutino resesa te so majlače sikamne sikljon te drabaren, haćaren kova so si ramosardo, thaj aver so si ramosardo ando programo. Či trubus te bistras kaj si niveli barjarimasko, gindosko, emocionalno sar vi niveli ande lingvistikano barjaripe savo šaj te zuravel e percepcija pale lilaripe. Lilaripe šaj pire šukarimasa te barjarel thaj zuravel čhavorrengo gindo, čhib, kulturake kotora, haćaripe pale lilaripe thaj aver.

Lilaripake kotora si fundoske katar kova so kerel pes ande lilaripe, vrijama, manuša thaj kova so keren ande jekh lilvarno kotor. But si importantno te sikljarno sikljol e čhavorren sar trubun te drabaren. Kana losarena lil pale drabaripe, trubun te len sama pe:
- Psihološko kriterijumo (lil savo šaj te drabaren čhavorrenge ande štarto klaso);
- Estetsko kriterijumo (artistikano šukaripe);
- Etičko kriterijumo (e afirmacija lileski savi či nakhel beršenca);
- Nacionalno kriterijumo (pakipe te losaren rromano lilaripe);
- Gnoseološko kriterijumo (kazom šaj te lilaripe avel o fundo pale džanglipe čhibako thaj lilaripako). E sikamne pindžaren pes e nacionalno kulturasa trujal o lilaripe, čhib, thaj e čhibaki kultura thaj trujal aver kotora save si phangle pale tradicija thaj historija rrromengi.

E sikamne pindžaren pes e nacionalno kulturasa trujal o lilaripe, čhib, thaj e čhibaki kultura thaj trujal aver kotora save si phangle pale tradicija thaj historija rrromengi. Kotora andar lilaripe šaj te sikljon ande jekh školako berš andar o lil pale lilaripe numaj školaki lektira. Sa gadava, šaj te losarel o sikamno sar gindil kaj trubul te sikljon e čhavorra sar ramol ando plano.

E gramatika

But si importantno te čhavorra sikljon te orta ramon thaj te džanen distinkcija maškar aspirate (kh, ph, th, čh). Kotora sar kaj si: navna, modalne kernavna pašnavna thaj e prepozicie šaj te keren po pindžarimasko niveli.

IV. AŽUTIPE THAJ MOLIPE SIKAVIMASKO

Molipe sikavimasko thaj džanglipe sikljavnengo musaj te avel sar kaj si ramosardo ande Pravilniko pale molipe sikljarnengo ande fundosko sikavipe thaj vinajipe. Zuravipe sikljarnengo ande sikljope trubul te dikhel pes sar sas po teljaripe džanlipasko. Sikavno kana sikljol e čhavorren sa jekh trubul te phenel kazom e čhavorra džanen. Lesko gindo trubul te čhavorenge avel motivcija te so majlače sikljon. Trubun te den molipe pale sikljope, thaj te mothon sar sikljile, numaj si but importantno te čhavorra sikljon te korkoro šaj te dikhen kazom sikljile.

7. RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE

Scopul	Scopul învățării limbii române cu elemente ale culturii naţionale este ca elevii să stăpânească legile de bază ale limbii române literare pentru o exprimare corectă orală şi scrisă, cultivând conştiinţa despe importanţa rolului limbilor în păstrarea identităţii naţionale; să-şi dezvolte capacitatea pentru interpretarea operelor literare şi a altor opere de artă selectate din patrimoniul românesc şi mondial, cu scopul de a cultiva tradiţia şi cultura poporului român şi dezvolta interculturalitatea.
Clasa	a IV-a
Fondul anual de ore	72 de ore

Finalități După finalizarea temei elevul va fi capabil să:	**DOMENIUL/ TEMA**	**CONȚINUTURILE**
- înțeleagă și folosească fondul lexical prevăzut; - înțeleagă și folosească construcțiile gramaticale învățate în clasele anterioare și să le extindă prin conținuturi noi; - exprime acțiunea în viitor; - înțelege cererea, cerința și odinul; - formează propoziții cu complementul indirect; - înțelege poeziile scurte și pasajele selectate din textele în proză adaptate după trebuință; - Memorează poezii și forme literare scurte;	**LIMBA**	Învață în jur de 100 de cuvinte; Repetarea noţiunilor învăţate în clasa a III-a (repetarea și exersarea); Introducerea treptată a noţiunilor de bază din domeniul morfologiei; Cuvântul ca parte de vorbire, substantivul, adjectivul, pronumele, verbul; Felurile substantivului; Timpurile principale ale verbului - prezent, trecut, viitor; Propoziţia simplă - noţiunea de propoziţie simplă şi părţile ei; Subiectul şi predicatul.
- obsearvă melodia versului și determină cuvintele care se rimează; - evidențiază momentul principal al textului literar; - descrie prin afirmații simple trăsăturile de caracter ale eroului literar;	**LITERATURA**	TEXTELE LITERARE Somnoroase păsărele - Mihai Eminescu; Cu săniuța - Mihail Sadoveanu; Lupul, calul şi puiul de vulpe - poveste populară românească; Toamna - George Coşbuc; Fata moşului şi fata babei - Petre Ispirescu; Bunicul - Barbu Ştefănescu Delavrancea; Poezii şi povestiri ocazionale (Crăciun, Anul Nou, Colinde, Paşti, 8 Martie, 1 Mai); Zicători, proverbe, poveşti hazlii…; La scăldat - Ion Creangă; Omul de zăpadă - Gellu Naum; Cheia - Mihail Sadoveanu; Vara - Otilia Cazimir; Iarna - Nicolae Labiş; Primăvara - Mihail Sadoveanu; Cine este cel mai puternic pe pământ - Alexandru Mitru; Nu e voie - Tudor Arghezi; Mama - tata - Ion Miloş; Cum cresc anii - Miodrag Miloş Eu presimt vara că a venit - Desanka Maksimović Câinele, cocoşul și vulpea - Esop La libera alegere (în conformitate cu interesele elevilor), profesorul alege și alte texte care nu se găsesc pe această listă. Profesorul alege din textele date. LECTURA ŞCOLARĂ 1. Selecții de basme, povești, poezii, fabule din literatura română; 2. Selecții de basme, povești, fabule din literatura universală; Romane pentru copii. 3. Selecții de basme, povești, fabule din literatura sârbă; Selecții de basme, povești, fabule din literatura română și din literatura altor comunități naționale din Voivodina.

- înțelege informațiile, sugestiile și comenzile rostite sau scrise clar și lent; - participă la dialog pe un subiect dat, în concordanță cu domeniile tematice; - citește cu înțelegere în sine scurte texte liniare și neliniare, cu o gramatică și lexic cunoscut; - scrie un text scurt în concordanță cu normele ortografile prevăzute; - scrierea corectă a cuvintelor cu m înaintea lui p și b. Actualizarea scrierii corecte a diftongilor; - scrierea corectă a cuvintelor într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un, s-au, i-au, l-a, s-a etc. ; - să însușească obiceiurile legate de tradiţia poporului român;	**CULTURA EXPRIMĂRII**	I. Despre sine: informații de bază despre sine - data nașterii, vârsta, locul și strada. II. Familia: membrii familiei extinse și informații de bază despre aceștia. III. Locuința mea: un spațiu în care să înveți și să te odihnești; zilele săptămânii și weekendurile; împărțirea locurile de muncă și responsabilitățile în familie. IV. Mâncare și băutură: diferite feluri de mâncare și băutură, fructe și legume, desert. V. Îmbrăcăminte și încălțăminte: îmbrăcăminte pentru ocazii specifice (îmbrăcăminte formală și sportivă) VI. Sănătate: examen medical și intervenții; cele mai frecvente îmbolnăviri. VII. Învățământ: învățatul și responsabilitățile școlare; excursii, călătorie VIII. Natura: animale domestice și sălbatice; termeni geografici de bază, țări străine IX. Sport și jocuri: sport și echipament sportiv X. Așezări, trafic și facilități publice: parți ale orașului; în drum spre școală, participanți în trafic; brutărie, patiserie

Cuvinte cheie: limba română cu elemente ale culturii naționale, ascultarea, înțelegerea, vorbirea, citirea, scrisul.

LIMBA (gramatică, ortografie)

Repetarea noţiunilor învăţate în clasa a III-a. Introducerea treptată a noţiunilor de bază din domeniul morfologiei: cuvântul ca parte de vorbire, substantivul, adjectivul, pronumele, verbul. Felurile substantivului, timpurile principale ale verbului - prezent, trecut, viitor. Propoziţia simplă - noţiunea de propoziţie simplă şi părţile ei. Subiectul şi predicatul. Ortografie. Scrierea corectă a cuvintelor cu m înaintea lui p şi b. Actualizarea scrierii corecte a diftongilor. Scrierea corectă a cuvintelor într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un, s-au, i-au, l-a, s-a etc. Folosirea corectă a semnelor de punctuaţie (punct, virgula, semnul întrebării, semnul exclamării, două puncte, liniuţa de unire).

LITERATURA

Lectură şcolară

Somnoroase păsărele - Mihai Eminescu; Cu săniuţa - Mihail Sadoveanu; Lupul, calul şi puiul de vulpe - poveste populară românească; Toamna - George Coşbuc; Fata moşului şi fata babei - Petre Ispirescu; Bunicul - Barbu Ştefănescu Delavrancea; Poezii şi povestiri ocazionale (Crăciun, Anul Nou, Colinde, Paşti, 8 Martie, 1 Mai); Zicători, proverbe, poveşti hazlii…; La scăldat - Ion Creangă; Omul de zăpadă - Gellu Naum; Cheia - Mihail Sadoveanu; Vara - Otilia Cazimir; Iarna - Nicolae Labiş; Primăvara - Mihail Sadoveanu; Cine este cel mai puternic pe pământ - Alexandru Mitru; Nu e voie - Tudor Arghezi; Mama - tata - Ion Miloş; Cum cresc anii - Miodrag Miloş

Lectură

Poezii, poveşti, povestiri din literatura română; basme româneşti

Citire

Citirea conştientă, cursivă şi expresivă a textului cunoscut şi necunoscut.

Evidenţierea corespunzătoare a ritmului, intonaţiei cu respectarea semnelor de punctuaţie, respectarea pauzei. Citirea pe roluri.

Analiza textului

Înţelegerea textului citit cu ajutorul analizei personajelor (portret, caracteristici, sentimente). Observarea mesajului operei în baza situaţiilor concrete şi detaliilor din text.

Răspunsul la întrebările puse în legătură cu textul citit. Reproducerea textului; reproducerea textului cu schimbarea sfârşitului. Diferenţierea textelor epice de cele lirice. Analiza unor poezii pentru copii mai scurte.

Noţiuni de teorie literară

Poezia lirică - ritmul poeziei, rima

Poezia epică - legătura evenimentelor cu locul, timpul şi personajele

Personajul literar - înfăţişarea, caracteristici

Poezii şi poveşti populare

Fabula

CULTURA EXPRIMĂRII

Exprimarea orală

Reproducerea conţinuturilor textelor citite - prescurtarea sau lărgirea textului,

schimbarea sfârşitului textului. Povestire după ilustraţii care reprezintă un eveniment, povestirea întâmplărilor personale (prin expunerea gândurilor şi sentimentelor proprii), povestire după unele cuvinte date. Descrierea fiinţelor şi evenimentelor (portretul fizic, caracteristicile de bază, descrierea naturii). Scurte autobiografii. Povestirea unor evenimente sociale, despre munca în clasă, la şcoală... Exerciţii de îmbogăţirea vocabularului prin jocuri şi situaţii de comunicare. Memorarea poeziilor scurte.

Exprimarea în scris

Copierea textelor mai scurte (până la 100 de cuvinte) cu scopul de a se perfecţiona tehnica şi ritmul scrisului. Dictare, dictare de control. Reproducerea textului - ca şi în exprimarea orală. Introducerea elevilor în procesul de alcătuire a compunerilor în scris: analiza temei, alegerea materiei, elementele de bază ale compoziţiei (introducerea, tratarea, încheierea), scrierea compunerilor. Povestirea evenimentelor din viaţa elevilor, din excursii, din vacanţe, din şcoală şi din localitatea în care trăiesc. Exerciţii de alcătuire a propoziţiilor simple (locul subiectului şi predicatului). Teme pentru acasă şi analiza lor la ore.

Elemente de cultură naţională:

Folosirea termenilor în limba română referitoare la sărbători şi obiceiuri calendaristice. Descrierea obiceiurilor legate de sărbători, precum şi unele obiceiuri legate de nuntă şi botez din localitatea unde trăiesc.

Învăţarea poeziilor ocazionale, colindelor şi a altor poezii tradiţionale din folclorul românesc.

Audierea unor cântece româneşti pentru copii. Instrumente muzicale româneşti. Dansuri populare româneşti.

Prezentarea unor obiceiuri tradiţionale la ore şi serbările şcolare.

Portul românesc.

Cunoaşterea elevilor cu datele esenţiale despre formarea poporului român şi a limbii române.

MODUL DE REALIZARE A PROGRAMEI

Prin realizarea conţinutului programului expus, se folosesc metodele de combinare corespunzătoare. Prin aceasta, trebuie avut în vedere că la capitolul acordat gramaticii, situaţia de la care se porneşte în lucrul cu elevul trebuie să fie cunoaşterea limbii ca un sistem, ţinând cont că, cuvântul are funcţia sa deplină abia în propoziţie şi din acest motiv trebuie analizat în cadrul propoziţiei.

În domeniul literatuii, este vorba despre iniţierea elevilor în înţelegerea operei literare, ceea ce subînţelege şi înţelegerea şi deosebirea textului poetic, prozei şi a textului dramatic, înţelegerea construcţiei textului precum şi a introducerii, cuprinsului şi încheierii. Elevul trebuie să înţeleagă textul poetic ca o imagine poetică în care sunt exprimate sentimentele. Trebuie avut în vedere permanent că noi pregătim elevii pentru înţelegerea mesajelor transmise, ca baze pentru viitoarea înţelegere a simbolului şi a metaforei, pe care se bazează, de fapt, fiecare text artisitc.

Cultura exprimării orale şi în scris are o importanţă deosebită deoarece reprezintă baza oricărei comunicări calitative. Din acest motiv în cursul activităţii trebuie insistat pe îmbogăţirea fondului lexical şi pe lărgirea conţinutului semantic al cuvântului, la fel ca şi folosirea aceluiaşi cuvânt în situaţii diferite.

8. RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назва предмету	РУСКИ ЯЗИК З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦИОНАЛНЕЙ КУЛТУРИ
Циль Руснацох.	Циль настави и ученя руского язика з елементами националней культурито попсцигнуц таки ступень розвою комуникативних схопносцох школяра же би вон самостойно применьовал схопносци висловйованя у стандардних и фахових комуникативних ситуацийох (у складзе зоз тематичнм минимумом и у писаней форми), пестовал национални и културни идентитет, етнїчне самопочитиванє и упознаванє школярох зоз елементами традициї, култури и обичайох
Класа	Штварта
Рочни фонд годзинох	72 годзини

ИСХОДИ **По законченей теми/обласци школяр годзен:**	**ОБЛАСЦ / ТЕМА**	**ЗМИСТИ**
- прецизно одредзиц место и час збуваня подїйох у литературним дїлу - описац подоби и ситуациї у литературним дїлу - окрем буквалного и основного значеня словох розумиц и пренєшене значенє словох - зоз одвитуюцима словами меновац животну реалносц - прецизно зоз одвитуюцима словами меновац животни ситуациї и зявеня - розумиц взаїмносц причинох и пошлїдкох у поступкох - анализовац чувства и розположеня особох у литературних дїлох - дац свойо думанє о пречитаним литературним дїлу, або о одпатреней театралней представи - поцагнуц паралелу медзи приповедку и драмским текстом - хасновац научени поуки зоз присловкох	**КНЇЖОВНОСЦ**	Школска лектира Поезия Яков Кишюгас, Черешньов квиток 1. М. Будински, Наисце ше боїм 2. М. Римар, Ми би сцели 3. М. Римар, Седми поверх 4. Яков Кишюгас, Ходзим, видзим, чуєм чувствуєм М. Ковач, Кандур и тащок 5. М. Скубан, Шицко змотане 6. Руска народна писня Зламала ше кормань деска Проза Яков Кишюгас, Черешньов квиток 1. Русийска народна сказка, Хвости 2. М. Канюх, Пчолка Смолка 3. Кед бизме мали кридла 4. Голуби 5. Маричка 6. Орґони 7. Кед ме погласка Яков Кишюгас, Ходзим, видзим, чуєм чувствуєм 8. Хори лєв и лїшка
		9. М. Скубан, З брегох на ровнїну 10. М. Скубан, Врацена цмота 11. Штефан Чакан, Шпак и соловей 12. Штефан Чакан, Сова и млади птички 13. Штефан Чакан, Стари и млади вовк 14. Драмски тексти зоз Заградки 15. Загадки и присловки по вибору Основни характеристики прози, поезиї и драми Характеристики басни, сказки и приповедки Присловки и загадки Руски народни приповедки, басни, сказки и писнї На прикладох предложених уметнїцких текстох замерковйовац: опис места, опис часу, опис подоби и опис ситуациї Обачовац и розумиц буквалне и пренєшене значенє словох, розликовац животну реалносц од ствароснци кнїжовного дїла (реалне и задумане) Зоз одвитуюцима словами меновац животни ситуациї и зявеня Обачовац природни зявеня як и причини и пошлїдки збуваньох Замерковйовац чувства и розположеня особох у литературних дїлох Наводзиц причину пре хтору ше нам даєдно кнїжовне дїло пачи, а даєдно нє

		Хасновац синоними и подобни слова у описованю и приповеданю Розгварка о патреней театралней представи на руским язику Анализа школярских писаних составох (особних и цудзих) Характеристики драмского тексту Присловки
- правилно писац хаснуюци руску лексику и руску азбуку - правилно писац датуми зоз числами и словами - правилно писац словко нє и дієслово - розликовац файти пременлївих словох - розликовац дієслова хтори означую стан и збуванє - правилно хасновац особни и присвойни заменовнїки - правилно хасновац прикметнїки - правилно бешедовац у прешлим, терашнїм и будуцим чаше - хасновац наглашку на предостатнїм складу - хасновац правилни и, у датих хвилькох, одвитуюци здравканя	**ЯЗИК ҐРАМАТИКА И ПРАВОПИС**	Аутоматизовац писанє по правилох руского язика и рускей азбуки Писанє числох и датумох зоз числами и словами, тє. буквами Писанє словка нє и дієсловох Назви пременлївих файтох словох Дієслова хтори означую стан и збуванє Особни и присвойни заменовнїки Прикметнїки Правилне хасновванє формох прешлого, терашнього и будуцого часу Усвоєносц наглашки на предостатнїм складу Хасновванє основних формох виразох и здравканьох при обходзеню з другима младшима и старшима собешеднїками
- самостойно преприповедац змист приповедки - приповедац о дожицох и зявеньох - преширйовац и скрацовац приповедку - описац випатрунок старого руского обисца и просторийох у нїм - розумиц обсяг значеня словох - обачовац розлики и ниянси у значеню словох - розумиц значенє локалних словох и виразох - розумиц значенє архаїзмох - хасновац одвитуюци слова за мененє звукох, фарбох и велькосцох - розумиц же слово свойо праве значенє и функцию указує аж теди кед є похасноване у виреченю - написац кратку вистку - розумиц пречитани текст наглас або у себе - розумлїво и виразно читац текст по улогох - ришовац крижальки и задатки забавного характеру	**ЯЗИЧНА КУЛТУРА**	Приповеданє о дожицох и зявеньох Преприповедовйованє приповедки Доконччованє приповедки по власним виборе; преширйованє и скрацованє приповедки Описованє вонкашнього простору - старе руске обисце, двор, гумно, заграда и заградка Описованє нукашнього простору - просториї у старим руским обисцу Заменьованє словох Хансованє синонимох и пренєшеного значеня словох Розлики и ниянси словох у значеню Обсяг значеня словох Обачованє словох локалних виразох и архаїзмох Мененє звукох, фарбох и велькосцох Розуменє же слово функционує лєм у виреченю Ришованє задаткох типа крижальки, ребуса, дополньованя, заменьованя и подобне Писанє вистки за школски новини, тє. за дзецински часопис Заградка Читанє зоз розуменьом наглас и у себе Виразне читанє прозного тексту по улогох
- розумиц значенє архаїзмох зоз хторима ше меную ствари у старим руским обисцу - розумиц значеня архаїзмох зоз хторима ше меную часци обисца и просториї у старим руским обисцу - вжац учасц у твореню часописа за руски дзеци Заградка - провадзиц дзецински драмски представи - уключовац ше до роботи культурно-уметнїцких дружтвох у своїм месце - шпивац коляди и рецитовац пригодни писньочки за Вилїю и Крачун - крашнє здравкац старшим у рижних нагодох и ситуацийох	**ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕЙ КУЛТУРИ**	Нащивиц музей, видвоїц и описац найинтересантнєйши експонат Стари предмети наспрам нових и стари слова наспрам нових словох Одпатриц документарни филм або часц бавеного филма у хторим приказане старе обисце

- розумиц значенє и важносц експонатох у музею - ценїц, почитовац и розумиц пршлосц и роботу людзох у прешлосци		

КОРЕЛАЦИЯ ЗОЗ ДРУГИМА ПРЕДМЕТАМИ

Сербски язик як нємацерински язик

Странски язик

История

Музична култура

Подобова култура

Вирска настава

Гражданске воспитанє

УПУТСТВО ЗА ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Наставна програма руского язика зоз елементами националней култури состої ше з трох предметних обласцох: литератури, язика и култури висловйованя. Шицки три обласци медзисобно попреплєтани и анї єдну нє мож виучовац изоловано и без учасци других обласцох.

Наставна програма руского язика зоз елементами националней култури фундаментує ше на исходох, односно на процесу ученя и школярскох посцигнуцох. Исходи представяю опис интеґрованих знаньох, схопносцох, становискох и вредносцох хтори школяр формує, преширює и преглїбює през три предметни обласци того предмета.

Наставна програма ориєнтована на исходи дава наставнїкови векшу шлєбоду, вецей можлївосци у креированю и обдумованю настави и ученя. Улога наставнїка контекстуализовац тоту програму спрам потребох конкретного оддзелєня беруци до огляду шлїдуюце: уровень знаня руского язика, состав ґрупи и характеристики школярох; учебнїк и други наставни материял хтори буду хасновац; технїчини условия, наставни средства и медиї зоз хторима школа розполага; ресурси, можлївосци, як и потреби локалного стредку у хторим ше школа находзи. Рушаюци од датих исходох и змистох наставнїк преше креирує свой рочни и ґлобални план роботи зоз хторого познєйше розвиє свойо оперативни плани. Исходи дефиновани по обласцох олєгчую наставнїкови дальшу операционализацию исходох на уровню конкретней наставней єдинки.

Препоручує ше же би ше школяром презентовали популарни дзецински и народни дзецински писнї, же би ше провадзел дзецински часопис и реализовало заєднїцке патренє театралней представи за дзеци по руски.

Попри корелациї медзи текстами, нєобходне же би наставнїк успоставел вертикалну корелацию. Наставнїк муши буц упознати зоз змистами руского язика предходних класох же би ше могло почитовац принцип поступносци и систематичносци.

Наставнїк, тиж так, треба же би познал змисти других предметох и зоз предходних класох хтори преучую историю, традицию и културу Руснацох, треба же би сам познал традицийну и духовну културу Руснацох зоз наглашку на обичаї Руснацох у Сербиї.

Исходи вязани за наставну обласц литература засновани на читаню. Рижни форми читаня основне предусловиє же би школяре у настави здобували спознаня и же би ше успишно уводзели до швета

литературного діла. У штвартей класи ше, у першим шоре, пестує емотивне читанє и то читанє кратших руских народних приповедкох, текстох зоз уметнїцкей творчосци, писньох, баснох, сказкох. Вежбанє чечного читаня зоз розуменьом хторе ше приблїжує ґу природней бешеди. При обробку писньох треба вежбац красне читанє и рецитованє.

Од школярох того возросту обчекує ше же би знали одредзиц цек подїйох, главни и побочни подоби, час и место збуваня події, поуки у баснох поровнац зоз подїями зоз живота. Замерковйовац елементи фантастичного у сказкох и пренєшеного значеня у баснох.

Правописни правила ше усвоюю з помоцу систематичного вежбаня (правиписни диктати, виправянє гришкох у датим тексту, тести зоз питанями з правопису итд.). У рамику правописних вежбох требало би з часу на час уключиц и питаня зоз хторима ше преверює ґрафия (правилне писанє буквох).

Розвиванє култури висловйованя єден з найважнєйших задаткох настави мацеринского язика з елементами националней култури. Тота наставна обласц, гоч є програмски конституована як окремне подруче, муши ше повязовац зоз обробком литературних текстох, як и зоз наставу ґраматики и правописа. Тиж так, обробок литературного текста и робота на ґраматики и правопису литературного язика муши уключовац и змисти хтори доприноша пестованю култури усного и писаного висловйованя.

Нужне же би наставнїк вше мал на розуме пресудну улогу прилагодзениих и систематичних вежбох, односно же наставна материя нє усвоєна док ше добре нє увежба. То значи же вежбанє муши буц состойна часц обробку наставней материї, применьованя, обновйованя и утвердзованя знаня.

Упознаванє школярох зоз основами историї рускей меншинскей заєднїци у Сербиї (присельованє, културни, образовни, вирски и привредни активносци, найвисши посцигнуца у култури, релевантни орґанизациї и институциї. . .). Пестованє емоционалного одношеня ґу традициї, култури, звичайом рускей меншинскей заєднїци у Сербиї (фолклор, ремесла, народна творчосц, театер, литература, музика, звичаї. . .). Обезпечиц школяром податки о рускей заєднїци у Сербиї (населєня, институциї и орґанизациї, познати особи, мена, презвиска, походзенє. . .), алє и о вязох зоз другима етнїчнима заєднїцами. Намагац ше же би ше руски идентитет и самопочитованє пестовало суптилно, нє з помоцу висловох и фразох, алє на конкретних прикладох, при тим злучовац спознаня з емоцийним унапрямованьом, даваюци значенє меншинским и людским правом, интеретнїчному почитованю, толеранциї и интеракциї.

Муши ше стално мац на розуме сущни задаток того предмета: же би школяре научели крашнє бешедовац на руским литературним язику, же би крашнє читали, писали и же би здобули схопносц у язичней правилносци. Стално ше муши мац на розуме и предзнаня школярох, же би ше могло надовязац на материю хтору школяре уж звладали. На каждей годзини наставнїк треба же би виберал диференцийни поступок, бо школяре розличного возросту и приходза з розличнима язичнима компетенциями.

Ґраматику треба викладац у имплицитней форми, место виправяня гришкох хаснує ше формованє правилней бешедней вариянти. На годзини треба створиц приємну атмосферу, хтора оможлївює партнерске одношенє медзи наставнїком и школяром и помага же би ше звладала психична бариєра при активизациї схопносцох висловйованя. Кажде язичне средство ше демонструє у одредзеним контексту, нє изоловано. Под час увежбованя бешедних схопносцох треба же би доминовали розлични форми диялоґох у интеракциї наставнїк - школяр и школяр - школяр. При висловйованю ше глєда єдноставносц, природносц, спонтаносц и яазична правилносц.

Провадзенє и вреднованє настави и ученя

Провадзенє и вреднованє резултатох напредованя школярох у функциї досцигованя исходох, а почина з инициялним преценьованьом уровня на хторим ше школяр находзи и у одношеню на цо ше будзе преценьовац його дальши цек напредованя, як и оцена. Кажда активносц добра нагода за преценьованє

напредованя и даванє повратней информациї. Кажда наставна годзина и кажда активносц школяра нагода за формативне оценьованє, односно реґистрованє проґресу школярох и унапрямованє на дальши активносци.

Формативне вредноване состойна часц сучасного приступу ґу настави и подрозумює преценьованє знаньох, схопносцох, становискох и справованя, як и розвою одвитуюцей компетенциї под час настави и ученя. Под формативним мераньом подрозумює ше зазберованє податкох о школярових посцигнуцох, а найчастейши технїки то: реализация практичних задаткох, провадзенє и зазначованє школярових активносцох под час настави, нєпостредна комуникация медзи школяром и наставнїком, реґистер за каждого школяра (мапа напредованя) итд. Резултати формативного вреднованя на концу наставного циклуса треба же би були виражени и суматив но - зоз числову оцену.

Робота каждого наставнїка состої ше од планованя, реализациї и провадзеня и вреднованя. Важне же би наставнїк континуовано диференцийно провадзел и вредновал попри посцигнуцох школяра и процес настави и ученя, як и себе и свою власну роботу. Шицко цо ше укаже як добре и хасновите наставнїк вихаснує и познєйше у своєй наставней пракси, а шицко цо ше укаже як нєдосц ефикасне и ефективне требало би унапредзиц.

9. SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK AKO JAZYK S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY
Cieľ	Cieľ učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry je dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných i odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajov slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.
Ročník:	Štvrtý
Ročný fond hodín:	72

VÝKONY **Po skončení ročníka žiak bude schopný:**	**OBLASŤ/TÉMA**		**OBSAHY**
- rozlišovať vypovedanú hlásku a napísané písmeno; vypovedané a napísané slová a vety; - ovládať základnú techniku čítania a písania s dôrazom na správnu výslovnosť dvojhlások a slabík; - poznať podstatné mená, prídavné mená (rod a číslo) a slovesá (slovesné časy); - rozdeliť slová na slabiky v jednoduchých prípadoch; - čítať s porozumením; - aktívne počúvať a pochopiť obsah literárno-umeleckého textu, ktorý sa mu číta; - rozlišovať báseň, bájku, ľudovú a autorskú rozprávku a dramatický text; krátke formy ľudovej slovesnosti - vnímať osoby a ich kladné a záporné vlastnosti; - rozlišovať hlásku/písmeno, slovo a vetu; - správne povedať úplnú vetu; - správne používať veľké písmeno na začiatku vety a pri písaní vlastných mien, názvov miest a ulíc a základných objektov; - veta, druhy viet a interpunkcia; - utvoriť ústny odkaz so zodpovedajúcimi slovami; - prerozprávať niečo; rozprávať podľa obrázka/obrázkov a o zážitkoch; - ústne opísať veci z priameho okolia a podľa predstavy; - vyberať a používať zodpovedajúce slová pri rozprávaní; správnym spôsobom využívať nové slová a správne vyslovovať špecifické hlásky pre slovenský jazyk v každodennej konverzácii; - spamäti predniesť kratšie literárne útvary; - účinkovať v scénickom prednese textu; - zúčastniť sa v kultúrno-umeleckých podujatiach (aj ako divák, aj ako účastník) - vedieť sa poďakovať, požiadať o pomoc, počúvať hovoriaceho; - chápať pojem národnostná príslušnosť a vnímať príslušníkov iných národov; - chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov; - poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou; - predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na	**ČÍTANIE A PÍSANIE** **JAZYK** **LITERATÚRA**		Hláska, slovo, veta. Slová a vety ako hovorené a písané celky. Jazykové hry. Analyticko-syntetické cvičenia; lexikálne a syntaktické cvičenia; motorické cvičenia. Písanie (odpisovanie, samostatné písanie) Čítanie (splývavé/globálne čítanie, čítanie nahlas a potichu); otázky, ktorými sa overuje, ako žiaci pochopili prečítaný text. Výslovnosť hlások, s ktorými žiaci majú ťažkosti (napr. dz, dž, h, ch, ľ). Dvojhlásky a výslovnosť de, te, le, ne, di, ti, li, ni. Samohláska ä a dlhé samohlásky a ŕ, Ĺ. Podstatné mená, prídavné mená (rod a číslo) a slovesá (slovesné časy). Rozdelenie slov na slabiky v jednoduchých prípadoch. Veta, druhy viet a interpunkcia. Čiarka pri napočítaní. ŠKOLSKÁ LEKTÚRA Poézia Slovenská ľudová pieseň: výber Vyčítanky Hádanky a riekanky: výber Štefan Moravčík: Papier znesie všetko Ľuba Nguyenová Anhová: Maťko Krista Bendová: Ako Jožko Pletko poobliekal všetko Ivan Ambruš: V slovenskom jazyku Milan Rúfus: Opýtala som sa Đorđe Balašević: Panónsky námorník Alojz Čobej: Čo všetko deťom k šťastiu treba?/Každý sa vráti rád Pavel Grňa: Recept Daniel Hevier: Madam Jeseň Juraj Tušiak: výber z diela veršíky o Mikulášovi a Lúcii, Vianočné a veľkonočné vinše Ján Navrátil: výber z diela Miroslav Válek: výber z diela František Rojček: Mená nášho Zdena Próza Ján Uličiansky: Prvý letný deň

- sviatky alebo ročné obdobia; - zapojiť sa do veku primeraných detských ľudových hier a tancov; - poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (so zameraním na svoju dedinu a dedinu svojho pôvodu) - zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými) - poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (Vianoce - koledovanie, Mikuláš a Lúcia, Nový rok, Veľká noc - oblievačka, svadobné zvyky a obyčaje), a k tomu priliehavé tradičné jedlá; zaznamenávanie menín; poznať slovenský ľudový odev - základné prvky			Grigorij Oster: Darček Jaroslava Blažková: Zázrak života Ladislav Kuchta: Najvzácnejší dar Jana Bodnárová: Ako sme čakali Vianoce Lev Nikolajevič Tolstoj: Klamár/ Sedliak a Šťastie Ezopská bájka: Kohút a líška,... Slovenská ľudová rozprávka: Medveď a líška Ruská ľudová rozprávka: Kto sa koho naľakal Rozprávky podľa bratov Grimmovcov - výber Silvia Čaňová: Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva Jozef Pavlovič: Lesík Daniel Hevier: Saxofón, ktorý dostal nádchu Ľudové hádanky, pranostiky, porekadlá a príslovia. Dramatické texty Detské ľudové hry: výber Anna Nemogová Kolárová: výber z diela Ľudmila Podjavorinská: Pytačky DOMÁCA LEKTÚRA - výber 2 diel Jozef Cíger Hronský: Smelý Zajko a Smelý Zajko v Afrike Tomáš Čelovský: Čítanie na zjedenie Pavol Dobšinský: Slovenské ľudové rozprávky Hans Christian Andersen: výber z diela Veku primerané žartíky. Bábkové divadlo pre deti, komiks. Filmované slovenské ľudové rozprávky. Populárne a informatívne texty: Výber z ilustrovaných encyklopédií a časopisov pre deti. Literárne pojmy: - báseň (verš, strofa); bájka; ľudová a autorská rozprávka; krátke formy ľudovej slovesnosti. - udalosť; miesto a čas konania deja; literárna postava - zovňajšok, - detský dramatický text; detské hry; žartovný text.
	JAZYKOVÁ KULTÚRA	**Ústne vyjadrovanie**	Tradičná slovenská ľudová kultúra, kroj a zvyky a obyčaje. Riadený a voľný rozhovor. Osobnosť žiaka, rodina a dom, povinnosti v rodine, priatelia a spolužiaci, predstaviť svoje obľúbené zvieratko, svoju dedinu /mesto, zaznamenávanie rodinných sviatkov,... Formy spoločenského styku: čo kedy hovoríme, pozdravy a frázy Rozprávanie, rozprávanie s obmenou a podľa obrázkov (ľudový odev, tradičné jedlá). Prednes krátkeho veku primeraného literárneho textu. Dramatické, zdramatizované texty, scénická úprava.

			Scénický prednes textu (dramatizácia kratších rozprávok, bájok alebo zážitkov žiakov), detské ľudové hry. Obohacovanie slovnej zásoby - dvojjazyčnosť. Hovorové, situačné a jazykové hry. Rozhovor o počutých audio zápisoch.
		Počúvanie	Skutočné a napodobnené situácie. Audiovizuálne zápisy. Hry na rozvíjanie pozorného počúvania.
		Čítanie **Písanie**	Literárne texty - prednes učiteľa a audio a video zápis. Neliterárne texty: text v tabuľke, rozvrh hodín, vstupenka a iné. Informatívne texty: pravidlá správania v škole, o živote z nášho okolia, z encyklopédií pre deti. Písanie písmen charakteristických pre slovenskú abecedu vo frekventných slovách a frázach. Odpisovanie s úlohou. Vypĺňanie krížoviek, hrebeňoviek, tajničiek, … Písanie veľkého začiatočného písmena na začiatku vety a pri písaní vlastných mien, názvov ulíc, miest a ulíc a základných objektov. Interpunkcia na konci vety, čiarka pri napočitovaní.

Kľúčové slová: čítanie a písanie, jazyková kultúra, ústne vyjadrovanie, literatúra.

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry obsahuje vzdelávacie oblasti: čítanie a písanie, literatúru a jazykovú kultúru. Rozdelenie hodín sa neodporúča podľa vzdelávacích oblastí, ba naopak, na každej hodine by sa mala venovať náležitá pozornosť ovládaniu čítania a písania, kultúre vyjadrovania žiakov, národnej tradícii, zvykom, obyčajom a kultúre Slovákov v Srbsku. Teda všetky oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti.

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry založený je na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje prostredníctvom vzdelávacích oblastí tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry zameraný na výkony umožňuje učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností pri plánovaní vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúc na zreteli: poznávaciu úroveň slovenského jazyka, zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi sfunkčnenie výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz má učiteľ pre každú oblasť definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje diferencované výsledky práce žiakov vzhľadom na predbežné vedomosti žiakov. Zároveň pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä v oblasti gramotnosti) potrebné je omnoho viac času, viac rozličných aktivít. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne. Pritom učebnica, ako aj CD k učebnici, je len jedným z možných

prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka. Nevyhnutné je dať dôraz na obohacovanie slovnej zásoby a možnosti využívať jednotlivé kultúrne podujatia a sviatky, ktoré sa ponúkajú v daných prostrediach, s cieľom formovania predstáv o živote Slovákov v minulosti, o tradíciách a kultúre, ktorá slovenskú menšinu na týchto priestoroch charakterizuje. Odporúča sa porovnávať zaznamenávanie určitých sviatkov so zaznamenávaním sviatkov väčšinového národa a iných menšín, ktoré žijú spolu so Slovákmi v daných lokalitách.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

ČÍTANIE A PÍSANIE

Didakticko-metodická organizácia vyučovania čítania a písania závisí od mnohých činiteľov, z ktorých je najdôležitejší ten, ktorý sa vzťahuje na predbežné vedomosti žiakov. Učitelia si volia postup, akým budú vyučovať čítanie a písanie - kombináciu analyticko-syntetickej metódy, globálnej alebo komplexnej metódy. Keďže žiaci poznajú abecedu, dôležité je poukázať na rozdiely medzi abecedami a odporúča sa pracovať podľa komplexnej metódy.

Vyučovanie čítania a písania treba realizovať na viacerých úrovniach s uplatňovaním princípu individualizácie. Náplň, metódy a formy práce treba prispôsobiť schopnostiam a potrebám žiakov uplatňujúc diferencované vyučovanie.

V tomto období žiaci majú nacvičovať čítanie zodpovedajúcich textov, správne vyslovujú všetky hlásky, dvojhlásky, samohlásku ä; dlhé samohlásky a dlhé ŕ a Í, ako i slabiky de, te, le, ne, di, ti, li, ni a dávajú správny prízvuk v slovách a správny dôraz na slová vo vetách. Treba prihliadať na individuálne schopnosti žiakov. Každé dieťa číta vlastným tempom a podľa vlastných schopností. Žiaduce je často preverovať stupeň zdolanej techniky čítania a porozumenia prečítaného. V procese nácviku čítania možno využívať hry s hláskami a so slovami, jazykové hry (rébusy, doplňovačky, krížovky). Žiaci takto poznajú nové obsahy, situácie a sú väčšmi motivovaní a atmosféra je príjemná a uvoľnená. Dôležité je využiť vedomosti žiakov, ktoré nadobudli na hodinách srbčiny.

Písanie treba nacvičovať odpisovaním, dopĺňaním viet, tvorením viet podľa obrázka, tvorením viet podľa skupiny obrázkov, diktátov a samostatným viet a kratších textov.

Nácvik čítania a písania

V tomto období žiak má mať zvládnutú základnú techniku čítania a písania. Zdokonaľovanie čítania treba precvičovať na textoch, ktoré sú krátke, dynamické, zaujímavé a veku primerané žiakom, a zároveň aj na textoch školskej a domácej lektúry. Osobitný dôraz treba klásť na porozumenie prečítaných slov, viet a textov.

LITERATÚRA

Odporúčané obsahy z oblasti Literatúra sa spracúvajú počas celého školského roka z čítanky a CD k čítanke a pracovného zošita, ako základných vyučovacích pomôcok tak, že učiteľ ich realizáciu plánuje v súlade s individuálnymi charakteristikami žiakov a možnosťami celého kolektívu, vedený vzdelávacími výkonmi.

Pri uschopnení žiakov, aby za pomoci učiteľa porozumeli textom zo školskej lektúry, ale aj z populárnej tvorby, informačným textom z časopisov pre deti, encyklopédií a pod. , dôležité je trvať na tom, aby sa pochopili udalosti, priestorové a časové vzťahy. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

PRÁCA S TEXTOM

Literárne žánre: rozprávky (ľudové a autorské), bájky, básne, porekadlá a príslovia, hádanky, riekanky, vyčítanky, rečňovanky, detské ľudové hry, dramatizované texty.

Čítanie - v podaní učiteľa alebo z audio vizuálneho záznamu kratších slovenských ľudových a autorských rozprávok, textov z umeleckej tvorby, piesní, básní, bájok, detských ľudových hier. Čítanie sa môže nacvičovať v skupine, pri čom sa prihliada na správnu výslovnosť jednotlivých hlások, charakteristických pre slovenský jazyk. Žiakom, ktorí to dokážu, treba dať aj samostatne prečítať niekoľko viet. Pri spracovaní básní treba nacvičovať krátky umelecký prednes v skupine a individuálne.

U žiakov v tomto veku treba nacvičovať postrehnúť priebeh udalosti, určiť hlavnú postavu, čas a miesto konania deja. Všímať si fantastické prvky v rozprávkach.

Odporúča sa žiakom prezentovať populárne detské a ľudové piesne, sledovať detské časopisy, spoločné pozeranie a rozbor aspoň jedného divadelného predstavenia (podľa možnosti bábkového) a filmu pre deti v slovenskej reči (podľa možnosti na námet rozprávky).

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu Svet okolo nás, tradičnú a súčasnú duchovnú kultúru Slovákov s dôrazom na zvyky a obyčaje Slovákov v Srbsku.

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie srbského jazyka, sveta okolo nás, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, nadväzovať na kultúru vyjadrovania, nácvik prednesu básne a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu. . .

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať podľa vzoru učiteľa alebo pomocou CD nahrávok/interaktívneho materiálu podľa výberu učiteľa alebo žiaka.

JAZYK

Pri spracovaní učiva z jazyka treba prihliadať na správne písanie vlastných mien, názvov ulíc a miest (svojich alebo sídla školy), názvov objektov (hlavne školy), písanie veľkého začiatočného písmena vo vete a písanie bodky, otáznika a výkričníka na konci vety, čiarky pri napočítaní.

Záväzne treba prihliadať na správne písanie dlhých samohlások, samohlásky ä a dlhého ŕ a Í, písanie dvojhlások ia, ie, iu, ô , ako aj správne písanie dvojhlások a slabík de, te, le, ne, di, ti, li, ni (ako východiskové navrhujeme výber z diela Jozefa Pavloviča a Eleny Štefanovičovej). Rozdelenie slov na slabiky v jednoduchých prípadoch.

Slovné druhy: podstatné mená, prídavné mena (rod a číslo) a slovesá (slovesné časy) treba spracovať len na úrovni poznávania a rozlišovania.

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka s prvkami národnej kultúry. Spracovaním literárneho textu sa prispieva k pestovaniu kultúry ústneho vyjadrovania.

V tejto vekovej kategórii od žiakov treba očakávať poznanie nasledujúcich oblastí:

Rozprávanie - o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Odporúčané témy na spracovanie: škola, rodina, moja dedina/mesto. Príbuzenské vzťahy. Osobnosť žiaka, rodina a dom, povinnosti v rodine, priatelia a spolužiaci, predstaviť svoje obľúbené zvieratko; svoju školu, školské potreby. . . Pracovný deň žiaka. Voľný čas. Doprava. Chráňme prírodu - zvieratá a rastliny. Láska k rodnej reči. Formy spoločenského styku: čo kedy hovoríme, pozdravy a frázy. Časopis Zornička. Významné sviatky: Vianoce (pri čom sa spracuje text Jany Bodnárovej Ako sme čakali Vianoce), Nový rok (Mikuláš a Lucia) a Veľká noc; meniny, svadobné zvyky a slovenský ľudový kroj, pri čom navrhujem spracovať Pytačky Ľudmily Podjavorinskej. Pesničky, dialógy, scénky, dielne na vylepšenie konverzácie. Pexeso. Ako motiváciu na obohacovanie slovnej zásoby sa odporúčajú texty ako Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva Silvie Čaňovej, s možnosťou analýzy frazeologizmov, Sedliak a Šťastie a Klamár Leva Nikolajeviča Tolstého. . .

Od žiakov sa naďalej očakáva tvorenie skupiny slov na určenú tému a viet zo zadaných slov. Majú vedieť vyjadriť ústrednú postavu v texte a jej zovňajšok. Majú sa vedieť poďakovať, požiadať o pomoc. Majú samostatne porozprávať niekoľko viet o sebe, svojej rodine, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole (max. 5 - 8 viet).

Reprodukcia - Opísať obrázok alebo postupný dej pomocou členenej ilustrácie. Vedieť reprodukovať za pomoci osnovy sledovaný detský slovenský film, rozprávku alebo detské a bábkové divadelné predstavenie, scénku alebo oslavu.

Opis - ľudí, zvierat, zážitku, sviatkov, prírody.

Dialóg - formy spoločenského styku.

Dramatizácia - kratšieho textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života.

Rozhovor - prihliadať na rozvoj slovnej zásoby každodennej konverzácie, obohacovanie najmä aktívnej slovnej zásoby. Frekventované vety z každodenného života. Rozličné tvary vyjadrovania. Cvičenia so zmenou a doplňaním viet.

Ústne vyjadrovanie sa koná cez hry a aktivity, pri ktorých sa nacvičuje komunikácia (pozdravenie v konkrétnych situáciách: dobré ráno, dobrý deň a dovidenia; poďakovanie, ospravedlnenie, požiadanie o pomoc). Žiaci môžu rozprávať na základe pozorovania obrázkov, dejovej postupnosti, ktorú si môžu aj sami vytvoriť. Môžu prerozprávať počutý text, divadelné predstavenie alebo bábkové hry zreteľným prirodzeným hovorom a správnou výslovnosťou. Učitelia majú dbať na správnu artikuláciu hlások a so žiakmi viesť rozhovor o tom, čo počuli.

Cvičenia vzťahujúce sa na pozorovanie sa vzťahujú na určovanie celku a detailov, pozorovanie predmetov, javov a okolia. Treba ich tematicky organizovať. Najprv sa pozoruje učebňa a potom sa neskoršie tá aktivita rozširuje na okolie. Žiaci môžu pozorovať predmety, ľudí, živočíchy, udalosti, obrazy, skupiny obrázkov, fotografie, objekty v okolí a pod. Žiacku pozornosť treba usmerniť na celok, potom na najdôležitejšie časti a nakoniec na menej podstatné časti. Všímajú sa: tvary, farby, vzťahy, pohyby, mimika, gestá a pod.

Nácvik počúvania začína počúvaním toho, čo hovoria učitelia, iní žiaci, herci a hlásatelia. Vypočutý hovorený prejav sa analyzuje, aby sa určili hovorové vlastnosti hovoriaceho. Počúvanie má byť spojené s mimikou a gestami, ktoré sa vzťahujú na to, o čom sa hovorí. Záväzne inzistovať na podporovaní správnej výslovnosti. Počas počúvania pestovať pozornosť a koncentráciu. Počúvajú sa aj onomatopoické zvuky, šumy, artikulované a neartikulované zvuky.

Analytické cvičenia majú byť zaujímavé a povzbudzujúce, lebo sú jedným z najdôležitejších predpokladov na učenie čítania a písania. Nekonajú sa izolovane, ale sú späté s cvičeniami počúvania a pozorovania.

Cvičenia na odstraňovanie nárečových a slangových prvkov vo vyjadrovaní sa konajú pomaly a systematicky. Učitelia majú osobitnú pozornosť venovať výslovnosti hlások h a ch, l a ľ, dz a dž, ŕ, Í a dlhých samohlások, dvojhlások, výslovnosti slabík de, te, le, ne, di, ti. li, ni.

Žiaci si majú osvojiť aktívne približne 200 nových slov a frazeologických spojení. Pasívna slovná zásoba má byť na každej úrovni vyššia ako aktívna.

Od žiakov očakávame, aby vedeli nové aspoň 4 básne, 5 piesní (slovenské ľudové a súčasné populárne detské pesničky), hádanky, riekanky, niektoré porekadlá a príslovia, predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia a 2 nové krátke dialógy alebo účasť v detskom divadelnom predstavení. Žiaci by sa podľa možnosti mali zapojiť do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov, zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými), poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zaznamenávanie Mikuláša a Lucie, Vianoce, Nový rok, Veľká noc koledovanie, oblievačky; meniny), a k tomu priliehavé tradičné jedlá, svadobné zvyky a k tomu priliehavý tradičný ľudový odev.

Vo štvrtom ročníku žiaci píšu vety a kratšie texty. Zvlášť sa dbá o individuálny prístup ku každému žiakovi, teda podnecujú sa jeho schopnosti a schopnosti v písaní. Ak dieťa má ťažkosti pri písaní, treba ho postupne a pozorne uvádzať do techniky písania, kým dieťa, ktoré postupuje rýchlejšie, podnecovať adekvátnymi, dobre zvolenými požiadavkami. Žiaci písomne odpovedajú na jednoduché otázky o vlastných skúsenostiach, bytostiach, predmetoch, javoch. Pri písaní žiakov treba upozorniť na veľké začiatočné písmeno na začiatku vety a pri písaní vlastných mien, názvov ulíc a objektov a na interpunkciu na konci vety a čiarku pri napočitovaní.

Prvky národnej kultúry a tradície

Zoznamovanie detí so základmi kultúry slovenskej menšiny v Srbsku, sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného vzťahu k tradícii, kultúre, obyčajom a zvykom slovenskej menšiny v Srbsku (folklór, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje…), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozerať. Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subtílne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinové a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na interetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

DIDAKTICKÉ POKYNY

Keď ide o tento predmet, musí sa mať na zreteli podstatná úloha: naučiť žiakov pekne rozprávať po slovensky a získať zručnosť v jazykovej správnosti. Musia sa mať vždy na zreteli predvedomosti žiakov a na ne sa musí vždy sústavne nadväzovať. Na každej hodine si má učiteľ zvoliť diferencovaný prístup, lebo sú žiaci vekovo zmiešaní a prichádzajú s rozličnými jazykovými kompetenciami.

Neodmysliteľné je vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá predpokladá partnerský vzťah medzi učiteľom a žiakom a má pomôcť prekonať psychickú bariéru pri aktivizácii získaných rečových zručností, schopností a návykov. Každý jazykový prostriedok sa demonštruje v určitom kontexte, nie izolovane. V nácviku rečových zručností majú dominovať rozličné formy dialógov v interakcii učiteľ - žiak a žiak - žiak. K požiadavkám na spôsob vyjadrovania žiadúca je jednoduchosť, prirodzenosť, spontánnosť a jazyková správnosť.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov napredovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho napredovania, ako aj slovná známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie napredovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou na formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie diferencovane, počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené slovnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil diferencovane, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaliť.

10. SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Ime predmeta:	SLOVENSKI JEZIK Z ELEMENTI NARODNE KULTURE
Cilj:	Cilj pouka slovenskega jezika je, da učenci osvojijo zakonitosti slovenskega književnega jezika, v katerem se pisno in ustno pravilno izražajo, da se spoznajo z izbranimi knjižnimi, gledališkimi, filmskimi in drugimi umetniškimi deli iz slovenske kulture zapuščine in jih znajo interpretirati in razumeti.
Razred:	četrti
Letno število ur:	72 ur

IZHODIŠČA Po končanem razredu bo učenec usposobljen, da:	PODROČJE/TEMA	VSEBINE
- razume in uporablja predvideno besedišče - razume in uporablja slovnične konstrukcije naučene v prejšnjih razredih in jih razširi z novimi učnimi vsebinami; - glasno besedila z neznano vsebino, v skladu s tematiko (dialoška in pripovedna oblika), - bere z razumevanjem kratka pisna in ilustrirana besedila v zvezi z znanimi temami. - piše nareke na podlagi usvojenih struktur in leksike; - upoštevajoč pravopis prepiše, dopolni in piše besede ter krajše povedi v zvezi z znanimi pisanimi besedili ali vizualnimi spodbudami; - zastavi vprašanja v zvezi z zastavljenimi stavki. - najde informacije jasno izkazane v besedlu; - razume artikuliran govorni izkaz; - usvoji predvidene jezikovne strukture in jih aktivno uporablja v govoru; - razumevanje v ustnem govoru zaporedoma daljšo vrsto povedi, skupaj z dialogi, ki tvorijo koherentno celoto v okviru obdelane tematike; - aktivno posluša in razume vsebino literarno-umetniškaga besedila, katerega mu berejo; - pozorno in kulturno posluša sogovorce;	**BRANJE IN PISANJE** **JEZIK** **Slovnica, pravopis, ortoepija** **JEZIKOVNA KULTURA** **Branje** **Pisanje** **Poslušanje in govorjenje**	Slovnične vsebine iz prejšnjih razredov (ponavljanje in vaje na znanem in novem besedišču); - zložena poved, vezniki; - negovanje tehnike glasnega branja (pravilen govorni ritem, intonacija, artikulacija, naglaševanje); - usvajanje pisma slovenskega jezika (več pozornosti nameniti pravopisnim pravilom, ki se razlikujejo od pravopisnih pravil v jeziku širšega okolja); - prepisuje daljše povedi; - razumevanje osnovneg apomena krajših pisanih in ilustriranih besedil o neznanih temah; - pisno odgovarjanje na enostavna in zapletena vprašanja; - zastavljanje vprašanj v zvezi z zastavljenimi stavki. - razume pozorno artikuliran govorni izkaz, s pavzami in oblikami neverbalne komunikacije, ki mu pomagajo, da razume pomen; - razume govor učitelja, kratke dialoge, zgodbe in pesmi o neznanih temah, ki jih sliši v živo ali z audio-vizualnih zapisov; - razume in reagira na ustrezen način na kratka in daljša ustna sporočila v zvezi z osebnimi izkušnjami in dejavnostmi pri pouku; - razume in reagira na krajše in daljše ustno besedilo v zvezi z neznanimi temami; - razvija sposobnost in navado poslušanja z razumevanjem.
- posluša interpretativno branje in pripovedovanje knjižnih besedil zaradi razumevanja in podoživljanja; - pravilno izgovori kratek in celoten stavek z enostavno strukturo z ustrezno intonacijo; - razume dialog učitelj - učenec in obrano; - zastavi vprašanja in odgovori na vprašanja; - jasno izgovori glasove, spoštuje ritem, intonacijo in akcent besed in izrazov; - poimenuje stvari iz neposrednega okolja v zvezi s temami, ki se obravnavajo; - reproducira sam ali v skupini kratke deklamacije in poštevanke, poje znane pesmice. - ustno povzame besedilo; ustno govori na podlagi slike in o doživetjih - uporablja ustrezne besede v govoru; - na pravilen način uporabi nove besede v vsakdanjem govoru; - sodeluje v odrskem izvajanju besedil;	**KNJIŽEVNOST**	- slovenske narodne lirske pesmi - slovenske basni, ljudske zgodbe, legende in pravljice - umetniške zgodbe - drame za otroke - slovenske risanke - stripi in otroški časopisi v slovenščini - otroške narodne igre - poslušanje slovenskih pesmi in glasbe - seznanjanje s specifičnimi slovenskimi glasbili - narodni plesi - tradicionalna narodna kultura - javni nastop, prezentacija lastnega in timskega dela - razvijanje spoštovanja do slovenskega kulturnega izročila - vzgoja v duhu mira, tolerance, kulturnih odnosov in sodelovanja med ljudmi. - PRIPOROČENO ČTIVO: Astrid Lindgren: Emil iz Loneberge; Že spet ta Emil; Emilove nove vragolije

- prepozna pesem, zgodbo in dramski tekst; - opazi like in razlikuje njihove pozitivne in negativne lastnosti; - izrazi svoje mišljenje o ponašanju likova u književnom delu; - pozna materialnu in duhovno kulturo svojega naroda na nivoju prilagojenem starosti; - pozna osnovne slovenske folklorne tekste - pozna in razlikuje osnovne slovenske praznike (nacionalne in lokalne kulture); - primerja slovenske praznike in običaje s tistimi pri večinskem narodu in drugih nacionalnih skupnosti; - ustvari predstavo o lastni kulturni identiteti - zna ustno izraziti vsebine v zvezi z znanimi temami, samostojno ali s pomojo učitelja; - zna povzeti krajši film, dialog ali besedilo na podlagi danega našrta v obliki vprašanj ali podnaslovov; - dalje se usposablja za samostojno predstavljanje obravnavane teme ob vizualni pomoči (slike, strip-slike) in brez tega; - zna na enostaven način opisati predmete in bitja; - zna predstaviti osebno doživetje.		Astrid Lindgren: Pika Nogavička Josip Ribičič: Nana, mala opica Rozman Roza: Koza Filomena Svetlana Makarovič: Živalska olimpijada Vid Pečjak: Drejček in trije marsovčki Fran Levstik: Martin Krpan Josip Vandot: Kekec Feri Lainšček: Cicibanija Dane Zajc: Ta roža je zate Polonca Kovač: Pet kužkov išče pravega Ivan Sivec: Počitnice na Marsu Goscinny, R. : Nikec Knister: Mala čarovnica Lili Primož Suhodolčan: Živalske novice - priporočene revije - Ciciban, Pil; - risanke, radio in TV oddaje, filmi, fotografije in dr. - dela po izbiri učitelja.

Ključni pojmi vsebine: jezikovna kultura, branje, pisanje, poslušanje in govorjenje, književnost, tradicija.

NAVODILO ZA DIDAKTIČNO-METODIČNO URESNIČEVANJE PROGRAMA

I. NAČRTOVANJE POUKA IN UČENJA

Četrto leto učenja tujega jezika je usmerjeno na utrjevanje znanj pridobljenih v prejšnjih treh letih in uvajanje učencev v veščine razumevanja pisanega besedila ter pisanja že poznanih vsebin. Komunikativno-interaktiven pouk jezik razumeva kot sredstvo komunikacije, zato se pri poučevanju uporablja naslednje osnove: v učilnici se uporablja ciljni jezik, v osmišljenem družbenem kontekstu učencev, učitelj pa svoj govor prilagaja razvojni stopnji in znanju učencev.

Pri poučevanju književnosti in elementov narodne kulture je neizogibna komparativna metoda, zaradi nenehne potrebe ustvarjanja ožjega ali širšega konteksta tradicije. V okviru tega dela učnega programa naj se spoštuje splošna priporočila o opuščanju teorijskih razlag za mlajše otroke. Pričakuje se, da se učitelj nenehno izpopolnjuje, glede na to, da ti elementi predmeta predstavljajo novost v splošnem šolstvu. Prav tako je potrebno vključiti družine in starše učencev, od katerih učitelj pridobi pomembne povratne informacije, med drugimi tudi odziv učencev na gradivo in način njegovega posredovanja.

Učenci. Pri pouku slovenskega jezika z elementi narodne kulture je težišče dela usmerjeno na učence: te se obravnava kot odgovorne, kreativne in aktivne udeležence učnega procesa, ki s svojim trudom in delom pridobivajo in razvijajo jezikovne sposobnosti, usvajajo jezik in pridobljena znanja uporabljajo v komunikaciji. Učenci sprva poslušajo in se odzivajo, kasneje začnejo govoriti. Ko gre za književnosti in elemente narodne kulture, otroci lahko aktivno sodelujejo v spontanem pogovoru pri urah, ali pri zbiranju obvestil, raziskav in spoznanj starejših članov družine (posebej dedkov in babic), ki so povezani s temami iz narodne tradicije. Znanje učencev se ocenjuje v skladu z jasno določenim načelom relativnosti, po katerem vzor ne predstavljajo izvirni govorniki, saj je na tej jezikovni ravni sporočilnost oz. pomen pomembnejši od slovnične natančnosti.

II. URESNIČEVANJE POUKA IN UČENJA

Učitelj načrtuje, vodi in organizira učni proces (izbira vsebino dela, leksiko, metode in oblike dela, tipe in število vaj itd.), usmerja delo učencev, da bi se najuspešneje uresničili zastavljeni cilji. Učitelj spoštuje načelo

individualizacije pri delu, glede na to, da je znanje jezika med učenci zelo raznoliko, in vaje postavlja tako, da vsakemu od učence omogoči čim pogostejšo verbalno aktivnost.

Pri aktivnostih, povezanih s pridobivanjem znanja o elementih narodne kulture in književnosti, praktična plat pouka obsega aktiven stik s predmeti, ki predstavljajo materialno komponento tradicionalne kulture, najsi gre za njihovo izdelavo, ali srečanje z njimi v avtentičnem ambientu. Z ustreznimi folklornimi zgodbami in legendami, povezanimi z osnovnimi prazniki (npr. božič, velika noč), učitelj lahko vključi ročne aktivnosti (risanje, barvanje pirhov itd.), ali uporabi ustrezno igro, pesem ali ples.

Učna sredstva: visoka raven motivacije učencev je lahko znatno spodbujena s strani učitelja, ki v ta namen uporablja ustrezna avdio-vizualna sredstva, učbenike in delovne zvezke, slike, fotografije, oddaje in filme itd. Učitelj mora učence spodbujati k zbiranju učnih sredstev, povezanih z obravnavanimi temami (razglednice, čestitke, slike, časopisni članki itd.).

Da bi izboljšali kvaliteto in kvantiteto jezikovnega gradiva, se pouk izvaja tudi na podlagi socialne interakcije (delo v učilnici poteka v obliki skupinskega ali posameznega reševanja problemov, iskanje informacij ali rešitev bolj ali manj zapletenih nalog je jasno opredeljeno s kontekstom, postopkom in ciljem).

Učbeniki na tej ravni postanejo vir aktivnosti, učilnica pa prostor, ki ga je mogoče vsakodnevno prilagajati potrebam poučevanja

Pri poučevanju književnosti in elementov narodne kulture se priporoča uporaba že dostopnih opisov folklornih iger ter tiskanih zbirk otroške folkloristike, čeprav se izbira vsebin v določeni meri prepušča učitelju.

- Tehnike:

- Veščina branja: prepoznavanje vezi med črkami in glasovi, povezovanje besed in slik, odgovarjanje na preprosta vprašanja, povezana z besedilom, izpolnjevanje prebranih navodil in ukazov;

- Veščina pisanja: povezovanje glasov in črk; nadomeščanje besede s sliko, vnašanje manjkajoče besede (dopolnitev niza, prepoznavanje vsiljivca, križanke ipd.), povezovanje krajšega besedila in povedi s slikami/ilustracijami;

- Veščina poslušanja: odzivanje na zapoved učitelja ali poslušano zapoved z avdio zapisa (predvsem fizične aktivnosti: vstani, sedi, hodi, skoči, igraj ipd.; pa tudi ročne aktivnosti znotraj učilnice: riši, izreži, pobarvaj, odpri/zapri zvezek ipd.); povezovanje zvočnega gradiva z ilustracijami: povezovanje pojmov iz delovnega zvezka (dodaj manjkajoče dele slike), prepoznavanje točnih in netočnih izrazov, utrjevanje kronologije ipd. ; pretvarjanje izjave v gesto;

- Veščina govorjenja: igre, petje v skupini, razvrščanje in vzporejanje (po velikosti, obliki, barvi itd.), ugibanje predmetov in oseb, pretvarjanje geste v izjavo;

- Veščina govorne in pisne interakcije: reševanje aktualnih težav v razredu oz. dogovarjanje glede aktivnosti, skupno ustvarjanje ilustriranih materialov (album fotografij z izletov ali proslav, načrt tedenskih aktivnosti, izleta, druženja itd.), interaktivno učenje, spontani pogovor, delo v parih, malih in velikih skupinah (drobni dialogi, igranje vlog itd.).

III. SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE POUKA IN UČENJA

Spremljanje in vrednotenje pouka in učenja naj bo v skladu s Pravilnikom o ocenjevanju učencev v osnovnem izobraževanju in vzgoji. Mero napredovanja učenca, oziroma vrednotenje je treba primerjati z začetnim nivojem znanja učenca. Učitelj tekom procesa pouka in učenja permanentno in jasno daja povratno informacijo o kakovosti znanja učenca. Povratna informacija naj bo smerokaz za nadaljnje delo, toda istočasno tudi motivacija za učenca. Vrednotiti je treba vse dejavnosti učenca, razen vrednotenja in dajanja povratne informacije pa je pomembna naloga navaditi učence na samovrednotenje.

11. UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назва предмета	УКРАЇНСЬКА МОВА З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
Мета	Метою викладання та навчання навчальної дисципліни українська мова з елемнетами національної культури є досягти учнями такого ступеню комунікативних здібностей, на якому вони зможуть самостійно вживати засвоєні навички розмовного мовлення в стандартних та професійних комунікативних ситуаціях (залежно від тематичного мінімуму та в письмовій формі), плекати національну та культурну ідентичність, етнічну самоповагу та ознайомити їх з елементами традиції, культури, звичаїв українського народу, підкреслюючи особливі риси українського мовлення в Сербії.
Клас	четвертий

НАВЧАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ **Після закінчення класу учень:**	**ОБЛАСТЬ/ТЕМА**		**ЗМІСТ**
- розрізняє звук, слово і речення; правильно вимовляє слова і пише повні речення; - оволодіє основною технікою читання та письма з наголосом на правильну вимову приголосних в словах; - читає з розумінням; - уважно слухає і розуміє зміст літературного твору, який читається; - розрізняє вірш, легенду, казку, байку та п'єсу; - народна мудрість; - уміє виділити головних героїв твору і визначати їхні позитивні та негативні риси; - розпізнає загадку; - розрізняє звук, слово і речення; - правильно вимовляє короткі і повні речення; - правильно використовує велику літеру на початку речення і в написанні власних імен, назвах об'єктів (школи), назвах міст і вулиць; - уміє виділити іменники, дієслова та прикметники. - уміє правильно наголошувати слова у засвоєній лексиці та вбачає особливість українського наголосу; - уміє правильно сформулювати питальне речення з питальним словом і без нього; - вбачає різницю у вживанні дієслів руху; - уміє сформулювати усне повідомлення за даними словами; - уміє усно переказувати; - уміє усно описувати малюнок/ малюнки та розповісти про пригоду з власного досвіду; - уміє усно називати та описувати предмети, які нас оточують; - правильно використовує нові слова в повсякденній мові; правильно вимовляє специфічні звуки української мови в повсякденній розмові; - уміє напам'ять розказати короткі вірші;	**ЛІТЕРАТУРА**		Звук та буква, друковані та писані літери. Слова і речення в розмові та на письмію Мовні ігри. Аналітико-синтетичні вправи, графомоторні вправи. Писання (переписування, самостійне писання). Читання (плавне читання, читання голосне і про себе); питання, для перевірки розуміння прочитаного тексту. Вимова звуків, з вимовою яких у учнів виникають труднощі: (напр: и, г, х, і, я, ю, є, ї, й, дз, дж) та усіх м'яких приголосних. Вживання м'ягкого знака та апострофа. Розпізнавання іменників, дієслів і прикметників. Вбачання різниці у значенні між дієсловами іти (йти) - ходити, їхати - їздити. ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА Поезія Українські народні пісні: Ой дощику, поливайчику; Вийди, вийди, сонечко; Сорока-білобока, Ой веснонько, весно, Ой ти жайворонку. . . Лічилки: Сів метелик на травичку, Сіла качка на гніздечко, Зайчик-зайчик-побігайчик, Бджілки в поле полетіли; Загадки і скоромовки: Мию, мию без жалю, Що за перли у траі́, В синім небі світлячки; Ти, малий, скажи малому, Ой був собі коточок, Перепілка - гарна птиця, Біля баби баба сіла; Леся Українка: Літо краснеє минуло; У маленькій хатинці; Тамара Коломієць: Наймиліше слово; Дідів обід; Клей; Паперовий кораблик; Н. Забіла: Дощ іде; Ганна Чубач: У лісочку на пеньочку; Ліна Костенко: Соловейко застудився; Анатолій Костецький: Місяць і сонце;

- бере участь у виставі; - бере участь у культурно-мистецьких заходах (як глядач або як учасник); - уміє ввічливо подякувати, попросити про допомогу, уважно вислухати співрозмовника; - розуміє термін національна приналежність і поважає представників інших народів; - шанує свою рідну мову та мови інших народів; - розрізняє подібність мовних явищ між українською та сербською мовами; - уміє інтерпретувати народні вірші, пов‘язані зі святами чи порами року; - бере участь у дитячих іграх, які відповідають його віку; - знає характерні особливості українських народних костюмів (свого краю); - святкує свята (і порівнює їх з сербськими);			Платон Воронько: В лісі є зелена хата; Людмила Савчук: Я і ти; Марійка Підгірянка: Діти й ластівка; Ігор Січовик: В зеленім лісі побував; І. Жиленко: Весна і мама; Микола Вінграновський: Кіт, зима і весна; Платон Воронько: Чапля зшила черевички; Проза Василь Сухомлинський: Списав задачу; Лижі й ковзани; Горбатенька дівчинка; А серце тобі нічого не наказало?; Санько-брехун; Ярослав Стельмах: Санчата; Нахаба; День народження; Михайло Конончук: Гірке морозиво; Всеволод Нестайко: Руденький; Олег Буцень: Новий м’яч; Віктор Васильчук: «Подружилися»; Степан Руданський: Старий вовк; Григорій Сковорода: Орел і Черепаха;
- знає традиційні українські звичаї (Святий Миколай - вірші, Різдво - різдвяні пісні, Великдень - писанки/крашанки, «Веснянки» - цикл веснянок), а також традиційні народні страви; святкування іменин.			Леонід Глібов: Чиж та Голуб. Народні казки: Розум та щастя; Рукавичка; Сім’я зайців. . . Казки українських письменників: Леся Українка: Три метелики; Василь Сухомлинський: Скляний чоловічок; Юрій Ярмиш: Зайчаткова казочка; Сонечко з червоними крильцями; Марина Кірносова: Світлячок; Народні прислів’я та приказки. Драматургія Дитячі народні ігри: Ой до нори́, ми́шко. . . Легенди: Золоте павутиння; Різдвяні троянди; Дівчина-зозуля; Легенда про хліб; Українська легенда; Звідки пісні пішли; Дитячий театр: сценарії до свят. ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ Василь Сухомлинський: Куди поспішали мурашки; Позакласне читання - на вибір 2 твори Ярослав Стельмах: Найкращий намет; Віктор Кава: Вітя на вулиці; Марійка Підгірянка: В чужому пір’ю; Олег Буцень: Ґуля; Леся Українка: Біда навчить; Марійка Підгірянка: Малий Василько; Вистава лялькового театру та комікси. Популярні та інформаційні тексти: Тексти з ілюстрованих енциклопедій та дитячих журналів на вибір. Літературні тексти; - Вірш (рядок, строфа); байка; казка; народна мудрість. - подія; коли вона відбулась і де; літературний герой, його зовнішній вигляд, - дитячі п’єси; дитячі ігри; смішинки.

	МОВНА КУЛЬТУРА	**Усне висловлювання**	Традиційна українська народна культура. Уміти вести невимушену розмову. Особистість учня: сім'я і дім, сімейні обов'язки, товариші та однокласники, розповісти про свою улюблену тварину; свою школу, шкільні обов'язки ,... Форми соціальної поведінки: які слова і коли ми використовуємо, слова вітання та фрази. Свята та сімейні свята. Розмова, розповідь, розповідь за малюнком (народний костюм, традиційні страви). Переказ короткого літературного тексту, який відповідає віку учня. Драматичний текст, театральний текст, сценічна обробка. Театральна постановка (вистава і ляльковий тетр), дитячі народні ігри. Збагачення словникового запасу. Мовлення, ситуативні та мовні ігри. Розмова на базі прослуханого аудіозапису.
		Слухання	Реальні та симуляційні ситуації. Аудіовізуальні записи. Ігри для розвитку уваги та вміння слухати.
		Читання Письмо	Літературні твори - виразне читання вчителя або аудіовізуальний запис. Не літературні твори: текст у таблиці, розклад уроків, квиток та багато іншого. Інформаційні тексти: правила поведінки в школі, з життя в нашому оточенні, з дитячої енциклопедії. Написання букв, характерних для українського алфавіту, у широко використовуваних словах і фразах. Переписування. Розгадування кросвордів, ребусів, головоломок... Написання великої літери на початку речення та особистих імен людей, назвах міст, вулиць, шкіл. Види речень, рзділові знаки в кінці речення. Питальні речення з питальним словом і без нього.

Ключові слова: початкове читання та писання, мовна культура, усне висловлювання, література.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Програма навчання та вивчення української мови з елементами національної культури складається з предметних областей: читання та писання, літератури та мовної культури. Розподіл навчальних годин повинен бути зроблений на основі предметних областей, але завжди, на кожному уроці, слід приділяти особливу увагу навчанню початкового читання та писання, культурі мовлення учнів та культурі українців у Сербії, звертаючись при цьому до народних традицій та звичаїв. Обидві області переплітаються між собою і жодна з них не може вивчатись окремо і без взаємодії з іншими областями.

Програма навчання та вивчення української мови з елементами національної культури базується на навчальних досягненнях, тобто на процесі навчання та досягненнях учня. Навчальні досягнення - це

опис інтегрованої сукупності характеристик: знань, навичок, переконань та цінностей, які здобуває учень.

І. ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ ТА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Програма навчання, яка орієнтована на навчальні досягнення дає вчителеві більшу свободу, більше можливостей у плануванні та розробці уроків та самого навчання. Роль вчителя полягає в тому, щоб контекстуалізувати цю програму у відповідності до: потреб конкретного класу з урахуванням: рівня знань української мови, складу учнів в класі та їхніх індивідуальних особливостей; підручників та інших навчальних матеріалів, які буде використовувати; технічних умов, навчальних ресурсів та засобів масової інформації доступних у школі; ресурсів, можливостей та вимог соціального оточення, в якому знаходиться школа. Виходячи з поданих навчальних досягнень та змісту, вчитель спочатку створює свій річний глобальний план роботи, на підставі якого він пізніше буде розробляти свої оперативні плани.

Навчальні досягнення, визначені по областях, полегшують учителю подальшу операціоналізацію навчальних досягнень до рівня конкретної навчальної одиниці. Від викладача очікується, що для кожної навчальної одиниці, на етапі планування та написання плану уроку, визначить диференційовані очікувані результати щодо трьох рівнів складності результатів навчання в залежності від попереднього знання учня. При плануванні слід також мати на увазі, що очікувані результати відрізняються, що деяких з них можна досягти легше та швидше, але для більшості з них (особливо для предметної області: мова та письмо), потрібно більше часу та різних заходів та роботи. У процесі планування та навчання важливо мати на увазі, що підручник є навчальним інструментом і не визначає зміст предмету. Тому, до змісту, наведеному у підручнику, потрібно застосувати вибірковий підхід. Крім підручника, як одного із джерел знань, вчитель повинен відкрити учням й інші джерела знань і навчити їх працювати з ними. При плануванні навчального процесу слід враховувати знання, досвід, інтелектуальні здібності та інтереси учнів.

Необхідно звернути особливу увагу на збагачення словникового запасу та використати певні культурні заходи та свята, які відбуваються в певних осередках, з метою ознайомлення учнів з життям українців у минулому, їхніми традиціями та культурою, як характерними рисами української меншини на цих просторах. Рекомендується порівнювати святкування українських свят із святкуванням цих свят іншими народами та іншими національними громадами, які живуть на цих просторах.

ІІ. ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМО

Дидактико-методична організація уроків читання та письма залежить від кількох факторів, з яких найважливішим є той, який стосується попередніх знань учнів. Викладачі обирають модель навчання читання та письма - поєднання аналітично-синтетичних методів, цілісного або комплексного методу. Оскільки учні знають кирилицю, слід вказати відмінності між сербськими та українськими літерами, а також рекомендується комплексний метод обробки.

Уроки з читання та письма повинні бути реалізовані на кількох рівнях із застосуванням принципу індивідуалізації навчання. Зміст, методи та форми роботи повинні бути пристосовані до здібностей та потреб учнів, з використанням диференційованого навчання.

У цей період учні повинні формувати навички читання відповідних текстів, правильно вимовляти усі звуки, правильно наголошувати слова та інтонаційно виділяти в реченнях слова. Необхідно враховувати індивідуальні здібності учнів. Кожна дитина читає своїм темпом читання і відповідно до своїх здібностей. Бажано часто перевіряти рівень сформованості навичок читання та розуміння прочитаного. У процесі формування навичок читання, можуть використовуватися мовні ігри. Учні таким чином відкривають для себе щось нове, стають більш мотивованими, а атмосфера приємною і розслабленою. Важливо використати знання учня, набуте з сербської мови при засвоєнні кирилиці.

Для формування навичок писання слід практикувати переписування, доповнення речень, складання речень за малюнком, складання речень за групою малюнків, написання диктантів, самостійне написання речень та коротких текстів. Для формування навичок правильного писання букв особливу увагу слід приділити просторовій орієнтації в зошиті. Написання літер обмежується на один або два рядки в зошиті.

Формування навичок читання і писання

У цей період учні повинні сформувати базові навички читання та письма. Для вдосконалення навичок читання потрібно читати короткі, динамічні, цікаві, відповідні до віку тексти, а також тексти для шкільного та позакласного читання. Особлива увага повинна приділятися розумінню прочитаних слів, речень та текстів.

ЛІТЕРАТУРА

Рекомендований зміст з Літератури засвоюється протягом всього навчального року з читанки та робочих зошитів з літературного читання як основних навчальних матеріалів за планом вчителя, зробленим відповідно до індивідуальних здібностей учня, можливостей всього колективу, відповідно до запланованих навчальних досягнень.

Працюючи з учнями над розумінням творів з обов'язкової літератури, текстів на вибір з сучасної популярної літератури для дітей, інформативних текстів з енциклопедій та журналів для дітей тощо, дуже важливо щоб вчитель допоміг їм зрозуміти окремі описані в творі події, час і простір, у якому відбуваються ці події. До списку літератури для літературного читання входять переважно твори, що належать до національного корпусу, який збагачений творами сучасної літератури для дітей. Вибір творів в основному залежить від особливостей сприйняття учнем художнього твору, в залежності від його віку.

РОБОТА НАД ТЕКСТОМ

Літературні жанри: легенди, оповідання, казки, байки, вірші, прислів'я, загадки, лічилки, дитячі народні ігри.

Читання - виразне читання вчителя або аудіозапис коротких українських народних казок, художніх текстів, віршів, байок. Розвиток навичок читання можна практикувати працюючи в групах, зважаючи на правильну вимову окремих звуків, характерних для української мови. Учням, які швидше за інших розвивають навички читання, потрібно дати можливість самостійно прочитати кілька речень. Під час опрацювання віршів слід тренувати правильну вимову, читаючи головним чином хором.

Очікується, що учень цього віку вміє визначити хід подій, головних героїв, час і місце розгортання подій. Визначення елементів фантастики в казках.

Рекомендується, ознайомлювати учнів з популярними дитячими та народними віршами, рекомендувати їм читати дитячі журнали, подивитися, проаналізували і обговорити принаймні одну театральну виставу (бажано лялькову) та фільм для дітей (рекомендується фільм за мотивами народних казок) українською мовою.

Разом із кореляцією між художніми творами, вчителеві необхідно встановити вертикальну кореляцію. Вчитель повинен бути ознайомлений зі змістом предмету Навколишній світ, а також знати традиційну і духовну культуру українців у Сербії та їхні народні звичаї.

Горизонтальну кореляцію вчитель встановлює, насамперед, з предметами: сербська мова та література, історія, образотворче мистецтво, музична культура, релігієзнавство та громадянське виховання.

Вчитель повинен постійно вказувати на важливість правильної вимови, яка тренується за допомогою певних ортопедичних вправ. Ортопедичні вправи не повинні виконуватись на окремих уроках, їх треба пов'язати з відповідними темами з граматики; інтонація в реченні, з одного боку, може бути пов'язана з культурою висловлювання, шляхом повторення віршів тощо. З використанням аудіозаписів в учнів потрібно розвинути навички для відтворення і засвоєння правильної вимови, мелодії, дикції...

Деякі ортопедичні вправи можуть бути виконані при засвоєнні відповідних тем з літератури: напр. артикуляція може тренуватись за допомогою лічилок, скоромовок або мовних ігор, коли вони засвоюються як складова частина народної творчості; наголос, темп, ритм, інтонація та перерви можуть тренуватись на прикладі читання вчителя або прослуховування CD і відтворення його у мовленні, за вибором вчителя чи учня.

МОВА

При опрацюванні граматичного матеріалу слід звернути увагу на правильне написання власних імен, назв міст, назв шкіл, своєї вулиці, на написання великої літери на початку речення, написання розділових знаків в кінці речення.

Необхідно звернути увагу на правильну вимову звуків (напр: и, г, х, і, я, ю, є, ї, й, дз, дж) та м'яких приголосних та написання голосних, и, і́, е, м'якого знака ь - і апострофа, на правильне написання я, ю, є, ї; на написання складів та слів з голосними я, ю, є, і, и, е.

Необхідно звернути увагу на різницю у вживанні дієслів іти (йти) - ходити, їхати - їздити.

Частини мови: іменники, дієслова і прикметники опрацьовуються лише на рівні розпізнавання.

МОВНА КУЛЬТУРА

Розвиток мовної культури є одним з найважливіших завдань викладання рідної мови з елементами національної культури. Ця навчальна область повинна бути пов'язана з роботою над літературними творами, які сприяють плеканню культури усного та писемного мовлення.

Від учнів цього віку потрібно очікувати знання наступних предметних областей:

Розвиток зв'язного мовлення - розмова про пригоди з власного досвіду, того, що вони бачили, того, що вони хочуть. Рекомендовані теми для опрацювання: школа, сім'я, моє місто чи село. Родинні відносини. Особистість учня, сім'я та дім, сімейні обов'язки, товариші та однокласники, розповісти про свою улюблену тварину; свою школу. Шкільні обов'язки... Робочий день учня. Вільний час. Транспорт. Ми бережемо природу - тварини та рослини. Любов до рідної мови. Форми соціальної поведінки: які слова і коли ми використовуємо, слова вітання та фрази. Дитячий журнал Соловейко. Важливі свята: Святий Миколай, Різдво, Великдень та «Веснянки»; іменини. Пісні, вірші, діалоги, п'єси, майстер-класи для вдосконалення розмовної мови. Пексесо. Для збагачення словникового запасу рекомендуються тексти українських письменників для дітей.

Учні також повинні вміти складати групи слів за значенням і складати речення з заданих слів. Учні повинні вміти визначити головного героя в тексті та описати його. Вони повинні вміти привітатись, подякувати, висловити бажання чи прохання, а також попросити про допомогу. Вони повинні самостійно, в декількох реченнях розповісти про себе, про свого брата чи сестру, про свого друга / про свою подругу, про однокласників, про життя в школі (максимум 8 речень).

Відтворення - описати зображення або послідовний перебіг подій на основі ілюстрацій. Вміти переказати український дитячий фільм за заздалегідь визначеним планом, розповідь або дитячу виставу, пригоду або свято.

Опис - людей, тварин, пригод, свят, природи.

Діалог - правила соціальної поведінки.

Драматизація - короткий текст за вибором, про пригоду або події з повсякденного життя.

Спілкування - дбати про збагачення словникового запасу для повсякденного спілкування, збагачуючи активний словниковий запас. Часті речення з повсякденного життя. Різні форми висловлювання. Вправи з заміною слів і додаванням слів у речення.

Усне вивисловлювання реалізується через ігри та творчі заходи, якими тренується спілкування (привітання в конкретних ситуаціях: доброго ранку, добрий день і до побачення; подяка, бажання, прохання, вибачення). Учні можуть розмовляти на основі малюнків. Можуть переказати почутий текст, виставу чи лялькову виставу, невимушеною мовою з правильною вимовою.

Вправи на спостереження - це вправи на розпізнавання цілого та його частин, спостереження за об'єктами, явищами та навколишнім середовищем. Їх потрібно розділити за темами. Перш за все розглядається класна кімната, а потім ведеться спостереження навколишнього середовища. Учні можуть спостерігати за предметами, людьми, тваринами, подіями, розглядати зображення, групи зображень, фотографії, об'єкти, що їх оточують тощо. Увага учнів повинна бути спрямована на ціле, а потім на найважливіші його частини, а в кінці - і на менш важливі частини. Спостереження ведуться за: формами, кольорами, відносинами, рухами, мімікою та жестами, тощо.

Вправи на слухання починаються з слухання того, що говорять вчителі, інші учні, артисти чи ведучі. Почуте аналізується, визначаються мовні характеристики особи, яка говорить. Слухання має бути пов'язане з мімікою та жестами, які відносяться на сказане. Обов'язково наполягати на правильній вимові. Під час слухання, зосереджувати увагу та концентрацію. Слухати ономатопоетичні звуки, шум, чітку та нечітку вимову.

Аналітичні вправи мають бути цікавими та стимулюючими, оскільки вони є однією з найважливіших передумов для читання та письма. Вони не виконуються окремо, їх треба пов'язати з вправами на слухання та спостереження.

Вправи, за допомогою яких видаляються не літературні елементи з висловлювання, виконуються повільно і систематично. Вчителі повинні особливу увагу звертати на вимову голосних звуків, я, ю, є, ї ; вимову голосного и; приголосного г; вимову приголосних перед м'яким знаком ь і ненаголошених голосних е та и.

Учні повинні активно засвоїти 300 слів і фразеологічних одиниць. Пасивний словниковий запас повинен бути більший ніж активний, на кожному рівні.

Від учня очікується, що він: вивчить напам'ять принаймні 4 вірша для декламування, 5 українських віршів (народних або сучасних популярних дитячих віршів), загадки, деякі прислів'я, декламуватиме народні вірші, пов'язані з релігійними святами або порами року, вивчить напам'ять два коротких прозових тексти в обсязі 3 - 5 речень та 2 нових коротких діалога або візьме участь у дитячій виставі. Учні повинні, якщо це можливо, займатись дитячими народними танцями, відповідно до їхнього віку, повинні розрізняти елементи українського народного костюму своєї громади, відзначати релігійні свята (в порівнянні з сербскими), знати традиційні українські традиції та звичаї (святкування Святого Миколая - виконання пісень і віршів про Святого Миколая, святкування Різдва - виконання різдвяних пісень і віршів й святкування Великодня - звичаї: писанки і крашанки) та традиційні страви; святкування іменин.

У четвертому класі учні пишуть речення та короткі тексти. Особлива увага приділяється індивідуальному підходу до кожного учня, і в залежності від його здібностей заохочувати правильно писати. Якщо у дитини виникають труднощі у навчанні письма, їй потрібно допомогти оволодіти технікою письма поступово. Дитину, яка розвивається швидше, потрібно заохочувати і ставити перед нею завдання, які б її стимулювали. Учні письмово відповідають на прості питання про особистий

досвід, істоти, предмети, явища. Вони також записують назву малюнку або назви декількох малюнків, а також речення на основі малюнку або групи малюнків. При написанні речень учням слід звернути увагу на написання великої літери на початку речення, на написання власних імен, а також на ставлення крапки в кінці речення чи знаку питання в питальних реченнях.

Ознайомлення учнів з основами історії української меншини в Сербії (доселення, культурні, освітні, релігійні та економічні заходи, найвищі культурні досягнення, відповідні організації та установи...), та з плеканням емоційного ставлення до традицій, культури, звичаїв і традицій української меншини в Сербії (фольклор, ремесла, народні прислів'я, театр, література, музика, традиційні дитячі ігри, звичаї, демонологія...), але не в сенсі романтичної традиціоналізму, а на шляху до майбутнього, до розвитку і модернізації. Покладатися на минуле, але дивитись в майбутнє. Надати учням інформації про українську громаду в Сербії (населені пункти, установи і організації, відомі особистості, імена, прізвища, походження...), а також про зв'язки з іншими етнічними спільнотами та культурами, про внесок українців на цих теренах (в галузі освіти, культури, мистецтва, архітектури...) прикладати зусилля, щоб українська ідентичність і самоповага виховувалась витончено, не за допомогою прислів'їв та фраз, а на конкретних прикладах, при цьому поєднати дані з емоційним спрямуванням, надаючи значення правам людини і меншин, міжетнічній повазі, толерантності і взаємодії.

ШЛЯХИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Необхідно завжди мати на увазі основне завдання даного предмета: учні повинні добре навчити володіти українською літературною мовою та набути навичок лінгвістичної правильності. Завжди слід мати на увазі попередні знання учнів, щоб їх можна було пов'язати зі знаннями, якими вони вже опанували. На кожному уроці вчитель повинен обирати диференційований підхід, оскільки учні різного віку і мають різні мовні компетенції.

Необхідно створити приємну атмосферу, яка вимагає партнерства між вчителем/викладачем та учнями, і потрібно допомогти учням подолати психологічний бар'єр щодо мовного спілкування та мовленнєвих навичок. Кожен інструмент мови демонструється в конкретному контексті, а не ізольовано. При тренуванні мовленнєвих навичок повинні переважати різні форми діалогу в спілкуванні вчитель - учень та учень - учень. У мовленні вимагається простота мовлення, природність й спонтанність та лінгвістична правильність.

III. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Процедура контролю і оцінювання успіху учнів ведеться для досягнення очікуваних результатів навчання, вона починається з встановлення фактичного рівня знань, на якому знаходився учень, і виходячи з цього, оцінюються його подальші навчальні досягнення, від яких залежатиме оцінка. Кожна діяльність є доброю можливістю для оцінювання навчальних досягнень та отримання зворотніх інформацій. Кожен урок і кожна діяльність учня - це нагода для формувальної оцінки, тобто реєстрації навчальних досягнень учня та його спрямовування у подальшому навчанні.

Формативна оцінка є невід'ємною частиною сучасних методів навчання та включає в себе оцінку знань, навичок, ставлення, поведінки та розвиток відповідних компетенцій протягом уроку та навчання. Як формативний вимір, вона включає в себе збір даних про навчальні досягнення учня, а найбільш поширеними є наступні методи: реалізація практичних завдань, спостереження і нотатки учнівської активності під час уроку, пряме спілкування між учнем і викладачем, реєстр для кожного учня (карта навчальних досягнень) і т. д. Результати формативного оцінювання в кінці навчального циклу повинні бути виражені підсумковою оцінкою - цифрою.

Робота кожного вчителя полягає у плануванні, досягненні результатів, спостереженні та оцінці. Важливо, щоб вчитель постійно слідкував і оцінював диференційовано не тільки навчальні досягнення учня та процес навчання, а й себе та свою роботу. Все, що виявиться хорошим і корисним, вчитель буде продовжувати використовувати в своїй практиці навчання, а все, що виявиться неефективним, потрібно буде покращити.

12. VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Numilji lu kurs	VUORBA ŠÎ KULTURA VLAHA
Cilju	Cilju lu învăcamîntu lu vuorba vlaha je dî să škuolarji invjeacă zakuoanjilji lu vuorba vlaha în kare trîabje să šćije să skrije šî să vorbaskă, să să kunuoaskă ku literatura dî să fije kadîrj să tulmaśaskă aljeasă teksturj dîn literatură, să să învjeacă se pastrjeadză ađetutlji šî tradicija šî să înbuogacaskă kultura vlaha.
Razu	Apatrulja
Fuondu dî śasurj pră an	72 dî śasur

AŹUNSU **Dîpa śe oguoaje ku tjema škuolarju o să puoată sî:**	TJEMA	SUCÎNUTU
-să ajbe un fond dî tri suće dî vuorbj noj šî să puoată sî să askulće ku jealje în vuorbă kînd trîabje să spună lukratura śe a fuost šî aja śe je aku; - încaljagă sucînutu lu tjekstu dî literatură karje śećeašće; - kunuoaskă subjektu šî predikatu; - kunuaske numiturilji šî verburlji; - aljagă ruodu šî număru lu numiturj; - aljage forma lu verburj ku karje să spunje vrjeamja dî aku, vrjeamja śe a trjekut šî vrjeamja śe vinje - kunuoaskă glasurlji în vuorbă (măj ku sama aăalja glasurj karje nus în ljimba sîrbaskă: î, ă, ś, ź, dz), akcentu, ritmu šî intonacija lu vuorbilji šî frăzurlji învacaće;	**VUORBA VLAHA**	-rekapitulacija lu aja śe je lukrat în razu al întînj - tjeksturilji vlasăšć skrisă or štămpujiće pră ćirilică šî latinjică; - źukarij dî ljimbă - vežbujitu dî analiză šî sîntjeză; vežbujitu dî laksikă šî sintaksă - suarta lu vuorbje: numiturilji šîi šî verburlji - numiturilji: ruodu šî numaru - suarta dă numiturj - pronumiturilji - adusăturj - fuorma dă verb: vrjeamja dî aku, vrjeamja śe a trjekut , šî vrjeamja śe vinje. - skipsoarja vlasaskă, sluovurilji karje nus în ljimba sîrbaskă
- încaljeaźe un fuond otarît dî vuorbje šî frăzurj; - puoaće să încaljagă šî să raspunđe la vuorbje kunoskuće dîn vuorba dîn tematikă kunoskută; - încaljeaźe vuorba lu nastavnjik, dijaluogurj skurće, povješć šî kînćiśe în teme kunoskuće karje auđe în zbuor or dî pră snimkurj; - să învacă să askulće ku încaljes. - să šćije să śećaskă teksturj în mulće fjealurj šî arje bun akcent, ritmu šî intonacije; - să šćije să śećaskă la glas teksturj skurće ku tematikă kunoskută, da praurmă šî teksturj ku tematikă njedokunoskută; - šćije sî să askulće ku vuorbarju; - šćije să skrije aluj nume, poljikra šî atrjesa; - šćije să fakă ljistă dî kumparat, dî guošć la vesaljije, dî lukru prîstă dzî... ; - šćije să prospună un tekst skurt šî ja sama dî sîamnurj dî interpunkcije; - šćije întrîabje šî să đea raspuns skris în ljegatură ku frăzurlji skrisă;	**KULTURA LU LJIMBĂ/VUORBĂ** **(1) Šćirja dî askultat (încaljesu vuorbji)** **(2) Šćirja dî śećit** **(3) Šćirja dî skris** **(4) Šćirja dî vuorbit (spusu dîn gură)** **(5) Interakcija ku vuorba**	- Numilji lu škuală - Traju în škuală - Dzîva škuolji - Fameljija - Prijaćinji šî komšîjilji - Praznjiku la kasă: kematu la guošć, ašćetatu lu guošć, dusu în guostîje - În duomu dî kultură - La rîu - La lak Śe lukrăm în toatadzî - În market - În restoran - Mînkarja - Puortu vlahilor - Komšîluku - Ekologijašî pastratu lu okuolu uomuluj - Śasurj šî minuturj - Lukratu ku banji - Kum să lumja pozdravešće?
- šćije să proskrije frăzurj skurće în ljegatura ku teksturj skrisă karje îs lukraće; - să askulće ku aja śe a învacat în razu aldîntînj ši prîaksuje vuorbje noj; - šćije să prospună tekstu lukrat, pră un plan ku întrabarje; - šćije să vorbaskă întrun zbuor sluobăd dî o temă lukrată; - šćije să đea skurtă informacije dî vro temă; - šćije să źuoaśe în skeč or să fije în prezăntažă;		- Numitu lu inš, objekturj, snaga lu uom, žuoavinjilji, vićilji, uarîlji - Fărburilji - Numjerji - Fluorilji - Ljeamnjilji dîn padurje

- šćije să spună śe îj sa întînplat în monoluog măj lung dîkăt în razu aldîntînj; - puoată să fakă komunikacije în karje înskimbă informacije skurće dî teme kunoskuće; - puoată să înskimbje în vuorbă kîća frăzurj ljegaće dî situacije dî întuoatădzî; - puoată să înskimbje informacije dî vrjeamja dî hronologije šî vrjeamja dî meteorologije; - šîmăj prîaksuje spusu în fuorma lu dijaluog în un nivo măj marje dîkăt în razu aldîntînj; - prîaksuje aja śe a învacat în razu aldîntînj; - šćije sî să askulće ku elementurlji dî gramatikă karje a învacat; - šćije să numaskă svarurj šî stforurj, să spună kum îs, să spună lukratura, objektu, numitu, relacije ljegaće dî vrjeame šî luok, šćije să spună rugamîntu or kuomandă; - sî să askulće ku ljimba în rînd ku nivou dî formă în komunikacije (ma ruog, fala or mulcamăsk, nuje la śe…).		- Întrăbatu šî raspunsu, rugamîntu, kjematu Povasta dî kopij: Fata ku kaśula rušîje (Kaśulruoška)
- kunoaskă šî sî aljagă kînćiku šî povasta; - vadă în povastă potrivjala, vrjeamja šî luoku unđe śuoa sa potrivit; - vadă junaši šî să aljagă întră aja śe je ia jej bun dîn aja śe je njebun; - spunje śe ginđeašće dî aja śe lukră junaśi în kînćik or în povastă; - kunuoskă rima, struofa šî vjersu în poezije; - kunuosk śumalka šî sî o încaljagă; - kunuosk basna šî sî o încaljagă;	**LITERATURA VLAHA**	- Aša baba amjea a povastujit. . - Kum amjej drugarj povasta skriju? - Nja povastujit muošu albătrîn… Povješćilji vlasăšć aljeasă dî nastavnjik în rîndu ku anji lu škuolarj. Śumjelśilji vlasăšć. Basnjilji vlasăšć Kînćiśilji vlasăšć aljeasă dî nastavnjik în rîndu ku anji lu škuolarj
- ajbe kontakt ku stvarurjlji karje îs komponenc lu tradicija šî kultura vlaha šî kînd să fak pră un model dîn tradicije šî kînd să kunosk ku jealje în ambijentu autentik; - recituje la kînćiśe or prezăntuje la scenă povješć dîn folkloru vlahilor ljegaće dî praznjiśe (kum îs: Aźunu, Kraśunu, Pašćilji…); - să kunuoskă lukru în mînj ljegat dî praznjiśe šî dzî marj (cîrtajitu, fărbujitu uoavîlji, fakutu la maskă…); - fakă materijal ilustrujit šî ljegat dî kultura vlahilor (foto-album…); - află śe źuokurj să źuoakă la zavjećinj šî dzî marj; - să învintă sîngur să skrije în vuorba vlaha (poezije, povješć,...);	**KULTURA ŠÎ TRADICÎJA VLAHA**	- Manifestacijă dî kultura šî tradicija în luoku šî okuolu amjeu - Bašija (stîna) - Źuokutj la zavjećinj šî dzî marj - La śe praznjiś nje maskirim - Ажуну шй Крашуну - Пашњиљи - La boćeadz - La nunta - Pomana

Terminurlji dî kjeaje lu sucînatură: literatura, ljimba (vuorba), kultura lu ljimbă (vuorbă), elementurlji dî kultură šî tradicîje.

INSTRUKCÎJILJI DÎ DIDAKTIKĂ ŠÎ METUODIKĂ DÎ REALIZACÎJA LU PROGRAM

Programu dî edukacîje šî învacatu lu Vuorba šî kultura Vlaha are patru tjeme: Vuorba Vlaha, Kultura lu ljimbă/vuorbă, Literatura Vlaha, Kultura šî tradicîja Vlaha

Ciljurlji karje îs planiric în programu dî învăcamînt dî Vuorba šî kultura Vlaha dî rezultat au să ajbe škuolarji potriviće kompetencije.

În Sîrbije ku mulće nacije šî mulće konfesije aăsta segment lu programu dî învăcamînt Vuorba vlaha ku elementurj dî kultura nacionala arje dî cilj sî să pastrjeadză vuorba šî kultura vlahilor, ka šî identitetu aluor învacînd dî kultură šî tradicije, šî formirînd un gînd karje njisăm nuoj în lumnje, în lumnje unđe jeastă šî ka nuoj da šî lumnje în alće fjealurj.

Zadatku lu aăsta segment lu programu dî învăcamînt je învacatu dî tradicija vlahilor askultînd la muzică, la povješć, dî ađeturj šî aša în rînd. Śe materijal dî invacat o să aljagă în apatrulja raz să lasă lu oćitul numa îj să dîa în gînd că elementurlji dî tradicije trîabje să integrisaskă ku învăcamîntu ljimbi.

Programu dî edukacîje šî învacatu lu Vuorba šî kultura Vlaha je fundat pră aźunsurj.

Śe sadržaj o să aljagă să lasă lu oćitul, da ra fi bun dî să sadržaju lu asta parće lu program dî învăcamînt realizaskă ku muzika šî źuoku (askultat la kînćiśe dî kopij, kunoskutu ku instrtumenturlji, ku źuokurlji), ku povješć, ađeturj šî aluor aratat kum la śas aša šî la priredburj. .

VUORBA VLAHA

Învaljitu lu kultura lu ljimbă/vuorbă je una dîn măjmarj daćinj lu edukacîja dî ljimba/vuorba ku elementurlji lu kultura lumnji. Asta tjemă, makră dîkă je pusă ka o tjemă aljeasă, trîabje sî să ljeaźe dî lukratu lu tjeksturj dî literatură ka šî ku învacatu lu gramatikă šî ortografije. Tuot aša, šî lukratu la tjeksturj dî literatură šî lukru la gramatikă šî ortografije trîabje sî sucînă pastratu lu kultura spusă šî skrisă.

KULTURA LU LJIMBĂ/VUORBĂ

Vorbitu dîn gură să lukră prîn źuoakă šî aktivnosturj ku karje să vjeažbuje komunikacîja Škuolarji puot sî povîastuje katînd la sljikă or rîndurj dî sljiś. Puot sî propovîastuje tjekstu karje a askultat sumjearnjik or la sećit.

Dî la škuolarj să ašćată sî puoată sî întîlpinje grupj dî vuorbje dî vro tjemă šî spusurj dîn vuorbje śe îs daće. Trîabje sî šćije sî spună śe ginđesk dî tjekstu śe a śećit (dî śe la fuost drag šî dî śe), sî spună kum je numit tjekstu, kum kjamă autuoru, junaku šî aluj vrjedujealje. Trîabje sî šćije sî dzîkă fala šî să kaće aźutamînt. Singur trîabje sî spună (duoa tri spusurj) dî aluor fraće or suoră, dî drugarj dîn škuoală, dî vijaca la škuoală, dî vro śuoava śe a petrekut, dî vro potrivjeală karje lji sa potrivjit.

Ortografije să învacă prîstă vježbujitu ku sistjem (dîktatu dî ortografije, înđirjeptatu lu sminćiturilji în tjekstu śe je dat, tjesturj ku întrabărj dîn ortografije šî aša).

Trîabje în tuotdîuna luvat sama dî daćina a măjmarje alu kurs: sî škuolarji învjeacă frumuos sî vorbaskă pră vuorba vlasaskă šî šćije dî aluor kultură šî tradicîje. Trîabje bagat dî sama śe škuolarji šćiu întînj, ku śe vin dî la aluor kăš šî în rîndu ku aja lukrat ku tuot škuolarju băškašît, purtînd dî griză šî dî tuot kolektjivu.

LITERATURA

Integracija lu învăcamîntu vuorbi ku învăcamîntu lu literatură šî elementurj dî kultura nacionala dîa puoćearje sî să aźungă la rezultat în tuată temă śe je spusă. În apatrulja raz la škuoală škuolarji šćiu să śećaskă teksturlji în vuorba vlaha, dî aja prînga askultat să śećeašće la glas šî în śeat.

LUKRU KU TJEKSTU

Să aljeaźe: povasta (dîn lumnje, alu autor), basna, kînćiku, śumjelś.

Śećitu - lu povješć vlasăšć skurće, tjeksturj dîn literatura frumuoasă, kînćiśe, basne. Vježbujitu lu śećitu frumuos šî încaljes, karje je apruoapje lu vuorba dî tuoatădzî. Kînd să lukră kînćiku trîabje vežbujit śećitu frumuos šî recitujitu.

Dî la škuolarj dîn asta vrstă să ašćată, sî šćije sî vadă rîndu lu potrivjelurj, junaśi šî aj dî lăturj, vrejeamja šî luoku unđe să potrivješće, înśeputu, înklîśitu šî dîsklîśitu lu lukrarje, dăskrisu lu înokuolu šî uoamenji; porînśilji lu śumjelś; kriśitura lu basne sî să adukă în relacîje ku potrivjelurj dîn vijacă, sî vadă elementurlji dî fantastikă în povješć.

ELEMENTURLJI DÎ KULTURĂ ŠÎ TRADICÎJE

Elementurlji dî kultură šî tradicîje pră numără lu śasurj numic dî realizacîje arje măjmarje kuprins, da prîn ja să škuolarji kunosk ku aluor kultură šî tradicîje kum ra puća sî o pastrjeadză šî înojaskă. Prîn mulće aktivnosturj la śasur škuolarji să kunosk ku aja kum să faśe Pašćilji, Kraśunu, or praznjiku. Aša je šî ku kunoskutu lu fakutu lu boćeadz, nuntă or pomană.

În kultura vlasaskă mult să cjeanuje źuoku šî kînćiku, dîspră śe škuolarji să învintă sî învjeacă pašurlji dî źuok. Să kunuosk ku instrumjenturlji dî muzikă ku karje să faśe melodija lu źuokurj šî kînćiśe vlasăšć. Prînga aja, školarji să kunosk šî ku puortu vlahilor dîn aluor luok šî okuol. Kunoskutu ku mînkarja dîn tradicîje să puoaće faśa šî ku aluor degustacîje la kăš or la vro manifjestacîje, la karje škuolarji puot sî să dukă ku parincî or în grupă ku oćitulu šî ajlalc škuolarj.

Ku zanaturj šî lukrurj vlasăšć batrînje škuolarji puot sî să kunoaskă kînd să duk akuolo unđe să lukră zanatu, or la vro moară batrînă, or la baśije. Dîka aja nu să puoaće, lu škuolarj trîabje aratat audio-video materjal dîn karje jej puot sî vadă lukrurlji šî zanaturlji batrînje karje Vlasi măjmult a lukrat.

Măjmult trîabje sî să kinuje sî să pastrjeadză šî pazaskă identitjetu šî ađeturilji Vlahilor, ma nu numa povăstujind ma šî în praksă.

Kum să realizuje programu
- să faśe ljegatură întră vuorbă šî sljikă, să raspunđe la pruošće întrabărj în ljegatură ku tjekstu, realizacija lu kuomandă karje je śećită;
- askultatu šî reagiritu la kuomanda lu nastavnjik or dî la audio snimak (skuoalîće, šădz, mjerź, sărj, źuoakă... or: cîrtăje, taje, fîarbuje, daškiđe/înkiđe svjeska...);
-vježbilji dî askultat (pră uputstva lu nastavnjik or dî la audio-video materijal trîabje ljegac pojmurlji în vježbankă,...);
- înpreuna fakut materijal ilustrujit (album ku sljiś,...);
- lukru în parjeakje, în miś šî marj grupj (dijaluogurj skurće,...); lukru în mînj (cîrtajitu, fărbujitu, tajatu ku fuoarfiśilji, lukru ku glinamuolu or ku aluvatu,...);

Dî să învinćeadză škuolarji nastavnjiku trîabje sî să askulće ku audio-vizuelni medij, ku CD-urj, DVD-urj, ilustracije, sljiś, fotografije, filmurj, emisije... Nastavnjiku trîabje să învintă škuolarji dî să jej sîngurj astrîngă medij dî învăcamînt ljegac dî temă śe să lukră.

Nastavnjiku planirjeašće, puoartă šî organizujeašće procesu lu învăcamînt (aljeaźe śe să lukră, metuodu kum să lukră, forma dî lukru, tipu šî numeru dî vježbj šî altă śe), koordinirjeašće lukru lu škuolarj dî sî să śe îj mejbun înpljinjeadză ciljurlji śe îs supusă. Nastavnjiku aša aljeaźe vježburlji să puoată škuolari măjđeas să vorbaskă kă numa vorbind să puoaće învaca ljimba.

PETRJEKUTU ŠÎ VRJEDUJALA LU EDUKACÎJE ŠÎ ÎNVACAT

Petrjekutu šî vrjedujala lu progrjesu škuolarilor să lukră pră Pravilniku dă vrjedujala lu škuolarj pînă la aoptlja raz.
Petrjekutu šî vrjedujala lu progrjesu škuolarilor să lukră dî sî să puoată aźuns la aźunsurj, da înśeapje ku ocjena dîntînj lu nivou la karje je škuolarju šî în relacîje ku karje să ocjenjeašće kît progrjes a avut šî śe ocjenă o sî ajbje. Fijekarje aktivnuost arje potencijal dî procjenjitu lu aja kît sa mărs nainće šî dî sî să kapiće informacîje napuoj. Tuot śasu dî edukacîje šî aktivnuosturlji lu škuolarj je šansa dî sî să formirjaskă ocjenă, dî sî să registruje kît škuolarju a mărs nainće šî sîj să spună śe trîabje šîmăj sî lukrje.
Formirjitu lu ocjenă je un nou princip în edukacîje karje sucînje procjenujitu lu aja śe să šćije, śe să puoaće, cînutu šî rîndu la lukru, ka šî întarjitu lu kompetencîj dî vrjeamje lu eukacîje šî învacat.
Lukru lu nastavnjik să sucînje dîn plănirjit, realizujit, petrjekut šî vrjedujit. Nastavnjiku trîabje în kontinuitjet sî petrjakă šî ocjenjaskă diferjencirjit prînga aja śe škuolarji a fakut, šî procjesu lu edukacîje šî învacat, ka šî pră jeal sîngur šî aluj lukru kum ar fi edukacija măj bună.

13. NEMAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

LEHRPLAN FÜR DAS FACH DEUTSCH MIT EINBEZIEHUNG VON ETHNOKULTURELLEN KOMPONENTEN FÜR DIE VIERTE KLASSE DER GRUNDSCHULE WAHLFACH

Fach	Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten
Ziele	Ziele des Faches Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten sind das systematische Beherrschen von Regeln der deutschen Bildungssprache in ihrer müdlichen Ausdrucksweise, die Entwicklung des Bewußtseins über die Rolle der Sprache im Aufbau der nationalen Identität, das Verstehen von ausgewählten literarischen und anderen Kunstwerken der Deutschen, die in den deutschsprachigen Ländern leben,wie auch der Donauschwaben wegen Achtung der Tradition, der Kultur und der Entwicklung von Interkulturalität als der Lebensweise der modernen Gesellschaft.
Klasse	Vierte
Jahresstundenzahl	72 Stunden

LERNERGEBNISSE **Nach dem bearbeiteten Themenfeld/Thema wird der Schüler fähig sein:**	**THEMENFELD/ THEMA**	**INHALTE**
1. Deutsche Sprache und Literatur		
– seine Bedürfnisse, Gefühle und Gedanken seinen Sprachkenntnissen gemäß auszudrucken und sich dabei an die Verhaltensregeln zu halten; – einige Unterschiede zwischen der deutschen Bildungssprache und dem Donauschwäbischen zu erkennen; – zwischen gesprochenem Laut und geschriebener Buchstabe zu unterscheiden; – den Unterschied zwischen phonetischem und orthographischem Bild eines Wortes zu bemerken; – den Konsonanten F von dem Konsonanten V zu unterscheiden; – zwischen den stimmlosen und stimmhaften Konsonanten S zu unterscheiden; – die Buchstabe H von dem Digraph CH zu unterscheiden – die Großbuchstaben (Substantive) richtig zu verwenden; – zwischen gesprochenen und geschriebenen Wörtern und Sätzen richtig zu unterscheiden; – mit Verständnis zu lesen; – die Wörter richtig auswählen und die neuen Wörter in der Alltagssprache in geeigneter Weise anzuwenden; – einen kurzen und vollständigen Satz zu verfassen und richtig auszusprechen; – einen zusammengesetzten Satz richtig zu verfassen und auszusprechen; – die Zeitstufen Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft zu unterscheiden; – den Fragen seines Gesprächspartners aufmerksam zuzuhören und sie vollständig zu beantworten; – Wörter und Sätze zu einem logischen Text thematisch zu verbinden;	Sprache und sprachliche Äußerung	Wortschatzerweiterung, lexikalische und syntaktische Übungen. Das Erlernen von neuen Wörtern und ihrer Bedeutung. Silben auf Deutsch. Kurze und lange Vokalen. Diphthongen. Konsonanten. Konsonanten F und V. Stimmloses und stimmhaftes S. Der Buchstabe H und der Digraph CH. Vollständiger einfacher Satz in mündlicher und schriftlicher Form. Zusammengesetzter Satz. Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft. Gelenktes und freies Gespräch. Gelenkte und freie Kurzaufsätze. Sprechen, nacherzählen und beschreiben. Rezitation. Dramatische, dramatisierte Texte, szenische Darstellungen. Szenische Darstellung eines Textes (Drama und Puppenspiel); Volkstänze und Lieder für Kinder. Situations- und Sprachspiele. Reale und Simulationssituationen. Audiovisuelle Aufnahmen. Darstellung eines kurzen Kinderfilmes. Szenische Darstellung eines Textes (Drama, Puppenspiel); Kindervolksgedichte und Spiele. Sprach, und –Situationsspiele. Reale und Simulationssituationen. Audiovisuelle Texte. Kurzkinderfilm. Hörverstehensspiele. Abzählreime.
– Gegenstände aus der unmittelbaren und weiteren Umgebung mündlich zu beschreiben;	Literatur	Gedichte Peter Hacks: Der Herbst steht auf der Leiter Claudia Ratering: Takt

– Gegenstände aus der unmittelbaren und weiteren Umgebung schriftlich zu beschreiben; – mündlich erzählen; – über das Bild /die Bilder und über Erfahrungen mündlich zu sprechen; – schriftlich nachzuerzählen; – ein Lied, ein Märchen, eine Fabel und einen dramatischen Text zu erkennen; – die Hauptfiguren und den Unterschied zwischen ihren positiven und negativen Eigenschaften zu erkennen; – die Lehre der fabek zu erkennen; – kürzere literarische Texte auswendig zu sprechen; – an der szenischen Darstellung eines Textes teilzunehmen; – die Botschaft zu verstehen und zu paraphrasieren;	– der deutschsprachigen Ländern (BR Deutschland, Österreich, Schweiz) – der Donauschwaben	Samuel Reissen: Müde Heinz Kahlau:Der Löwenzahn Volksgedicht: Ihr Kinder, stellt die Schuh´ hinaus Eugen Roth: Der Baum Wolfgang Maier: Der Storch – Rätsel Monika Rieger: Sommerzeit Abzählreime nach Wahl Werner Küffner: Die Wohnung der Maus) – Übersetzung auf Serbisch: Gordana Timotijevic
		Prosa Barbara Rose: Die Schulelfe Steffie Becker: Falsches Spiel Ralf Kreuzer: Kinderdialog Kiwitek: Heiliger Nikolaus Erwin Mose: Die Gießkanne Irene Hoppe: Umwelttipps Unbekannt/ Dialog: Frühstück Christine Nöstlinger:Mini muß Schi fahren – Teil 3 Annette Vebersberger: Verdrehter Tag Fabel nach Esopus: Die Höhle des Löwens Drama ...
2. Ethnokulturelle Komponenten		
– ethnokulturelle Komponenten und Werte zu erkennen; – das Kuglof Festival zu beschreiben – die Technik der Handarbeit unter den Donauschwaben - einen einfachen Kreuzstich - zu erkennen; – eine einfache Spitze mit einer gedruckten Motivtechnik eines einfachen Kreuzstiches zu machen; – die Technik der Herstellung von Handarbeit unter den Serben – einen einfachen Kreuzstich- zu erkennen; – mögliche Unterschiede zwischen den Techniken des einfachen Kreuzstichs und des Kreuzstichs zu beachten; – einige Merkmale der traditionellen deutschen Bräuche (Weihnachten, Nikolaus, St. Martin und Ostern) nennen; – einige Ähnlichkeiten und Unterschiede bei der Feier religiöser Feiertage zwischen Serben und Donauschwaben zu nennen; – einen Volkstanz der Donauschwaben zu tanzen; – die gesamte oder einen Teil der Handlung eines Theaterstücks oder Films für Kinder zu erzählen; – die gesamte oder einen Teil der Handlung eines Kurzfilms für Kinder zu erzählen; – Gerichte zu nennen, die sowohl bei den Donauschwaben als auch den Serben Teile der Gastronomie sind;	Geschichte, Ethnokultur – Feste – Volkstrachten – Deutsche Küche – Volkstanz – Theater, Film	Gebrüder Grimm: Die Prinzessin auf der Erbse - Kinderfilm Die Sendung mit dem Elefanten- Folge 439: Roboter Eine Auswahl von geeigneten Texten für Lesen und Schreiben Susanne Jarusch und Ilse Stangel: Das große Ferienbuch für die Volksschule - Rechtsschreibung und Mathematik, G&G Verlag, Wien, 2018 Günther Gramsamer, Franz Holzner: Sicher zum Grundwortschatz, Klett, Leipzig, 2006 Feste: St. Martin, St. Nikolaus, Weihnachten, Ostern in deutschsprachigen Ländern und bei den Donauschwaben. St. Nikolaus, Weihnachten und Ostern bei den Serben. Volkstanz: Siebentritt - Tanz der Donauschwaben in der Batschka. Handarbeit bei den Donauschwaben. Handarbeit bei den Serben. Volksspeise der Donauschwaben und der Deutschen: Mohnkuchen, Käsepalaschinken, Kaiserschmarrn .Gugelhupf Puppentheaterspiel. Kindertheaterspiel, Kinderfilm nach eigener Auswahl. Kulturveranstaltungen und Besuch bei dem Verein der Donauschwaben. Besuch bei dem Gugelhupffestival in Sremski Karlovci.

– Volkslieder und Kinderlieder die zum Thema Feste, Jahreszeiten und das Alltagsleben haben zu singen; – Hörtexte oder Lesetexte zu illustrieren; – Kreativität mit verschiedenen Techniken auszudrucken.		Besuch bei dem Heimathaus der Donauschwaben in Sremski Karlovci. Texte nach eigener Auswahl aus der Schülerzeitschrift Mini Spatzenpost.
	Musik – Singen – Zuhören	Hören und Singen 1. Rolf Zuckowski: Was zieh ich an? 2. Simone Sommerland: Das Uhrenlied 3. Alfred und Berta Bar:Raupe Nimmersatt 4. Modernes Lied: Ich heiße Peter 5. Volkslied: Mein Hut, der hat drei Ecken 6. Rolf Zuckowski: Mein Weg zur Schule 7. Münchenmedia: Heute kommt der Nikolaus 8. Rolf Zuckowski: Immer wieder kommt der Frühling 9. Flo Bauer: Wie ein Roboter gehen 10. Dieter Moskanne: Wir Mädchen sind cooler als Jungs
	Kunst	Weihnachtsschmuck. Basteln und Bemalen von Laternen für Sankt Martin. Basteln von Glückwunschkarten zu Weihnachten und Neujahr. Schreiben von Grußkarten zu Weihnachten und Neujahr. Bemalen von Ostereiern. Gegenstände und Figuren in den Malbüchern ausmalen. Bemalen von Mandalas. Ausarbeiten einer thematischen Posterpräsentation (Stadt, Frühstück bei Serben und Donauschwaben, Frühling im Garten..) Ausarbeiten eines Terminkalenders. Arbeit mit Textilien: ein Deckchen mit der Technik des einfachen Kreuzstichs ausarbeiten. Geschriebene Texte- Märchen zu illustrieren.

Schlüsselwörter: Sprache, Sprachäußerung, Literatur, Tradition, Kultur

DIDAKTISCHE UND METHODISCHE UMSETZUNG DES CURRICULUMS

Das Curriculum für das Fach Deutsch mit Einbezihung von ethnokulturellen Komponenten besteht aus zwei Fachbereichen: Deutsche Sprache und Literatur und Ethnokultur. Die Unterrichtsstunden sollten nicht aufgrund der Fachbereichen aufgeteilt werden, aber in jeder Stunde soll der deutschen Kultur und der Kultur der Donauschwaben in Serbien, mit einem Schwerpunkt auf Volkstradition und Bräuche, Aufmerksamkeit geschenkt weden. Beide Bereiche verflechten sich, und keines kann isoliert ohne Zusammenwirken mit anderen Bereichen gelehrt werden. Wir empfehlen jedoch eine grobe Aufteilung: Deutsche Sprache - 30 Stunden und Ethnokultur - 42 Stunden.

Die deutsche Sprache wird durch die Inhalte Kinderliteratur, Naturkunde, traditionelle Kultur, Musik und Kunst gelehrt. Alle diese Inhaltesollte man gegenseitig verbinden und gleichzeitig einem bestimmten Thema (Schule, Stadt, Arbeitstag, Bräuche und Gastronomie der Donauschwaben ...) den Vorrang geben. Um die vorgeschlagene Inhalte in eine Einheit verknüpfen zu könnten, wird eine Doppelstunde (2x45 Minuten) empfohlen.

Das Curriculum für das Fach Deutsch mit Einbezihung von ethnokulturellen Komponenten baut auf den Lernergebnissen, dem Lernprozess und dem Lernerfolg auf. Die Lernergebnisse schließen die Beschreibung von integriertem Wissen, Fähigkeiten, Einstellungen und Werten, die der Schüler entwickelt, ein.

I. UNTERRICHTSPLANUNG

Das auf Lernergebnisse eingestellte Curriculum gibt den Lehrern mehr Freiheit, mehrere Möglichkeiten bei der Gestaltung des Unterrichts. Die Rolle des Lehrers ist dieses Curriculum an die bestimmte Zielgruppe (Klasse) anzupassen und dabei die Sprachkenntnisse, die Zusammensetzung der Klasse und die Merkmale der Schüler, Lehrwerke und Lehrmaterialien, die technische Ausstattung der Schule, die Ressourcen, Möglichkeiten und Bedürfnisse der lokalen Gemeinschaft, in der sich die Schule befindet, zu beachten. Von den gegebenen Lernergebnissen und Inhalten ausgehend erstellt die Lehrkraft zunächst ihren Jahresplan, aus dem er später seine operativen Pläne entwickelt.

Bei der Unterrichtsplanung sollte man darauf achten, dass das Lehrwerk nicht den Inhalt des Faches bestimmt, das es auch ein Lehrmittel ist. Deswegen ist es sehr wichtig die im Lehrwerk gegebenen Inhalte selektiv einzusetzen. Neben dem Lehrwerk, als einer der Wissensquellen, soll die Lehrkraft den Schülern ermöglichen, auch andere Lernquellen zu nutzen wie Film, Musik, Besuch in einer Bibliothek. Es wird empfohlen, den Schülern keine Hausaufgaben aufzugeben, aber man könnte ihnen einige literarische Werke zum fakultativen Lesen empfehlen. Bei der Planung des Lehr- und Lernprozesses sollten das Wissen, die Erfahrung, die intellektuellen Fähigkeiten und die Interessen der Schüler berücksichtigt werden.

II. DURCHFÜHRUNG DES CURRICULUMS

DEUTSCHE SPRACHE UND LITERATUR

Die vorgeschlagenen Inhalte im Bereich der Literatur werden durch das ganze Jahr über mit Hilfe von Lehrbüchern, Arbeitsblättern als Grundmaterial für die Arbeit und mit Hilfe von Audio- und Videoaufnahmen bearbeitet, so dass der Lehrer entsprechend den individuellen Eigenschaften der Schüler und den Lernergebnissen entsprechend seinen Lehrplan vorbereitet.

Pflichtlektüre sind hauptsächlich Werke, die zu dem nationalen Korpus gehören, die mit Werken der zeitgenössischen Kinderliteratur angereichert werden. Die Auswahl an Werken basiert hauptsächlich auf dem Prinzip der Altersangemessenheit, so dass Kindergedichte und Kindergeschichten am häufigsten vorkommen.

DEUTSCHE SPRACHE

Im Sprachunterricht wird die mündliche und schriftliche Kommunikation entwickelt .

Bei den Schülern sollte man die Verwendung von Wörtern und ihre richtige Aussprache in der deutschen Bildungssprache fördern.

Das Zuhören ist eine wichtige Tätigkeit in der Kommunikation. Im Unterricht sollte das sorgfältige Zuhören, das Verstehen des mündlichen Textes und die richtige Reaktion geübt werden. Dies wird durch Hörübungen erreicht. Im Unterrichtskontext hören die Schüler zu, was andere sagen, und das bestätigen sie durch Wiederholung oder durch Paraphrasieren des Audiotextes. Aufmerksames Zuhören wird in simulierten Situationen (Sprach- und Situationsspielen) praktiziert. Spiele für die Entwicklung des aufmerksamen Zuhörens werden im Rahmen des Unterrichts mit einer bestimmten Aufgabe ausgeführt (Erkenne, wer spricht; Hör, wie ich spreche - leise, langsam, schnell...) Die Lehrkraft sollte auch auf die richtige Aussprache der Laute achten und die Aussprache der Bildungssprache und der Sprache der Donauschwaben mit den Schülern besprichen.

Die richtige Aussprache kann man einüben auch durch:

Erzählen d.h. Nacherzählen des gehörten oder gelesenen Textes

Beschreibung der unmittelbaren Umgebung, Tiere, Früchte, Kleidungsstücke

Reproduktion – Bildbeschreibung oder Bildgeschichten

Simulation realen Situationen –Dialoge (auf dem Weg zur Schule, auf dem

Bauernhof), Gespräch mit der ungehorsamen Puppe oder mit einer

literarischen Gestalt

Wortspiele – Buchstabenspiele, Rebusse

Lesen und Schreiben

Den Unterricht von Lesen und Schreiben sollte auf mehreren Ebenen durch das Prinzip der Individualisierung verwirklichen. Inhalte, Methoden und Techniken sollten an die Kapazitäten und Bedürfnisse der Lernenden durch das Verwenden vom differenzierten Unterricht angepasst werden.

Während dieser Zeit sollen die Schüler einüben alle entsprechenden Texte zu lesen, die Laute richtig auszusprechen, Wörter richtig zu betonen und die richtigen Wörter in Sätzen zu unterstreichen. Es ist notwendig, die individuellen Fähigkeiten des Schülers in Rücksicht zu nehmen. Jedes Kind liest in seinem eigenen Tempo und nach seinen Fähigkeiten. Es ist wünschenswert, häufig das Niveau der Lesetechnik und des Leseverstehens zu prüfen. Im Prozess der Leseübung können Spiele mit Lauten und Wörtern, Sprachspiele (Rebusse, Ergänzungsübungen, Kreuzworträtsel) verwendet werden. Auf diese Weise lernen die Schüler neue Inhalte, neue Situationen, sind motivierter und die Atmosphäre ist angenehm und entspannt. Es ist wichtig, die erworbenen Kenntnisse in den serbischen Sprachstunden bei dem Bearbeiten des lateinischen Alphabets zu verwenden.

Schreiben sollte geübt werden:

durch Abschreiben, durch Ergänzung des Satzes mit Hilfe von Bildern, durch Sätzebilden aufgrund einer Reihe von Bildern, durch Diktatschreiben, durch unabhängiges Schreiben von Sätzen und kürzeren Texten.

Neben dem Erlernen der Form und der Richtung des Buchstabenschreibens sollte auch auf die räumliche Orientierung in den Heften geachtet werden. Das Schreiben von Buchstaben beschränkt sich auf eine oder zwei Zeilen in einem Heft.

Während dieser Zeit sollte der Schüler die Grundtechniken des Lesens und Schreibens erlernen. Die Verbesserung der Lesetechniken sollte durch die Texte eingeübt werden, die für das entsprechende Alter kurz, dynamisch, interessant sind. Besondere Achtung sollte auf die gelesenen Wörter, Sätze und Texte gelegt werden.

DEUTSCHE LITERATUR

Das Curriculum sieht die Bearbeitung von kurzen literarischen Texten vor. Das Curriculum ermöglicht der Lehrkraft ihrer Wahl nach ein Werk mit einem Anderen zu ersetzen oder auszutauschen (30%). Auf diese Weise wird ein flexibler und kreativer Umgang mit literarischem Inhalt angeboten. Die Lehrkraft plant die Umsetzung des Curriculums im Einklang mit den individuellen Eigenschaften der Schüler um die Lernergebnisse zu erreichen. Bei der Bearbeitung eines literarischen Textes ist seine Präsentation wichtig. Die Lehrkraft kann selbst oder mit Hilfe von authentischen Audio- und Videoaufzeichnungen den Text präsentieren.

Weiterhin kann man zur Darstellung des Inhalts Folgendes verwenden:

Pantomime (als eine Art Drama Techniken), sowie auch das komplette physikalische Antwort-Verfahren, es sehr beliebt und effektiv, nicht nur für diese Altersgruppe, sondern auch später. Sie ist besonders für Schüler mit kinästhetischem Lernstil geeignet (das Übersetzen des ausgesprochenen Wortes in Bewegung und umgekehrt). Pantomime eignet sich für die Einführung und Einübung von allen Wortarten.

Dialogmodellen (als Grundlage für „Nachahmen“) sind sehr effektiv für die Sprachentwicklung. Wenn die spontane Kommunikation unter den Schülern fehlt, kann die Lehkraft Puppen verwenden - einfache Puppen oder Puppen aus Plüsch, aus Socken oder Papier - und so macht sie ein entsprechendes Dialogmodell. Die Lehrkraft kann sich mit der Puppe, die Fragen stellt, an die Schüler wenden. Die Schüler werden schnell und einfach Antworten geben können, aber auch Fragen stellen. Natürlich ist es notwendig, eine geeignete Umgebung zu schaffen, wo die schüchternen Schüler zum Sprechen ermutigt werden können.

Neben der Korrelation zwischen den Texten ist es notwendig, dass der Lehrer eine vertikale Korrelation zustande bringt. Der Lehrer sollte mit dem Inhalt des Faches Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten vertraut sein, um das Prinzip der Stufenmäßigkeit zu respektieren. Außerdem sollte der Lehrer den Inhalt des Fachs aus früheren Klassen kennen, um Kontinuität bei der Verarbeitung von Materialien zu erreichen. In Anbetracht der Tatsache, dass dies ein Fach Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten für die vierte Klasse ist, ist es erforderlich, einige Stunden für das Summieren, Systematisieren und Wiederholen des bearbeiteten Stoffes von der ersten bis zur vierten Klasse vorzusehen.

Die horizontale Korrelation bringt der Lehrer zustande, in Verbindung vor allem mit den Fächern Naturkunde, Kunst, Musik, Religion, als auch mit den Inhalten der Ethnokultur d.h. mit der Kultur der Donauschwaben.

Mögliche Beispiele der Inhaltsverbindung aus dem Bereich Naturkunde, Ethnokultur, Kunst, Musik:

Thema: Kultur und Erbe

– Lyrik, Prosa, Lied, was zum Thema eines der religiösen Feiertagen hat.

– Beispiel 1: Lyrik: Claudia Ratering: Takt: (Takt) (Naturkunde), Prosa: Steffi Becker: Falsches Spiel (Naturkunde, Ethnokultur), Lied: Rolf Zuckowski: Mein Weg zur Schule (Musik), Bearbeiten einer Poster-Präsentation mit dem Thema Stadt, Däckchen machen (Kunst, Ethnokultur)

– Beispiel 2: Lyrik: Samuel Reissen: Müde

– Prosa: Ralf Kreuzer: Kinderdialog (Naturkunde, Ethnokultur), Lied: Simone Sommerland: Das Uhrenlied (Musik) Däckchen machen (Kunst), Ausarbeiten einer Poster-Präsentation: Frühstück bei den Donauschwaben und bei den Serben (Kunst, Ethnokultur)

SOZIOKULTURELLE KOMPETENZ UND DIE ETHNOKULTURELLEN KOMPONENTEN

In dem Unterricht des faches Deutsch mit ethnokulturellen Komponenten gilt eine besondere Aufmerksamkeit der soziokulturellen Kompetenz, als einem Teil des Weltwissens über die Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen den kulturellen und kommunikativen Modellen der Bevölkerungsmehrheit und der Minderheit. Die Schüler sollten allmählich die Kultur der Donauschwaben kennenlernen.

Einen besonderen Aspekt der soziokulturellen Kompetenz ist die interkulturelle Kompetenz, die die Bewusstmachung des Anderen, das Kennen und Verstehen der Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen den Welten, der Sprachgemeinschaften innerhalb sich der Schüler bewegt, einschließt. Die interkulturelle Kompetenz beinhaltet auch die Toleranzentwicklung und die positive Einstellung gegenüber den individuellen und kollektiven merkmalen der Sprecher von anderen Sprachen, den Angehörigen der anderen Kulturen, die sich in einem größeren oder geringeren Maß von der eigenen unterscheiden. Also mit allmähligem Einführen von soziokulturellen Inhalten auf dem niedrigsten Sprachniveau (Kennenlernen, Singen von entsprechenden Liedern u.a.) wird der Entwicklung einer interkulturellen Persönlichkeit beigetragen, durch das Bewusstmachen von Werten verschiedener Kulturen und Entwicklung der Fähigkeit, die erworbenen interkulturellen Erfahrungen ins eigene kulturelle Verhaltens, -und Glaubensmodell zu integrieren.

III. BEGLEITEN UND BEURTEILEN DES LERNPROZESSES UND DES UNTERRICHTS

Das Begleiten und die Beurteilung von Schülerleistungen ist in der Funktion der Ereichung von Lernergebnissen und beginnt mit der Beurteilung des Eingangsniveaus im Verhältnis zu dem was im Lernprozess beurteilt wird. Jede Aktivität ist eine gute Gelegenheit für die Beurteilung von Lernfortschritten und für Rückmeldungen. Jede Unterrichtsstunde und jede Schüleraktivität ist eine Gelegenheit für die formative Beurteilung dh. für das Registrieren von Lernfortschritten und für das Planen von weiteren Aktivitäten.

Die formative Beurteilung ist Bestandteil des modernen Unterrichts und beinhaltet die Beurteilung von Wissen, Fertigkeiten, Einstellungen und Verhalten, wie auch die Entwicklung von entsprechenden Kompetenzen im Lehr-und Lernprozess. Bei der formativen Beurteilung werden Informationen über Lernfortschritte gesammelt und die meisten Techniken, die dabei eingesetzt werden, sind: Durchführung von praktischen Aufgaben, Beobachten und Notieren von Schüleraktivitäten im Unterricht, Lehrer - Schüler Kommunikation, Führung von Schülerregister (Lernfortschritt Map) usw. Die Ergebnisse der formativen Beurteilung sollen am Ende des Unterrichtsmoduls summativ in einer Bewertung – Note zusammengefasst werden.

Die Arbeit jeder Lehrkraft besteht aus Planen, Durchführen, Begleiten und Beurteilen. Es ist wichtig, dass die Lehrkraft andauernd nicht nur die Schülerleistungen und den Unterrichtsprozess begleitet und beurteilt, sondern auch sich selbst und die eigene Tätigkeit. Alles was zu guten Ergebnissen führt, wird die Lehrkraft weiter in ihrer Unterrichtspraxis einsetzen und alles was nicht genug effektiv und effizient ist, sollte geändert werden.

5. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA, PREPORUČENE VRSTE AKTIVNOSTI I NAČINI OSTVARIVANJA PROGRAMA

Preporučene vrste aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu date su u programima za svaki obavezni predmet i izborni program u delu Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa.

6. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

Za učenike kojima je potrebna dodatna podrška zbog teškoća u pristupanju, uključivanju i učestvovanju u obrazovanju i vaspitanju, planiraju se i sprovode mere za otklanjanje fizičkih, komunikacijskih i socijalnih prepreka (mere individualizacije), odnosno donosi individualni obrazovni plan.

6.1. Individualni obrazovni plan za učenike sa teškoćama u učenju, smetnjama u razvoju i invaliditetom, odnosno za učenike u riziku od ranog napuštanja školovanja

Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je zbog smetnji u razvoju i invaliditeta, socijalne uskraćenosti i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška.

Individualni obrazovni plan je poseban akt koji ima za cilj optimalni razvoj učenika i ostvarivanje ishoda obrazovanja i vaspitanja, u skladu sa propisanim ciljevima i principima, odnosno zadovoljavanja obrazovno-vaspitnih potreba učenika. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže:

1) podatke o učeniku i podatke o timu za dodatnu podršku;

2) pedagoški profil učenika, u kom su opisane njegove jake strane i potrebe za podrškom;

3) plan mera individualizacije, kojim se predlažu određeni vidovi prilagođavanja nastave (prostora i uslova, metoda rada, materijala i učila) specifičnim potrebama učenika;

4) personalizovani program nastave i učenja, kojim se predviđeni oblici dodatne podrške operacionalizuju u niz konkretnih zadataka i koraka, i specifikuje raspored, trajanje, realizatori i ishodi svake aktivnosti;

5) podatke o praćenju i vrednovanju IOP-a i

6) saglasnost roditelja. IOP se izrađuje prema obrazovnim potrebama deteta, učenika, odnosno odraslog, i može da bude prilagođeni program nastave i učenja (IOP 1) i izmenjeni program nastave i učenja za jedan, više ili sve predmete (IOP 2).

Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine odeljenski starešina, predmetni nastavnik, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik, pri planiranju rada u odeljenju, usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika.

Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

6.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima, škola obezbeđuje izradu, donošenje i ostvarivanje individualnog obrazovnog plana kojim se vrši proširivanje i produbljivanje sadržaja učenja (IOP 3). Individualni obrazovni plan je poseban akt koji u ovom slučaju ima za cilj optimalni razvoj i zadovoljavanje obrazovno-vaspitnih potreba učenika koji postižu rezultate koji prevazilaze očekivani nivo obrazovnih postignuća.

Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima uključuje:

1) podatke o učeniku i podatke o timu za dodatnu podršku;

2) pedagoški profil učenika, u kojem su opisane njegove jake strane i potrebe za podrškom;

3) plan mera individualizacije, kojim se predlažu određeni vidovi prilagođavanja nastave (prostora i uslova, metoda rada, materijala i učila) specifičnim potrebama učenika;

4) personalizovani program nastave i učenja, kojim se predviđeni oblici dodatne podrške operacionalizuju u niz konkretnih zadataka i koraka, i specifikuje raspored, trajanje, realizatori i ishodi svake aktivnosti;

5) podatke o praćenju i vrednovanju IOP-a i

6) saglasnost roditelja.

Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog tima za inkluzivno obrazovanje, odnosno tima za pružanje dodatne podrške učeniku. Tim za pružanje dodatne podrške čine: nastavnik predmetne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika, uključujući mere i aktivnosti predviđene individualnim obrazovnim planom. On se ostvaruje dominantno u okviru zajedničkih aktivnosti u odeljenju a u skladu sa potrebama učenika.

Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

7. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

7.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (Svet oko nas/Priroda i društvo, Muzička kultura i Likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo, veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7.2. Način prilagođavanja programa za dvojezično obrazovanje

Škola, u skladu sa neophodnim uslovima za rad u dvojezičnoj nastavi i kvalifikovanim stručnim kadrom, određuje predmete, fond časova koji će se realizovati na stranom jeziku kao i način ostvarivanja nastave koja se odvija na stranom jeziku.

8. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE

Planom nastave i učenja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja definisana je Projektna nastava kao oblik obrazovno-vaspitnog rada kojim se razvijaju opšte međupredmetne kompetencije uz upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija. Usmerena je na dostizanje ishoda koji se prvenstveno odnose na logičko i kritičko mišljenje kao i pripremu učenika za lako snalaženje u svetu tehnike, tehnologije i računarstva, kako u svakodnevnom životu, tako i u procesu učenja. U skladu je sa opštim ishodima obrazovanja i vaspitanja i u funkciji je kognitivnog, afektivnog i socijalnog razvoja učenika.

Projektna nastava počiva na savremenim shvatanjima deteta, nastave, učenja, funkcije obrazovanja i saznavanja kao socijalne konstrukcije podržane kroz saradničko delovanje, korišćenjem različitih izvora informacija i aktivnosti. Primenom projektne nastave dolazi do povezivanja poznatog i nepoznatog, učenja pomoću primera, učenja primenjivanjem, razvoja proceduralnih znanja, korišćenja informacionih tehnologija, kao i kombinovanja konvergentnog (logičkog) i divergentnog (stvaralačkog) mišljenja. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave, ali se ovom vrstom nastave pored centralnog zahteva, koji se odnosi na traženje rešenja za neki problem, potenciraju još i procedure, planiranje, evaluiranje, prezentovanje rezultata, korišćenje savremenih tehnologija na pravilan način i naravno, timski rad, odnosno proces saradnje, koji je iznad samog rezultata u rešavanju problema.

Projektna nastava je deo celokupnog obrazovno-vaspitnog rada i treba da prati nastavni proces uvažavajući specifičnosti nastavnih predmeta u četvrtom razredu. Oslonci planiranja i organizacije projektne nastave su: uvažavanje uzrasta učenika i njihove prirodne radoznalosti, korišćenje vanškolskih znanja, veština i iskustava učenika, uključivanje svih učenika uz poštovanje njihovih različitosti, povezivanje sadržaja svih nastavnih predmeta i upotreba savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Zato ova vrsta nastave omogućava da nastavni predmeti budu smisleno međusobno povezani kao i dovedeni u vezu sa svakodnevnim životom učenika. Na taj način se obezbeđuje razumevanje svrhe onoga što se uči, funkcionalno povezivanje znanja, veština i iskustava i motivacija učenika.

Projektna nastava je dragocen način rada jer od učenika zahteva brojne aktivnosti, među kojima su: samostalno pronalaženje informacija. sposobnost rešavanja problema, samostalno učenje, rad u grupi, saradnju. kritički odnos prema vlastitom i tuđem radu, donošenje odluka, argumentovanje, usvajanje drugačijih, novih načina rada, planiranje. poštovanje rokova i preuzimanje odgovornosti.

S obzirom na uzrast učenika četvrtog razreda i činjenicu da su se sa ovakvim načinom rada susreli u prvom razredu, primereno je da se realizuju projektni zadaci gde je nastavnik i dalje glavni organizator aktivnosti uz sve više prilika u kojima će se samostalnost učenika ispoljavati gde god je to moguće. Nastavnik pruža podršku

svim učeničkim aktivnostima u toku projekta. Kao i u prethodnim razredima i u četvrtom je važno nastaviti sa kultivisanjem saradnje i načina na koji se komunicira u grupi što su važni ciljevi projektne nastave, jer doprinose jačanju odeljenjske kohezije.

Projektnu nastavu treba planirati i organizovati na način da sadrži sve potrebne korake:
- definisanje cilja i ishoda koji se projektom žele postići;
- planiranje aktivnosti koje odgovaraju temi projekta, odnosno cilju projekta, podela aktivnosti, izbor materijala i metoda rada, definisanje mesta i dinamike rada;
- realizaciju planiranih aktivnosti;
- prikaz dobijenih rezultata i produkata projekta;
- vrednovanje projekta (procena ostvarenosti definisanih ciljeva i ishoda, ukazivanje na uspehe i teškoće u toku realizacije projekta).

Pri planiranju nastavnik treba da definiše tip projekta, da odredi njegov cilj, očekivane ishode, oblast kojom se bavi projekat i povezanost sa nastavnim predmetima, njegove sadržaje, aktivnosti učenika, potrebna sredstva, dinamiku rada po fazama i sve što je potrebno za uspešno sprovođenje projektne nastave. Za četvrti razred, kao i za prvi, drugi i treći najprimereniji je i dalje polustrukturirani tip projekta s tom razlikom da nastavnik sada više uključuje učenike, ne samo u davanje predloga i izbor tema, već i u planiranje i samostalno ostvarivanje, a za pojedine učenike i vođstvo u određenim delovima projekta. On i dalje, u velikoj meri, definiše metodologiju rada, ali se očekuje da više uključi učenike u pronalaženje materijala tako što će se sa njima dogovarati o tome koje materijale bi ko, gde i kako mogao da pronađe i obezbedi. Sve sadržaje treba realizovati kroz različito tematsko povezivanje u igri ili funkcionalnoj aktivnosti koja zadovoljava interesovanje i potrebe učenika na mlađem školskom uzrastu.

Kroz projektnu nastavu treba nastaviti rad na razvijanju osnova digitalne pismenosti. Na kraju četvrtog razreda učenik bi trebalo da bude u stanju da:
- pravilno rukuje IKT uređajima;
- predloži redosled aktivnosti u odnosu na postavljeni projektni zadatak i mogućnosti upotrebe IKT-a;
- koristi odgovarajuće alatke programa za crtanje i sačuva svoj crtež;
- uredi kraći tekst i sačuva ga na računaru;
- napravi jednostavnu prezentaciju koristeći multimedijalne sadržaje;
- koristi internet za učenje i pronalaženje informacija uz pomoć odraslog;
- kritički bira sadržaje sa interneta i zatraži pomoć ukoliko se suoči sa neprimerenim sadržajima;
- zna da navede moguće posledice na zdravlje usled nepravilnog korišćenja digitalnih uređaja;
- bezbedno koristi internet i po potrebi prijavi i/ili zatraži pomoć odraslog.

Jedan od važnih ishoda realizacije projekta jeste osposobljavanje učenika da dobijene produkte učine vidljivim i predstave ih drugima. Brojni su načini da se to postigne (predstave, izložbe, kratki film, tekst u novinama, nastup na lokalnoj televiziji, predstavljanje za roditelje...), a njihov kvalitet nije prioritet.

Učenike treba stavljati u situacije da određuju i planira redosled aktivnosti u rešavanju određenih projektnih zadataka, što, osim razvijanja samostalnosti, predstavlja uvod u algoritamski način razmišljanja. Na primer: redosled aktivnosti čiji će produkt biti plakat sa znamenitim ličnostima kraja; redosled aktivnosti u pravljenju kućice za ptice, u izradi školskog časopisa itd.

Projektna nastava jeste zahtevniji oblik rada koji podrazumeva dobru pripremu nastavnika. Planom je predviđeno da se realizuje sa jednim časom nedeljno, ali sam nastavnik će proceniti kakva dinamika rada najviše odgovara mogućnostima učenika i fazi u kojoj je projekat. To znači da, ukoliko je potrebno, Projektna nastava se može organizovati i na drugačiji način (na primer kao dvočas svake druge nedelje).

Roditelji treba da budu upoznati sa svrhom projektne nastave i njenim najvažnijim ishodima. Oni treba da podrže samostalne aktivnosti svoje dece, ili njihov zajednički rad sa drugom decom, kao i da razumeju zašto je važno da ne preuzimaju njihove zadatke u želji da imaju bolje produkte.

9. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Škola je u obavezi da svojim Školskim programom i Godišnjim planom rada predvidi različite aktivnosti u skladu sa svojim resursima i prostornim mogućnostima. Pored organizacije izleta, poseta izložbama i saradnje sa lokalnom samoupravom, učenicima treba ponuditi veći broj društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti. Te aktivnosti mogu se realizovati po programu koje je sama škola razvila, ali mogu se koristiti i programi koji su prethodno doneti kao izborni (npr. čuvari prirode, ruka u testu, narodna tradicija). Svrha ovih aktivnosti je podrška prilagođavanju učenika četvrtog razreda na školsku sredinu i zajednicu, kao i zadovoljavanje/proširivanje njihovih interesovanja, druženje sa vršnjacima kroz zajedničko delanje, iskazivanje sposobnosti, osamostaljivanje, razvoj nekih veština i drugo. Aktivnosti treba tako organizovati da učenici imaju što više mogućnosti za aktivno učešće, za kreativno ispoljavanje, za interakciju sa drugim učenicima, korišćenje različitih izvora informacija i savremenih tehnologija. Rezultate rada učenika u okviru slobodnih aktivnosti treba učiniti vidljivim jer se na taj način obezbeđuje motivacija i zadovoljstvo učesnika aktivnosti. Brojni su načini na koje je moguće to ostvariti, kao na primer: organizovanje predstava, izložbi, bazara, objavljivanje na sajtu škole, kroz smotre stvaralaštva, sportske susrete i drugo.

Za učenike ovog uzrasta važno je da roditelji budu upoznati sa aktivnostima koje škola nudi i pomognu da njihova deca izaberu one koje im najviše odgovaraju.

HOR

Pevanje u horu je neprocenjiva veština u kojoj deca uživaju od najranijeg uzrasta. Svaka osnovna škola je u obavezi da organizuje rad horova. U zavisnosti od broja učenika i njihovih pevačkih sposobnosti, mogu se formirati razredni hor i/ili hor mlađih, to jest starijih razreda osnovne škole.

Rad sa horom predstavlja složeniji vid vaspitno-obrazovnog rada nastavnika. Računa se kao sastavni deo obavezne nastave, a vrednuje se kao pedagoška norma nastavnika u okviru obavezne dvadesetočasovne norme sa po tri časa nedeljno, odnosno po 108 časova godišnje.

Časovi hora se izvode kontinuirano od početka do kraja školske godine i kao redovna nastava ulaze u fond časova nastavnika muzičke kulture.

Obrazovni cilj obuhvata razvijanje muzičkog ukusa, stvaralačkih sposobnosti, spontanog izražavanja, muzičkog sluha i ritma, razvijanje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije, sposobnost za fino nijansiranje i izražajno pevanje primenom elemenata muzičke izražajnosti (tempo, dinamika...). Razvija se dečji glas, pravilno držanje, disanje, intonacija, izgovor i artikulacija.

Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu - timski rad, razvijanje tolerancije, discipline, poštovanja različitosti i pravila ponašanja, razvijanje odgovornosti, sticanje samopouzdanja, savladavanje treme i pružanje pomoći u smislu vršnjačkog učenja i saradnje. Upoznavanje raznovrsnih dela domaćih i stranih autora doprinosi razvoju opšte kulture, međusobnom razumevanju, uvažavanju i poštovanju.

Uticaj muzike na zdravlje (psihološki, sociološki, emocionalni razvoj) je veoma značajan. Pevanje u horu u velikoj meri doprinosi smanjenju stresa i agresivnosti. Deca koja pevaju u horu pokazuju bolje rezultate u učenju i socijalnim veštinama. Ujedno, pevanje u horu podstiče i doživotnu ljubav prema muzici.

Repertoar školskih horova obuhvata odgovarajuća dela domaćih i stranih autora raznih epoha, kao i narodne, prigodne, pesme savremenih dečjih kompozitora i kompozicije sa festivala dečjeg stvaralaštva. U toku školske godine potrebno je sa horom izvesti najmanje deset jednoglasnih i dvoglasnih kompozicija, a cappella ili uz instrumentalnu pratnju. Pri izboru pesama nastavnik treba da pođe od uzrasta učenika, procene glasovnih mogućnosti i primerenog literarnog sadržaja.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Nastavnik formira hor na osnovu provere sluha i glasovnih mogućnosti učenika, dikcije i osećaja za ritam. Kod svakog učenika treba da pronađe njegov prirodni pevački registar i opseg. Na taj način će ih podeliti na pevačke glasove (prvi i drugi, odnosno gornji i donji) za izvođenje dvoglasnih kompozicija.

Na časovima hora, nastavnik treba da ukaže na važnost držanja tela, disanja i pravilnog izgovora glasova. Uslov pravilnog disanja je pravilno držanje tela. Krajnji cilj je prirodno i sinhronizovano pevanje i ujednačen zvuk hora.

Vežbe disanja su važne za zagrevanje glasnica, otvaranje disajnih puteva i opuštanje grla. Praktikuju se pre vežbi pevanja i značajne su za regulisanje daha u toku pevanja.

Vežbe raspevavanja doprinose kvalitetu pevanja i preciznom intoniranju, čak i u početnim fazama. Kako je pevanje tehnička veština, raspevavanje može pomoći razvoju dečijih glasova. Nastavnik treba da bude kreativan i koristiti vokalize koje će biti zabavne deci, jer osnovni cilj je da zavole pevanje. Vežbe disanja i raspevavanja moraju biti stalno zastupljene.

Obrada pesme:
- Obratiti pažnju na izbor pesme imajući u vidu mogućnosti učenika. Kod obrade nove pesme najpre se pristupa analizi teksta. Nastavnik treba da insistira na dobroj dikciji koja podrazumeva jasan i razgovetan izgovor teksta, odnosno samoglasnika i suglasnika, ali i na pravilnom akcentovanju reči. Za vežbanje dikcije preporučuje se i pevanje slogova ili odgovarajućeg teksta na istoj tonskoj visini.
- Usvajanje melodije se odvija u fragmentima. Ukoliko je kompozicija dvoglasna, ova faza pripreme zahteva odvojene probe po glasovima, sve dok svaka grupa ne bude intonativno sigurna. Pravilnom intoniranju mogu pomoći i vizuelni znakovi, na koje deca odlično reaguju. Na primer, pokretima ruku nagore i nadole možemo davati znak deci da se melodija kreće naviše ili naniže.
- Na zajedničkoj probi hora, nakon usvajanja pesme/kompozicije u celini treba obratiti pažnju na dinamiku i agogiku.

Učenici treba da usvoje pravilo međusobnog slušanja, naročito kod unisonog pevanja. Ukoliko ne čuju učenika pored sebe, znači da pevaju preglasno. Ukoliko se uz pevanje izvodi i koreografija, pokrete treba uvežbati pre teksta.

Od prve probe hora učenike treba uputiti na pravila ponašanja: nema pričanja u toku izvođenja, žvakanja žvaka, treba da stoje pravo (mada ih ne možemo sprečiti da se vrpolje). Ako učenici pravila usvoje na probama, lakše će ih poštovati na koncertima. Nezaobilazni su i detalji vezani za odabir garderobe za nastupe, ulaska na scenu, rasporeda stajanja, poklanjanja, izlaska sa scene...

Obrađene kompozicije treba izvoditi na redovnim školskim aktivnostima (Dan škole, Svečana proslava povodom obeležavanja školske slave Svetog Save, Godišnji koncert...), kulturnim manifestacijama u školi i van nje, kao i na festivalima i takmičenjima horova.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE U HORU U ČETVRTOM RAZREDU

Himne
Državna himna
Himna Svetom Savi
Himna škole

Dečje pesme
Kosta Babić, Za svako čudo
Kosta Babić, Konjski rep
Kosta Babić, Vrabac
Mirko Šouc, Jesen

Stanko Korunović, Prolećna pesma
Jovan Adamov, Zemlja snova
Aleksandar Korać, Al je lep ovaj svet
Miodrag Ilić Beli, Januarske zvezde
Petar Ozgijan, Svitac
Vera Milanković: Srpska ćirilica
Vera Milanković: Dobar dan
Branko Milićević, Laste
Milan Đurđević, Anđeli pevaju
Svetlana Milić, Delo Svetog Save
Leontina Vukomanović, Sveti Savo, mudra glavo
Leontina Vukomanović, Više nisam malo dete
Leontina Vukomanović, Kad snovi krila dobiju
Perpetum Džezile, Kiša
Hor Kolibri, Ljubav je to
V. Stojanov, Jesenjska pesma
Vladimir Šainski, Krokodil Gena
Dragana Mihajlović Bokan, Pastir Hilandara
Dragana Mihajlović Bokan, Deci sveta
Vesna Veljković, Želja
Vesna Veljković, Kako se raste
Hor Vrapčići, Ti i ja
JU grupa, Čudna šuma
Vampiri, Ding, ding, dong
Đorđe Marjanović, Beograde
Suncokret, Imam pesmu za sve ljude
Vlada i Gile, Rokenrol za decu
Družina kiše, Škola
Boško Baloš, Mali
Neustrašivi učitelji stranih jezika, Učimo strane jezike

Narodne pesme
Kiša pada
Kaži meni đače, učeniče
Oj, Badnjače, Badnjače
Božićna pesma
Sedi Ćira na vrh slame
Ko udara tako pozno
Marijo slavna
Tamo daleko

OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA

U svakoj osnovnoj školi ima učenika čije interesovanje i ljubav za muziku ne može da se zadovolji samo onim što im pruža redovna nastava. Za takve učenike mogu da se organizuju slobodne aktivnosti u okviru muzičke i folklorne sekcije.

U zavisnosti od afiniteta, kreativnih sposobnosti ili izvođačkih mogućnosti učenika rad se može organizovati kroz sledeće aktivnosti:
- solističko pevanje;
- grupe pevača (dueti, terceti...);
- „Mali kompozitor” (eksperimentisanje sa instrumentima i zvucima, zvučno oslikavanje i ritmička pratnja uz stihove, priče, brojalice, pesme i muzičke igre, komponovanje melodije...);
- „Mala škola instrumenta” (metalofon, blok flauta, melodika, Veehharfe/Melody lap harp, ručni zvončići, bumvekeri...);

- orkestar (Orfov instrumentarijum, raznovrsni instrumenti...);
- muzičko-kreativne radionice (pravljenje muzičkih instrumenata, ilustracije vezane za nastavu muzičke kulture i školske muzičke događaje...);
- ritmičke radionice (osmišljavanje malih muzičkih igara uz pokret, moderni i tradicionalni ples, ritmičke igre, igre čašama, štapovima, ’bitboks’ - vokalne perkusije...);
- posete koncertima u školi i van nje (koncerti učenika muzičkih škola, prijatelja škole, koncerti u organizaciji Muzičke omladine ili nekog drugog udruženja, koncerti eminentnih umetnika, mjuzikli, projekcije muzičkih filmova...);
- muzički urednik (odabir odgovarajućeg muzičkog materijala prema datom sadržaju).

Program rada treba prilagoditi mogućnostima svakog učenika ili grupe.